

ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ПІВНІЧНО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР НАН УКРАЇНИ І МОН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ДЕНЬ НАУКИ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ

XXXIII МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ВНУТРІШНІЙ СВІТ УНІВЕРСИТЕТУ: СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ,
ВЗАЄМОДІЯ, СУПЕРЕЧНОСТІ»

XXXIII НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ
«РЕВОЛЮЦІЯ В ОСВІТІ:
СТУПІНЬ ГОТОВНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ»

XXXIII РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВЧИТЕЛІВ
«ВНУТРІШНІЙ СВІТ ШКОЛИ:
СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ, ВЗАЄМОДІЯ, ПРОБЛЕМИ»

Харків
Народна українська академія
11 квітня 2026 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського гуманітарного університету
«Народна українська академія».
Протокол №8 від 30 березня 2026 р.*

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

К. В. Астахова, д-р іст. наук, проф.; В. І. Астахова, д-р іст. наук, проф.; Н. П. Гога, канд. психол. наук, ст. викл.; Т. В. Зверко, канд. соціол. наук, доц.; І. В. Змійова, канд. філол. наук, проф.; Г. М. Зобова, спеціаліст вищої категорії, старший учитель; О. А. Іванова, канд. екон. наук, доц.; К. Г. Михайльова, д-р соціол. наук, проф.; З. І. Шилкунова, канд. пед. наук, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист; О. Л. Яременко, д-р екон. наук, проф.

Д34 День науки : програма та матеріали / Департамент науки і освіти Харківської обл. військ. адмін., Ін-т вищ. освіти НАПН України, Харк. акад. неперерв. освіти, Нар. укр. акад. ; [редкол.: К. В. Астахова та ін.]. – Харків : Вид-во НУА, 2026. – 284. с. – (День науки).

У збірнику представлено матеріали XXXIII Міжнародної студентської наукової конференції «Внутрішній світ університету: складові частини, взаємодія, суперечності», XXXIII Науково-теоретичної конференції молодих учених «Революція в освіті: ступінь готовності академічної спільноти» та XXXIII Регіональної науково-практичної конференції вчителів «Внутрішній світ школи: складові частини, взаємодія, проблеми».

Збірник продовжує наукові традиції проведення конференційного Дня науки ХГУ «НУА» та в ювілейний 35-й рік з дня заснування Народної української академії зберігає свою структуру.

У матеріалах висвітлено актуальні питання взаємодії освіти та ринку праці, професійного розвитку молодих науковців та інноваційного потенціалу викладачів загальноосвітніх закладів. Досліджено нові вектори співпраці університету та стейкхолдерів: соціальні суб'єкти сучасної освіти, розвиток інноваційного потенціалу закладу освіти в умовах перманентних змін у суспільстві, економіко-правові засади забезпечення сталого розвитку стейкхолдерів освіти в умовах інституційних трансформацій. Розглянуто актуальні тенденції інформаційної культури та математичного мислення як чинники формування інтелектуального простору університету. Представлено університет в історичному вимірі: внутрішні процеси та трансформації. Розкрито питання лінгвокреативної культури в університетській спільноті, взаємозв'язок між мовою, ідентичністю та комунікацією в університетах світу, досліджено сучасні вектори перекладознавства у світі університету.

Висвітлено виклики, що постають перед молодими науковцями в умовах глобальних змін, проблеми академічного зростання, революції в освіті та ступінь готовності академічної спільноти до сучасних змін.

Подані публікації також акцентують увагу на внутрішньому світі школи та розглядають складові, взаємодію, проблеми сучасного закладу загальної середньої освіти.

Матеріали відображають актуальні підходи, тенденції та дискусійні питання сучасних досліджень, що мають як теоретичну, так і практичну цінність в умовах викликів українського суспільства. Вони охоплюють новітні методики та інноваційні аспекти розвитку як університетської, так і загальної середньої освіти, а також питання забезпечення розвивального потенціалу початкової школи.

ОРГКОМІТЕТ

Астахова К. В. – голова, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», д-р іст. наук, проф.;

Майборода Р. В. – голова Асоціації випускників Народної української академії.

Члени оргкомітету:

Астахова В. І. – радник ректора Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», д-р іст. наук, проф.;

Зобова Г. М. – проректор з роботи ліцею Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», спеціаліст вищої категорії, старший учитель;

Іванова О. А. – проректор з науково-дослідної роботи Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», канд. екон. наук, доц.;

Коллін С.-О. – PhD, проф. корпоративного управління Вільного університету Сканії (Швеція);

Михайльова К. Г. – проректор з навчально-методичної роботи та інновацій Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», д-р соціол. наук, проф.;

Гога Н. П. – голова Асоціації молодих учених, декан факультету «Референт-перекладач» Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», канд. психол. наук;

Шилкунова З. І. – завідувач кафедри початкової освіти Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», канд. пед. наук, учитель-методист, учитель вищої категорії;

Якуніна А. Л. – голова Студентського наукового товариства Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», магістр філології.

**ВНУТРІШНІЙ СВІТ УНІВЕРСИТЕТУ:
СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ, ВЗАЄМОДІЯ,
СУПЕРЕЧНОСТІ**

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ
XXXIII МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

11 квітня 2026 р.

Секція І
Університет в історичному вимірі:
внутрішні процеси та трансформації

Керівники секції:	Астахова К. В. , д-р іст. наук, проф., ректор Народної української академії;
	Гонца О. О. , член Консультативної ради, випускниця факультету «Бізнес-управління» Народної української академії;
	Кашавцев О. С. , випускник факультету «Бізнес-управління» Народної української академії;
	Коваленко Н. П. , директор музею історії Народної української академії
Секретар	Якуніна А. Л. , магістр філології Народної української академії

ДОПОВІДІ

Нецора Д. здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія», Народна українська академія	<i>Навчання вітчизняних студентів в зарубіжних університетах: XVIII–XX століття</i>
	Науковий керівник проф. Астахова К. В.
Норік Д. здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія	<i>Контроль за політичною благонадійністю студентів та викладачів в університетах: історичний контекст</i>
	Науковий керівник проф. Астахова К. В.
Якуніна А. магістр філології, Народна українська академія	<i>Конфлікти і суперечності між студентами, адміністрацією університетів, владою: історія питання</i>
	Науковий керівник проф. Астахова К. В.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Воробйова І. здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка та міжнародні відносини», Народна українська академія	<i>Неформальні об'єднання викладачів в історії університетів XVIII–XX століття</i>
	Науковий керівник проф. Астахова К. В.

- Козлов О.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Побут і дисципліна студентів Харківської
духовної семінарії у XVIII–XIX століття*
- Коротун К.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Жінки в історії університетської освіти:
боротьба за місце у внутрішньому світі
університету*
- Малогулко Л.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Історичні форми взаємодії викладачів
і студентів в університетському житті:
співпраця і конфлікти*
- Мельник П.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Іноземні викладачі в університетах України
на різних етапах історії*
- Омелянєнко Н.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Середньовічний університет. Професорські
гільдії*
- Погрібна Д.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка та міжнародні відносини»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Роль університетських корпорацій
і братств у формуванні академічної
культури навчального закладу*
- Рождественська А.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Студентські об'єднання та організації на
різних етапах розвитку університетів*
- Рязанцева А.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка та міжнародні відносини»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахова К. В.
*Роль бібліотек, музеїв, студентських
наукових товариств та об'єднань за
інтересами в житті університетів: історія
питання*

Чорна А.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник проф. Астахова К. В.

Історія Харківської вищої школи: викладачі

Секція II

Соціальні суб'єкти сучасної освіти: розвиток інноваційного потенціалу в умовах перманентних змін у суспільстві

Керівники секції:

Михайльова К. Г., д-р соціол. наук, проф., проректор
з навчально-методичної роботи та інновацій Народної
української академії;

Зверко Т. В., канд. соціол. наук, доц., декан факультету
«Соціальний менеджмент» Народної української академії;

Овакімян О. С., канд. соціол. наук, доцент кафедри
соціальної фармації Національного фармацевтичного
університету

Секретар

Суботіна М. П., помічник декана факультету «Соціальний
менеджмент» Народної української академії

ДОПОВІДІ

Олійник А.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

*Інноваційний потенціал студентської
молоді: соціологічні виміри та фактори
розвитку в сучасних умовах*

Марушно В.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник проф. Михайльова К. Г.

*Розвиток soft skills як ключ до інноваційного
мислення студентів в умовах суспільних
змін*

Маршаєв В.

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності «Політологія»,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. Калюжна Ю. І.

*Студентське наукове товариство!
Як зробити голос молоді почутим:
від токенизму до реальної партисипаторної
демократії*

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Апанасенко В.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Освітня комунікація в умовах нестабільності: від традиційних форм до гнучких інноваційних практик

Бережна К.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Інновації «знизу»: роль студентських спільнот у трансформації університету

Богатир М.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Публічне управління та адміністрування», Український державний університет науки і технологій, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Науковий керівник доц. Савош Г. П.

Децентралізація як чинник розвитку освітнього простору України

Венгльовська С.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Науковий керівник доц. Шестакова К. Ю.

Соціальна політика у сфері освіти як чинник адаптації до соціальних трансформацій

Гаврилко В.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Студент як агент освітніх інновацій: соціологічний аналіз трансформації ролей у вищій освіті

Гур'єва І.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Політологія», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. Калюжна Ю. І.

Студентські волонтерські групи як суб'єкти соціальної відповідальності університету в умовах перманентних змін українського суспільства

Доценко А.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Зверко Т. В.

Цифрові освітні платформи як механізм формування інноваційної культури студентства

- Журавльова П.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Зверко Т. В.
*Роль студента як активного учасника
освітнього процесу в сучасному
університеті*
- Заколюдажна А.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Зверко Т. В.
*Аудиторія без стін: як онлайн-простір
змінює соціальну взаємодію суб'єктів
сучасної освіти*
- Кирпичова Д.**
магістр соціології,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. Михайльова К. Г.
*Стратегічні напрямки використання
корпоративної культури в управлінні
репутаційним капіталом сучасного
університету*
- Лавриненко І.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Михайльова К. Г.
*Студент як суб'єкт інноваційного розвитку
університету в умовах суспільних змін*
- Мартинова Д.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Зверко Т. В.
*Розважальний блогінг як канал впливу на
суб'єктів освітнього процесу*
- Нвачукву Ч.**
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Національний університет
Ірландії в Галвеє (Ірландія)
*Features of Student Self-Government
in Universities of Ireland
(Особливості студентського
самоврядування в університетах Ірландії)*
- Окунєва В.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник ст. викл. Гога Н. П.
*Емоційний інтелект як ресурс успішної
кар'єрної траєкторії*
- Пойманова Я.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Михайльова К. Г.
*Компоненти корпоративної культури
сучасного університету крізь призму
привабливості для студентів*

- Ривак Л.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича
Науковий керівник доц. *Шестакова К. Ю.*
- Сидоренко К.**
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності «Міжнародні
фінанси», Франкфуртський університет
прикладних наук (Німеччина)
*Участь студентів у науково-дослідницьких
проєктах: досвід університетів Німеччини*
- Скаченко К.**
здобувач 2 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник ст. викл. *Гога Н. П.*
- Скрипкіна К.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Соціологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. *Михайльова К. Г.*
- Сталінська А.**
здобувач повної загальної середньої освіти,
10 клас, Харківський приватний ліцей,
Народна українська академія
Науковий керівник ст. викл. *Гога Н. П.*
- Тарасова М.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Правоохоронна діяльність», Львівський
державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник проф. *Балинська О. М.*
- Федоренко В.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності «Середня
освіта», Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, Навчально-науковий
інститут української філології
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Науковий керівник проф. *Бережна С. В.*
- Соціальна інтеграція українських біженців
у Швеції через освітні та мовні програми*
- Психологічна готовність студентів до
навчання в умовах невизначеності*
- Університет як суб'єкт розвитку інновацій*
- Вплив освітнього середовища на
формування навчальної мотивації*
- Соціальні суб'єкти сучасної освіти:
розвиток інноваційного потенціалу в умовах
перманентних змін у суспільстві*
- Вплив здобувачів вищої освіти на
університетську наукову діяльність (на
прикладі Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди)*

Шеліковська К.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Політологія», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Калюжна Ю. І.*

Цифрове громадянство як запобіжник кризи академічної доброчесності в умовах розповсюдження генеративного ШІ

Штець В.

здобувач повної загальної середньої освіти, 10 клас, Харківський приватний ліцей, Народна українська академія

Науковий керівник ст. викл. *Гога Н. П.*

Соціально-психологічні механізми формування інноваційного мислення у студентів та школярів

Секція III

Лінгвокреативна культура в університетській спільноті: традиції та виклики часу

Керівники секції:

Берест Т. М., канд. філол. наук, доц., завкафедри українознавства Народної української академії;

Шумейко О. А., канд. філол. наук, доц. кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Ільїна О. В., канд. філол. наук, доц. кафедри українознавства Народної української академії

Секретар

Трунова І. А., зав. кабінету кафедри українознавства Народної української академії

ДОПОВІДІ

Зібіньова П.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Берест Т. М.*

Античні теоніми в сучасному молодіжному фентезі: лінгвокреативність та перекладацькі виклики у підготовці філологів

Кизим А.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Берест Т. М.*

Мовний пуризм як виклик і ресурс лінгвокреативної культури університетської спільноти

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Гаврилова М.

здобувач повної загальної середньої освіти,
11 клас, Харківський приватний ліцей,
Народна українська академія

*Сучасна українська мова: тенденції
розвитку й виклики часу*

Науковий керівник учитель *Литвин Н. І.*

Гонтар С.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

*Іншомовні запозичення в студентському
сленгу як інструмент формування
університетської ідентичності (сучасні
погляди)*

Науковий керівник доц. *Берест Т. М.*

Гриценко К.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності «Право»,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

*Цифрові платформи університету
як інструмент формування
лінгвокреативної культури здобувача
освіти*

Науковий керівник доц. *Шумейко О. А.*

Гришко О.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія. Прикладна лінгвістика та
переклад», Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

*До питання про термін концепт
у внутрішньому світі університету*

Науковий керівник доц. *Льїна О. В.*

Коль Е., Згонник Д.

здобувачі повної загальної середньої освіти,
10 клас, Харківський приватний ліцей,
Народна українська академія

*Українська мова початку XXI століття:
інновації та виклики часу*

Науковий керівник учитель *Литвин Н. І.*

Тимофєєва Д.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності «Право»,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

*Адаптація українських студентів до
іншомовного освітнього простору: баланс
між інтеграцією та збереженням
ідентичності*

Науковий керівник доц. *Меліхова Ю. А.*

Чеверда М.

здобувач повної загальної середньої освіти,
10 клас, КЗ «Харківський науковий ліцей
«Обдарованість» Харківської обласної ради

*Родинні цінності сучасної молоді: художня
репрезентація емоційного зв'язку батьків
і дітей у творах Гліба Бітюкова*

Науковий керівник доц. *Льїна О. В.*

Секція IV
Економіко-правові засади забезпечення сталого розвитку
стейкхолдерів освіти в умовах інституційних трансформацій

Керівники секції: **Астахов В. В.**, канд. юрид. наук, доц., професор кафедри економіки та права Народної української академії;

Прокопішина О. В., канд. екон. наук, доц. завідувач кафедри економіки та права Народної української академії;

Бондар Н. П., канд. юрид. наук, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін та правового забезпечення підприємницької діяльності ЗВО «Харківський університет»

Секретар **Васюренко Л. В.**, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки та права Народної української академії

ДОПОВІДІ

Беспалов І. *Студентське самоврядування як форма зовнішнього стейкхолдерства*
здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка та міжнародні відносини», Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Іванова О. А.*

Лікунова С. *Тенденції на ринку праці України та роль ВНЗ як платформи для об'єднання*
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Іванова О. А.*

Шабашова М. *Переваги та недоліки дуальної форми освіти*
здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія
Науковий керівник доц. *Прокопішина О. В.*

Косточка А. *Вища освіта в очах ліцеїстів: очікування обдарованої молоді України*
здобувач повної загальної середньої освіти, 10 клас, КЗ «Харківський науковий ліцей «Обдарованість» Харківської обласної ради
Науковий керівник доц. *Прокопішина О. В.*

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Айзпурва Е.

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент», Вільнюський технічний університет імені Гедимінаса (Вільнюс, Литва)

Higher Education and Employment: What Awaits Students in the Labour Market (Вища освіта та працевлаштування: що чекає студентів на ринку праці)

Науковий керівник проф. Андрюс Тамошюнас

Алієв З.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини», Державний біотехнологічний університет

Актуальність вивчення впливу ШІ на трансформацію міжнародного ринку праці при підготовці здобувачів економічних спеціальностей в умовах сталого розвитку

Науковий керівник доц. Величко К. Ю.

Бердник К.

здобувач повної загальної середньої освіти, 10 клас, Харківський приватний ліцей, Народна українська академія

Імплементация європейських стандартів управління освітою як фактор сталого розвитку університету

Науковий керівник доц. Козубова Н. В.

Берест П.

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

AI-powered tools substituting project manager competencies: challenges for universities as educational stakeholders (Інструменти на базі ШІ, що замінюють компетенції керівників проєктів: виклики для університетів як зацікавлених сторін в освіті)

Науковий керівник проф. Тешева Л. В.

Бузоверя К.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Туризм і рекреація», Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

International academic mobility in the field of tourism in the context of the transformation of the educational space (Міжнародна академічна мобільність у сфері туризму в контексті трансформації освітнього простору)

Науковий керівник доц. Козубова Н. В.

Величко В.

здобувач повної загальної середньої освіти, 10 клас, Харківський приватний ліцей, Народна українська академія

Інклюзивне освітнє середовище як складова сталого розвитку університету

Науковий керівник доц. Козубова Н. В.

Войтехович В.

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент», Вестмінстерський університет (Лондон, Великобританія)

Науковий керівник проф. Люсія Біршкіте

Digital Educational Tools as a Productivity Driver in Higher Education: Economic Assessment of Effects
(Цифрові освітні інструменти як фактор підвищення продуктивності освітнього процесу: економічна оцінка ефектів)

Воротніков О.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Проконішина О. В.

Грантова діяльність та міжнародні проекти як інструмент фінансової стабілізації закладів вищої освіти

Гайдаржи В., Фомченкова А.

здобувачі освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра спеціальності «Фізична культура і спорт», КЗ «Харківський фаховий коледж спортивного профілю» Харківської обласної ради

Науковий керівник ст. викл. Піковець Н. Л.

Впровадження ESG-підходів у діяльність закладів освіти в умовах інституційних трансформацій

Гейдарлі Дж.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини», Державний біотехнологічний університет

Науковий керівник доц. Величко К. Ю.

Формування у здобувачів економічних спеціальностей компетентностей щодо розуміння ролі енергетичної безпеки в умовах сталого розвитку (на прикладі співпраці ЄС та Азербайджану)

Голуб М.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка та міжнародні відносини», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Васюренко Л. В.

Фінансові стимули для стейкхолдерів вищої освіти

Дорошев О.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Науковий керівник ст. викл. Кравчина І. Б.

Права учасників освітнього процесу під час воєнного стану

Зубатенко К.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Маркетинг», Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Науковий керівник доц. Тохтамиш Т. О.

Концепція екодевелопменту в контексті сталого розвитку

- Іванов Д.**
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Комп'ютерні науки», Харківський
національний університет радіоелектроніки
Науковий керівник доц. Іванова О. А.
*Підвищення якості підготовки
конкурентоспроможного економіста
в сучасних умовах*
- Ісмаїлов М.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Маркетинг», Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник доц. Тимохова Г. Б.
*Особливості економічної трансформації
університету: від навчання до стартап-
екосистеми*
- Конашевич Є.**
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка», Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник проф. Нечипорук Л. В.
*Досвід поєднання навчання та професійної
діяльності*
- Кравець К.**
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності «Туризм
і рекреація», Харківський національний
економічний університет імені Семена
Кузнеця
Науковий керівник доц. Козубова Н. В.
*University – Tourism Business Partnerships:
Economic Instruments of Interaction
(Партнерство між університетом та
туристичним бізнесом: економічні
інструменти взаємодії)*
- Ліннік М.**
здобувач 2 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Прокопівщина О. В.
*Роботодавець як ключовий стейкхолдер:
економіко-правові механізми інтеграції
бізнесу в освітній процес*
- Малєєва Д.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка та міжнародні відносини»,
Народна українська академія
Науковий керівник проф. Астахов В. В.
Про правову підготовку економістів
- Малий Р.**
здобувач 2 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Ягольницький О. А.
*Соціальна відповідальність університету
перед громадою: економічні інструменти
реалізації*

- Мягкий М.**
здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка та міжнародні відносини»,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Васюренко Л. В.
- Соціально-економічне управління закладами
освіти в умовах воєнних та геополітичних
викликів*
- Омельчук Д.**
здобувач повної загальної середньої освіти,
10 клас, Харківський приватний ліцей,
Народна українська академія
Науковий керівник доц. Козубова Н. В.
- Права та обов'язки учасників освітнього
процесу в контексті чинного законодавства*
- Останіна А.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Менеджмент», Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник доц. Тимохова Г. Б.
- Економіко-організаційні аспекти розвитку
відносин між закладами вищої освіти та
технологічним бізнесом*
- Первушина М.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Маркетинг», Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник доц. Тимохова Г. Б.
- Ендавмент-фонди як інструмент
стратегічного партнерства бізнесу та
вищої освіти*
- Рудько Ю.**
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності «Туризм
і рекреація», Харківський національний
економічний університет імені Семена
Кузнеця
Науковий керівник доц. Козубова Н. В.
- University as a center of regional tourism
development in the conditions of post-war
reconstruction
(Університет як центр розвитку
регіонального туризму в умовах повоєнної
відбудови)*
- Сергієнко А.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Маркетинг», Харківський національний
університет міського господарства
імені О. М. Бекетова
Науковий керівник доц. Тохтамыш Т. О.
- Сталий розвиток в умовах глобальних
урбанізаційних трансформацій:
міжнародний досвід*
- Сімановський В.**
здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Прокопівшина О. В.
- Академічна доброчесність як інституційна
цінність: економічні стимули та правове
забезпечення*

Соколов В.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Маркетинг», факультет економіки і менеджменту, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Інфраструктурні принципи та елементи забезпечення сталого розвитку

Науковий керівник доц. *Тохтамыш Т. О.*

Сторчай А.

здобувач повної загальної середньої освіти, 9 клас, Харківський приватний ліцей, «Народна українська академія

Відповідальність учасників освітнього процесу за порушення принципів академічної доброчесності

Науковий керівник доц. *Козубова Н. В.*

Шевцова М.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Вплив євроінтеграційних процесів на економічну модель функціонування українських університетів

Науковий керівник доц. *Прокопішина О. В.*

Шейн Н.

здобувач повної загальної середньої освіти, 9 клас, Харківський приватний ліцей, Народна українська академія

Сталий розвиток університету в умовах глобалізаційних та національних викликів

Науковий керівник доц. *Козубова Н. В.*

Секція V

Мова, ідентичність і комунікація в університетах світу

Керівники секції:

Молодча Н. С., канд. філол. наук, доц. кафедри іноземних мов та перекладу Народної української академії, дослідник Віденського економічного університету (WU);

Валюкевич Т. В., канд. філол. наук, доц. кафедри іноземних мов та перекладу Народної української академії;

Ануфрієва І. Л., доц. кафедри іноземних мов та перекладу Народної української академії

Секретар

Мовчан О. О., викл. кафедри іноземних мов та перекладу Народної української академії

ДОПОВІДІ

Каванна Д.

здобувач 1 курсу факультету «Міжнародний бізнес-менеджмент», Віденський університет (Відень, Австрія)

Exploring complimentings strategies in organizational communication (Використання компліментів в організаційній комунікації)

Науковий керівник доц. *Молодча Н. С.*

Ємець В.

здобувач 1 курсу факультету ПДО спеціальності «Філологія», Народна українська академія

*Code-switching as a tool of Communication
(Код-світчинг як інструмент комунікації)*

Науковий керівник доц. Молодча Н. С.

Михайлова К.

здобувач 1 курсу факультету «Міжнародна бізнес-економіка», Віденський університет (Відень, Австрія)

*Self-education in the digital era: challenges and opportunities
(Самоосвіта в цифрову епоху: виклики та можливості)*

Науковий керівник доц. Молодча Н. С.

Кріпак К., Золотарьова Е.

здобувачі 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія, помічник керівника, лід-маркетинг, Red Rocket Software; керівник відділу HR, Red Rocket Software

*Creating an employee brand: insights from University stakeholders
(Формування бренду працівника: інсайти університетських стейкхолдерів)*

Науковий керівник доц. Молодча Н. С.

Криворучко К.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка та міжнародні відносини», Народна українська академія

*Language and cultural identity of university students
(Мова та культурна ідентичність здобувачів освіти університету)*

Науковий керівник доц. Валюкевич Т. В.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Гненна В.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія», Народна українська академія

Українська мова в університетах Франції: сучасний стан та перспективи

Науковий керівник доц. Ануфрієва І. Л.

Зіферт К.

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, Південно-Вестфальський університет прикладних наук (Німеччина)

*University culture and its core components
(Університетська культура та її основні складові)*

Науковий керівник доц. Хільковська А. О.

Коробкова Д.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія», Народна українська академія

Мемна культура та інтернет-дискурс у студентському середовищі: мовні особливості та ідентичність

Науковий керівник викл. Мовчан О. О.

Ткаченко Є.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

*Роль англійської мови як мови міжнародної
академічної комунікації в університетах
світу*

Науковий керівник викл. Мовчан О. О.

Секція VI

Перекладознавство у світі університету: сучасні дослідницькі вектори

Керівники секції:

Змійова І. В., канд. філол. наук, проф. кафедри іноземних мов
та перекладу Народної української академії;

Івахненко А. О., канд. філол. наук, доц. кафедри іноземних
мов та перекладу Народної української академії;

Паненко І. О., ст. викл. кафедри іноземних мов та перекладу
Народної української академії

Секретар

Шмакова Л. М., викл. кафедри іноземних мов та перекладу
Народної української академії

ДОПОВІДІ

Безрядіна О.

здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

*Переклад політичних промов – сучасний
дослідницький напрямок*

Науковий керівник проф. Змійова І. В.

Ковалевський В.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

*Адаптивний підхід до вправ
у перекладознавчій підготовці в умовах
глобалізації: синергія мов, технологій
і професійної комунікації*

Науковий керівник ст. викл. Паненко І. О.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Варакута М.

здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

*Дослідження кіноперекладу як актуальний
вектор університетської науки*

Науковий керівник доц. Івахненко А. О.

Глібко С.

здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

*Актуальні задачі перекладознавства
в умовах глобалізації та відстоювання
незалежності України*

Науковий керівник доц. Кальниченко О. А.

- Коренева А.**
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник викл. Шмакова Л. М.
- Мобільні технології та міжкультурна комунікація: перспективи розвитку дистанційного навчання*
- Куценко Т.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Змійова І. В.
- Переклад термінології в науковому дискурсі – актуальний напрямок сучасних досліджень*
- Лахман О.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Молодча Н. С.
- Перекладацька діяльність в умовах цифрової глобалізації: виклики та можливості*
- Нетяга В.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Івахненко А. О.
- Переклад термінології – університетський дослідницький вимір*
- Скоробогатова В.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Валюкевич Т. В.
- Аудіовізуальний переклад – перспективний вектор перекладознавчих досліджень в університеті*
- Фільчаков К.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник доц. Чемоданова М. Ф.
- Поетичний переклад – актуальний напрямок студентських досліджень*
- Хижняк О.**
здобувач 1 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія
Науковий керівник проф. Змійова І. В.
- Місце художнього перекладу у сучасному перекладознавстві*

Секція VII

Інформаційна культура та математичне мислення як чинники формування інтелектуального простору університету

Керівники секції:	Свіщова Є. В. , канд. фіз.-мат. наук, доц., завідувач кафедри інформаційних технологій та математики Народної української академії;
	Козиренко В. П. , канд. техн. наук, доц., проректор з цифровізації та сучасних технологій Народної української академії;
	Панченко Д. І. , канд. філол. наук, доц. кафедри інформаційних технологій та математики Народної української академії
Секретар	Лешта Є. І. , здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка» Народної української академії

ДОПОВІДІ

Лешта Є. здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія	<i>Математика як засіб формування культури доказу та аргументації</i>
Науковий керівник доц. <i>Свіщова Є. В.</i>	
Лук'янова А. здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка та міжнародні економічні відносини», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	<i>Математичний аналіз прихованих даних: феномен «помилки того, хто вижив»</i>
Науковий керівник доц. <i>Свіщова Є. В.</i>	
Тихоненко М. здобувач 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка та міжнародні економічні відносини», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	<i>Гіпотеза математичного Всесвіту як засіб стимулювання розвитку математичного мислення студентів</i>
Науковий керівник доц. <i>Свіщова Є. В.</i>	

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Каплуновський С.

здобувач 4 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності «Економіка»,
Народна українська академія

Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.

*Роль математичного мислення у подоланні
когнітивних спотворень в умовах
інформаційного перевантаження*

Карабан Д.

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Козиренко В. П.

*Штучний інтелект як фактор
трансформації внутрішнього середовища
університету: можливості та виклики*

Мішук А.

здобувач 1 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка та міжнародні економічні
відносини», Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.

*Естетичний вимір математики в розвитку
математичного мислення студентів*

Тихоненко І.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Кібербезпека та захист інформації»,
Університет митної справи та фінансів

Науковий керівник доц. Прокопович-Ткаченко Д. І.

*AI-агенти для OSINT у розвитку
інформаційної культури
в університетському середовищі*

Федорченко А.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Філологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Панченко Д. І.

*Створення багатомовних субтитрів як
чинник інтернаціоналізації
інтелектуального простору сучасного ЗВО*

Щербак І.

здобувач 3 курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
«Економіка», Народна українська академія

Науковий керівник доц. Свіщова Є. В.

*Математика в системі формування
інтелектуального простору сучасного ЗВО*

Секція І

Університет в історичному вимірі: внутрішні процеси та трансформації

Нецора Д.

НАВЧАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СТУДЕНТІВ В ЗАРУБІЖНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: XVIII–XX СТОЛІТТЯ

Попри те, що на українських землях перші заклади вищої освіти з'явилися значно пізніше за університети на заході Європи (лише з XVI століття), процес становлення українського студентства розпочався ще в добу Високого Середньовіччя [7].

З XI по XII століття у Європі формувалися університети як осередки науки й освіти, що приваблювали талановиту молодь, зокрема й студентів із Русі-України, які здобували знання з богослов'я, медицини, права, філософії та природничих наук у провідних університетах Європи [3]. Варто зазначити, що більшість українських студентів походила із заможних родин духовенства або шляхти. Вони добре володіли латиною – мовою університетського викладання того часу [5]. Студенти не лише здобували освіту, а й поширювали ідеї гуманізму та Реформації, впливаючи на розвиток українського суспільства. Уже в XV столітті численні вихідці з українських земель навчалися в Краківському університеті, що підтверджують матрикульні записи з позначками «de Russia», «de Kyovia», «de Podolia», «de Halicia» [1; 3].

Актуальність теми зумовлена потребою збереження історичної пам'яті про роль українського студентства в Європі. Аналіз джерел XVIII–XX століть засвідчує, що Україна історично є органічною частиною європейського освітнього простору та поділяє провідні європейські освітні традиції.

У XVII–XIX століттях німецькі університети були провідними осередками європейського культурно-освітнього простору та приваблювали українську молодь. Їхній вплив зумовлювався не лише Реформацією, демократизацією освіти й розвитком науки в дусі раціоналізму та гуманізму, а й поширенням протестантизму в Речі Посполитій та відсутністю до XVI століття подібних закладів на українських землях [3; 8].

Найдавнішою згадкою про студентів-вихідців з України є запис датований 1387 роком про Адама Кузеля, студента Гейдельберзького університету [7; 8]. Згодом чисельність та станова приналежність вітчизняних студентів суттєво варіювалася та змінювалася протягом століть. Українські студенти здобували якісну освіту в університетах Лейпцигу, Геттінгену, Галле, Страсбургу тощо. Саме в стінах Страсбурзького університету навчався Дмитро Самойлович – член дванадцяти іноземних академій і засновник наукових підходів боротьби з епідеміями чуми і віспи [8].

Іншим не менш вагомим центром культури та освіти справедливо можна вважати Велику Британію (Оксфордський, Единбурзький та Кембриджський університети). Слід зазначити, що чисельність вітчизняних студентів у Сполученому Королівстві аж до початку XX століття була не значною. У стінах Кембриджського університету навчався за рекомендацією митрополита Петра Могили видатний громадський і церковний діяч, майбутній ректор

Київської академії та архімандрит Києво-Печерської лаври Інокентій Гізель [6]. А у проміжку між 1771 р. та 1774 р. завершував свою медичну освіту в Единбурзькому університеті не менш відомий Андрій Якович Італінський (1743–1827), вихованець Київської академії [2].

Найрадикальніші зміни в історії українського студентства припали на Другу світову війну та повоєнний період, коли репресії й наслідки війни спричинили масову еміграцію молоді на Захід. Так у 1946 році в Барселоні, Іспанія, постала перша українська студентська громада за підтримки конгресу «Рах Романа», Ватикану та гуманітарних організацій. В Іспанії студенти активно брали участь у культурному й громадському житті: організація гуртів, політичних акцій проти переслідувань за ідеологічними поглядами і релігійними переконаннями в Україні, маніфестацій за звільнення політичних в'язнів тощо [4].

Тож із XIV століття українське студентство було складовою європейського освітнього простору та стало рушієм наукового й культурного розвитку України, переносючи європейські ідеї й практики. В умовах складної історії воно поєднувало збереження національної ідентичності з активним засвоєнням європейського досвіду.

Бібліографічні посилання

1. Лікбез (2016). *Самоназви студентів з України Рутенії в університетах Європи у XIV–XVIII століттях* [online]. Available at: <https://surl.li/vakcun> [Accessed 20 Dec. 2025].
2. Горенко, Л. І. (2024). *Кембриджський університет та його зв'язки з Україною наприкінці XVIII – початку XIX століть* [online]. Available at: <https://surl.lu/nkjpsv> [Accessed 20 Dec. 2025].
3. Кобченко, К. (2014). Міграція з України із освітньою метою: історичний та сучасний досвід. *Медієвіст* [online]. Available at: <https://surl.lt/tohtxb> [Accessed 20 Dec. 2025].
4. Пазуняк, Н., Романко, С. (1997). *Нарис історії української студентської громади та українських поселень в Іспанії* [online]. Available at: <https://surl.lu/jrxscl> [Accessed 20 Dec. 2025].
5. Якуніна, А. (2024). «Німецька складова» в розвитку студентської академічної мобільності: витоки та генеза. *Вчені записки ХГУ «НУА»*, [online] 30. Available at: <https://surl.li/ессезм> [Accessed 20 Dec. 2025].
6. Електронна бібліотека Князева. *Інокентій Гізель* [online]. Available at: https://www.ebk.net.ua/Book/biographies/ts_d_u/part1/108.htm?utm_source=chatgpt.com [Accessed 20 Dec. 2025].
7. Сушик, О., Сушик, І. (2019). Академічна мобільність Українських студентів в історичній ретроспективі: витоки, напрями, мотиви. *Освітологія*, [online] 8. Available at: <https://surl.li/zitynx> [Accessed 20 Dec. 2025].
8. Горенко, Л., Зленко, Н. та ін. (2023). Ukrainians in the development of the cultural and educational space of Europe XVIII–XIX centuries. *Ad Alta*, [online] vol.11, is.1, special iss. XVIII. Available at: <https://surl.li/izwtfo> [Accessed 20 Dec. 2025].

Норік Д.

КОНТРОЛЬ ЗА ПОЛІТИЧНОЮ БЛАГОНАДІЙНІСТЮ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Дослідження університету через призму контролю за політичною благонадійністю викладачів та студентів допомагає зрозуміти вплив влади на освіту та академічну свободу. Оскільки університет є не лише осередком знань, а й простором формування світогляду.

Актуальність теми полягає в тому, що історичний досвід університетів допомагає, по-перше, глибше зрозуміти генезу феномену університету, по-друге, осмислити сучасні виклики в освіті. Важливо також дослідити, як контроль за політичною благонадійністю впливав на внутрішнє життя університету та академічну свободу.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати історичні передумови виникнення контролю за політичною благонадійністю учасників освітнього процесу;
- 2) визначити особливості політичного нагляду у різні історичні періоди;
- 3) окреслити сучасні тенденції та виклики щодо створення політично нейтрального та вільного університетського середовища.

У науковій літературі багато досліджень присвячено контролю політичної благонадійності в університетах, зокрема робіт Посохова С. І. [3; 4; 5], Грибовського М. В. [1], Стаханової К. Ю. [6], Караченцева І. С. [2]. Вони аналізують різні історичні періоди, методи політичного впливу та їхній ефект на академічну свободу й розвиток науки, що допомагає зрозуміти минуле та його значення для сучасності.

Розвиток вищої освіти формував державну освітню політику, зокрема визначення прав студентів. Перші законодавчі спроби з'явилися у XVIII ст., разом із заснуванням університету в столиці Російської імперії у 1755 р. [6].

Держава приділяла студентам особливу увагу через їхню активність і громадянську позицію: молоді люди могли впливати на громади та політичні процеси [5].

Політична система імперії суттєво впливала на університети. Бюрократична модель управління сприймалася природною через відсутність традицій самоврядування [4]. Іноземні професори, особливо німецькі, формували академічне середовище та підвищували статус університетів [3].

Ректори часто змінювались достроково через політичні обставини, студентські заворушення або конфлікти з владою. На початку XIX ст. освіта перебувала під жорстким контролем [1]. Навчальний процес був бюрократизований, а за студентами стежила поліція [6]. Викладачі також підлягали контролю через «Положення про негласний поліцейський нагляд» (1882 р.), щоб запобігти «неблагонадійним» діям [1].

На рубежі XIX–XX ст. університети були центрами інтелектуального розвитку та формування світогляду студентів. Після революції 1917 р. посилювався контроль за освітнім процесом і політичними переконаннями студентів та професури [2].

На дореволюційному етапі держава суворо контролювала студентів і викладачів, обмежувала автономію, запроваджувала бюрократичний нагляд, цензуру та заходи для стримування «вольнодумства» і політичної активності. У радянський період освітній процес і лояльність оцінювалися державою. Пострадянський етап дав змогу переосмислити ці

практики, хоча увага до ролі держави у регламентації свободи та механізмах контролю зберігалася [2].

Сьогодні університети стають дедалі більш автономними та відкритими, що дає змогу краще зрозуміти зв'язок освіти, влади та суспільства, а також цінність академічної свободи.

Бібліографічні посилання

1. Грибовський, М. В. (2011). *Політичний нагляд над професорами та викладачами російських університетів наприкінці XIX – початку XX століття* [online]. Available at: <https://surl.li/zvufyc> [Accessed 21 Dec. 2025].

2. Караченцев, І. С. (2020). Російські університети та державна політика у сфері вищої освіти XVIII – початку XX ст.: вітчизняна історіографія. [online] У: *Актуальні проблеми історичних досліджень: погляд молодих вчених*. Available at: <https://surl.li/sqjsfn> [Accessed 21 Dec. 2025].

3. Посохов, С. І. (2011). Університетське місто в Російській імперії другої половини XVIII – першої половини XIX століть (До питання про роль, ступінь та канали німецького культурного впливу). *Діалоги з часом*, [online] 36. Available at: <https://surl.li/xljbkn> [Accessed 21 Dec. 2025].

4. Посохов, С. І. (2017). Ректор університету в бюрократичній системі Російської імперії XIX – початку XX ст.. *Res Historica*, [online] 44. Available at: <https://surl.li/gfyisz> [Accessed 21 Dec. 2025].

5. Посохов, С. І. (2018). «Державний» vs «національний»: еволюція класичного університету у «довгому» XIX столітті. *Дриновський збірник*, [online] 11. Available at: <https://share.google/W988miVAveGmzxzHW> [Accessed 21 Dec. 2025].

6. Стаханова, К. Ю. (2020). Становлення державно-правової політики у сфері захисту правового статусу студента у дореволюційній Росії. *Експерт: теорія та практика. Юридичні науки*, [online] 1 (4). Available at: <https://surl.li/rpewoy> [Accessed 21 Dec. 2025].

Якуніна А.

КОНФЛІКТИ І СУПЕРЕЧНОСТІ МІЖ СТУДЕНТАМИ, АДМІНІСТРАЦІЄЮ УНІВЕРСИТЕТІВ, ВЛАДОЮ: ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

Університет являє собою складну структуру, що чутливо реагує на будь-які зміни. Конфлікти і суперечності є невід'ємною складовою його функціонування, бо відображають темпи формування та мінливості освіти, її реорганізації. Факторами впливу виступають соціально-економічні, політичні та культурні настрої. Студентство найбільше відчуває внутрішні та зовнішні процеси, тому часто є активним суб'єктом конфліктів.

Дослідження має за мету проаналізувати типи університетських конфліктів в історичній ретроспективі у європейському та вітчизняному контекстах від Середньовіччя до початку XXI ст..

Досягнення мети можливе за виконання таких завдань: виявити і систематизувати конфлікти, які мали місце в європейських та вітчизняних університетах у період XI–XXI ст.; розглянути форми проявів суперечностей.

Історіографія налічує велику кількість вітчизняних та зарубіжних досліджень з проблем конфліктів в університетському середовищі.

Альманах «Історія університетської освіти» [1], матеріали з історії Болонського та Оксфордського університетів надають змогу дізнатися про суперечки різних типів в історії середньовічних університетів.

Вітчизняний контекст проблеми відображається у роботах знаного харківського науковця – Л. Ю. Посохової [4], яка демонструє комплексний підхід до означеної проблеми та дозволяють розглянути конфлікти з різних сторін.

Сучасна практика вирішення конфліктів у освітніх закладах представлена Положенням першого приватного науково-освітнього комплексу в Україні – Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» [6].

З початку свого існування університети мали досить високий соціальний статус і привілеї, що надавало особливі права професорам та студентству. Водночас влада намагалася всебічно контролювати освітні інституції і це провокувало суперечності. Перші відомі конфлікти зафіксовані у Болонському (1158 р.), Паризькому (1239–1250 рр., 1387–1403 рр.) та Оксфордському (1302–1303 рр.) університетах, які вирішувалися, як правило, через компроміси [1].

На початку XV ст. в університетському середовищі набули розповсюдження релігійні суперечки, які зумовлювали тривалі конфлікти за участю університетської спільноти та влади [1].

В Україні XVI–XVII ст. подібні конфлікти стимулювали розвиток релігійної полеміки та створення церковних братств, які поширювали освіту і захищали православну віру [1].

Втручання влади в життя університетської корпорації, як правило, тільки підвищувало інтенсивність конфліктів.

Розгалуженість типології університетських конфліктів прослідковується у XVI та XVII ст.: інституційні, інтелектуально-культурні, політичні та гендерні, які слугували механізмом переосмислення ідеї університету та адаптацією його до нових умов.

Помітні конфлікти (під впливом західноєвропейської культури та освіти) переживав і славнозвісний Харківський колегіум, що виник у 1722 р.. Викладачі, як і в інших освітніх закладах, боролися за власні права та привілеї, свободу викладання, обмежену державою та церквою. Це часто призводило до їхнього залишення колегіуму, що свідчить про протестні настрої [4].

Студентські протести еволюціонували від побутових і академічних невдоволень до соціально значущих, під впливом революційних ідей, соціально-економічних проблем та обмежувальної політики влади.

Прикладами є конфлікти в університеті Св. Володимира у Києві (1861 р.), протести проти професорів (1872 р.), сходки студентів в університетах Києва та Харкова [5].

Багато наукових праць про конфлікти в історії університетів присвячено 1960-м рр., зокрема студентському руху 1968 р., що охопив країни Європи та США. Масові рухи проявлялись у протестах, страйках, сутичках із поліцією, формуванні контркультур і громадських організацій [2].

Кінець XX ст. відзначився одними з найважливіших подій в історії України. «Революція на граніті» відома як «студентська жовтнева революція» 1990 р. продемонструвала ще один приклад політичного типу суперечностей, в яких було задіяно студентство [3].

Всі конфлікти, про які йшлося, призводили до намагань їх не тільки врегулювати, а й унормувати, відпрацювавши певні правила та норми.

Так, положення Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» (1991 р.) окреслює сучасну політику врегулювання конфліктів, включаючи попередження та запобігання конфліктних ситуацій, їх розв'язання, принципи прозорості, об'єктивності, партнерської взаємодії та підтримку конструктивного діалогу на всіх етапах [6].

Конфлікти між студентством, адміністрацією та владою супроводжували університети від їх заснування, відображаючи соціально-політичні та економічні процеси й водночас стимулюючи розвиток автономії, академічної культури та трансформацію традицій.

Політичний тип конфліктів є винятково масштабним та історично значущим у соціально-політичному контексті країн. Університет виступає унікальним суспільним майданчиком, який, з одного боку, відображає, а з іншого – стимулює зміни в суспільстві.

Бібліографічні посилання

1. Антонова, О. Є., Павленко, В. В. та ін. (2013). Історія університетської освіти: виникнення, становлення, розвиток. У: *Студентський історико-педагогічний альманах*, 2. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 325 с.
2. Гусєва, Н. (2010). Вплив повоєнних реалій ФРН на розвиток студентського протестного руху 60-х років ХХ ст. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, 3, с. 107–118.
3. Каганов, Ю. О. (2008). Участь молоді в опозиційному русі в Україні та країнах Центрально-Східної Європи (друга половина 1980-х–1991 рр.): компаративний аналіз. *Південний архів. Історичні науки*, 28–29, с. 68–82.
4. Посохова, Л. Ю. (2009). Православні колегіуми України XVII–XVIII ст. у контексті трансформації європейської університетської традиції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія*, 41, с. 150–159.
5. Семененко, В. І., Руденко, С. А. та ін. (2018). Особливості студентських заворушень 70-х років ХІХ ст. в університетах Придніпровської України. *Scientific Journal «ScienceRise». Історичні науки*, 4 (45), с. 20–23.
6. ХГУ «НУА» (2024). *Положення про врегулювання конфліктних ситуацій у ХГУ «НУА»*. Харків: НУА, 12 с.

Воробйова І.

НЕФОРМАЛЬНІ ОБ'ЄДНАННЯ ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТІВ XVIII–XX СТОЛІТТЯ

У сучасному світі університету існують багато наукових товариств, клубів за інтересами, об'єднань за певною тематикою тощо. Неформальні об'єднання викладачів також відносяться до таких структур і цей аспект життя закладів освіти потрібно досліджувати, бо розуміння витоків таких об'єднань, їх впливу на університетське життя додає уявлень про сучасні тенденції і виклики.

Походження неформальних об'єднань саме викладачів університетів дозволяє зрозуміти як саме відбувався обмін ідеями та знаннями поза межами офіційних структур

університетів, які існували і саме у цей період часу формувалися сучасні наукові школи, університетська спільнота та її етика, а також й сама академічна культура.

Проблема неформальних об'єднань викладачів в історії університетів XVIII–XX ст. не часто розглядається в історико-педагогічній, соціологічній та культурологічній літературі. Мало досліджено саме неформальні зв'язки викладачів та роль цих спільнот, можливо через те, що такі групи були неофіційними та не завжди реєструвалися юридично. Згадка про неформальні об'єднання викладачів є в роботах Бажана О. І. [5] та Сухомлинської О. [4].

У період з XVIII по XX ст. університетські викладачі досить часто об'єднувалися в неформальні товариства за ознаками професійних інтересів, для обговорення різноманітних наукових ідей та тем, обмінювалися знаннями та досвідом, надавали підтримку молодим колегам. Така практика була притаманна для університетів Європи практично з часів їхнього утворення.

Неформальні об'єднання викладачів – це групи людей, які утворюються, як правило неофіційно, тобто вони створювалися без офіційних розпоряджень.

Такі групи відрізняються від формальних організацій відсутністю чіткої ієрархії, їх структура та діяльність не мають чіткої організації, прописаних правил, визначення, які функції хто повинен виконувати. У таких групах викладачі університетів могли проводити час після роботи, займатися спільним хобі. Ці неформальні групи мали значний вплив на робочі процеси, як у позитивному, так і в негативному аспекті [2].

Отже, утворення неформальних об'єднань викладачів в історії університетів XVIII–XX ст. є масштабною подією в історії людства, яка вплинула на сьогоднішній день, і об'єднання були ключовим елементом розвитку університетської культури XVIII–XX ст.. Вони формували середовище довіри та брали участь у творчій співпраці, мали змогу зростати інтелектуально. Серед найбільш відомих, добре задокументованих неформальних або напівформальних об'єднань університетських викладачів можна назвати: X Club, пов'язаний з науковою діяльністю університетів Кембриджа і Оксфорда (1864–1893 рр., Велика Британія), Oxford University Junior Scientific Club, заснований у 1882 р. як наукова платформа для зустрічей і обговорень досліджень і нових відкриттів, історичне товариство імені Нестора-літописця, створене в 1873 р. у Київському університеті та таке, що об'єднувало істориків, філологів, археологів, неформальний клуб молодих викладачів Гарварда (1903–1911 рр.), який мав власну символіку і навіть збірники наукових робіт членів, інтелектуальні гуртки викладачів Гумбольдтівського університету Берліну (XIX ст.), які проводили регулярні домашні семінари та дискусійні вечори.

Існували академічні співочі товариства, спортивні корпорації (особливо в університетах (XVIII–XIX ст.)), окремі дискусійні товариства.

У європейських університетах XVIII–XX ст.. Існували кілька типових форм неформальних об'єднань викладачів: наукові, дискусійні і дебатні, інтелектуальні, культурні, творчі та спортивні.

Походження неформальних об'єднань викладачів дозволяє зрозуміти як саме відбувався обмін ідеями та знаннями поза межами офіційних структур університетів. І саме у цей період часу XX ст. формувалися сучасні наукові школи, університетська спільнота та її етика, а також й сама академічна культура. Такі спільноти переросли в професійні асоціації, а згодом навіть й у міжнародні академічні мережі.

Бібліографічні посилання

1. Левківський, М. В. (2011). *Історія педагогіки* [online]. Київ: Центр учбової літератури. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Levkivskiyi_Mykhailo/Istoriia_pedahohiky.pdf [Accessed 21 Oct. 2025].
2. Мільська, О. В., Єсіна, Н. О. (2024). Неформальні об'єднання як інструмент соціалізації студентської молоді [online] У: *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади*. Available at: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/e5538752-bac2-438e-b485-4fba021f6623> [Accessed 21 Oct. 2025].
3. Сухомлинська, О. (2007). Історико-педагогічний процес в Україні: регіональний вимір. [online] У: *Шлях освіти*. Available at: <https://surl.li/ziqwud> [Accessed 21 Oct. 2025].
4. Сущенко, Т. І. та ін. (ред.). (2013). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* [online]. Запоріжжя, вип. 28 (81), 596 с.. Available at: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2013/32/32_2013.pdf [Accessed 21 Oct. 2025].
5. Бажан, О. І. (2016). *Енциклопедія історії України* [online]. Available at: <https://surl.li/hlqzrp> [Accessed 27 Jan. 2026].

Козлов О.

ПОБУТ І ДИСЦИПЛІНА СТУДЕНТІВ ХАРКІВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ У XVIII–XIX СТ.

Сучасність стрімко змінює ритм життя людини, трансформує уявлення про освіту, виховання та дисципліну. Водночас ці процеси мають глибоке історичне коріння, що формувалося протягом століть. Досвід освітніх закладів минулого дає змогу осмислити витоки сучасної освітньої культури, зокрема поєднання навчання, морального виховання та соціальної опіки.

Харківська духовна семінарія, що постала на основі Харківського колегіуму у XVIII ст., була одним із провідних освітніх осередків Слобідської України. Вона відіграла важливу роль не лише у підготовці духовенства, а й у формуванні інтелектуальної еліти регіону. Побут і дисципліна вихованців семінарії відображали специфічну модель виховання, в якій поєднувалися суворі регламентації з елементами гуманістичного світогляду.

Актуальність теми обумовлена недостатньою розробленістю питання повсякденного життя та дисциплінарних практик Харківської духовної семінарії у вітчизняній історіографії. Дослідження цих аспектів дозволяє глибше зрозуміти соціокультурне середовище XVIII–XIX ст. та місце духовної освіти в історії української культури.

Мета роботи є дослідження побуту та дисциплінарної системи Харківської духовної семінарії (колегіуму) у XVIII–XIX ст. в контексті розвитку освіти та виховних практик Слобідської України.

Завдання роботи: проаналізувати умови заснування та функціонування Харківського колегіуму; охарактеризувати матеріальні умови життя вихованців (проживання, харчування, соціальний склад); дослідити дисциплінарні та виховні практики у закладі; визначити місце Харківського колегіуму в освітньому та культурному просторі регіону.

Праця відомого українського історика, представника харківської історичної школи, Д. І. Багалія «Історія Слобідської України» (Харків, 1922) [1] є науковою монографією, яка ґрунтується на архівних матеріалах та спогадах сучасників. Автор надає високий рівень наукової достовірності дослідження.

Важливе місце серед сучасних досліджень посідає стаття Л. Ю. Посохової «На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.» [2]. Авторка розглядає колегіум як складову європейської «Республіки вченості», аналізуючи вертикальні (учитель – учень) і горизонтальні зв'язки, листування та неформальне спілкування.

Історіографія теми побуту Харківської духовної семінарії є обмеженою. Більшість праць присвячено загальній історії закладу, його освітнім програмам і ролі у формуванні інтелектуального середовища. Значну частину джерел становлять мемуарні свідчення викладачів і вихованців, які відображають особистий досвід перебування у стінах духовної школи [3].

Таким чином, наявна література створює підґрунтя для дослідження, однак не дає цілісного уявлення про побут і дисципліну Харківської духовної семінарії, що й зумовлює необхідність даної роботи.

Повсякденне життя учнів формувалося в умовах поєднання суворої дисципліни та соціальної опіки. Дисциплінарна система ґрунтувалася на ієрархії і моральному авторитеті наставника. Особливе місце у виховному процесі посідали гуманістичні ідеї, зокрема погляди Г. С. Сковороди, які впливали на формування ціннісних орієнтирів вихованців і специфіку дисциплінарної культури колегіуму.

Харківська духовна семінарія (колегіум) у XVIII–XIX ст. була не лише навчальним закладом, а й важливим соціокультурним осередком Слобідської України. Побут і дисципліна її вихованців формувалися в межах поєднання традицій духовної освіти з новими гуманістичними тенденціями. Дослідження цих аспектів дозволяє глибше осмислити роль духовної освіти у становленні інтелектуального середовища регіону та її вплив на подальший розвиток світської освіти.

Бібліографічні посилання

1. Багалій, Д. І. (1922). *Історія Слобідської України*. Харків: Держ. видавництво України, 317 с.
2. Посохова, Л. Ю. (2011). *На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.* Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 400 с.
3. Харківська духовна семінарія. *Історія Харківської духовної семінарії* [online]. Available at: <https://seminary.church.ua/istoriya-seminariyi/> [Accessed 20 Jan. 2026].

Коротун К.

ЖІНКИ В ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: БОРОТЬБА ЗА МІСЦЕ У ВНУТРІШНЬОМУ СВІТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Сьогодні важливе розуміння боротьби жінок за право на освіту. Зараз університетська освіта є звичною, але це все завдяки зусиллям багатьох поколінь жінок. Десятиліттями

тривала боротьба за рівноправність. Вивчення історії допоможе зрозуміти як жінки вибороли своє право в університетах, участь у наукових роботах.

Метою є дослідження, вивчення історії долучення жінок до університетської освіти, спробувати визначити основні етапи боротьби за місце в науковому та освітньому просторі; з'ясувати, коли й як жінки отримали змогу викладати в університетах.

При підготовці до роботи використані такі джерела: монографія «Якою була жіноча освіта Російській імперії» А. Вдовенка [1]. Автор показує, з якими проблемами стикалися жінки в Російській імперії під час боротьби за право мати доступ до освіти. Автор показує що, в кінці XIX – на початку XX ст. поширювався суспільний рух на користь жіночої освіти; почали з'являтися ідеї щодо створення «Вищих жіночих курсів». Попри труднощі, жінки почали брати активну участь у науковій роботі [1].

Певний інтерес для вивчення теми складає монографія «Від «супутниці людини» до слухачки університету» В. В. Пономарьової [2]. Автор показує розвиток жіночої освіти від домашнього виховання до можливості навчатися у звичайних закладах вищої освіти. У Російській імперії перші спроби жіночої освіти були пов'язані з уявою про жінку виключно як про «супутницю чоловіка» та обмежувалися домашніми обов'язками. Згодом у сер. XIX ст. почав зростати соціальний попит на жіночу освіту. Реформи поступово розширили освітні можливості для жінок, але повне право на університетську освіту довго залишалося лише в чоловіків [2].

Використана також книга «Загальна характеристика жіночої освіти в Росії XVIII–XX ст.» Сухової Н. М. [3], яка досліджує процес розвитку жіночої освіти порівнюючи з країнами Європи. У XVIII ст. жіноча освіта була переважно виховного характеру, увагу зосереджували на ролі жінки виключно в родині. Вплив європейських педагогічних методів підсилював дискусії щодо залучення жінок до науки. Жінки отримали можливість брати участь у навчальному процесі, але залишалися обмеженими щодо професійної діяльності [3].

Історія жінок в освіті та науці – це постійна боротьба за право бути рівноправними. Протягом довгого часу тільки чоловіки мали можливість займатися наукою. Жінки займалися лише домогосподарством. Упродовж XVIII–XIX ст. доступ жінок до освіти визначався лише «культурними» уявленнями про їхню роль у суспільстві. Освіта для жінок здебільшого була в цілях підготовки до сімейного життя, а не до наукової чи освітньої діяльності. Це створювало великі перешкоди для залучення жінок до освіти. У другій пол. XIX ст. під впливом реформ, дискусій моделей жінки поступово отримали можливість відвідувати курси, лекції, займатися науковою роботою. Ці кроки не надавали повноцінного права, але відкривали можливості для освіти, професійного розвитку. Завдяки наполегливості жінок та прагненню до знань поступово змінювалось ставлення світу до жінок в освіті та науці. Активність жінок у науці та освітніх процесах стала важливим кроком до перегляду застарілих уявлень про жіночу роль у світі.

Історія жінок в університетській освіті показує тривалий процес зміни соціального уявлення, ставлення, правових обмежень щодо ролі жінок у науці й освіті. Лише реформи другої пол. XIX ст., відкрили шлях до системного навчання, появи жіночих курсів та залучення жінок до викладання. Боротьба жінок за місце у університеті не лише розширила їхні можливості, а й сприяла розширенню академічного простору.

Бібліографічні посилання

1. Вдовенко, А. (2022). *Якою була жіноча освіта в Російській імперії* [online]. Available at: <http://surl.li/yifmze> [Accessed 17 Nov. 2025].
2. Пономарьова, В. В. (2015). *Від «супутниці людини» до слухачки університету* [online]. Available at: <https://surl.cc/zcwqsn> [Accessed 17 Nov. 2025].
3. Сухова, Н. М. (2017). *Загальна характеристика жіночої освіти в Росії XVIII–XX ст.* [online]. Available at: <https://surl.li/utwgma> [Accessed 17 Nov. 2025].

Малогулко Л.

ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ЖИТТІ: СПІВПРАЦЯ І КОНФЛІКТИ

Взаємодія між викладачами і студентами має довгу та значну історію, яка бере початок з появи перших європейських та українських університетів у XI–XII ст., в яких студентська спільнота відігравала помітну роль лідера в організації навчального процесу, визначала умови праці викладачів та відстежувала якість освіти та організованості.

З часом структура університетського життя, традиції і правила суттєво змінилися: керування перейшло до адміністрації та професорсько-викладацького складу, а студенти стали об'єктом навчання. Хоча так було не завжди.

У сучасності важливим завданням постала побудова взаємодії та співпраці між викладачами та студентами, яка б відповідала вимогам часу. Цей процес став складнішим через низку причин:

1. Проблеми забезпечення академічної доброчесності. Особливо в епоху цифровізації та штучного інтелекту.
2. Слабку комунікацію між викладачами, адміністрацією та студентами, яка кардинально змінилася через технологічні досягнення, політичні катаклізми.
3. Різним розумінням обома сторонами принципів академічної здатності до партнерства.

Тому історичний аналіз форм взаємодії та причин конфліктів в університетському колі дозволяє поглибити їх розуміння.

Метою дослідження є аналіз історії взаємодії між викладачами і студентами від початкових форм до сучасних форм партнерства, виявлення причин конфліктів та вивчення шляхів їхнього подолання у історичній ретроспективі.

Найбільш корисними для вивчення означеного питання автор вважає монографії і статті відомого українського історика професора Посохова С. І. [1].

Побудова взаємин між студентами та професорами починається з ранніх університетських традицій Європи.

У XVI–XVII ст. активно з'явилися університетські установи і вони формували модель навчання, у якій викладачі відігравали головну роль, а студенти – виконували пасивну функцію засвоєння.

Однією з основних форм навчання в університетах була лекція. Такий підхід був одностороннім – від викладача до студента [1].

За статтею В. С. Бакірова на відміну від історичних моделей сьогодні освіта розглядає студентів як повноправних учасників навчального процесу, а однією з ключових проблем є нерозуміння ідеї партнерства. Викладачі зберігають власний стиль взаємодії, що формує дистанцію і обмежує студентську ініціативу, тоді як студенти очікують більш гнучких, відкритих та підтримувальних форм комунікації, що спричиняє зіткнення різних моделей поведінки.

Другою важливою проблемою є академічна недоброчесність. Викладачі часто сприймають студентів, як неготових до відповідальності, а студенти – викладачів як таких, що створюють перешкоди. Значним бар'єром є слабка комунікація між адміністрацією, викладачами та студентською спільнотою [2].

У книзі А. Є. Іванова розглядаються питання прав викладачів і студентів у вищій школі Російської імперії XIX – початку XX ст. Професорсько-викладацький склад прагнув академічної автономії, однак його права були обмежені державою, а управління університетами — залежало від міністерств. Студенти перебували у жорсткій системі підпорядкування та суворого адміністративного контролю.

Попри обмеження, викладачі і студенти стали осередком наукового та культурного життя, що формувало інтелігенцію через освітні ініціативи та наукові товариства. Історичний розвиток університетів свідчить, що взаємовідносини між учасниками освітнього процесу змінювалися разом із суспільством, а відсутність діалогу та взаємоповаги призводила до конфліктів. Саме партнерство, засноване на довірі й відкритій комунікації, є ключем до розвитку сучасного академічного середовища [3].

Бібліографічні посилання

1. Посохов, С. І. (2012). *Університети в Російській імперії (друга половина XVIII – перша половина XIX ст.)* [online]. Available at: <https://share.google/qgYe5RPaKN2ahE3La> [Accessed 27 Nov. 2025].
2. Бакіров, В. С. (2017). Студенти і викладачі: що заважає ефективному партнерству. *Новий колегіум*, [online] 87. Available at: <https://share.google/F8n6mQZ0DKSxNgdBw> [Accessed 27 Nov. 2025].
3. Іванов, А. Є. (1991). *Вища школа Росії в кінці XIX – початку XX ст.* [online]. Available at: https://1drv.ms/b/c/4698c333d404f9a7/Ef4-MN7I_w5HhsAJYWecVtkB5uEUIM0dVuCR7-AIWg4BZg [Accessed 27 Nov. 2025].

Мельник П.

ІНОЗЕМНІ ВИКЛАДАЧІ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ІСТОРІЇ

У сучасному світі, коли Україна активно інтегрується до європейського та світового освітнього простору, важливо знати, які форми стосунків між університетами існували, як міжнародні контакти впливали на розвиток нашої освіти. Перш за все, йдеться про запрошення іноземних викладачів, робота яких в українських університетах має довгу історію. У різні періоди історії іноземні професори привносили в освіту України нові знання, сучасні методи навчання та європейські наукові ідеї. Завдяки їм студенти знайомилися з європейськими підходами в науці, філософії, медицині, праві та інших галузях. Такі

викладачі допомагали університетам ставати центрами науки й культурного обміну. Помітний вплив іноземної професури пов'язаний, перш за все, з тим, що Західна Європа побудувала університетську модель освіти значно раніше. Інтеграція та взаємовідносини між різними освітніми моделями завжди приносили користь.

Мета – дослідити історію появи і ролі іноземних викладачів у розвитку університетської освіти в Україні, проаналізувати їхній внесок у формування наукових традицій, вплив на модернізацію вищої школи на різних історичних етапах.

Відповідно до мети визначено і завдання дослідження:

- 1) визначити причини запрошення, форми участі, внесок іноземних професорів у розвиток науки, освіти та культури України;
- 2) проаналізувати особливості діяльності іноземних викладачів на різних етапах розвитку вітчизняних університетів;
- 3) виявити проблеми та перешкоди, що гальмували участь іноземних викладацьких кадрів в університетах України.

При проведенні дослідження були використані такі джерела: монографія «Російські університети XVIII – першої половини XIX століття у контексті університетської історії Європи» Андрєєва А.

Автор доводить, що університети, розташовані на території Російської Імперії XVIII – першої половини XIX ст., розвивалися у тісному зв'язку з європейською традицією, особливо німецькою: студенти їздили на навчання в Німеччину, професори приїжджали звідти, устами й реформи запозичувалися у європейських університетів. Європейські університети того часу змінювалися від середньовічної «докласичної» моделі до дослідницької «класичної». Ключовим став період близько 1800 р., коли в Європі формувалася нова ідея університету. Автор критикує історіографію за ігнорування європейського контексту та неправильне тлумачення автономії університетів [1].

Цікавою щодо вивчення теми виявилася монографія «Освіта в Україні: історія, сучасність та майбутнє» Копитко Ж., де стверджується, що освіта в Україні постійно розвивалася, змінювалася залежно від історичних умов і впливу держави, але завжди залишалася ключовим фактором розвитку людини та суспільства [2].

Іноземні викладачі мали визначальний вплив на розвиток університетської освіти в Україні протягом усієї її історії. Від заснування перших університетів у Харкові, Києві та Львові вони допомагали впроваджувати європейські знання, нові методи навчання та формувати наукові школи, що сприяло підвищенню рівня освіти та авторитету українських навчальних закладів у XIX столітті. Це була усталена норма для Європи.

У радянський період роль іноземних викладачів обмежувалася політичними факторами, що зменшувало можливості міжнародного обміну знаннями, робило їх ідеологізованими.

Після здобуття незалежності України відновилася активна співпраця з іноземними педагогами, що дозволило модернізувати навчальні програми, запровадити сучасні технології викладання та інтегрувати українську освіту у європейську систему.

Отже, залучення іноземних викладачів суттєво вплинуло на формування вищої освіти в Україні, сприяючи оновленню навчальних програм, впровадженню передових методів викладання та розвитку наукових традицій. Їхній внесок допоміг університетам

інтегруватися в європейський освітній та науковий простір. Історія участі іноземних професорів у вищій школі України підтверджує, що міжнародна співпраця є важливим чинником розвитку науки, освіти та культури. Їхній внесок у формування університетських традицій і підвищення якості освіти був і залишається значущим для сучасної української освітньої системи.

Бібліографічні посилання

1. Андрєєв, А. Ю. (2011). *Російські університети XVIII – першої половини XIX століття у контексті університетської історії Європи* [online]. Available at: <https://surl.lt/fpzrqb> [Accessed 21 Dec. 2025].
2. Копитко, Ж. П. (2018). *Освіта в Україні: історія, сучасність та майбутнє* [online]. Available at: <https://surl.li/bnrqub> [Accessed 21 Dec. 2025].

Омелянко Н.

СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ. ПРОФЕСОРСЬКІ ГІЛЬДІЇ

Середньовічні університети, що сформувалися у XII–XIII ст., стали важливим етапом розвитку європейської цивілізації, адже тоді були закладені основи сучасної системи вищої освіти: університетська автономія, академічна свобода та корпоративна організація викладачів. Актуальність теми зумовлена сучасними освітніми реформами та зростанням інтересу до історичного досвіду функціонування академічних інституцій. Дослідження середньовічних університетів дає змогу краще зрозуміти роль професорських гільдій у розвитку науки й освітніх традицій Європи.

Метою дослідження є вивчення історії створення середньовічних університетів і розвитку професорських гільдій як основи формування європейської академічної спільноти.

Для досягнення мети поставлено завдання: розглянути ключові засади процесу формування перших університетів у Західній Європі; охарактеризувати структуру та функції професорських гільдій; з'ясувати, які принципи середньовічної університетської освіти стосовно викладанської спільноти збереглися та трансформувалися в сучасній системі вищої освіти.

Проблема середньовічного університету розглядається в працях як загальноісторичного, так і спеціалізованого характеру.

У праці Пітера Дхонта університет постає як корпоративне об'єднання-гільдія з чітко визначеною юридичною природою, системою управління та механізмами членства. Автор вказує на наявні прогалини в дослідженні регіональних відмінностей і трансформацій університетських моделей.

Джон Ріддл розглядає університети в широкому соціокультурному контексті середньовічної епохи, що пояснює умови їхнього виникнення, але без детального аналізу внутрішньої організації професорських гільдій.

Значний внесок зробив Лоурі Дж. Дейлі, який узагальнив процеси становлення та функціонування університетів, проте окремі соціально-економічні аспекти академічного життя залишаються недостатньо висвітленими.

Окремі статті, присвячені матеріальному становищу викладачів, доповнюють загальну картину, але потребують подальшого кількісного й порівняльного аналізу.

Середньовічні університети дали поштовх подальшому розвитку європейської освіти. Цей період позначився формуванням основоположних принципів університетської організації.

Університети функціонували як самоврядні спільноти, у яких викладачі та студенти об'єднувалися для організації навчального процесу, розвитку науки та захисту своїх прав. Об'єднання отримали назву «*universitas*».

Професорські гільдії відігравали особливу роль у формуванні університетського середовища, оскільки саме вони визначали зміст навчання, проводили наукові диспути та брали участь у керуванні університетами.

Одним із перших центрів університетської освіти став Болонський університет, що сформувався напр. XI ст.. Значну роль відігравали студентські об'єднання, які контролювали організацію навчання, особливо у сфері права. Іншу модель представляв Паризький університет, де провідну роль відігравали саме професорські гільдії, передусім на богословському факультеті. Така структура стала зразком для багатьох інших університетів Європи.

Важливим чинником розвитку університетів стали правові привілеї, надані світською та церковною владою. Документ «*Authentica habita*», виданий імператором Фрідріхом I Барбаросса у XII ст., гарантував правовий захист викладачам і студентам та сприяв зміцненню університетської автономії. Це дозволило університетам функціонувати як незалежні інтелектуальні центри.

До складу професорських гільдій входили відомі мислителі Середньовіччя, які формували академічні традиції університетів: П'єр Абеляр – відомий викладач Паризьких шкіл та Тома Аквінський – викладач теології та учасник наукових дискусій університетської спільноти.

Відомими представниками університетського викладацького корпусу були і Альберт Великий — один із найавторитетніших учених XIII століття, Джон Вікліф, професор Оксфордського університету. Пізніше традиції університетської науки продовжив гуманіст Дезидерій Еразм, який працював із університетами Європи та сприяв поширенню гуманістичної освіти.

Середньовічні університети були не лише освітніми установами, а й важливими соціокультурними центрами. Професорські гільдії забезпечували організацію навчального процесу, підтримували академічні традиції та сприяли розвитку науки. Принципи – автономія, корпоративність і академічна свобода – стали фундаментом європейської університетської системи та зберігають своє значення й у сучасній вищій освіті.

Бібліографічні посилання

1. Amaral, A., Magalhaes, A. (eds.) (2023). The medieval university. In: *Handbook on Higher Education Management and Governance*. Edward Elgar Publishing Limited, pp. 15–32.
2. Riddle, J. (2008). *A History of the Middle Ages, 300–1500*. Lanham: Rowman & Littlefield, 558 p.
3. Daly, L. J. (1961). *The Medieval University*. New York: Sheed and Ward, 241 p.
4. Кравченко, В. В. (2013). Виникнення університетів в Європі в епоху Середньовіччя: історико-педагогічний аспект. *Наукові пошуки*, 13, с. 23–24.

5. Пономарьова, В. В., Хорошилова, Л. Б. (1998). Масонство і просвітництво Росії другої половини XVIII – початку XIX в. *Педагогіка*, 8, с. 85–92.

Погрібна Д.

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ І БРАТСТВ У ФОРМУВАННІ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Проблематика університетських корпорацій і студентських братств є важливою складовою історії освіти, оскільки ці спільноти суттєво впливали на формування академічної культури та університетського середовища. Вони об'єднували студентів і викладачів на основі спільних цінностей і норм, сприяючи розвитку колективної ідентичності та внутрішньої організації університету. Саме в цих об'єднаннях формувалися освітні традиції, академічна етика й моделі поведінки університетської спільноти.

Мета – дослідити історію виникнення та розвитку університетських корпорацій і братств у становленні академічної культури закладу освіти, визначити основні напрями їхнього впливу на студентське життя в історичній ретроспективі.

Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання:

1. Розглянути умови та причини появи університетських корпорацій та братств.
2. Проаналізувати, яку діяльність вони проводили й як впливали на студентське життя, на університетську спільноту в цілому.

Під час підготовки авторка спиралася на праці науковців, які досліджували історію університетської освіти, становлення академічної культури та розвиток студентських спільнот. Значну увагу було приділено роботам, що висвітлюють як історичні передумови виникнення братств і корпорацій, так і їхню роль у формуванні університетського середовища.

Важливий внесок у вивчення університетської корпоративної культури зробили праці С. І. Посохова. У роботах «Університети Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. в публіцистиці та історіографії» та «Університетська корпорація: історіографічні аспекти» він розглядає університет як цілісну соціальну спільноту, в межах якої формувалася особливий академічний простір, а також аналізує роль студентських і професорських об'єднань у становленні «університетського духу» та самоврядування [3; 4].

Доповнює історіографічну базу праця Бойчука Юрія Дмитровича, у якій проаналізовано діяльність Харківського колеґіуму як важливого освітнього центру. Автор описує традиції навчання і виховання, що дозволяє відтворити історичний контекст формування освітніх спільнот, хоча внутрішньому життю студентських братств приділено обмежену увагу [1].

Зародження університетських корпорацій у Європі супроводжувалося формуванням принципів самоврядування, корпоративної відповідальності та внутрішніх норм поведінки. Студентські братства виконували не лише освітні, а й соціальні функції: організовували повсякденне життя студентів, підтримували дисципліну, забезпечували взаємодопомогу й формували сталі традиції, які передавалися між поколіннями. Саме ці об'єднання стали основою академічного середовища, заснованого на спільності та колективній ідентичності.

В українських освітніх інституціях принципи корпоративності почали складатися ще до створення класичних університетів. Харківський колегіум є прикладом освітньої спільноти з власними традиціями та нормами, що стали підґрунтям для подальшого розвитку університетської культури в регіоні [1].

У XIX столітті студентські об'єднання перетворилися на активних учасників суспільного й культурного життя, сприяли поширенню наукових знань і формуванню цінностей академічної чесності та відповідальності. У XX столітті, попри політичні обмеження, вони зберігали вплив на університетську культуру, а з другої половини століття активізувалася діяльність наукових, творчих і волонтерських організацій [2; 3].

Сучасні дослідження свідчать про спадковість традицій університетської корпоративності, які нині реалізуються в нових формах. Студентські спільноти залишаються важливим середовищем формування наукових, комунікативних і лідерських компетентностей та підтримки університетських цінностей [2].

Отже, університетські корпорації та студентські братства були й залишаються важливими чинниками розвитку академічної культури, забезпечуючи становлення самоврядування, збереження освітніх традицій і формування корпоративної ідентичності університетів.

Бібліографічні посилання

1. Бойчук, Ю. Д., Борисенко, Н. О. та Небитова, І. А. (2025). Харківський колегіум: центр освіти Слобожанщини. *Новий колегіум*, [online] 2. Availble at: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/newcollegium/article/view/17614> [Accesed 29 Sept. 2025].

2. Бугай, А., Норік, Д., Омеліч, Р. та Якуніна, А. (2025). До питання про історію виникнення та розвитку студентських об'єднань. *Вчені записки ХГУ «НУА»*, т. 31, с. 339–348.

3. Посохов С. І., (2006). *Університети Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. в публіцистиці та історіографії*. Харків: Вид-во Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 477 с.

4. Посохов С. І., (2007). Університетська корпорація: історіографічні аспекти. [online] У: *Чтиво*. Availble at: https://chtyvo.org.ua/authors/Posokhov_Serhii/Universytetska_korporatsiia_istoriografichni_aspekty/ [Accesed 18 Oct. 2025].

Рожественська А.

СТУДЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ

Університети ніколи не обмежувалися лише передачею знань. По суті, це унікальне освітнє середовище, де студенти на практиці вчать, крім іншого, самоорганізації. Через різноманітні об'єднання молодь формує той специфічний мікроклімат, без якого неможливе збереження та розвиток академічних традицій. Можна стверджувати, що університетська культура багато в чому залежить від активності самих студентів.

Головною метою дослідження є вивчення історії виникнення і порівняння еволюції студентських організацій. Для аналізу обрано досвід Італії, Франції, США та України на різних історичних відрізках.

Питання зародження студентської науки в стінах Харківського університету ґрунтовно розбирають С. І. Посохов та А. Ю. Парфіненко [3]. Сучасний стан наукових товариств аналізують В. І. Астахова та К. В. Астахова [1]. Педагогічний аспект, а саме формування лідерських якостей через самоврядування, розкриває Т. П. Дараган [2]. Про специфіку студентських громад Наддніпрянської України пише М. В. Григор'єва [4]. Світовий контекст добре представлений у розвідках зарубіжних авторів [5; 6; 7]. Інакше кажучи, історіографія проблеми, що досліджується, є достатньо валідною.

Витоки студентської самоорганізації сягають появи перших європейських університетів, зокрема Болонського. Відомо, що в XI–XII століттях студенти об'єднувалися в так звані «нації» за географічною ознакою. Йшлося не про формальні гуртки, а про реальну силу з власним управлінням. Студенти Болонії мали багато повноважень, навіть самі обирали ректора – і цей факт найкраще ілюструє їхню тогочасну вагу [5].

Деяка інша картина спостерігалася в Парижі. Тамтешні «нації» спочатку орієнтувалися переважно на побутову взаємодопомогу. Справжня трансформація французького студентського середовища посилилася у XIX столітті, коли замість земляцтв почали масово з'являтися культурні та наукові товариства. З часом саме вони стали фундаментом для створення потужних студентських профспілок [6].

Зовсім інший підхід сформувався в університетах Сполучених Штатів Америки. У XIX столітті вони стали батьківщиною знаменитих братств і сестринств (організацій «грецьких літер»). Вони взяли на себе роль центрів соціалізації, сформували стійкі традиції та створили міцні мережі підтримки між випускниками. Завдяки їм виникла американська корпоративна культура кампусів [7].

Українські території у XIX – на початку XX століття перебували у складі імперії, саме тому молодь шукала особливі форми згуртування. Як показують дослідження М. В. Григор'євої, тогочасні громади займалися не лише просвітництвом, а й активно підтримували національні ініціативи [4]. Справжнім осередком такої студентської активності став Харківський університет [3].

Важливою віхою в розвитку студентських організацій в структуруванні студентської науки вважається 1936 рік – час заснування Студентського наукового товариства при Харківському університеті [3]. Ця практика не втратила сенсу і сьогодні. У Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» власне студентське товариство безперервно діє з 1996 року, причому традицію міжнародних студентських конференцій там започаткували ще раніше – у 1994-му [1]. Це окремі приклади, але вони свідчать про збереження традицій створення студентських об'єднань різних спрямувань.

Дослідниця Т. П. Дараган слушно наголошує на іншому важливому аспекті такої активності. Робота в подібних організаціях безпосередньо конвертується у практичні навички: студенти не просто здобувають фах, а реально вчаться лідерству та самостійності в ухваленні рішень [2].

Аналіз історії створення та трансформації студентських угруповувань приводить до одного висновку, що потреба студентів у самоорганізації заради навчання та захисту своїх прав виявилася сильнішою за будь-які політичні режими. Назви організацій та їхні статuti могли відрізнятися, проте базова функція зберігалася завжди. Власне кажучи, без активного студентського ядра просто неможливо уявити повноцінний розвиток університету.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. І., Астахова, К. В. (ред.). (2006). *Нариси історії Народної української академії*. Харків: Вид-во НУА, 239 с.
2. Дараган, Т. П. (2018). *Студентське лідерство у системі університетського самоврядування*. Київ: Освіта України.
2. Парфіненко, А. Ю., Посохов, С. І. (2002). *Сторінки історії студентської науки в Харківському університеті*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 116 с.
3. Григор'єва, М. В. (2019). Студентські організації в університетах Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. *Науковий вісник Національного музею історії України*, 4, с. 112–119.
4. Rüegg, W. (ed.). (1992). *A History of the University in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, vol. 1: Universities in the Middle Ages.
5. Prost, A. (1992). *Éducation, société et politiques : une histoire de l'enseignement en France de 1945 à nos jours*. Paris: Éditions du Seuil.
6. Syrett, N. L. (2009). *The Company He Keeps: A History of White College Fraternities*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Рязанцева А.

РОЛЬ БІБЛІОТЕК, МУЗЕЇВ ТА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ТОВАРИСТВ В ЖИТТІ УНІВЕРСИТЕТІВ: ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

Університети здавна виступають осередками науки, освіти й культури, а важливу роль у формуванні їхнього інтелектуального і духовного потенціалу відіграють бібліотеки, музеї та студентські наукові товариства.

Осмислення історичного досвіду діяльності бібліотек, музеїв та студентських наукових товариств є важливим для розуміння формування університетської культури та академічних цінностей. У сучасних університетах ці інституції забезпечують не лише доступ до знань, а й створюють науково-культурне середовище, підтримують традиції та сприяють розвитку активної студентської спільноти, що зумовлює необхідність простежити їхню історичну еволюцію та взаємозв'язок.

Актуальність теми зумовлена сучасними викликами, які постали перед закладами вищої освіти України: війна, цифровізація, реформування освітнього процесу, трансформації студентського самоврядування. В умовах таких змін саме бібліотеки, музеї та студентські об'єднання виконують роль стабілізаторів університетського середовища, зберігаючи культурну пам'ять і забезпечуючи інноваційний розвиток.

Метою дослідження є вивчення значення бібліотек, музеїв та студентських наукових товариств у розвитку університетів та їхній вплив на формування академічної культури й освітнього середовища.

Для досягнення мети визначено такі завдання: розглянути історію становлення та розвитку університетських бібліотек, музеїв і студентських наукових товариств в Україні; проаналізувати значення цих інституцій для формування університетських традицій, культурних і наукових цінностей; дослідити їхню актуальність у сучасній діяльності

університетів; визначити взаємозв'язок між діяльністю бібліотек, музеїв та студентських організацій та їх вплив на розвиток університетського середовища.

У науковій літературі питання ролі бібліотек, музеїв і студентських наукових товариств у житті університетів висвітлено частково. В. І. Астахова досліджує бібліотеки та музеї як осередки академічних цінностей, традицій і символіки університетів [1; 2]. І. С. Воронкова аналізує еволюцію бібліотечного простору та його значення в освітньому процесі [3]. О. С. Комова розглядає університетські музеї як важливий елемент збереження історико-культурної спадщини [6]. А. В. Кокоша і Н. М. Коляда простежують історію становлення студентських наукових товариств і їхній внесок у розвиток науки [4; 5]. Водночас бракує комплексного аналізу взаємозв'язку цих інституцій.

Історія бібліотек в університетах на теренах України починається на початку XIX століття. Вже тоді вони виконували роль центру інтелектуального життя університету, де формувалися академічні традиції та проводилася наукова комунікація між студентами та викладачами [1; 3].

Бібліотеки залишаються стратегічно важливими інституціями, що забезпечують інформаційний супровід освіти та виконують функцію простору, де студенти долучаються до традицій університету [1].

Не менш важливою частиною університетського життя є музеї, діяльність яких спрямована на збереження історико-культурної спадщини, традицій та формування університетської ідентичності [2]. Університетські музеї виконують освітню, науково-дослідницьку та культурно-виховну функції, що робить їх важливою складовою університетського середовища [6].

Окреме місце в історії університетів займають студентські наукові товариства, перші з яких почали активно діяти в Україні в 1805–1920 роках, стаючи платформою для формування дослідницьких навичок і наукових інтересів молоді [4]. У XX столітті вони стали важливими осередками наукової, культурної та соціальної активності студентів [5].

У XXI столітті бібліотеки, музеї та студентські наукові об'єднання дедалі більше проявляють себе як взаємопов'язані інституції, створюючи середовище, де навчання, дослідження та культурна діяльність не існують окремо, а доповнюють одна одну.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. І. (ред.) (2017). *Бібліотека в системі академічних цінностей університету*. Харків: НУА, 240 с.
2. Астахова, В. І. (ред.) (2008). *Символіка і традиції в діяльності вузівських музеїв (Нариси про діяльність музеїв історії вищих навчальних закладів м. Харкова)* [online]. Available at: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi31/0025894.pdf> [Accessed 04 Dec. 2025].
4. Воронкова, І. С. (2014). *Еволюція просторів бібліотек вищих навчальних закладів України (на прикладі найстаріших університетів)* [online]. Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/e1694e16-474c-4651-99b0-fa809a276920> [Accessed 04 Dec. 2025].
5. Кокоша, А. В., Коляда, Н. М. (2017). Генезис діяльності студентських наукових товариств в Україні (1805–1920 рр.). *Збірник наукових праць Херсонського державного*

університету. *Педагогічні науки*, [online] 80(2). Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/573462> [Accessed 04 Dec. 2025].

6. Кокоша, А. В., Коляда, Н. М. (2018). *Особливості розвитку та діяльності студентських наукових товариств в Україні (1917–1991 рр.)* [online]. Available at: <https://surl.li/mfllof> [Accessed 04 Dec. 2025].

7. Комова, О. С. (2020). *Роль музеїв у системі функціонування закладів вищої освіти України* [online]. Available at: <http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/view/264179> [Accessed 04 Dec. 2025].

Чорна А.

ІСТОРІЯ ХАРКІВСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ВИКЛАДАЧІ

Історично так склалося, що Харків був торгівельним та промисловим центром. Осередком освітньо-наукового життя Харкова з початку XIX ст. став університет імені В. Н. Каразіна, де чимало видатних людей працювали або були випускниками (М. С. Грушевський, І. Я. Франко та інші). За радянських часів Харків був одним з найбільших освітніх центрів, в місті функціонувало понад 30 закладів вищої освіти, серед яких медичний, педагогічний, авіаційний, які охоплювали соціогуманітарну, технічну та медичну сфери. За Харковом закріпилася назва «місто студентів» і саме таким він був до початку війни 2022 року, коли тут навчалася понад 300 тис. студентів. Саме тому є підстави для дослідження історії розвитку університетського центру України і Східної Європи, бо Харків є потужним важелем трансформації вищої освіти.

Головна мета – дослідити розвиток університетів Харкова і їх важливу складову – викладацький корпус. Для досягнення мети визначені такі завдання:

- дослідити історичний розвиток університетів на теренах Харківщини;
- проаналізувати та описати генезу професорсько-викладацького складу.

Як вже відмічалось, класичний університет, що в умовах сьогодення носить ім'я засновника – Василя Назаровича Каразіна, став основою та своєрідним початком Харківського освітнього центру.

Вже у другій половині XIX ст., як відгук на суспільні зміни, у місті було започатковано практичний технологічний інститут (1885 р.) – майбутній політех, ветеринарне училище (1851) – з часом – зооветеринарна академія, аграрний (Марімонівський) інститут (1816) – зараз у складі Державного біотехнологічного університету. Поступово чисельність інституцій, що надавали вищу освіту, збільшувалася, перетворюючи місто на провідний освітній центр.

За радянських часів, особливо коли Харків мав столичний статус, місто набуло значення освітньо-наукового осередку. З'явилися – як відгук на економічні запити нового суспільства – університети, інститути, академії, наукові установи, які представляли практично весь освітній і науковий спектр – від соціогуманітарних до технічних, воєнних, природничих.

Водночас, склався і кадровий корпус харківської вищої школи. Складні перетворення та політичні катаклізми 1917–1920-х років кардинально змінили склад професури університетського сектору. Частина «старих професорів» не сприйняла нову

владу, залишило викладацькі кафедри. Інші залишились, намагаючись допомогти у створенні, знов-таки, нової вищої школи та зберегти традиції. Жорстко перекроїло викладацький склад університетів Перша світова та Громадянська війни, жорсткі події 1937 року та Друга світова.

Це виявилось дуже важким випробуванням для викладачів університетів Харкова.

Але, незважаючи на всі історичні перетворення та виклики, у Харкові протягом ХХ та на початку ХХІ ст. установилася дуже сильна, авторитетна і високопрофесійна когорта викладачів вищої школи всіх її напрямків. Було створено відомі наукові школи, які функціонували як в університетах, так і в наукових академічних установах.

Такі провідні викладацькі осередки існували практично в усіх університетах, академіях міста. Якщо познайомитися з виданнями історії кожного харківського вишу, то можна знайти описи наукових шкіл, кафедр, провідних дослідних лабораторій, які започаткували або ухвалювали науковці світового рівня, видатні викладачі.

Якщо порівнювати показники якості викладацького складу університетів Харкова з іншими містами країни (до початку війни 2022 р.), то за всіма ознаками вони посідали беззаперечне перше місце. І це робило Харків і його професорсько-викладацький склад провідними в Україні.

Історія розвитку університетів, професорської гільдії міста переживає важкі часи через те, що Харків опинився в статусі прифронтового міста під час повномасштабної агресії РФ. Але є не тільки сподівання, а й вагомі аргументи на користь точки зору відносно позитивних перспектив та майбутнього Харкова.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В. І., Войно-Данчишина, О. Л., Зверко, Т. В. та ін. (2021). *Діалоги з часом* [online]. Харків: НУА, 656 с. Available at: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/2170> [Accessed 14 Nov. 2025].
2. Астахова, В. І., Астахова, К. В. (ред.) (2006). *Нариси історії Народної української академії* [online]. Харків: НУА, 239 с. Available at: <http://dspace.nua.kharkov.ua:8080/jspui/handle/123456789/462> [Accessed 04 Nov. 2025].
3. Астахова, К. В., Подільська, Є. А. (ред.) (2013). *Освітній потенціал Харківщини* [online]. Харків: НУА, 504 с. Available at: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/1373> [Accessed 09 Nov. 2025].
4. Бакіров, В. С. (2006). Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна: Віхи історії. *Краєзнавство*, [online] 1–4. Available at: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2006_1/20.pdf [Accessed 09 Nov. 2025].

Секція II

Соціальні суб'єкти сучасної освіти: розвиток інноваційного потенціалу в умовах перманентних змін у суспільстві

Олійник А.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: СОЦІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному суспільстві, яке характеризується інтенсивними процесами цифровізації, глобалізації та переходом до економіки знань, інноваційний потенціал студентства виступає ключовим ресурсом соціального розвитку, адже воно (студентство) як специфічна соціально-демографічна група вирізняється високим рівнем адаптивності, креативності та здатності до продукування нових ідей.

У соціологічному вимірі інноваційний потенціал студентської молоді доцільно розглядати як інтегральну характеристику, що поєднує інтелектуальні ресурси, мотиваційні установки, соціальні зв'язки та інституційні можливості для реалізації інноваційної діяльності.

Глибше зрозуміти природу інноваційного потенціалу студентської молоді дозволить його аналіз крізь призму різних соціологічних підходів. Окреслимо їх. Так, структурно-функціональний підхід (Т. Парсонс, Р. Мертон) акцентує увагу на ролі освітніх інституцій як механізмів соціалізації та відтворення інноваційних компетенцій. Теорія соціального капіталу (П. Бурдьє, Д. Коулман, Р. Патнем) розглядає інноваційний потенціал через мережі соціальних зв'язків і довіру. Відповідно, наявність широких горизонтальних і вертикальних зв'язків підвищує можливості студентів до реалізації інноваційних проєктів. В іншому ракурсі надає трактування символічний інтеракціонізм (Дж. Мід, Г. Блумер), зосереджуючись на мікрорівні взаємодії, що дозволяє представляти інноваційність через інтерпретацію досвіду, комунікацію та конструювання значень у студентському середовищі. А в рамках інституціонального підходу (Е. Гідденс) підкреслюється значення формальних і неформальних правил, норм та практик, які або стимулюють, або стримують інноваційну діяльність. Відтак, університет виступає середовищем формування знань, навичок і норм, необхідних для участі в інноваційній діяльності.

В такому контексті надають своє бачення проблеми українські дослідники, спираючись на аналіз вітчизняних освітніх практик. Так, В. Бандура та С. Джус, розглядаючи інноваційний потенціал студентської молоді, визначають такі характеристики: «...готовність підтримувати прагнення бути незалежним і самостійним; високий рівень мотивації на досягнення результатів; знання цифрових технологій; гнучкість та адаптація до нових умов та викликів; перевага змістовній роботі... високий рівень соціальної активності; прагнення до творчості та самореалізації [1]. Бачимо, що ці характеристики відображають здатність студентів швидко реагувати на виклики, у яких вони здобувають вищу освіту та формуються як особистості. А дослідниця О. Піменова звертає увагу на такі характеристики соціальної активності, як «висока динамічність, варіативність форм прояву та залежність від соціокультурного середовища які можуть проявлятися через когнітивний (усвідомлення

соціальних процесів), комунікативний (участь у соціальних контактах), нормативний (дотримання або ініціювання соціальних норм) та практичний (безпосередня діяльність) складники [2, с. 193].

Відповідно, серед основних факторів розвитку інноваційного потенціалу студентської молоді варто виділити: якість освітнього середовища, рівень розвитку соціального капіталу, наявність інституційної підтримки (гранти, стартап-інкубатори), сформованість інноваційної культури.

Отже, застосування комплексного підходу до аналізу означеної проблеми дозволяє глибше зрозуміти природу інноваційного потенціалу студентської молоді та визначити ефективні механізми його розвитку в сучасних умовах.

Бібліографічні посилання

1. Бандура, В., Джус, С. (2024). Молодь у світі сучасних інформаційних технологій. У: *Innovations in education: prospects and challenges of today*. Софія, с. 350–352.
2. Піменова, О. (2025). Соціальна активність студентської молоді: особливості розвитку в умовах війни. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*, 2(65), с. 190–199.

Марухно В.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ЯК КЛЮЧ ДО ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

У період постійних технологічних, економічних та соціальних змін дедалі частіше можна почути про необхідність розвитку soft skills – гнучких навичок, які допомагають не лише вчитися, але й справлятися зі щоденними викликами.

Роботодавці вже давно звертають увагу не тільки на диплом, а й на те, як потенційний кандидат вмie працювати в команді, вирішувати проблеми, комунікувати та мислити критично. Міжнародні освітні проекти, наприклад, OECD Future of Education and Skills 2030/2040, наголошують, що навички майбутнього - це не лише знання, а й уміння, цінності та ставлення [2]. Вони підкреслюють, що сучасний студент має вмie сам керувати своїм навчанням, шукати нові підходи й придумувати рішення. Саме така здатність і стає основою інноваційного мислення.

Відповідно актуальності набуває питання: чому і як розвинені soft skills слугують ключовою компетенцією для формування інноваційного мислення студентів у мінливому суспільстві.

Зазначимо, що до soft skills відносяться критичне й креативне мислення, комунікативні навички, вміння аналізувати інформацію, співпрацювати, адаптивність, емоційна стійкість тощо.

Сучасні дослідження підкреслюють важливість формування гнучких навичок ще на етапі проходження навчання в закладах освіти. Згідно із дослідженням Ковалю К. О., розвинені soft skills у студентів є одним з важливих чинників для їх подальшого працевлаштування [4]. В'єтнамський дослідник Tran Cuong виявив, що розвинені soft skills, особливо критичне мислення, позитивно впливають на академічну успішність студентів загалом [3].

Soft skills дозволяють розвинути в себе інноваційне мислення, адже, по-перше, уміння критично й креативно мислити допомагає генерувати нові ідеї, а саме ці навички зараз у топі

через розвиток ІІІ та технологій (за даними World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2023 [1]). По-друге, гнучкість, стійкість і готовність постійно вчитися допомагають не «ламатися» під тиском змін і не боятися експериментувати. По-третє, інновації найчастіше народжуються в команді, тому важливими є комунікативні навички й уміння співпрацювати. І, нарешті, в українських реаліях студентам особливо важливо розвинути критичність, ініціативність та колаборативність, бо саме ці навички допомагають знаходити нові рішення в умовах криз.

Розвиток soft skills – це не просто «модний тренд», а реальна необхідність для сучасного студента. Саме ці навички формують основу для інноваційного мислення, допомагають знаходити нові ідеї, гнучко реагувати на зміни та залишатися затребуваними на ринку праці у будь-які часи.

Тому у 2026 р. завдання закладів освіти – не просто давати знання, а й створювати середовище, де студенти можуть розвивати комунікацію, креативність, критичність, адаптивність та інші важливі навички майбутнього.

Бібліографічні посилання

1. World Economic Forum (2023). Skills Outlook. [online] In: *The Future of Jobs Report 2023*. Available at: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/in-full/4-skills-outlook/> [Accessed 3 Mar. 2026].
2. OECD (2019). *Future of Education and Skills 2030/2040* [online]. Available at: <https://www.oecd.org/en/about/projects/future-of-education-and-skills-2030.html> [Accessed 3 Mar. 2026].
3. Cuong, T. (2025). The Role of Soft Skills in Improving Students' Academic Performance: A Case Study in Hanoi Capital. *International Journal of Research and Scientific Innovation*, [online] XII(IV). Available at: 10.51244/IJRSI.2025.12040145 [Accessed 4 Mar. 2026].
4. Коваль, К. О. (2015). Розвиток «soft skills» у студентів – один з чинників для їх працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, [online] 2, с. 162–167. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2015_2_26 [Accessed 4 Mar. 2026].

Маршаєв В.

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО! ЯК ЗРОБИТИ ГОЛОС МОЛОДІ ПОЧУТИМ: ВІД ТОКЕНІЗМУ ДО РЕАЛЬНОЇ ПАРТИСІПАТОРНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Трансформація сучасного університетського середовища відбувається в умовах глибокої кризи інституційної довіри, де ієрархічні моделі управління вступають у суперечність із запитом молоді на реальну політичну участь. Поки адміністрації звітують про демократизацію, студенти часто відчувають дефіцит дієвого впливу. Як зазначають у Global Student Forum: «Ми живемо в епоху, коли демократія стала радикальним принципом» [3]. Ця радикальність вимагає відмови від «токенізму» – практики символічного залучення студентів для створення ілюзії репрезентативності без надання справжніх важелів влади. Мета цих тез – довести, що Студентське наукове товариство (СНТ) є не просто гуртком за науковими інтересами, а критично важливим хабом, де академічний запит на зміни конвертується у політичну суб'єктність.

СНТ трансформується у ключовий голос студентства, що протидіє «маркет-орієнтованому» підходу, де студент розглядається лише як споживач освітніх послуг. У межах концепції спільного врядування СНТ забезпечує «нормалізацію студентів як легітимних стейкхолдерів» [4], що мають право на участь у стратегічному плануванні. СНТ формує «експертну суб'єктність»: через інструменти наукової аналітики молоді дослідники вчаться не просто описувати соціально-політичні точки напруги, а розробляти обґрунтовані механізми їх подолання. Це підвищує «деліберативну спроможність» університету, створюючи простір для змістовного діалогу замість формального схвалення рішень [5].

Важливим етапом переходу від токенизму до реального студентського врядування є визнання неминучості конфлікту в демократичних процесах. Згідно з позицією Coimbra Group, «дискомфорт є ознакою живої демократії» [1]. СНТ стає майданчиком для «глибинної демократії», де лідери вчаться працювати з поляризованими поглядами, перетворюючи розбіжності на фундамент для спільних рішень. У межах СНТ молоді дослідники опановують мистецтво роботи з конфліктними ситуаціями, перетворюючи розбіжності у поглядах на інструмент пошуку консенсусу та фундамент для спільних проектних рішень. Практична реалізація цієї моделі вбачається у здатності СНТ трансформувати критичні запити студентства у конструктивні управлінські пропозиції: наприклад, вимогу прозорості оцінювання СНТ може перетворити на проект незалежного моніторингу якості освіти; запит на інклюзивність кампусу – на наукове обґрунтування реорганізації публічних просторів; а протест проти неефективного розподілу ресурсів – на розробку моделі студентського «бюджету участі». У кожному з цих випадків СНТ виступає медіатором, який перекладає емоційну вимогу мовою цифр, аргументів та проектних планів, змушуючи адміністрацію сприймати студентів не як протестну групу, а як компетентних партнерів у врядуванні.

Роль студентського голосу в управлінні університетом виходить далеко за межі захисту студентських корпоративних прав; це акт утвердження демократичної суб'єктності. Участь у врядуванні через СНТ формує лідерів нового типу – «експертних лідерів», чий авторитет базується на знаннях, здатності до діалогу та етиці відповідальності. Коли студент бачить, що його науково обґрунтована пропозиція змінює правила життя університету, у нього формується стійка віра в партисипаторну демократію як дієвий інструмент [2], а не абстрактне гасло.

Цей досвід реального врядування молоді науковці беруть із собою у подальше життя як свідомі громадяни. Віра у здатність впливати на складні системи стає внутрішнім компасом, який спонукає їх змінювати свої громади, регіони та країну. СНТ, таким чином, виступає інкубатором соціального капіталу: по завершенню навчання випускники стають не просто фахівцями із дипломом, а агентами змін, здатними протистояти ерозії інститутів та проектувати майбутнє, засноване на засадах інклюзивності та прозорості. Справжня демократія починається не з виборчих дільниць, а з усвідомленої участі у врядуванні власним університетом.

Бібліографічні посилання

1. Utrecht University (2025). *Reinventing campus democracy – about democracy, openness and trust* [online]. Available at: <https://www.uu.nl/en/news/reinventing-campus-democracy> [Accessed 2 Mar. 2026].

2. Council of Europe (2015). *Participatory Democracy Incubator: Concept Note*. *World Forum for Democracy* [online]. Available at: <https://www.coe.int/en/web/world-forum-democracy/incubator> [Accessed 3 Mar. 2026].

3. Global Student Forum (2022). *Building a Global Hub for Student Democracy*. *Youth Democracy Cohort* [online]. Available at: <https://youthdemocracycohort.com/stories/building-a-global-hub-for-student-democracy/> [Accessed 2 Mar. 2026].

4. Lo, W. Y. W. (2025). Trust and tension: shared governance in higher education amid student activism. *Studies in Higher Education*, [online] 50(12), pp. 3016–3031. Available at: <https://doi.org/10.1080/03075079.2024.2449243> [Accessed 7 Mar. 2026].

5. Kennedy, J., Pek, S. (2023). Mini-publics, student participation, and universities' deliberative capacity. *Studies in Higher Education*, [online] 48(1), pp. 63–82. Available at: <https://doi.org/10.1080/03075079.2022.2111551> [Accessed 6 Mar. 2026].

Апанасенко В.

ОСВІТНЯ КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ВІД ТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ДО ГНУЧКИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК

Освітня комунікація як соціальний процес є важливим елементом функціонування закладів освіти. В умовах нестабільності освітній простір зазнає суттєвих трансформацій під впливом глобальних викликів, зокрема соціально-економічної нестабільності, цифровізації та кризових явищ (пандемія, воєнні конфлікти). У цих умовах особливого значення набуває ефективна освітня комунікація як ключовий чинник забезпечення безперервності навчального процесу та якості освіти.

Традиційні форми освітньої комунікації, що базуються на безпосередній взаємодії викладача та студента, поступово доповнюються або замінюються цифровими форматами, горизонтальними, мережевими формами взаємодії. Це відповідає концепції «мережевого суспільства», запропонованій М. Кастельсом, де інформаційні потоки та цифрові технології визначають характер соціальних зв'язків [1]. Водночас, нестабільність середовища актуалізує потребу в адаптивності комунікативних стратегій, їх гнучкості та здатності до швидкого реагування на зміни.

У сучасних умовах можна виокремити такі тенденції розвитку освітньої комунікації: цифровізація освітнього процесу, що передбачає активне використання онлайн-платформ, дистанційного та змішаного навчання; зміна ролей учасників освітнього процесу, де студент стає активним суб'єктом комунікації; персоналізація навчання, що враховує індивідуальні потреби та темп засвоєння матеріалу; гнучкість освітніх форматів, включаючи мікронавчання, асинхронні курси та мобільне навчання; віртуалізація соціальної взаємодії, яка трансформує традиційні форми соціалізації; посилення ролі культурного та цифрового капіталу (відповідно до теорії П. Бурдьє).

Особливої актуальності набувають інноваційні комунікаційні практики в освіті: впровадження гейміфікації та проектного навчання; формування нових моделей академічної комунікації (онлайн-дискусії, спільні цифрові проекти); підтримка емоційної взаємодії та зворотного зв'язку в онлайн-середовищі. Результати опитування Державної служби якості освіти України свідчать, що 83% студентів, незалежно від формату навчання, досить високо

оцінюють якість комунікації зі своїм закладом освіти. Аналіз відповідей показав, що основним інструментарієм в умовах воєнного стану залишаються асинхронні засоби – про це зазначила переважна більшість студентів (87%); близько 60% респондентів вказали також на використання синхронних засобів навчання — віртуальних освітніх середовищ і сервісів відеоконференцій [2].

Водночас, існують і виклики, зокрема цифрова нерівність, зниження рівня міжособистісної взаємодії, перевантаження інформацією та проблема мотивації здобувачів освіти. З огляду на це, ефективна освітня комунікація в умовах нестабільності потребує поєднання традиційних і новітніх форм взаємодії, а також врахування соціальних контекстів, у яких відбувається навчальний процес. Важливим є розвиток інклюзивних і стійких моделей комунікації, що сприяють зменшенню соціальних нерівностей та підвищенню якості освіти.

Отже, ефективна освітня комунікація в умовах нестабільності передбачає поєднання гнучких, технологічно орієнтованих та студентоцентризованих підходів, що забезпечують адаптивність освітньої системи та її стійкість до зовнішніх викликів.

Бібліографічні посилання

1. Кастельс, М. (2007). *Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства*. Київ : Видавництво «Ваклер», 304 с.

2. Державна служба якості освіти України (2023). *Результати щоквартального онлайн-опитування здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої і вищої освіти з питань організації освітнього процесу і якості навчання в умовах воєнного стану* [online]. Available at: <https://sqe.gov.ua/yak-vikladachi-y-studenti-ocinili-yakist/> [Accessed 13 Mar. 2026].

Бережна К.

ІННОВАЦІЇ «ЗНИЗУ»: РОЛЬ СТУДЕНТСЬКИХ СПІЛЬНОТ У ТРАНСФОРМАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

Сучасний університет виступає не лише як освітній заклад, який забезпечує передачу знань, а як простір створення нових ідей, моделей мислення та форм співпраці. Одним із ключових елементів цього процесу є креативні студентські спільноти – групи, що об'єднують молодих людей навколо спільних проєктів, академічних чи соціальних ініціатив. Саме в таких колективах формується інноваційна культура взаємодії, яка підсилює потенціал університетської спільноти.

Особливої актуальності набуває аналіз «інновацій знизу» – ініціатив, що формуються не на адміністративному рівні, а безпосередньо суб'єктами освітнього процесу, насамперед студентами. В такому контексті ми розглядаємо студентські спільноти як агентів змін, здатних впливати на освітні практики університету.

В соціологічному вимірі такі процеси часто розглядаються в оптиці партисипативного управління та соціальних інновацій [1], у рамках яких акцентовано увагу на тому, що трансформаційні зміни часто мають характер соціальної взаємодії «знизу-вгору» і базуються на об'єднанні різних акторів, включаючи студентів, громадські організації та академічні групи. Як зазначає Н. Нагорна, партисипація пов'язана з «участю активних суб'єктів в освітньому процесі, ініціювання ними нових форм і методів взаємодії для розвитку

критичного мислення, розуміння переваг розділеної відповідальності, аргументованого ухвалення рішень» [1].

Важливим аспектом є взаємозв'язок студентських спільнот з іншими локальними спільнотами. Університети можуть виступати платформами для розвитку інновацій через співпрацю, партнерство, де студенти відіграють активну роль. Так студентські ініціативи стають частиною більш широких трансформаційних процесів.

Аналіз сайтів харківських університетів демонструє, що студентські ініціативи проявляються у різних формах: неформальні освітні платформи, студентські клуби, соціальні проекти, волонтерські рухи. Так, активна робота студентських рад у ЗВО Харкова (наприклад, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ХНУ імені В. Н. Каразіна, НГУ «ХП», ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія») спрямована на вирішення питань організації освітнього процесу, наукової діяльності студентів, реалізації соціальних проектів. Вони сприяють не лише розвитку компетенцій, але й перетворюють освітній простір університету через упровадження нових практик навчання, міждисциплінарності та взаємодії, формуючи проактивну соціальну позицію.

Студентська спільнота Харкова є надзвичайно активною, поєднуючи академічну діяльність, волонтерство, розвиток самоврядування та участь у відбудові регіону. Основні ініціативи спрямовані на підтримку ЗСУ, допомогу постраждалим, організацію освітніх та культурних заходів. Молодіжна рада при Харківському міському голові разом із партнерами реалізує проекти у різних сферах життя міста [2], долучаючи до них студентську молодь.

Отже, студентські спільноти виступають важливим фактором трансформації університету, реалізуючи потенціал «інновацій знизу». Їхня діяльність сприяє розвитку більш гнучких, відкритих та соціально орієнтованих моделей вищої освіти.

Бібліографічні посилання

1. Нагорна, Н. С. (2022). Міждисциплінарний зміст поняття «партисипація». *Журнал сучасної психології*, 3 (26), с. 8.
2. *Молодіжна рада при Харківському міському голові*. (2025). [online]. Available at: <https://khmgs.kh.ua> [Accessed 11 Mar. 2026].

Богатир М.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Система освіти в Україні є складним соціальним інститутом на перехідному етапі розвитку суспільства, для якого в умовах глобалізації та євроінтеграції актуальним стає не тільки його соціологічне осмислення, а й використання інструментів публічного управління для комплексної оцінки стану освіти та розробки ефективних управлінських рішень.

Сучасні соціологічні дослідження фіксують нерівність доступу до високоякісної освіти, залежно від соціальної ланки за походженням, середньорічного рівня доходів сім'ї та місця проживання. У мегаполісах концентруються ресурси та кваліфіковані викладачі, тоді як у територіальних громадах відчутний хронічний дефіцит освітньої інфраструктури. Міжнародні дослідження PISA підтверджують наявність відставання у знаннях в українських

учнів від однолітків із країн ЄС, отже МОН України ініціює реформування освітніх програм для всіх рівнів освіти: від дошкільної освіти до аспірантури [1, с. 122].

Освіта набуває стратегічного значення у державному регулюванні та потребує ефективною координації між центральними та місцевими органами самоврядування, громадянським суспільством і приватним сектором. Прийняття Закону України «Про освіту» (№2145-VIII 2017) стало закладанням засад реформування у галузі, а саме: автономізації закладів освіти, запровадження компетентнісного підходу та нових державних стандартів тощо. Ефективність реалізації поданих норм залежить від адміністративної спроможності органів управління на місцевому рівні [2].

Децентралізація процесу управління в освітньому секторі відкриває нові можливості для адаптації освітньої політики у відношенні до регіональних потреб. Об'єднані територіальні громади отримали реальні повноваження щодо управління школами, що вимагає від місцевих керівників нових навичок управління та розробки дієвих способів фінансування. Пріоритетним інструментом є впровадження сучасних методів управління: орієнтація на результат, прозорість, підзвітність та участь громади у прийнятті рішень через оцінку діяльності навчальних закладів, перевірки якості освіти та залучення батьківських рад [3, с. 10].

Брак педагогічних кадрів і низька мотивація вчителів є наслідком системних управлінських прорахунків: низького рівня оплати праці в державних установах, слабких механізмів кар'єрного зростання та надмірного або неправильного адміністративного навантаження. Розв'язання існуючих проблем потребує комплексних рішень на рівні Міністерства освіти і науки України. Стратегічним напрямом також виступає цифровізація управління освітою: розробка нових електронних реєстрів, вдосконалення систем моніторингу якості освіти та використання відкритих даних забезпечують прозорість і підвищують рівень доступності суспільства до освітніх послуг [4].

Таким чином, синергія соціологічного аналізу та звернення до засад публічного адміністрування дозволяє комплексно оцінити стан системи освіти і сформулювати стратегію розвитку та реформування освітньої політики.

Бібліографічні посилання

1. Савельчук, І. Б. (2016). Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Педагогічні науки*, 1 (83), с. 120–125.
2. Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 14 Mar. 2026].
3. Горішна, Н. (2017). Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи та підготовки соціальних працівників. *Соціальна робота та освіта*, 4, с. 8–22.
4. Шапошникова, І. В. (2023). Соціальна освіта та її значення в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми сучасних трансформацій*, [online] 9. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-9-07-02/2023-9-07-02> [Accessed 14 Mar. 2026].

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК АДАПТАЦІЇ ДО СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасне суспільство перебуває у стані постійних змін. Глобалізація, цифровізація, політичні і економічні кризи, наслідки пандемії COVID-19 та війна мають суттєвий вплив на соціальні інститути. Відтак соціальна політика у сфері освіти набуває особливого значення як така, що забезпечує якісну освіту, розвиток людського капіталу й формування стійкості та навички адаптації до нових змін.

Університети відіграють важливу роль у процесі суспільних трансформацій, оскільки вища освіта не тільки забезпечує підготовку фахівців, але й служить місцем для формування цінностей, розвитку інновацій та соціальних змін. Як відомо, саме студенти є рушійною силою для змін. Також університети виступають як інституції, що впливають на економічний розвиток, громадянську активність та культурні процеси у суспільстві. Дослідники запевняють, що під впливом глобальних викликів саме академічне середовище стає місцем генерації знань та платформою для суспільного діалогу [3]. З цих причин освітня політика держави має сконцентруватися на підтримці розвитку інновацій та зміцненні соціальної ролі університетів.

Важливим чинником для трансформації освіти стала пандемія COVID-19. Вона прискорила цифровізацію навчання та переосмислення методів викладання. Саме швидка адаптація до нових кризових умов є результатом формуванням ефективного діалогу між державними інституціями, закладами освіти та громадянським суспільством. Наслідком цих адаптацій став розвиток гнучких форм навчання, онлайн-платформ та впровадження технологій III. Втім, попри позитивні зміни, як зазначає М. Шкурат, з цифровізацією постали нові виклики, пов'язані з нерівномірним доступом до технологій, а також із забезпеченням академічної доброчесності [1].

Однією з важливих основ соціальної політики є впровадження принципів сталого розвитку. На думку американських дослідників, їх імплементація у систему освіти дозволить розвинути навички кращого розуміння ситуації, використання на практиці нових навичок. Університети у такому випадку виступають важливими агентами соціальних змін, через інтеграцію принципів соціальної справедливості, інклюзивності та принципів сталого розвитку у навчальні програми [2].

Отже, соціальна політика у сфері освіти виступає чинником адаптації суспільства до змін сучасності. Дієва освітня політика повинна брати до уваги глобальні тенденції розвитку, сприяти цифровізації навчального процесу та підтримувати принципи сталого розвитку. Грамотна реалізація таких підходів буде не тільки формувати людський капітал, а й розвиватиме суспільну стабільність та можливості якісної та швидкої адаптації до суспільних змін.

Бібліографічні посилання

1. Шкурат, М. А. (2025). Дослідження і світові тенденції змін у державних політиках у сфері вищої освіти. *Empirio*, [online] 2(1), с. 55–66. Available at: <https://empirio.ukma.edu.ua/article/view/322986> [Accessed 1 Mar. 2026].
2. Purcell, W.M., Lumberras, J. (2021). Higher education and the COVID-19 pandemic: navigating disruption using the Sustainable Development Goals. *Discover Sustainability*, [online]

2(6). Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s43621-021-00013-2> [Accessed 2 Mar. 2026].

3. Wolff, L.-A., Ehrström, P. (2020). Social sustainability and transformation in higher educational settings. *Sustainability*, [online] 12(10). Available at: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/10/4176> [Accessed 1 Mar. 2026].

Гаврилко В.

СТУДЕНТ ЯК АГЕНТ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЛЕЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

У сучасному суспільстві знань інноваційний розвиток системи вищої освіти значною мірою залежить від активності та потенціалу її основних суб'єктів, зокрема студентської молоді. У соціологічному контексті інноваційний потенціал студентів розглядається як сукупність інтелектуальних, культурних та соціальних ресурсів, які забезпечують здатність до створення нових ідей, творчого мислення та впровадження інноваційних практик в освітньому середовищі. Адже саме університет створює умови для накопичення знань, розвитку професійних компетентностей та формування соціальних зв'язків, які можуть бути використані для реалізації інноваційної діяльності.

Розглянемо ключові теорії, які надають бачення інноваційної активності студентської молоді. Так, у контексті теорії дифузії інновацій Е. Роджерса нові ідеї та практики поширюються через соціальні мережі та комунікаційні канали [1]. Студентські спільноти функціонують як мережеві структури, що забезпечують швидке поширення знань, ідей та інноваційних практик. Ці практики поширення інновацій відбуваються через участь у наукових гуртках, студентських організаціях, стартап-проектах, університетських ініціативах.

Важливе значення для аналізу інноваційної діяльності та агентності студента має і теорія структуризації Е. Гідденса. Відповідно до цієї концепції соціальні практики формуються у взаємодії індивідуальних дій та соціальних структур, які визначаються дуальністю. Тобто структура є одночасно і засобом, і результатом відтворення соціальних практик [2]. Причому агентність/активність (взаємозалежність індивідуальної активності та соціального контексту, обґрунтованість вибору доцільної моделі поведінки та здатність діяти відповідально), як правило, демонструється у різних соціальних контекстах – моральному, соціальному, освітньому, громадському, економічному, творчому тощо. Звісно, університетське середовище створює певні структурні умови, які можуть як стимулювати, так і обмежувати виявлення агентності, реалізацію інноваційного потенціалу студентської молоді.

Різновекторність студентської агентності посилюється трансформаціями змістовного характеру, що транслює набір соціальних ролей сучасного студента. Якщо раніше він переважно виступав як споживач знань, то сьогодні його роль розширилася до активного учасника освітнього процесу, адже навчання стає інтерактивним і орієнтованим на розвиток критичного мислення.

Оновлюється і роль студента-дослідника: завдяки доступу до онлайн-ресурсів і наукових баз даних він аналізує інформацію, проводить власні дослідження, формує

аргументовану позицію. Цифровізація освіти передбачає таку роль студента, як цифровий користувач і творець контенту, який не лише споживає інформацію, а й створює її.

Постійно змінюваний освітній простір вимагає від студента самостійності й відповідальності, тобто виконання ролі самоменеджера та відповідального за результати навчання, що обумовлено необхідністю планування часу, вибору курсів і траєкторії навчання.

Сучасний соціальний контекст актуалізує ролі громадянина й соціального актора. Студенти все частіше беруть участь у волонтерстві, долучаються до громадських ініціатив, формують соціальну відповідальність.

Ролі сучасного студента як агента освітніх інновацій трансформуються під впливом різних чинників і обумовлюються поєднанням індивідуальних здібностей студентів, соціальних ресурсів та інституційних умов університетського середовища. В свою чергу, формування відкритого освітнього простору, підтримка студентських ініціатив та розвиток мережових форм взаємодії сприяють активізації інноваційної діяльності студентів.

Бібліографічні посилання

1. Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations*. New York: Free Press, 453 p.
2. Giddens, A. (1979). *Central Problems in Social Theory. Action, Structure, and Contradiction in Social Analysis*. Press London, 304 p.

Гур'єва І.

СТУДЕНТСЬКІ ВОЛОНТЕРСЬКІ ГРУПИ ЯК СУБ'ЄКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ПЕРМАНЕНТНИХ ЗМІН УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Проголошення Генеральною Асамблеєю ООН 2026 року Міжнародним роком волонтерів заради сталого розвитку [3] легітимізує добровольчу діяльність як засадничий інструмент подолання глобальних соціоекономічних та екологічних проблем. На тлі світового залучення (кожен сьомий мешканець планети) [2] українська модель волонтерства пройшла шлях від стихійної ініціативи 2014 року до екзистенційного соціального інституту зразка 2022–2026 років. У вітчизняному контексті волонтерство функціонує як комплементарна система, що демонструє вищу оперативність та точковість реагування на кризові виклики.

В умовах повномасштабної війни українські університети остаточно вийшли за межі класичної освітньої парадигми, реалізуючи свою «третю місію» – безпосередню участь у житті суспільства. Сьогодні університет постає не лише як простір академічного навчання, а як активний суб'єкт соціальної політики. Студентські волонтерські групи стали фундаментом цієї трансформації: вони функціонують як автономні мережі самоорганізації, що оперативно заповнюють критичні прогалини в тих нішах, де державна система потребує швидкості та гнучкості.

Сучасне студентське ком'юніті конвертує активну громадянську позицію та ціннісну мотивацію у верифіковані результати: від системної акумуляції ресурсів на потреби ЗСУ (амуніція, тактична медицина, зв'язок) до адресної підтримки ВПО та студентів і їхніх родин, які постраждали унаслідок бойових дій. Ця діяльність виходить за межі гуманітарної допомоги, трансформуючись у процес відтворення соціального капіталу нації. Ключовими

детермінантами волонтерської активності студентства постають патріотизм, прагнення до солідарності та запит на здобуття досвіду в управлінні соціальними проектами. Саме в таких осередках гартується свідомо українська нація, готова брати на себе відповідальність за Україну та її майбутнє.

Ефективність студентського волонтерського руху детермінована двома стратегічними векторами діяльності університету. По-перше, функціонування університетських волонтерських центрів, що консолідують викладацький склад, випускників та ключових стейкхолдерів, створює життєздатну модель інституційної спадкоємності. Студентство, як найбільш реактивний та проактивний сегмент академічної спільноти, ретранслює цінності своєї Alma Mater. У цьому контексті професорсько-викладацький склад постає не лише джерелом знань, а й еталоном суспільного служіння.

По-друге, стратегія розвитку волонтерства потребує розширення простору академічної та громадської свободи для студентських спільнот. Їхня креативність, цифрова грамотність та прогресивне світосприйняття дозволяють створювати інноваційні формати соціальної взаємодії – від диджиталізованих благодійних марафонів до складних екологічних та гуманітарних ініціатив. В умовах дистанційного навчання волонтерство стає ключовим інструментом подолання соціальної ізоляції, замінюючи «цифрову дистанцію» живим спілкуванням навколо вирішення спільних проблем.

Університетське волонтерство – це не тимчасовий етап, а критично важлива фаза громадянської соціалізації. Саме тут закладається фундамент для волонтерської діяльності у дорослому житті, формуючи цілісну особистість, яка сприймає соціальну відповідальність як невід’ємну частину свого професійного та життєвого шляху. Такий підхід корелює зі стратегічними пріоритетами ЄС, де інвестиції в молодіжне волонтерство розглядаються як ключовий фактор формування генерації відповідальних громадян, здатних до транскордонної солідарності та сталого розвитку. Впровадження кращих європейських практик, зокрема через інструменти European Solidarity Corps [1], дозволяє українським університетам масштабувати локальні ініціативи до рівня міжнародних мереж соціального впливу. Зрештою, університетське волонтерство виступає не лише гарантом поточної національної резильєнтності, а й стає точкою незворотності у вихованні нової еліти, яка інтегрує набутий досвід у фундамент своєї життєвої стратегії

Бібліографічні посилання

1. European Union. *European Solidarity Corps* [online]. Available at: https://youth.europa.eu/solidarity_en [Accessed 1 Mar. 2026].
2. United Nations (2023). Every 7th person worldwide is a volunteer. [online]. In: *LinkedIn*. Available at: https://www.linkedin.com/posts/united-nations_every-7th-person-worldwide-is-a-volunteer-activity-7153551571941822464-sZQS/ [Accessed 1 Mar. 2026].
3. United Nations Digital Library (2026) *International Year of Volunteers for Sustainable Development* [online]. Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/4030048?ln=en> [Accessed 1 Mar. 2026].

Доценко А.

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ПЛАТФОРМИ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСТВА

У сучасному світі цифрові технології відіграють важливу роль у розвитку освіти. Вони змінюють традиційні підходи до навчання та відкривають нові можливості для отримання знань. Використання цифрових освітніх платформ дозволяє зробити освітній процес більш доступним, гнучким та ефективним. Такі платформи забезпечують швидкий доступ до навчальних матеріалів, організацію дистанційного навчання, неформальної та інформальної освіти. Саме тому цифрові освітні платформи стають важливим механізмом формування інноваційної культури студентства.

В сучасній освіті використовуються різні цифрові платформи, серед яких, як показує аналіз, поширеними є Coursera (створена в 2012 році за ініціативою професорів Стенфордського університету як проєкт масової онлайн-освіти з безкоштовними курсами), Future Learn (створена в 2012 році Відкритим Університетом (Open University) Великобританії), а також ISpring Online, Claroline, Dokeos, LAMS, EduTerra, ILIAS, Moodle, Google Classroom, PRO та інші. Швидко вкорінюються українські цифрові освітні платформи (Prometheus, Освітній хаб EduHub (SCORM-курси – інноваційний формат навчання), ВУМ online, EdEra та інші).

Безперечно, це надає розширення доступу до освітнього контенту. Цифрові освітні платформи створюють нові можливості: працювати самостійно з матеріалами у зручний час, планувати його, долучатися до міжнародних курсів та наукових спільнот. Така гнучкість сприяє формуванню навичок самоорганізації та самостійної пізнавальної діяльності, що є важливим компонентом інноваційного потенціалу студентів [1].

Зосереджуючись на маркерах інноваційної культури, звернімося до точки зору науковця К. Мюллера, який зауважує, що «імплементация цифрових інструментів навчання та діджиталізація освітнього процесу сприяють розвитку критичного мислення та формуванню ключових професійних компетентностей майбутніх фахівців – тих самих «must have» навичок, які визначені рамками Європейського Союзу як базові вимоги до фахівців XXI століття» [2]. На думку В. Семенця, цифрові платформи сприяють не лише розвитку пізнавальної спрямованості студентів університету, але й розвитку навичок самоосвіти та критичного мислення [3]. Отже, використання цифрових освітніх платформ допомагає студентам розвивати цифрові навички, критичне мислення та готовність до використання нових інструментів у майбутній професійній діяльності.

Аналіз освітніх практик, включене спостереження, занурення як суб'єкта освітнього процесу в онлайн-середовище дозволили нам зробити такі висновки. Зважаючи на те, що інноваційна культура, яку формують цифрові освітні платформи, складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, що впливають на мислення, поведінку та взаємодію учасників освітнього процесу, виокремимо ці важливі, з нашої точки зору, елементи. По-перше, це відкритість до змін і нововведень, адже цифрові платформи сприяють формуванню гнучкого мислення, готовності до експериментів і впровадження нових підходів у навчанні. По-друге, цифрова грамотність, що передбачає здатність ефективно користуватися технологіями, аналізувати інформацію та створювати цифровий контент. По-третє, самостійність і

відповідальність за результати навчання. По-четверте, креативність і критичне мислення: створення нових продуктів (презентації, відео, проєкти) і розвиток здатності оцінювати інформацію, що є ключовим для інноваційної діяльності. По-п'яте, спрямованість на безперервне навчання. По-шосте, активна позиція суб'єктів освітнього процесу. По-сьоме, вміння надавати зворотний зв'язок.

Бібліографічні посилання

1. Білецький, І. В., Воронько, В. В. (2025). *Віддалене навчання в Україні: реалії, виклики, перспективи*. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 360 с.
2. Müller, C., Mildenerger, T. (2021). Facilitating flexible learning by replacing classroom time with an online learning environment: A systematic review of blended learning in higher education. *Educational Research Review*, 34, p. 16.
3. Semenets, V., Dmytrenko, I. (2023). *The Influence of Information Search on Changing the Culture of Academic Assessment in Ukraine*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 190 p.

Журавльова П.

РОЛЬ СТУДЕНТА ЯК АКТИВНОГО УЧАСНИКА ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Роль студента в сучасному університеті трансформувалася з пасивного споживача знань («об'єкт навчання») на активного суб'єкта освітнього процесу, діючого на принципах соціального партнерства, співучасника змін академічного середовища, що потребує переосмислення ролі студента в освітньому процесі. Традиційна модель поступилася місцем студентоцентрованому підходу, в контексті якого акцент переноситься на активну/про-активну модель поведінки студента.

Звернімося до аналізу ролі студента як активного учасника освітнього процесу крізь призму основних соціологічних підходів. Так, з позицій структурного функціоналізму (Т. Парсонс, Р. Мертон) освіта розглядається як соціальний інститут, що виконує функції соціалізації та відтворення соціальної структури [1]. Відповідно, активність студента в цьому контексті сприяє ефективнішому засвоєнню соціальних ролей і норм, необхідних для інтеграції в суспільство.

В рамках конфліктологічного підходу К. Маркс та П. Бурдьє (як представник неомарксистської традиції) акцентують увагу на соціальній нерівності, відтворенні культурного капіталу та домінуванні певних соціальних груп [1]. У такій опції активна позиція студентів, зокрема через участь у студентському самоврядуванні, може виступати механізмом протидії освітній нерівності.

У вимірі інтеракціоністського підходу (Дж. Мід, Г. Блумер) [1] студент виступає активним інтерпретатором знань і формує свою ідентичність через комунікацію та участь в освітньому процесі. В контексті теорії соціального капіталу (П. Бурдьє, Д. Коулман, Р. Патнем), яка підкреслює значення соціальних зв'язків, довіри та взаємодії, активна участь студентів у різних формах діяльності сприяє накопиченню соціального капіталу, що є важливим ресурсом для майбутньої професійної діяльності.

З точки зору теорії активізму (student agency/activism), студент уже виступає як «агент» – особа, здатна діяти свідомо, впливати на умови свого навчання, будувати власну освітню траєкторію. Відповідно, ми розглядаємо активного студента в площині партнерства, коли роль «користувача» освітніх послуг усе більше набуває інших характеристик, змінюючись на роль партнера, чия взаємодія в освітньому середовищі будується на основі суб'єкт-суб'єктних відносин. У такому сенсі активізм є інструментом, що перетворює університет на простір можливостей, самореалізації, водночас потребуючи формування відповідальності за результати освітньої діяльності та розвиток ключових компетентностей. Це вивляється у здатності до критичного мислення, самостійного аналізу інформації, участі в дискусіях, науково-дослідній діяльності та прийнятті рішень щодо власного навчання.

Слід зробити акцент і на можливості студентів бути повноправними учасниками процедур із забезпечення якості вищої освіти, беручи участь у розробці та оцінюванні освітніх програм. І тут важливим є залучення студентів до управління освітнім процесом через органи студентського самоврядування. Це забезпечує можливість впливу на якість освіти, організацію навчання та вдосконалення освітніх програм.

Таким чином, студент як активний учасник освітнього процесу є ключовим суб'єктом сучасної освіти, виступає в ролі агента змін, який здатен впливати на зміст, форми та організацію навчання.

Бібліографічні посилання

1. Гуменюк, Л. Й. (2019). *Соціологія (від першоджерел до сучасності)*[online]. Львів: ЛьвДУВС. Available at: https://fim.mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/Gumenyuk_L_SOTSILOGIYA_hrestomatiya_t_1.pdf [Accessed 13 Mar. 2026].

Заколюдажна А.

АУДИТОРІЯ БЕЗ СТІН: ЯК ОНЛАЙН-ПРОСТІР ЗМІНЮЄ СОЦІАЛЬНУ ВЗАЄМОДІЮ СУБ'ЄКТІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасні трансформації вищої освіти обумовлені, перш за все, активним розвитком цифрових технологій, що викликало появу «аудиторії без стін» – навчального простору, який існує в мережевому середовищі. Цей формат змінює відпрацьовану в освітній практиці модель взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, одночасно, з одного боку, розширюючи можливості доступу до знань, а з іншого – створюючи нові виклики.

Варто звернути увагу, що ці процеси прискорюються. Так, за даними дослідження UNESCO (2023), 85% університетів світу інтегрували елементи онлайн-освіти в освітній процес на постійній основі [1].

Онлайн-простір змінює роль студента: із пасивного отримувача знань він перетворюється на активного учасника освітньої взаємодії, здатного самостійно обирати темп навчання, джерела інформації та формувати індивідуальну траєкторію розвитку. За результатами соціологічного опитування Центру дослідження цифрової освіти (2023), 63% студентів відзначають, що навчилися самостійно планувати час і відповідати за власний прогрес у навчанні [2].

Однак цифрова «аудиторія без стін» ставить нові вимоги й до викладача. Його роль зміщується від транслятора знань до модератора та наставника. Викладач стає організатором

комунікації та координатором соціальної взаємодії в освітньому просторі. Дослідження European University Association (2023) показує, що академічні групи, де викладач застосовує інтерактивні методи (дискусії, спільні онлайн-проекти, цифрові платформи співпраці), демонструють на 22% вищий рівень залученості студентів у процес навчання [3].

Попри зазначені переваги, онлайн-освіта створює певні труднощі у взаємодії суб'єктів освітнього процесу: зниження відчуття спільності групи; ризик ізоляції та зниження мотивації; цифрова нерівність у доступі до технічних ресурсів.

Водночас, правильно організований онлайн-простір може стати інноваційним середовищем соціальної взаємодії — через використання інтерактивних платформ, студентських чатів, групових проєктів, менторських програм та позанавчальних цифрових спільнот.

Таким чином, «аудиторія без стін» не просто змінює місце навчання — вона видозмінює соціальні ролі та комунікативні відносини, спрямовуючи на розвиток самостійності, креативності та відповідальності здобувачів освіти.

Бібліографічні посилання

1. UNESCO (2023). *Study on the impact of online disinformation during election campaigns* [online]. 36 p. Available at: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-11/unesco-ipsos-online-disinformation-hate-speech.pdf> [Accessed 11 Mar. 2026].
2. Міністерство цифрової інформації України (2023). *Дослідження цифрової грамотності в Україні* [online]. 70 с. Available at: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf [Accessed 13 Mar. 2026].
3. European University Association (2023). *The Voice of Europe's Universities* [online]. 30 p. Available at: https://www.eua.eu/images/publications/Publication_PDFs/2023_Annual_Report_final.pdf [Accessed 11 Mar. 2026].

Кирпичова Д.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ РЕПУТАЦІЙНИМ КАПІТАЛОМ УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та зростання ролі соціальної відповідальності організацій особливого значення набуває формування позитивної репутації. Репутаційний капітал стає важливим нематеріальним ресурсом, який впливає на рівень довіри з боку суспільства, партнерів, донорів та інших зацікавлених сторін.

Одним із ключових інструментів формування та підтримки репутаційного капіталу виступає корпоративна культура організації. Корпоративна культура розглядається як система цінностей, норм, переконань та моделей поведінки, що поділяються членами організації та визначають особливості їхньої взаємодії між собою та із зовнішнім середовищем. Як зазначає Е. Шейн, «корпоративна культура формується на основі спільного досвіду організації та виступає важливим чинником ефективного управління та розвитку організаційних процесів» [1].

Репутаційний капітал університетів формується через сприйняття його діяльності різними аудиторіями, зокрема роботодавцями, партнерами, громадськістю тощо. За

визначенням Ч. Фомбруна, «корпоративна репутація є результатом довготривалого процесу взаємодії організації з різними стейкхолдерами та відображає рівень довіри до неї» [2].

Серед основних стратегічних напрямків використання корпоративної культури в управлінні репутаційним капіталом можна виділити кілька ключових аспектів.

Першим напрямком є формування та підтримка спільних цінностей організації. Такими цінностями можуть виступати гуманізм, соціальна відповідальність, відкритість тощо. Наявність чітко сформульованих цінностей сприяє підвищенню рівня довіри до університету та формує позитивне сприйняття його діяльності.

Другим важливим напрямком є розвиток внутрішніх комунікацій. Їх ефективність сприяє формуванню згуртованої спільноти, підвищує рівень залученості та забезпечує узгодженість дій у реалізації місії університету.

Третім напрямком є розвиток корпоративної етики та принципів прозорості. Для університетів особливо важливими є відкритість, відповідальність, дотримання етичних стандартів тощо. Наявність чітких етичних принципів у корпоративній культурі сприяє формуванню стабільної та позитивної репутації університету.

Ще одним стратегічним напрямком є формування позитивного іміджу університету як роботодавця та партнера. Сприятлива корпоративна культура сприяє залученню професійних фахівців, партнерських організацій, що, у свою чергу, підсилює репутаційний капітал і сприяє ефективнішій реалізації освітніх ініціатив.

Таким чином, корпоративна культура виступає важливим стратегічним ресурсом у процесі управління репутаційним капіталом університету. В освітньому секторі вона відіграє особливу роль, оскільки сприяє формуванню довіри до університету, підвищенню ефективності комунікації та забезпеченню прозорості його діяльності. Використання корпоративної культури як інструменту управління репутацією дозволяє організаціям зміцнювати взаємини зі стейкхолдерами та підвищувати ефективність реалізації соціально значущих проєктів.

Бібліографічні посилання

1. Schein, P. (2017). *Organizational Culture and Leadership*. John Wiley and Sons Ltd, 416 p.
2. Fombrun, Ch. J. (1996). *Reputation: Realizing Value from the Corporate Image*, Harvard Business School Press, 441 p.

Лавріненко І.

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Глобалізаційні процеси, цифровізація освітнього простору, а також зростання ролі знань та інновацій у розвитку суспільства формують нові вимоги до діяльності закладів вищої освіти. Університети сьогодні виступають не лише інституціями передачі знань, але й важливими центрами формування інноваційного потенціалу суспільства.

У наукових дослідженнях наголошується, що сучасна освіта повинна орієнтуватися на формування творчої, активної особистості, здатної до інноваційної діяльності та критичного мислення [1, с. 32]. У цьому контексті особливого значення набуває проблема

переосмислення ролі основних соціальних суб'єктів освітнього процесу. Зокрема, студент перестає розглядатися виключно як об'єкт педагогічного впливу та дедалі більше виступає як активний суб'єкт освітньої діяльності, здатний впливати на розвиток університетського середовища, брати участь у формуванні освітніх стратегій та сприяти впровадженню інноваційних практик у сфері вищої освіти.

У сучасних умовах важливим завданням університетів є створення сприятливого середовища для розвитку інноваційного потенціалу студентської молоді. Саме студенти як найбільш мобільна та динамічна частина академічної спільноти здатні швидко реагувати на суспільні зміни, генерувати нові ідеї та впроваджувати інноваційні підходи до організації освітнього процесу [2, с. 57].

У новітній освітній парадигмі студент розглядається як повноцінний учасник академічної спільноти, який бере активну участь у формуванні освітнього простору університету. Його роль у розвитку інноваційного потенціалу закладу вищої освіти може проявлятися через реалізацію низки взаємопов'язаних функцій.

Насамперед варто виділити освітню функцію, що полягає в активному формуванні індивідуальної освітньої траєкторії, усвідомленому виборі навчальних дисциплін, використанні сучасних інформаційних ресурсів та участі у різних формах академічної мобільності.

Важливу роль відіграє також інноваційна функція студента, яка проявляється у здатності генерувати нові ідеї, ініціювати освітні та наукові проекти, брати участь у дослідницькій діяльності, стартап-ініціативах та інших формах творчої активності. «Саме студентське середовище нерідко виступає каталізатором впровадження нових підходів до організації навчального процесу, зокрема використання цифрових технологій, дистанційних платформ, інтерактивних методів навчання» [3, с. 48].

Не менш важливою є комунікативна функція, що передбачає активну взаємодію студентів із викладачами, адміністрацією та іншими учасниками освітнього процесу. Реалізація цієї функції здійснюється через діяльність органів студентського самоврядування, участь у наукових конференціях, студентських організаціях, громадських та соціальних проєктах.

Крім того, студентство виконує соціокультурну функцію, сприяючи формуванню академічної культури, розвитку цінностей університетської спільноти, утвердженню принципів академічної доброчесності та соціальної відповідальності, що є важливими складовими сучасної освітньої політики [4].

Таким чином, у сучасних умовах суспільних трансформацій студент виступає не лише об'єктом освітнього процесу, але й важливим суб'єктом інноваційного розвитку університету. Активна участь студентів у науковій, освітній та соціальній діяльності сприяє формуванню інноваційного академічного середовища та впровадженню нових освітніх практик.

Ефективна реалізація інноваційного потенціалу студентства потребує створення відповідних організаційних та педагогічних умов, зокрема підтримки студентських ініціатив, розвитку науково-дослідної діяльності, розширення можливостей участі студентів у процесах управління університетом та формування відкритого академічного середовища.

Отже, залучення студентів до процесів модернізації вищої освіти є важливим чинником підвищення її якості та забезпечення сталого розвитку університетів у сучасному суспільстві.

Бібліографічні посилання

1. Кремень, В. Г. (2008). *Філософія освіти*. Київ: Грамота.
2. Згуровський, М. З. (2013). *Вища освіта в умовах глобалізації та інформаційного суспільства*. Київ: НТУУ «КПІ».
3. Бех, І. Д. (2003). *Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади*. Київ: Либідь.
4. Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 7 March 2026].

Мартінова Д.

РОЗВАЖАЛЬНИЙ БЛОГІНГ ЯК КАНАЛ ВПЛИВУ НА СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Розважальний блогінг у сучасному соціокультурному просторі став дієвим інструментом впливу на суб'єктів освітнього процесу, частково виконуючи функції соціальних інститутів сім'ї, освіти, медіа — соціалізаційну, світоглядну, ціннісно-орієнтуючу. Соціологічний аналіз показує, що цей вплив є неоднозначним, суперечливим: з одного боку, він сприяє соціальній взаємодії, а з іншого — веде до ризикованих маніпуляційних дій та залежності.

Результати Національного опитування молоді. Хвиля 3, проведеного Центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (IRI) в рамках програми «Молодь як провідник української національної ідентичності» (UNITY) у червні-липні 2024 р. (n=1415 молодих людей віком 16-35 років), свідчать, що молодь часто (щодня/кілька разів на день) користується соціальними мережами та месенджерами: Telegram – 86%, YouTube – 70%, Instagram – 66%, TikTok – 46%, Facebook – 34%. А найпопулярнішими серед студентської молоді є такі соціальні мережі, як TikTok та Instagram, які вважаються розповсюджувачами «вірусного» контенту. Це актуалізує розгляд деяких аспектів впливу розважального блогінгу на студентство.

В науковому дискурсі це питання активно відображає діалог різних позицій як закордонних, так і українських дослідників. Так, С. Абідін [1] досліджує феномен інтернет-знаменитостей, звертаючи увагу на роль блогерів як «культурних медіаторів», які формують нові ціннісні орієнтири в поведінці. А. Марвік [2] характеризує візуальну культуру Instagram та її спрямованість на цінності споживання, престижу й стилю життя. Проблему створення блогерами емоційної залученості та її впливу на цінності розглядають С. Джин, А. Мукадам, Е. Руї [3]. Роль блогерів як неформальних агентів соціалізації, медіаакторів, здатних транслювати нові моделі поведінки, стилі життя та впливати на особистісну ідентичність висвітлює А. Балаж [4]. Звісно, цими дослідженнями не обмежується аналіз зазначеної нами проблеми, але вони спрямовують на її осмислення.

Одним із нових чинників впливу на освітні процеси є розважальний блогінг, який активно інтегрується в інформаційний простір студентської молоді. Адже освітній процес

сьогодні виходить за межі традиційних форм і значною мірою пов'язаний із цифровими платформами, соціальними мережами та медіаконтентом. Саме тому блогінг, зокрема розважальний, стає одним із каналів впливу на суб'єктів освітнього процесу.

Звернімо увагу на те, що розважальний блогінг є популярним видом медіаконтенту, який охоплює широкий спектр тем: повсякденне життя, гумор, творчість, культурні тренди, соціальні явища. Блогери часто виступають не лише як автори контенту, але й як лідери думок, які впливають на цінності, поведінку та інтереси аудиторії. Науковці відзначають, що «...йдеться про зміну таких категорій: уявлення про успіх, красу, добробут, мораль, соціальні пріоритети... Особистість транслює набуті установки у своїх діях: змінює стиль життя, споживчі звички, вибір освітніх, професійних або соціальних стратегій» [4, с. 35].

Як ми вже зазначали, такий вплив може бути неоднозначним: розважальний блогінг може виконувати як позитивні, так і негативні функції. Позитивні функції полягають у тому, що він сприяє розвитку креативності, комунікативних навичок та цифрової грамотності. Адже споживаючи блогерський контент, студентська молодь набуває вміння працювати з інформацією, розвиває навички самопрезентації, створення текстів тощо. Для суб'єктів освітнього процесу це також виступає джерелом мотивації, самореалізації, творчого розвитку, дозволяє швидко поширювати ідеї, соціальні ініціативи та освітні проекти. розвитку творчості, самовираження та цифрових компетентностей здобувачів освіти.

Водночас, розважальний блогінг має і негативний вплив. Наприклад, надмірне споживання розважального контенту може знижувати рівень концентрації, формувати поверхневе сприйняття інформації та відволікати від навчальної діяльності. Також існує ризик поширення недостовірної інформації, стереотипів або маніпулятивного контенту. У деяких випадках блогери можуть транслювати цінності, які не сприяють особистісному та інтелектуальному розвитку молоді.

Дослідження показують, що розважальний блогінг стає механізмом ідентифікації аудиторії з блогером через сприйняття його як авторитетного джерела інформації. У результаті розважальний контент може формувати певні соціальні установки, впливати на комунікативні практики та моделі соціальної взаємодії серед учасників освітнього процесу. Цей вплив підтверджують результати опитування «USAID-Internews», відповідно до яких значний відсоток молодих українців довіряє соціальним мережам (55%), а їхня здатність розпізнавати дезінформацію не змінилася порівняно з попередніми трьома роками: 75% правильно відповіли на одне або більше з трьох запитань, що стосуються розпізнавання дезінформації [5].

Таким чином, у сучасному соціальному контексті взаємодія між освітою та медіапростором стає дедалі важливішою. Розважальний блогінг, попри свої суперечливі функції, може виступати як ресурс для розвитку інноваційного потенціалу студентської молоді за умови усвідомленого та критичного використання. Відповідно, важливим завданням сучасної освіти є формування здатності використовувати медіа як інструмент творчості, самовираження та інтелектуального розвитку.

Бібліографічні посилання

1. Abidin, C. (2018). *Internet celebrity: Understanding fame online*. Emerald Publishing Limited, 169 p.

2. Marwick, A. E. (2015). Instafame: Luxury selfies in the attention economy. *Public culture*, vol. 27, 1, pp. 137–160.

3. Jin, S.V., Muqaddam, A. and Ryu, E. (2019). Instafamous and social media influencer marketing. *Marketing intel ligence & planning*, vol. 37, 5, pp. 567–579.

5. Балаж, А. В. (2025). Роль блогерів та їхній вплив у сучасному медіапросторі. *Габітус*, вип. 75, т. 1, с. 32–37.

6. (2024). *Українські медіа: ставлення та довіра у 2024 році* [online]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubricpresshall/3919984-ukrainski-media-stavlenna-ta-dovira-u-2024-roci.html> [Accessed 01 March 2026].

Nwachukwu Ch.

FEATURES OF STUDENT SELF-GOVERNMENT IN UNIVERSITIES OF IRELAND

Student self-government is an important component of the democratic culture of higher education and one of the mechanisms for representing students' interests within university governance. In European countries, this system has various organizational models; however, in Ireland it is primarily based on the activities of student unions that combine representative, social support, and organizational functions within student life. The study of the features of student self-government in Irish universities makes it possible to identify effective mechanisms of interaction between students and university administrations as well as opportunities for the development of democratic practices in the student environment.

One of the key characteristics of student self-government in Irish universities is the functioning of student unions (Students' Unions), which act as the main bodies representing students' interests. A student union is an independent organization that represents students in relations with university administration, public authorities, and society. As a rule, each university has its own student union whose activities are regulated by an internal constitution or statute. Student unions perform a number of functions, including representing students in university governing bodies, participating in decision-making processes related to the educational process, organizing cultural, social, and sports events, and providing advisory and social support services for students.

An important feature of the Irish system is that membership in the student union is usually automatic for all university students. After enrolling in a higher education institution, a student becomes a member of the student union without the need for additional registration. Such a system promotes broad student participation in self-government structures and increases the legitimacy of representative bodies. Moreover, automatic membership contributes to the financial stability of student organizations, as their activities are often supported by student contributions or through university funding.

The organizational structure of student unions in Irish universities is based on democratic principles of governance. The main governing bodies typically include the president of the student union, the executive committee, and the council of student representatives. The president of the student union is elected through a general vote of the student body and performs representative and coordinating functions. The executive committee usually consists of several elected officers

responsible for specific areas such as academic affairs, student welfare, cultural activities, and international relations. The council of student representatives is a collegial body that brings together representatives from different faculties, courses, or academic programs and participates in shaping the policies and decisions of the student union.

An important element of the student self-government system is the institution of class representatives. These representatives are elected by students of a particular academic program or group and act as intermediaries between students and faculty or university administration. They participate in meetings of academic committees, communicate students' concerns regarding the educational process, and contribute to solving problems related to teaching and learning.

Another specific feature of the Irish model is the existence of so-called sabbatical officers. These are students elected to leadership positions within student unions who temporarily suspend their studies in order to work full-time in the union for a year. During this period, they are responsible for implementing student programs, representing students' interests, organizing events, and maintaining communication with university administration.

This practice contributes to the professionalization of student organizations and improves the effectiveness of their activities.

An important role in the development of student self-government is also played by national coordination of student organizations. Most student unions in Irish universities are members of the national organization – the Union of Students in Ireland. This organization represents students at the national level of educational policy, participates in consultations with the government, and organizes national campaigns related to access to education, student welfare, and the development of higher education. In addition, it conducts training programs and educational initiatives for student leaders, which contributes to strengthening the competencies of representatives of student self-government.

Another important characteristic of student self-government in Ireland is the relatively high level of autonomy of student organizations. Although student unions cooperate closely with university administrations, they have their own governance structures, budgets, and internal regulations. This allows them to independently determine the priorities of their activities, implement their own projects, and effectively represent the interests of the student community.

Besides their representative functions, student unions actively contribute to shaping the student environment. They organize cultural festivals, social initiatives, charity events, and sports competitions, as well as coordinate the activities of student clubs and societies. Such activities encourage student engagement, promote leadership skills, and foster civic responsibility among young people [1; 2].

In conclusion, the system of student self-government in Irish universities is characterized by a high level of organizational development, democratic governance principles, and active student participation in university decision-making processes. The key features of this system include the operation of student unions as the main representative bodies, automatic student membership, democratic election of governing bodies, a developed network of class representatives, the presence of professional full-time student officers, and national coordination of student organizations. The Irish experience demonstrates the effectiveness of a model of student self-government that combines representation, social support, and active student participation in the development of the university environment.

References

1. Klemenčič, M. (2011). Student representation in higher education governance: principles and practice. In: Bergan S., Gago A. (eds.). *Higher Education Governance between Democratic Culture, Academic Aspirations and Market Forces*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
2. McNally, S., Downes, P. and O'Halloran, L. (2022). The importance of relational supports and peer mentoring for under-represented students accessing university in Ireland. *Journal of Further and Higher Education*, 46 (10).

Окунсва В.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК РЕСУРС УСПІШНОЇ КАР'ЄРНОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Планування кар'єрного шляху є важливим елементом формування професійної ідентичності особистості студента. Це комплексний процес, який включає в себе виявлення цілей, мотивів, потреб, цінностей, а також діагностику особистісних властивостей, які впливають на вибір професійного шляху, що не завжди напряму пов'язано з вибором конкретної професії.

До найбільш відомих методик діагностики кар'єрних орієнтацій відносять «Якоря кар'єри» Е. Шейна, яка дозволяє виділити напрямки особистісного розвитку, спираючись на бачення власного професійного життя, такі як: – стабільність місця роботи чи стабільність місця проживання, які є відгуком на сучасні тенденції не тільки на ринку праці, але й в українському суспільстві в цілому; – автономія (вибір зовнішньої форми професійної діяльності), яка відображає структурні зміни в підходах до працевлаштування, набула особливої актуальності під час пандемії й закріпились, починаючи з 2022 року; – підприємництво як підтвердження прагнення молодих людей до самостійності та індивідуальності; – служіння» через зростання потреби у допоміжних професіях (психолог, реабілітолог, медик, соціальний працівник тощо).

Якісне планування кар'єрного шляху передбачає розуміння необхідних знань та вмінь для певної професії (hard skills) та соціально-психологічних компетентностей, які забезпечують комунікативні навички, вміння працювати в команді, проявляти емпатію, особливості взаємодії в конфлікті, розпізнання маніпулятивних дій та демонстрацію власної асертивності. Емоційний інтелект забезпечують більш високу якість професійного життя та впливає на кар'єрні перспективи. Розвиток емоційного інтелекту під час навчання забезпечується через виконання групових проєктів, участь у студентському самоврядуванні, позанавчальних заходах, студентських клубах, академічної мобільності.

КОМПОНЕНТИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРИВАБЛИВОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

У наші дні корпоративна культура університету є важливим фактором його успіху. Тому що коли ми взаємодіємо з ціннісним полем різних стейкхолдерів, знаходячи баланс їх співвідношень, то ми стаємо конкурентоспроможними. Прописана система цінностей, норм поведінки тримають університет і його внутрішнє середовище. Але це також впливає і на зовнішню аудиторію.

З внутрішньої логіки корпоративна культура є важливим елементом управління кожної організації, у тому числі і університету. Вона сприяє формуванню позитивного соціально-психологічного клімату, підвищує мотивацію працівників та діяльність організації [1]. Також корпоративна культура виконує інтеграційну функцію, об'єднуючи членів організації навколо спільних цінностей, норм та цілей [3].

Для сучасних студентів соціально-психологічний клімат в університеті має особливе значення, як і можливості їхнього розвитку, підтримка ініціатив та активна участь у студентському житті.

Зовнішнє сприйняття корпоративної культури спирається на елементи, які формують імідж університету. Також це репутація закладу, його бренд, символіка, офіційний сайт, інформаційна політика, комунікація у медіа, соціальні мережі тощо. Саме це є тими факторами, які впливають на рішення абітурієнта щодо вибору закладу вищої освіти [2].

Сучасні студенти є представниками покоління Z, для яких головними цінностями є технологічність, практична значущість знань, саморозвиток і гнучкість. Вони прагматичні, цінують свободу вибору та комфортне освітнє середовище. Саме такі особливості корпоративної культури сучасного університету мають бути у пріоритеті її конструювання та трансляції.

Тож корпоративна культура сучасного університету має об'єднувати у собі як позитивний імідж, так і матеріально-технологічне середовище, які будуть забезпечувати студентам комфортні умови для навчання та розвитку.

Отже, формування корпоративної культури університету є важливим завданням управління закладом вищої освіти. Потрібно узгоджувати зовнішні та внутрішні компоненти корпоративної культури, яка буде сприяти підвищенню привабливості університету для абітурієнтів, та зміцнить його репутацію та формуванню активної й мотивованої студентської спільноти.

Бібліографічні посилання

1. Дергачова, В. В., Федірко, Г. А. (2018). Особливості формування корпоративної культури на підприємствах України. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*, 15, с. 1–8.
2. Каличева, Н. Є., Виноградова, К. С., Помазановська, А. В. (2023). Корпоративна культура як складова управління кадровим потенціалом підприємства в сучасних умовах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 3 (83), с. 112–120.
3. Чернух, Д. В. (2023). Корпоративна культура підприємства: сутність, моделі, типи. *Економічний вісник Донбасу*, 4 (70), 93–104.

Ривак Л.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ШВЕЦІЇ ЧЕРЕЗ ОСВІТНІ ТА МОВНІ ПРОГРАМИ

Повномасштабна війна в Україні спричинила значні міграційні процеси, унаслідок яких мільйони громадян були змушені шукати притулок у країнах Європейського Союзу, зокрема у Швеції. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, починаючи з лютого 2022 р. та станом на 19 лютого 2026 р., кількість зареєстрованих українських біженців у країнах Європи сягнула 5 374 780 осіб (UNHCR, 2026). Це свідчить про масштабність сучасних міграційних процесів та зумовлює необхідність формування ефективної інтеграційної політики у країнах прийому.

Одним із ключових чинників соціальної інтеграції мігрантів є освіта. Освітні інституції виступають не лише середовищем здобуття знань, але й важливим механізмом соціалізації, формування соціальних контактів та міжкультурної взаємодії. Набуття базових знань, мовних компетентностей і професійних кваліфікацій створює передумови для доступу біженців до ринку праці та їх довгострокової інтеграції у приймаюче суспільство. У цьому контексті освітні установи сприяють адаптації мігрантів до нових соціальних умов та розширенню їхніх соціальних зв'язків.

Важливу роль у процесі інтеграції відіграють також соціальні суб'єкти освіти, зокрема освітні установи, громадські організації та місцеві громади. Саме через освітні практики відбувається передача знань, цінностей і соціального досвіду, що сприяє включенню мігрантів у нове соціальне середовище. Як зазначається у дослідженні Migrant Offshore Aid Station, «Освіта слугує потужним наріжним каменем для інтеграції мігрантів. Вона забезпечує їх інструментами, необхідними для орієнтації у навколишньому середовищі, сприяє соціальним зв'язкам і надає їм змогу робити змістовний внесок» (Migrant Offshore Aid Station, 2024). У ситуації вимушеної міграції освіта стає важливим механізмом включення новоприбулих осіб у соціальне середовище приймаючої країни.

Особливе значення у процесі інтеграції українських біженців має володіння мовою приймаючого суспільства. Мовна компетентність є одним із ключових чинників успішної інтеграції, оскільки забезпечує доступ до освіти, працевлаштування та участі у суспільному житті. У Швеції важливим інструментом мовної інтеграції є державна програма Swedish for Immigrants (SFI), що передбачає безкоштовне навчання шведської мови для дорослих мігрантів та осіб із дозволом на проживання. Наприклад, у Härryda kommun проводяться курси SFI для дорослих, де вивчають шведську мову з урахуванням рівня підготовки (Härryda kommun, 2026). Участь у таких програмах дозволяє мігрантам опанувати базові мовні навички, необхідні для повсякденного спілкування, отримання освіти та подальшого працевлаштування.

Крім формальної освіти, важливу роль у процесі інтеграції відіграє соціальна взаємодія у місцевих громадах. У багатьох муніципалітетах Швеції організуються мовні клуби (språkcaféer), волонтерські ініціативи та інтеграційні заходи, що сприяють налагодженню контактів між мігрантами та місцевими жителями. Наприклад, у Bergsjöns bibliotek у Гетеборзі проводяться регулярні зустрічі, під час яких учасники мають

можливість практикувати шведську мову у неформальній атмосфері та налагоджувати соціальні контакти (Röda Korset, 2026).

Підсумовуючи, зазначимо. *По-перше*, освітні та мовні програми відіграють ключову роль у процесі соціальної інтеграції українських біженців у Швеції, оскільки сприяють опануванню мови, доступу до освіти та включенню у суспільне життя. *По-друге*, освітні інституції виступають важливими соціальними суб'єктами інтеграційної політики, забезпечуючи соціалізацію мігрантів та розвиток міжкультурного діалогу. *По-третє*, досвід Швеції у сфері інтеграції мігрантів демонструє ефективність поєднання освітніх, мовних та соціальних програм підтримки, що може бути корисним для України у контексті формування політики реінтеграції громадян після вимушеної міграції.

Бібліографічні посилання

1. Härryda kommun, (2026). *Svenska för invandrare (SFI)* [online]. Available at: <https://www.harryda.se/barnochutbildning/vuxenutbildning/jagvillstudera/varautbildningar/svenskaf orinvandraresfi.4.1439a0061817fd1d940742.html> [Accessed 9 Mar. 2026].

2. Migrant Offshore Aid Station, (2024). *Integration Through Education – The Importance of Training Projects for Migrants* [online]. Available at: <https://www.moas.eu/integration-through-education-the-importance-of-training-projects-for-migrants/> [Accessed 8 Mar. 2026].

3. Röda Korset, (2026). *Språkcafé Bergsjön* [online]. Available at: <https://www.rodakorset.se/ort/vastra-gotaland/goteborgs-stad/verksamheter/sprakcafe-bergsjon/> [Accessed 8 Mar. 2026].

4. UNHCR, (2026). *Ukraine Refugee Situation* [online]. Available at: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> [Accessed 6 Feb. 2026].

Скаченко К.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Вивчення питання готовності студентів до навчання є актуальним з теоретичної та практичної точок зору, зважаючи на комплексне реформування освітньої галузі, яке посилюється загальною невизначеністю, що в науковій літературі визначається як турбулентність.

Відомий український соціолог В. Бакіров зазначає, що в ХХІ столітті соціальна турбулентність (невизначеність) набуває ознаки довготривалого процесу, який активно поширюється на весь простір сучасного суспільного життя та породжується також глибоким розривом між трьома фундаментальними вимірами сучасного суспільства – технологічним, соціальним і моральним [1], який впливає і на освітню сферу, що висуває суперечливі вимоги до здобувачів освіти під час навчання, та на ринок праці.

Підвищення психологічної готовності до навчання повинно бути комплексним процесом, який охоплює періоди навчання у закладах середньої та вищої освіти й підсилюється неформальною/інформальною освітою, демонстрацію позитивних прикладів успішних кар'єр випускників.

Дослідники Д'яченко та Кандибович представили структуру психологічної готовності до професійної діяльності, компоненти якої є універсальними [2]: мотиваційний (позитивне ставлення до навчання), орієнтаційний (знання про особливості навчання та розуміння правил спілкування в освітньому середовищі), вольовий (самоконтроль), операційний (оволодіння способами та засобами навчальної діяльності), мобілізаційно-емоційний (оцінювання труднощів, які можуть виникнути в процесі навчання).

Таким чином, кожен здобувач освіти повинен вміти об'єктивно оцінювати рівень власної психологічної готовності та шляхи її розвитку за умов постійної соціальної невизначеності.

Бібліографічні посилання

1. Бакіров, В. (2024). Жити в турбулентному світі. *Інститут соціології НАН* [online]. Available at: https://isnasu.org.ua/popsci/028_Bakirov_-_Zhyty_v_turbulentnomu_sviti.php [Accessed 13 March 2026].
2. Кириченко, Р. В., Колодяжна, А. В. (2023) Психологічна готовність студентів до професійної діяльності. *Габітус*, 56, с. 217–202.

Скрипкіна К.

УНІВЕРСИТЕТ ЯК СУБ'ЄКТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

Університети традиційно виступають важливими інституціями формування інтелектуального потенціалу суспільства. Саме в університетському середовищі здійснюється підготовка висококваліфікованих фахівців, розвивається наукове мислення та формуються цінності. Через освітню та наукову діяльність університети сприяють підготовці майбутніх науковців, управлінців, культурних діячів і лідерів суспільства. Таким чином, університети відіграють ключову роль у розвитку людського капіталу та інтелектуальної еліти. Саме ці соціальні суб'єкти є основними джерелами появи інновацій.

Відповідність університетів вимогам часу крізь призму інноваційного розвитку супроводжувалася постійними змінами у структурі факультетів, кафедр та змісті навчального процесу. Так, у середньовічних університетах основними факультетами були богослов'я, права, медицини та філософії. Проте з розвитком науки і суспільних потреб університетська структура поступово розширювалася, що сприяло появі нових галузей знань та спеціалізованих напрямів підготовки. Це дозволило університетам адаптуватися до нових вимог часу та сприяти розвитку інновацій.

Внутрішні зміни в університетах часто були зумовлені проведенням освітніх реформ, спрямованих на модернізацію системи освіти. Такі реформи могли передбачати зміну структури навчальних програм, удосконалення методів викладання, реформування системи управління та посилення ролі наукових досліджень. Освітні реформи сприяли підвищенню якості освіти та забезпечували відповідність університетів сучасним соціально-економічним вимогам, в яких інновації стають атрибутом успіху.

Саме тому університети поступово перейшли від традиційної моделі, що передбачала переважно передачу знань, до дослідницької моделі навчання [1]. У такій моделі важливе місце займає наукова діяльність викладачів і студентів, проведення досліджень та створення

нових знань. Це сприяє інтеграції освітнього процесу з науковою діяльністю та посиленню ролі університетів у розвитку науки та інновацій.

У сучасному суспільстві університети виконують не лише освітню, а й інноваційну функцію. Вони є центрами наукових досліджень, технологічних розробок та міждисциплінарної співпраці. Університети активно взаємодіють із державними структурами, бізнесом і громадськими організаціями, сприяючи впровадженню нових ідей і технологій у різні сфери життя. Таким чином, вони відіграють важливу роль у формуванні економіки знань та розвитку інноваційного суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Mykhaylyova, K. (ed). (2018). *To be creative and active: how modern universities develop students*. LAP LAMBERT Academic Publishing. 336 p.

Сталінська Г.

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

Актуальність вивчення впливу освітнього середовища на формування навчальної мотивації обумовлена системними змінами в структурі навчального процесу та його формах, пришвидшенням цифровізації, питаннями безпеки та психологічного комфорту, а в подальшому – вимогами до фахівців на ринку праці.

Серед дослідників, які вивчали різноманітні аспекти освітнього середовища, можна виділити Гібсона Д., Крисюка С., Савченко О., Ясвіна В. та інших. До основних компонентів відносять: особливості комунікації суб'єктів освітнього процесу (соціальний); формування безпечного, зручного, інклюзивного простору, наявність ресурсів для забезпечення вимог та потреб (фізичний). Особливу значущість набуває створення психологічного клімату з акцентом на формування підтримки та взаємодії.

Особливу цікавість викликає вивчення формування навчальної мотивації здобувачів освіти, які проходять навчання в онлайн-форматі. Це питання є дискусійним серед прибічників та супротивників онлайн-формату. З одного боку, онлайн-формат дозволяє урахувати особливості особистості здобувача та вибудувати максимально ефективний підхід до навчання. З іншого боку, здобувачі не набувають навичок комунікації, більшою мірою знаходяться поза системою соціального нетворкінгу, який позитивно впливає не тільки на формування мотивації, але й на повноцінний розвиток особистості.

Важливим елементом є безпосередній вплив особистості викладача та вчителя (окремо можна виділити роль класного керівника, тьютора або куратора групи, ментора), хоча в онлайн-режимі цей вплив є обмеженим. Освітнє середовище трансформується разом із системою освіти, та увага до розвитку особистості здобувачів, зокрема їх мотивації, є одним з основних питань, які потребують постійного вивчення.

Тарасова М.

СОЦІАЛЬНІ СУБ'ЄКТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ПЕРМАНЕНТНИХ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ

Сучасна система освіти функціонує в умовах постійних соціальних, економічних, технологічних і безпекових змін, що зумовлюють необхідність переосмислення ролі її соціальних суб'єктів.

Соціальними суб'єктами сучасної освіти виступають держава, органи місцевого самоврядування, заклади освіти, педагогічні працівники, здобувачі освіти, батьки, роботодавці, громадські організації та міжнародні інституції. У Законі України «Про освіту» закріплено принципи державно-громадського управління, автономії закладів освіти, академічної свободи педагогічних працівників та партнерської взаємодії учасників освітнього процесу (ст. 6, 22, 54) [1]. Це свідчить про відхід від жорстко централізованої моделі управління та перехід до системи, у якій кожен суб'єкт має визначені права, обов'язки та можливості впливу на зміст і якість освіти.

Інноваційний потенціал соціальних суб'єктів освіти полягає у здатності генерувати, упроваджувати й поширювати нові освітні практики, управлінські моделі та цифрові технології. У дослідженні Організації економічного співробітництва та розвитку «Innovating Education and Educating for Innovation» підкреслюється, що інновації в освіті пов'язані не лише з технологічними змінами, а й із трансформацією педагогічної культури, розвитком автономії шкіл та підвищенням професійної відповідальності вчителя [2]. Тож можна вважати, що ключовим чинником інновацій є людський капітал – професійна компетентність, мотивація та готовність до постійного навчання.

Особливого значення набуває цифрова трансформація освіти. Пандемія COVID-19 і воєнні виклики в Україні продемонстрували необхідність гнучких форм організації навчання – дистанційної, змішаної, індивідуалізованої. У звіті Світового банку «The COVID-19 Pandemic: Shocks to Education and Policy Responses» зазначено, що стійкість освітніх систем залежить від їх здатності швидко адаптуватися до кризових умов, забезпечувати доступ до цифрових ресурсів і підтримувати безперервність освітнього процесу [3]. Таким чином, інноваційний потенціал охоплює не лише технічну оснащеність, а й управлінську гнучкість і міжсекторальне партнерство.

У документі Європейської комісії «European Skills Agenda for Sustainable Competitiveness, Social Fairness and Resilience» наголошено на формуванні в учнів цифрових, підприємницьких і соціальних компетентностей, необхідних для конкурентоспроможності та соціальної згуртованості [4]. Це змінює роль здобувача освіти: він стає активним суб'єктом формування власної освітньої траєкторії, відповідальним за постійне оновлення знань і навичок.

Водночас розвиток інноваційного потенціалу соціальних суб'єктів освіти неможливий без належного нормативно-правового забезпечення, фінансування, академічної свободи та культури довіри. Держава повинна створювати умови для експериментування, підтримки освітніх стартапів, розвитку інклюзивного та безпечного освітнього середовища. Заклади

освіти мають розвивати внутрішні системи забезпечення якості, а педагогічні працівники – постійно підвищувати кваліфікацію та впроваджувати інноваційні методики навчання.

Отже, соціальні суб'єкти сучасної освіти є активними учасниками трансформаційних процесів, а їх інноваційний потенціал визначає конкурентоспроможність освітньої системи й держави загалом. У змінних умовах української соціально-політичної реальності саме здатність до співпраці, адаптації та творчого оновлення стає стратегічним ресурсом розвитку суспільства знань.

Бібліографічні посилання

1. Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 29 Jan. 2026].

2. OECD (2016). *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills* [online]. Paris: OECD Publishing, Paris, 154 p. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/innovating-education-and-educating-for-innovation_9789264265097-en.html [Accessed 27 Jan. 2026].

3. World Bank, (2020). *The COVID-19 Pandemic: Shocks to Education and Policy Responses* [online]. Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/education/publication/the-covid19-pandemic-shocks-to-education-and-policy-responses> [Accessed 27 Jan. 2026].

4. European Commission, (2020). *European Skills Agenda for Sustainable Competitiveness, Social Fairness and Resilience* [online]. Brussels. Available at: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en [Accessed 26 Jan. 2026].

Федоренко В.

ВПЛИВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА УНІВЕРСИТЕТСЬКУ НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

**(на прикладі Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди)**

Наукова діяльність є провідною ланкою у роботі закладу вищої освіти, адже саме вона забезпечує спроможність майбутнього покоління, сучасної молоді реалізувати себе, як молодих науковців, які зможуть пов'язати своє життя з науковою цариною. Здобувачі вищої освіти починають свої перші кроки в науці переважно з першого курсу. Зокрема це може виявлятися в активній участі в роботі студентського самоврядування або громадських організацій, що діють на базі університету, співпраці з професорсько-викладацьким складом щодо написання своїх перших наукових розробок (тез або статей), долучення до наукових ініціатив.

Пропонуємо розглянути цю важливу тему на прикладі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Здобувачі вищої освіти цього закладу демонструють високу зацікавленість у науковій роботі, починаючи з першого (бакалаврського) рівня й продовжуючи другим (магістерським). Студенти виявляють активну позицію в науковій та науково-дослідній роботі, зокрема долучаються до участі в олімпіадах, наукових конкурсах, проєктах, здобувають знакові перемоги та проводять наукові події. Про це свідчать діяльнісні показники різних років. Розглянемо на прикладах [2].

У цілому за попередній 2025 рік 53,84% студентства університету задіяно в науково-дослідницькій роботі. Порівняльні дані цього показника за попередні роки наведені нижче.

Рік	Кількість здобувачів, які беруть участь у наукових дослідженнях	Відсоток залученого студентства
2020	2145	50,5 %
2021	1664	40 %
2022	1553	40,3 %
2023	1740	48,2 %
2024	3128	56,6 %
2025	5141	53,84%

Здобувачі вищої освіти закладу також демонструють свої наукові успіхи не тільки на факультетському та університетському рівнях, а й на регіональному, усеукраїнському, міжнародному, про що засвідчують досягнення студентів, які отримують протягом року. Окрім цього, варто відзначити, що на кожному факультеті чи інституті активно діють Студентські наукові гуртки (СНГ) та Студентське наукове товариство (СНТ), що надає можливість молоді покращувати свою наукові навички разом із однодумцями та колегами. Наприклад, вони можуть спробувати себе в ролі доповідача конференції або організатора певної зустрічі, що впливає на формування молодого науковця та їхні подальші навички [2].

І таким чином варто відзначити, що вплив здобувачів вищої освіти на еволюцію університетської наукової діяльності є вагомим, адже, саме наукова молодь стає голосом та рушієм сучасних змін в університетській академічній та науковій спільнотах. Вона активно популяризує наукову діяльність серед студентства й своїми першими та впевненими кроками успішно прямує до все більших результатів, що сприяють їхньому формуванню, як майбутніх талановитих науковців. Саме здобуття нових наукових навичок у юному віці надає можливість отримати більшого досвіду для майбутньої наукової кар'єри. Студентство є тим впливом, який здатний рухати майбутню науку нашої Держави вже сьогодні [1].

Бібліографічні посилання

1. Загородня, А. (2025). Освітнє середовище університету: можливості для розвитку пізнавальної діяльності студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 102, с. 110–114.
2. ХНПУ імені Г.С. Сковороди. *Студентське наукове товариство* [online]. Available at: https://sites.google.com/hnpu.edu.ua/studentskenaukoveto_varystvo?usp=sharing [Accessed 2 Mar. 2026].

Шеліховська К.

ЦИФРОВЕ ГРОМАДЯНСТВО ЯК ЗАПОБІЖНИК КРИЗИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ

Експансія генеративного штучного інтелекту (GenAI) спровокувала тектонічні зсуви в освітній екосистемі, оголивши неефективність традиційних методів оцінювання результатів навчання. В умовах, коли GenAI стає «співавтором» за замовчуванням, виникає

антропологічний виклик: як зберегти інтелектуальну автентичність студента? Концепція цифрового громадянства (Digital Citizenship) пропонується не просто як набір навичок, а як етичний фільтр, що трансформує зовнішній примус у внутрішню навігаційну систему відповідальності. За визначенням Ю. Калюжної, концепцію цифрового громадянина слід розуміти «як цілісну систему когнітивних структур, практичних умінь, етичних імперативів та моделей поведінки, що є необхідною передумовою для ефективної взаємодії громадянина з цифровою державою, його всебічної інтеграції в інформаційне суспільство та повної реалізації потенціалу цифрової трансформації державних інститутів» [1, с. 61]. У контексті академічної доброчесності це означає формування такої цифрової зрілості, де етичне використання GenAI стає частиною свідомої стратегії саморозвитку особистості.

Актуалізація парадигми цифрового громадянства у сучасному дискурсі детермінована перетворенням інформаційно-комунікаційних технологій із допоміжних інструментів на фундаментальну цивілізаційну силу, що потребує докорінного переосмислення механізмів соціальної стабільності. У межах наукових розвідок цей феномен інтерпретується як стратегічна відповідь на ескалацію гібридних викликів цифрової епохи – від мережевої дезінформації до кіберзагроз, що дестабілізують інституційну довіру. Цифрове громадянство постає дієвим механізмом конвертації індивідуальної активності у колективну відповідальність, формуючи етос соціальної резильєнтності. Фундамент цієї концепції закладено у працях В. Буенте, Я. Л. Єнсена, Е. Ф. Ісіна, К. Моссбергер, Е. Рупперт та К. Толберт, тоді як її етико-виховні виміри, критично важливі для розв'язання криз сучасної освіти, ґрунтовно опрацьовані у дослідженнях С. Вів'єнн, А. МакКоскера, М. Ріббла та М. Чой.

Інтеграція GenAI в освітній простір спровокувала виникнення «ситуації ножиць»: стрімкий технологічний прогрес нейромереж увійшов у гострий клінч із застарілими методами верифікації авторства. Традиційний контроль знань капітулює перед здатністю алгоритмів генерувати правдоподібний контент, що створює небезпечну «ілюзію знання» та підриває когнітивну суб'єктність студента. Практична реалізація стратегії подолання цієї кризи потребує трансформації ролі викладача: від «цензора контенту» до фасилітатора цифрової етики. Це корелює із положеннями стратегічної рамки 4D AI Strategy, запропонованої професоркою Роуз Лакін, де особливий акцент робиться на вимірі «Governance and Ethics». Як зазначає дослідниця, розробка надійних етичних настанов, що узгоджуються з інституційними цінностями, набуває особливого значення, коли університети прагнуть «підтримувати академічну доброчесність та етичні стандарти, впроваджуючи інновації в складних умовах» [2, р. 24]. Відтак, виходом із «зони турбулентності» є не тотальний цифровий паноптикон, а мережування цінностей, де цифрове громадянство стає елементом безпекової політики університету, формуючи «колективний імунітет» спільноти до «спокус» GenAI.

Замість неефективної стратегії «марних заборон», університети трансформують освітнє середовище, фокусуючи увагу здобувачів на тому, що GenAI є лише допоміжним інструментом, а не суб'єктом пізнання. Пріоритетним завданням стає роз'яснення фундаментальної цінності самостійної інтелектуальної праці: написання есе, розв'язання тестів чи розробка проєктів розглядаються не як формальна звітність, а як єдиний шлях формування критичного мислення. Університетські програми доповнюються модулями

з академічної етики, де наголошується, що видавання згенерованого алгоритмами контенту за власні результати призводить до когнітивної деградації та втрати професійної конкурентоспроможності. Через залучення студентського самоврядування до розробки етичних кодексів, заклади вищої освіти стимулюють перехід від зовнішнього нагляду до внутрішньої потреби студента бути автором власного інтелектуального продукту. Це дозволяє зміцнити інтелектуальну резильєнтність спільноти, перетворюючи GenAI на ресурс для когнітивного розширення, а не на заміну творчому процесу.

У підсумку, саме перехід до стратегії виховання свідомої суб'єктності та здатності до критичного самоконтролю постає єдиним дієвим шляхом подолання сучасної освітньої кризи. Цифрове громадянство легітимізується як стратегічний імператив, що гарантує сталий розвиток національної освіти на засадах інтелектуальної чесності та академічної свободи. В умовах перманентної технологічної турбулентності формування цифрового громадянина виступає безальтернативним запобіжником кризи академічної доброчесності. Такий підхід дозволяє перетворити генеративний GenAI з потенційного виклику на потужний інструмент утвердження високих академічних стандартів у глобальному інформаційному просторі, забезпечуючи інтелектуальну автентичність і конкурентоспроможність майбутніх фахівців.

Бібліографічні посилання

1. Калюжна, Ю. І. (2025). Цифрова трансформація держави та цифрове громадянство: виклики та стратегії національної безпеки. *Політикус*, [online] 2, с. 60–65. Available at: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.9> [Accessed 5 Mar. 2026].

2. Luckin, R. (2025). Strategic implementation of AI in Ukrainian higher education: a framework for progress. [online] У: *Інтеграція штучного інтелекту в освіту – виклики та можливості*. Київ; Львів; Торунь: Liha-Pres, ч. 1, с. 24–27. Available at: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-477-4-1> [Accessed 6 Mar. 2026].

Штец В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ТА ШКОЛЯРІВ

Сучасне впровадження нових форм та методів навчання потребує від школярів та студентів трансформації когнітивних функцій, зокрема розвитку інноваційного типу мислення.

Інноваційне мислення можна визначити як здатність генерувати нові ідеї, які мають бути оригінальними та відрізнятися від традиційних підходів. Це означає нетрадиційний підхід до вирішення проблем та пошук нових способів вирішення складних завдань [2]. Для формування інноваційного мислення школярів та студентів важливим є комплексний підхід, який дозволяє поєднувати індивідуальний підхід з урахуванням когнітивних особливостей (швидкості сприймання інформації, креативності, критичності та гнучкості мислення тощо), а також впливу соціально-психологічних механізмів [1]. На мотиваційно-ціннісний компонент (готовність до змін, ризику прагнення до саморозвитку, спрямованість на результат та творчу самореалізацію) або на діяльнісний, який вмщує навички перетворення ідей у реальні інновації (проектування, експериментування), використання сучасних інформаційних технологій, здатність до подолання перешкод може мати вплив як соціальна

підтримка (фасилітація), так і соціальний осуд (інгібіція); позитивний чи негативний приклад оточуючих, груповий тиск, конформізм (вимога бути «як всі») [3]. В той же час розвиток соціальної емпатії, адаптивних навичок формує здатність аналізувати власні ідеї та можливість їх упровадження.

Вже набуло актуальності питання щодо співіснування зі штучним інтелектом. Це передбачає у навчальній сфері зберігати самостійність мислення, а в професійній – демонструвати поєднання емпатії, креативності та вміння вирішувати проблеми. Таким чином, питання формування інноваційного мислення школярів та студентів має перспективу для подальшого дослідження.

Бібліографічні посилання

1. Ребуха, Л. З. (2022). *Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти*. Тернопіль : ЗУНУ, 143 с.
2. Knowledgeacademy.com (2026) Innovative Thinking. *Blog* [online] Available at: <https://www.theknowledgeacademy.com/blog/innovative-thinking/#:~:text=What%20is%20an%20Innovative%20Mindset,ideas%20to%20create%20unique%20solutions> [Accessed 15 March 2026].
3. Юресько, Д. (2025) Інноваційне мислення в освітньому процесі. *Фахова передвища освіта* [online]. Available at: <https://osvitafp.com.ua/2025/08/12/innovatsijne-myslennia-v-osvitnomu-protsesi-2/> [Accessed 12 March 2026].

Секція III

Лінгвокреативна культура в університетській спільноті: традиції та виклики часу

Зібіньова П.

АНТИЧНІ ТЕОНІМИ В СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ ФЕНТЕЗІ: ЛІНГВОКРЕАТИВНІСТЬ ТЕКСТУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВИКЛИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФІЛОЛОГІВ

Сучасний університетський простір формує не лише професійні компетентності студентів, а також їхню лінгвокреативну культуру, що виявляється в здатності аналізувати й інтерпретувати мовні явища в різних типах текстів. Особливу роль у підготовці майбутніх філологів і перекладачів відіграє робота з художньою літературою, яка поєднує культурні традиції з новими формами вираження. Одним із показових прикладів такого поєднання є використання античної міфології в сучасній молодіжній літературі.

У сучасних бестселерах можна помітити тенденцію залучання античних теонімів, їхній аналіз є важливим елементом професійної підготовки філолога, оскільки потребує врахування й семантики, і культурного контексту.

Метою дослідження є аналіз особливості функціонування античних теонімів у сучасній молодіжній літературі (на матеріалі роману Е. Овен [2]), з'ясування трансформації їхньої традиційної семантики та окреслення перекладацьких аспектів інтерпретації.

Традиційно теоніми досліджують у контексті класичного гомерівського епосу як одиниці, що поєднують етимологічний аспект та культурно-історичний контекст. Проте в сучасній літературі можна помітити іншу структуру, зумовлену адаптацією класичних теонімів до вимог читача.

У бестселерах відбувається активне переосмислення античної спадщини, що зумовлює потребу аналізувати теоніми не лише як історико-культурні маркери, а як елементи лінгвокреативного простору сучасного художнього мовлення. У творі Е. Овен теоніми не лише функціонують як інструменти формування внутрішнього світу персонажів, вони безпосередньо є маркерами портрету героя. Наприклад, Аїда авторка змальовує в сучасному одязі, таким чином руйнуючи звичне уявлення: *«Аїд не зовсім такий, як я його собі уявляла. Маю на увазі не те, що він якийсь темний чи похмурий. Проблема в його одязі. На ньому зношені черевики та джинси, Елізіум забирай. Джинси низько сидять на його вузьких стегнах і поєднанні з небесно-блакитною сорочкою на гудзиках, засукані рукава якої оголюють передпліччя, що виявились більш засмаглими, ніж я очікувала від того, хто живе в Підземному світі».*

Такий опис суттєво змінює традиційне уявлення про похмурого Аїда [1]. Отже, теонім набуває нових значень, стає ближчим до сучасного читача.

Окремим аспектом аналізу тексту є зміна теонімів при перекладі. Адже переклад античних термінів потребує передавання не лише власної назви а й культурного символу. Більшість античних теонімів мають відповідники в різних мовах. Проте збереження оригіналу може змінити сприйняття. Для більшості читачів ім'я бога не асоціюється з його

етимологією. На мою думку, сучасне подання авторами теонімів і їхнє сприйняття читачем значно змінилися. Автори не заглиблюються етимологію та семантику імені, а відштовхуються від сформованого протягом століть образу. Етимологія може відходити на другий план, а в семантиці з'являються незвичні складові.

Отже, рецепція античних теонімів у лінгвокреативному просторі сучасної молодіжної літератури свідчить про активне переосмислення міфологічної спадщини. Імена грецьких богів змінюють свої значення та набувають нового звучання. У сучасному тексті відстежуємо трансформацію традиційної семантики. Важливого значення набуває адекватний переклад теонімів. У підсумку хочу додати, що, на мою думку, аналіз використання античних теонімів у сучасній літературі сприяє глибшому розумінню тексту, а також надає читачеві можливість бачити зв'язок культурного контексту із сьогоденням.

Бібліографічні посилання

1. Міфи та легенди, (2019). *Царство похмурого Аїда – грецький міф* [online]. Available at: <https://legends.co.ua/myths/carstvo-pohmurogo-ayida-greckij-mif.html> [Accessed 28 Feb. 2026].
2. Овен, Е. (2025). *Ігри, у які грають боги*. Київ: Клуб Сімейного Дозвілля, 528 с.

Кизим А.

МОВНИЙ ПУРИЗМ ЯК ВИКЛИК І РЕСУРС ЛІНГВОКРЕАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

Університет є особливим інтелектуальним простором, у якому формується спосіб мислення, система цінностей і мовна культура майбутніх фахівців. Мова академічного середовища є важливою складовою внутрішнього світу університету, адже саме тут виробляються терміни, поняття та моделі комунікації, що згодом поширюються в суспільстві.

В умовах глобалізації університетська спільнота активно взаємодіє з міжнародним науковим простором, сприяючи збільшенню кількості запозичень у професійному мовленні. Водночас надмірне й некритичне запозичення може призводити до розмивання національної мовної традиції та послаблення власної термінологічної системи [3, 4].

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема мовного пуризму як спроби зберегти й розвинути питомі мовні ресурси. Постає питання: чи є пуризм обмеженням лінгвокреативності, чи, навпаки, стимулом для творення власних мовних моделей? Саме університетська спільнота відіграє ключову роль у пошуку балансу між відкритістю до світу та збереженням мовної самобутності [3].

Наша мета – здійснити оглядово-аналітичне дослідження явища мовного пуризму в різних мовах, та визначити значення пуристичних тенденцій для формування лінгвокреативної культури сучасної університетської спільноти.

Ісландія досить серйозно наполягає на відмові від іншомовних термінів. Тут поширено практику творення й використання питомих слів для позначення нових наукових понять [2]. Франція на законодавчому рівні (1994 р.) закріпила обов'язковість використання французької мови в публічній сфері, тому в університетах використовують національні відповідники, замість англіцизмів. Це дозволяє зберегти власну мову без ізоляції від

світу [5]. У Туреччині часів розпаду Османської імперії у мові було 90% арабської та перської лексики. У 1930-х роках було проведено масштабну мовну реформу: зібрано питомо турецькі слова та утворено власні нові назви на основі загальноновживаної лексики [1].

Для сучасної України є актуальним пошук балансу між використанням іншомовної лексики та власної. З одного боку, євроінтеграція передбачає використання міжнародної термінології, проте з іншого – без розвитку власної лексики мова може втратити повноцінність. Надмірні запозичення ослаблюють мову, проте й до пуризму, на нашу думку, слід удаватися помірковано [4].

Ключова роль у формуванні мови належить університетській спільноті, тому мовна політика університетів відіграє надзвичайно важливу роль. Мова це не лише засіб комунікації, але й чинник національної самоідентифікації. Функціонування й розвиток української мови саме в академічному середовищі має важливе значення для майбутнього держави.

Бібліографічні посилання

1. Корнієць, К. А. (2018). Мовний пуризм як суспільне явище в сучасній Туреччині. *Science and Education a New Dimension. Philology* [online] VI(42), Issue 149. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/518555.pdf> [Accessed 28 Feb. 2026].
2. Російсько-українські словники, (2010). *Ісландські питомі слова і пуризм* [online]. Available at: <https://r2u.org.ua/node/45> [Accessed 28 Feb. 2026].
3. Селігей, П. О. (2008). Пуризм у термінології: український досвід на європейському тлі. *Мовознавство*, 1, с. 49–66.
4. Тараненко, О. О. (2008). Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови і явище пуризму (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*, 2–3, с. 159–189.
5. Adoos.com.ua, (2025). *Французький закон про використання мови (Toubon Law)* [online]. Available at: <https://adoos.com.ua/na-iaikij-movi-hovoriat-v-frantsii/> [Accessed 28 Feb. 2026].

Гаврилова М.

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА МОВА: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ Й ВИКЛИКИ ЧАСУ

Українська мова є одним із найвагоміших культурних надбань українського народу. Вона постала як результат тривалого історичного розвитку населення українських земель, поступово формуючись упродовж століть та акумулюючи в собі традиції, ментальні особливості й культурний досвід суспільства.

В умовах повномасштабної війни спостерігається активізація національного руху, спрямованого на посилення українізації суспільного життя. Мова набула статусу важливого чинника національної консолідації. Зростає частка громадян, які використовують українську мову в повсякденному спілкуванні, що нині становить близько 70% [3]. Порівняно з попередніми роками цей показник істотно збільшився, адже ще п'ять років тому в соціальних мережах та медіапросторі домінував російськомовний контент.

Війна суттєво змінила ставлення громадян до мовної проблематики, яка раніше не була предметом широкого суспільного обговорення. Нині активно розвивається процес деколонізації мовного та інформаційного простору. Русизми, що тривалий час нав'язувалися українцям, поступово витісняються питомими українськими відповідниками, такими, як, *замовлення, взаємини, принаймні* тощо [5].

Важливою тенденцією сучасного мовного розвитку є також англіцизація, зумовлена глобалізаційними процесами та стрімким поширенням цифрових технологій. У мовний ужиток активно входять англіцизми: *ол-інклюдив, імейл, чат, лінк* та інші [1]. Частина цих запозичень органічно інтегрується в українську мовну систему, однак їх надмірне використання викликає дискусії щодо збереження мовної самобутності.

Значний вплив на мовні процеси справляє медіалізація суспільства. Соціальні мережі та цифрові платформи формують нові моделі комунікації, що нерідко супроводжуються відхиленнями від літературної норми. Водночас поширення україномовного контенту, зростання кількості україномовних блогерів і журналістів сприяють зміцненню позицій української мови, особливо серед молоді [4].

Показником динамічного розвитку мови є регулярне оновлення мовних стандартів. З 2 березня чинним став правопис 2019 року, який унормував низку змін, спрямованих на модернізацію та гармонізацію мовної системи [6].

Попри позитивні тенденції, українська мова стикається з низкою викликів. Одним із ключових є пошук оптимального балансу між літературною нормою та живою розмовною практикою. Постає питання про те, яким чином поєднувати сленгові елементи з усталеними мовними стандартами, не порушуючи цілісності мовної системи.

В умовах інформаційної війни особливої актуальності набуває проблема мовної безпеки. Йдеться про необхідність протидії російській пропаганді, обмеження поширення та монетизації російськомовного контенту, який усе ще зберігає популярність серед частини молодіжної аудиторії.

Подальша цифровізація суспільства сприятиме розширенню сфер функціонування української мови як в Україні, так і за її межами. Уже сьогодні спостерігається зростання міжнародного інтересу до української мови та культури, що сприяє їх поступовому утвердженню в науковому та культурному світовому просторі [2].

Сьогодні, українська мова знаходиться на етапі активного розвитку. Війна та загострення питання національної ідентичності посилили роль української мови в суспільстві та консолідації українців. Активні процеси деколонізації та цифровізації сприяють появі неологізмів та відновленню архаїзмів власне українського походження.

Перспективи розвитку української мови пов'язані з подальшим розширенням її функціонування в цифровому середовищі, зміцненням позицій у міжнародному науковому та культурному просторі, а також із формуванням нових поколінь носіїв, для яких українська мова є природним і повсякденним засобом комунікації.

Бібліографічні посилання

1. Вайлдінг, А. (2023). *Англіцизми в українській мові* [online]. Available at: <https://www.britishcouncil.org.ua/anglicisms> [Accessed 15 Mar. 2026].

2. Happy Monday (2024). *«Паляниця» – не найскладніше: як українці навчають іноземців української мови* [online]. Available at: <https://happymonday.ua/yak-i-chomu-inozemtsi-vyvchaiut-ukrainsku-movu> [Accessed 15 Mar. 2026].
3. BBC News Україна (2024). *Скільки українців вважають українську мову рідною і спілкуються нею* [online]. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cz9d21z8eego> [Accessed 15 Mar. 2026].
4. Уповноважений із захисту державної мови, (2024). *Українська мова у соцмережах: аналітичний звіт* [online]. Available at: <https://mova-ombudsman.gov.ua> [Accessed 15 Mar. 2026].
5. Лавриненко, В. (2026). *Українські слова, що заміняють наш суржик. Літературна карта Остапа Вишні* [online]. Available at: <https://sites.google.com/site/literurnakartaostapavisni> [Accessed 13 Mar. 2026].
6. Копитко, В. (2026). *Український правопис офіційно став стандартом: що важливо знати кожному* [online]. Available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayinskiy-pravopis-ofitsiyno-stav-standartom-1773395017.html> [Accessed 15 Mar. 2026].

Гонтар С.

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЛЕНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ)

На сьогодні більшість здобувачів вищої освіти активно спілкується в цифровому просторі та університетському середовищі за допомогою сленгу, який став невід’ємною частиною повсякденної комунікації молоді. Студенти мають цей інструмент завдяки глобалізації, соціальним мережам та англійській поп-культурі, які постійно поповнюють лексикон. Важливо усвідомити, наскільки сильно вплинули ці запозичення на розвиток університетської ідентичності та мовної культури загалом.

Нашою метою є огляд досліджень, присвячених визначенню внеску іншомовних запозичень у студентський сленг та встановленню основних джерел поповнення цього соціолекту.

Традиція дослідження студентського сленгу є досить тривалою. Наприклад, Левченко М., аналізуючи на матеріалі українських засобів масової комунікації джерела поповнення сучасного молодіжного сленгу, доходить висновку, що запозичення з англійської мови є основним каналом живлення, який формує емоційно насичену та креативну лексику. Дослідник засвідчує, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. під впливом інтернету та медіа поширювалися англіцизми, які швидко адаптувалися в студентському середовищі. Попри труднощі збереження мовних норм, студенти почали активно використовувати запозичення для вираження емоцій та групової приналежності [1].

Д. Гавіланес у статті «Структура та функції студентського сленгу» дає простежує еволюцію студентського сленгу від загального молодіжного до специфічно університетського. У студентському середовищі перші спроби поповнення лексики були пов’язані з незапозиченими назвами елементів та учасників навчального процесу, але згодом основним джерелом стали англійські запозичення (скорочення, транслітерації). Автор

вважає, що це створює відчуття «своєї спільноти» та допомагає формувати університетську ідентичність, але водночас ставить питання про межу креативності [2].

Науковці М. Руденко та В. Глущенко, досліджуючи соціолекти української мови, зосередили увагу на процесі розвитку студентського сленгу в Україні та порівнянні його з історичними формами соціолектів. Спираючись на різні джерела (інтернет, поп-культура, термінологія), вони показують, як іноземні запозичення (англіцизми, імітації) стають основним джерелом живлення сучасного студентського жаргону. Студентський сленг розвивається динамічно, але залишається обмеженим у професійній сфері, балансує між лінгвокреативністю та ризиком втрати мовної культури [3].

Історія студентського сленгу показує нам тривалий процес зміни соціального уявлення про роль неформальної мови в університеті. Лише в другій половині ХХ ст. та особливо в цифрову епоху, описану в роботах Т. Левченко, Д. Гавіланес та М. Руденко та В. Глущенко, відкрився шлях до масового використання іншомовних запозичень та появи гібридних форм.

Отже, студентський сленг не лише розширює комунікативні можливості, а й сприяє формуванню університетської ідентичності, але потребує усвідомлення межі: лінгвокреативність збагачує мову, а надмірне захоплення запозиченнями може призводити до втрати мовної культури та глибини вираження.

Бібліографічні посилання

1. Левченко, Т. М. (2020). Запозичення в молодіжному сленгу (на матеріалі українських засобів масової комунікації). *Закарпатські філологічні студії*, [online] вип. 13, т. 1. Available at: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/13/part_1/17.pdf [Accessed 26 Feb.2026].
2. Гавіланес, Д. (2016). *Структура та функції студентського сленгу* [online]. Available at: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10556/113.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [Accessed 26 Feb.2026].
3. Руденко, М. Ю., Глущенко, В. (2024). *Соціолекти української мови* [online]. Available at: <https://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/830/1/Руденко%20М.%20%20Глущенко%20В.%20Соціолекти%20української%20мови%20%202024.pdf> [Accessed 26 Feb. 2026].

Гриценко К.

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРЕАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Сучасний університет функціонує як цифровий комунікативний простір, у якому значна частина взаємодії переноситься у середовище навчальних платформ. Це змінює не лише організацію навчання, а й мовні практики, бо учасники освітнього процесу повинні мати вищий рівень письмової комунікації для збільшення кількості коротких і швидких повідомлень. У цифровому освітньому середовищі співіснують формалізовані джерела знань і неформалізовані комунікації (обговорення, повідомлення, взаємодія у форумах) [1]. Цікаво дослідити, як цифрові платформи університету впливають на лінгвокреативну культуру –

здатність створювати в різних навчальних ситуаціях змістовні, доречні й стилістично адекватні висловлювання [2].

Метою цього дослідження є встановлення значення мовної взаємодії в межах інформаційних систем університету (LMS Moodle) як інструмента формування лінгвокреативної культури здобувача освіти. LMS (Learning Management System) або СУН (система управління навчанням) – це програмне забезпечення, частіше хмарне, яке дає можливість створювати освітні продукти в електронному вигляді та організовувати онлайн-навчання [3]. Moodle як LMS платформа надає інструменти для комп'ютеризованого навчання й організації взаємодії між викладачем і студентами [4]. Функціонал Moodle охоплює, як сторінки, файли, URL, структуровані матеріали, так і різні завдання, які безпосередньо запускають мовленнєву практику: форум, чат, завдання із текстовою відповіддю, тестові модулі, семінар.

Мовна взаємодія у межах платформ має кілька важливих ефектів. По-перше, зростає частота письмового мовлення: студент постійно формулює питання, відповіді, пояснення, коментарі до робіт, а це розвиває навичку грамотного й структурованого викладу думки. По-друге, цифрові інструменти роблять комунікацію відстежуваною: дані про активності, тексти повідомлень, участь у дискусіях та зворотний зв'язок, фіксуються, як «цифрові сліди», що в перспективі може бути проаналізовано для оцінювання зацікавленості та якості взаємодії. Це надає можливість відстежувати, чи студент самостійно відповів на запитання, чи використовував ШІ, бо текстові повідомлення простіше перевірити на різних платформах, які можуть відстежити таке використання [1]. По-третє, платформа підтримує різні моделі комунікації – синхронну й асинхронну – це впливає на стиль мовлення. Асинхронні формати: форум, завдання, коментарі – стимулюють продуманий текст. Синхронні: чат, онлайн-зустрічі – швидшу реакцію та адаптацію до контексту. По-четверте, механізми взаємооцінювання студентами формують культуру академічної рецензії: студент не лише пише власний текст, а й навчається коректно оцінювати тексти інших і давати аргументовані рекомендації [5].

Поряд із можливостями існують і ризики: надмірна фрагментація каналів зв'язку, використання багатьох різномірних інструментів поза єдиним середовищем може ускладнювати комунікацію, знижувати мотивацію та дезорганізувати учасників, що негативно відображається на результатах навчання і якості взаємодії [6].

Отже, важливо, щоб цифрові платформи університету забезпечували цілісність освітнього простору та єдині правила мовної комунікації: етикет, форматування, критерії оцінювання письмових робіт тощо. Цифрові платформи університету виступають не тільки технічним засобом навчання, а й соціально-комунікативним середовищем, у якому розвивається лінгвокреативна культура студента. Інструменти LMS Moodle підтримують різні жанри навчальної комунікації: пояснення, аргументацію, дискусію, рефлексію, рецензію, а також створюють умови для накопичення «цифрових слідів» мовної активності, що може слугувати основою для подальших досліджень мовної взаємодії в освітньому просторі.

Бібліографічні посилання

1. Глазунова, О.Г., Клименко, Є.О., Волошина, Т.В. та ін. (2024). Освітня аналітика в університетах: інструменти для аналізу та прогнозування. Телекомунікаційні та інформаційні

технології, [online] 2 (83). Available at: <https://tit.duikt.edu.ua/index.php/telecommunication/article/view/2528> [Accessed 15 Feb. 2026].

2. Landa UA (2019). Лінгвокультурологія культури є [online]. Available at: <https://nep.landa.cx.ua/articles/lingvokulturologija-kulturi-e.html> [Accessed 15 Feb. 2026].

3. Sendpulse (2024). Що таке lms та як підібрати собі lms-систему [online]. Available at: <https://sendpulse.ua/blog/learning-management-system> [Accessed 15 Feb. 2026].

4. Спірін, О., Колос, К., Дем'янчук, О. та ін. (2026). Система Moodle як засіб масового дистанційного навчання учнів на карантині [online]. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724581/> [Accessed 15 Feb. 2026].

5. Освіта.ua (2020). Організація дистанційного навчання в Moodle [online]. Available at: https://osvita.ua/vnz/high_school/72285 [Accessed 15 Feb. 2026].

6. Зуєнко, Н., Лупак, Н., Денисенко, Н. та ін. (2023). Moodle як основа системи дистанційного навчання та формування електронного освітнього середовища. Вісник науки та освіти, т. 8 (26), с. 122–135.

Гришко О.

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕРМІН «КОНЦЕПТ» У ВНУТРІШНЬОМУ СВІТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Сучасна лінгвістика активно розвиває дослідження концептів і мовної картини світу, що сприяло формуванню окремої наукової галузі – лінгвоконцептології, яка вивчає мовні одиниці в контексті етнокультурних, соціальних і когнітивних чинників.

Однією з ключових проблем цієї науки є відсутність єдиного визначення поняття «концепт», а також необхідність визначення мовних засобів його репрезентації та місця в концептосфері.

У сучасному мовознавстві існує кілька основних підходів до тлумачення концепту: лінгвокогнітивний; лінгвокультурологічний; психолінгвістичний; логіко-філософський; семантико-когнітивний. Спільною рисою цих підходів є розуміння концепту як багатовимірного ментально-культурного утворення.

Концепт розглядають як інформаційну структуру свідомості, одиницю пам'яті та мислення, що містить знання, досвід і уявлення людини про певний фрагмент світу. Формування концептів є результатом взаємодії мовного досвіду, практичної діяльності, культури, релігії, фольклору та соціальної комунікації.

У структурному аспекті концепт описують як польову модель, що включає: ядро (основні та найбільш стабільні ознаки); ближню периферію (стійкі, але менш частотні характеристики); дальню периферію (контекстуальні й індивідуально-авторські смисли).

Важливим елементом дослідження є номінативне поле концепту – сукупність мовних одиниць (лексем, словосполучень, фразеологізмів, синонімів), що репрезентують концепт у мові. Концепт має три основні складники: поняттєвий (раціональний зміст); образний (метафоричні та асоціативні уявлення); ціннісний (емоційні та культурні оцінки).

Важливим питанням є розмежування понять «концепт» і «поняття». Поняття належить до логічної сфери мислення та відображає узагальнені ознаки об'єкта, тоді як

концепт охоплює ширший спектр змісту – культурні, емоційні, символічні й образні компоненти.

Поняття виступає раціональним ядром концепту, тоді як сам концепт є складнішою ментально-культурною структурою, що формується в межах певної мовної та культурної спільноти.

У лінгвоконцептології розроблено різні класифікації концептів, зокрема: за рівнем абстракції (абстрактні й конкретні); за стійкістю вербалізації (стійкі та нестійкі); за культурним рівнем (базові, загальні, індивідуальні).

Концепти можуть мати різні моделі структури: однорівневу (чуттєве ядро); багаторівневу (кілька когнітивних шарів); сегментну (ядро та рівноправні сегменти).

У дослідженні концептів застосовують комплекс методів: когнітивний аналіз (вивчення концепту як ментальної репрезентації); семантичний аналіз (дослідження мовних засобів вираження); дискурсивний аналіз (функціонування концепту в текстах і комунікації); фреймовий аналіз (моделювання структурних елементів концепту).

Концепти існують не ізольовано, а у взаємозв'язках з іншими концептами, формуючи систему мовної картини світу.

Отже, концепт є комплексним і багаторівневим утворенням, що поєднує когнітивні, культурні, соціальні та психологічні компоненти й виступає ключовим інструментом дослідження взаємодії мови, мислення та культури.

Бібліографічні посилання

1. Chernenko, O., Malenko, O., Holoborodko, K., Bozhko, Y. and Shaposhnikova, O. (2024). Christian Concepts in the Works by the Ukrainian Poet Viktor Boiko, *Amazonia Investiga*, vol. 13(75), pp. 322–330.
2. Doležel, L. (1998). *Heterocosmica: Fiction and Possible Worlds*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 339 p.

Коль Е., Згонник Д.

УКРАЇНСЬКА МОВА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІННОВАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ЧАСУ

В умовах хронічного стресу через війну мовне питання більше не фігурує серед гострих проблем українського суспільства, що підтверджує сприйняття української мови як безальтернативного атрибута держави. [1]

Виснажене кризами суспільство потребує емпатичної мовної політики, де перехід на українську стимулюється не соціальним тиском, а розбудовою комфортної інфраструктури для всіх груп населення. [1]

Завершення перехідного періоду мовного закону та етап «наступальної українізації» призвели до зростання кількості скарг на 26%, що свідчить про високу нетолерантність громадян до російськомовного сервісу. [2]

Головним викликом у правозастосовній практиці залишається ігнорування закону в цифровому представництві бізнесу (відсутність україномовних сайтів), що зумовило ініціативу щодо підвищення штрафів. [2]

Аналіз великого обсягу даних доводить, що 70% українців свідомо обирають рідну

мову для комунікації в інтернеті, закріплюючи стійкий тренд на українізацію соціальних мереж [3].

Попри позитивну динаміку, українська мова в цифровому просторі страждає від монетизації російськомовного контенту транснаціональними платформами, маніпуляцій ворожих ботів та помилок глобальної алгоритмічної модерації [3].

Для протидії ризикам поширення ворожих наративів через іноземний штучний інтелект в Україні розробляється перша національна україномовна LLM-модель [4].

Запровадження власної мовної ШІ-моделі гарантуватиме безпеку обробки даних, здешевить генерацію тексту та забезпечить репрезентативність українських діалектів і термінології у цифровому світі [4].

У той час, як освітня система успішно використовує виключно державну мову як інструмент тестування та мобільності, український книжковий та аудіовізуальний ринки потребують системного грантового стимулювання для успішної конкуренції з глобальним контентом [5].

Бібліографічні посилання

1. ВСВІТІ (2026). *Рейтинг проблем України 2026: результати соціологічного опитування КМІС* [online]. Available at: <https://vsviti.com.ua/news/176054> [Accessed 09 Mar. 2026].
2. Уповноважений із захисту державної мови (2024). *Річний звіт 2024* [online]. Available at: <https://mova-ombudsman.gov.ua/richnyi-zvit-2024> [Accessed 09 Mar. 2026].
3. Рольський, О. (2025). *70% українців обирають рідну мову онлайн, – дослідження newage* [online]. Available at: <https://detector.media/infospace/article/241063/2025-05-20-70-ukraintsiv-obyayut-ridnu-movu-onlayn-doslidzhennya-newage/> [Accessed 09 Mar. 2026].
4. Пікало, О. (2025). *Україна розробить україномовну LLM-модель до кінця 2025 року* [online]. Available at: <https://forbes.ua/news/ukraina-rozrobit-ukrainomovnu-llm-model-do-kintsya-2025-roku-fedorov-31032025-28433> [Accessed 09 Mar. 2026].
5. Український інститут книги (2025). *Український книжковий ринок у цифрах* [online]. Available at: <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/ukra-nskiy-knizhkoviyy-rinok-u-cifrah-nova-anglomovna-broshura-vid-uik> [Accessed 09 Mar. 2026].

Тимофєєва Д.

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ДО ІНШОМОВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: БАЛАНС МІЖ ІНТЕГРАЦІЄЮ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯМ ІДЕНТИЧНОСТІ

В сучасних умовах глобалізації освіти та проблем, пов'язаних із війною, питання адаптації студентів із України до європейського та світового університетського простору й водночас збереження ними культурної ідентичності особливо актуалізуються (дослідження Безкоровайної О. [1], Вороніної К. [2], Заїчко В. [3] та ін). Однак залишаються досі недостатньо вивченими шляхи подолання проблем адаптації до нового соціального, культурного та навчального середовищ.

Одним із важливих факторів успішної адаптації здобувача є мовне пристосування [2, с. 34]. Тільки за умови володіння мовою країни-реципієнта, студент зможе здобути якісну освіту, провадити дослідження, спілкуватися.

Проте перехід із однієї мовної системи в іншу не завжди буває швидким і простим. Він сприймається більшістю як вимушена перебудова власної самосвідомості, а тому потребує мобілізації зусиль [3, с.16]. До того ж, це відбувається ще й на фоні депресивних станів, викликаних тугою за родиною, друзями, різкими відмінностями між звичною й новою соціально-комунікативними системами. Тож мовну адаптацію варто розглядати як складову «акультураційного процесу», коли іншомовний студент проходить різні стадії пристосування: від «шоку» (немає можливості адекватно спілкуватися) до «проміжної інтеграції» (з'являється впевненість у базовому спілкуванні) і, тільки в окремих випадках, до майстерності (володіння мовою стає наближеним до носіїв) [3, с. 88].

Мовна адаптація потребує переосмислення власного ціннісного світу, адже спілкування іншою мовою потребує неминучого занурення в іншу «кодову» систему світосприйняття [2, с. 36]. Це породжує орієнтацію на пошук балансу між адаптацією та збереженням власної ідентичності.

Цікавою, з цього приводу, є запропонована В. Заїчко модель «трьох мовних полів», у якій дослідниця подає рідну мову як простір мультикультурального збереження базових цінностей; англійську – як мову космополітичної мобільності, а мову країни-реципієнта – як поля гібридної інтеграції [3, с. 4]. Саме баланс між цими полями активує інтелектуальну й ціннісну «гнучкість» і сприяє підвищенню академічної успішності іноземних студентів. Однак, на думку дослідниці, постійне перемикання цих полів може призвести до «розщепленого мовно-культурного «Я»», що дозволяє прогнозувати траєкторії певних ціннісних «зсувів» залежно від того, яка мова домінує в різних сферах життєдіяльності [3, с. 4].

Отже, в ідеалі рідна мова повинна залишатися ресурсом культурної пам'яті, англійська мова – платформою глобальних знань, а мова регіону, в якому працює університет – «каналом крос-культурного щодення» [3, с. 5].

Цікаво, що за умов навчання й перебування в іншомовному та культурному середовищі, у студента-українця відбувається переосмислення й цінності рідної мови та культури. Це може бути процесом як ідентифікаційної втрати, так і віднайдення – лімінального стану [3, с. 5]. Тож неважко спостерегти, що в цьому контексті ідентичність, яка конструюється через мову, виявляється надзвичайно крихкою, адже не є вродженою, а формується й розвивається протягом усього людського життя під впливом різних чинників. Ідеться про так званий зворотний бік мовної адаптації, коли студент-українець намагається асимілюватися і поступово втрачає зв'язок із рідною культурою. Звісно, з одного боку, це слід сприймати як особистий вибір людини, а з іншого, мабуть, щоб долучитися до чужої культури, необов'язково відмовлятися від рідної.

Отже, адаптація студентів-українців до іноземних освітніх реалій передбачає формування певної полікультурної ідентичності (гібридної), у якій поєднуються концепти національного, глобального та регіонального, що сприятиме гармонійному розвитку майбутнього фахівця і особистості [4, с. 198–199].

Бібліографічні посилання

1. Безкоровайна, О. (2023). Полікультурні засади формування громадянської ідентичності студентів в умовах закладу вищої освіти. *Advanced Linguistics*, [online] 11. Available at: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.5> [Accessed 28 Feb. 2026].
2. Вороніна, К. В., Валійова, Т. Б. (2023). Іноземна мова як ресурс академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, [online] 86. Available at: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.5> [Accessed 27 Feb. 2026].
3. Заїчко, В. В. (2025). *Мова як фундаментальна засада культурної ідентичності іноземних студентів* [online]. Д-р філос. наук. Київ. Available at: https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Doctor_filosofii/Zaichko/Zaichko_V_dis.pdf [Accessed 27 Feb. 2026].
4. Триняк, М. (2025). Роль мови у формуванні культурної ідентичності студентів у міжкультурному середовищі. *Humanities studies* [online] 22 (99). Available at: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/03b641b5-a67d-4056-aa9a-19ffa9869600> [Accessed 28 Feb. 2026].

Чеверда М.

РОДИННІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ХУДОЖНЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ У ТВОРАХ ГЛІБА БІТЮКОВА

Книга Гліба Бітюкова «Моїй донечці. Записки тата з війни» є емоційно насиченим документом сучасної української історії, у якому поєднуються особисті спогади, фронтові реалії та листи батька до доньки.

У центрі твору – образ Києва, який автор змальовує як живу істоту. Через метафору «Київ дихає запахом кави» місто постає живим організмом із власним пульсом, пам'яттю й атмосферою.

Важливим художнім прийомом є контраст між мирним минулим і воєнним теперішнім. Мирний Київ, сповнений музики, каштанів і людського життя, протиставляється місту, яке щодня зазнає ракетних ударів і руйнувань.

Війна в тексті персоніфікується через образ монстра, що «відгризає шматки міста», залишаючи шрами. Це підкреслює масштаб руйнування та глибину емоційної травми.

Автор намагається пояснити дитині жахи війни мовою метафор і простих образів, щоб не травмувати її психіку. Саме тому складні реалії подаються через зрозумілі для дитини аналогії. Однією з ключових тем є самотність і розлука. Війна розділяє батька і доньку, а спогади про дитину стають для нього єдиним джерелом тепла й психологічної опори. Спогади виконують функцію зони внутрішньої безпеки, де мирне життя асоціюється з дитинством, родиною та простими радощами. Автор порушує проблему звикання до війни, коли постійні обстріли, втрати та страх поступово перетворюються на буденність фронтового життя. У книзі показано моральні переживання військового медика: почуття провини за недостатню допомогу, відповідальність за життя побратимів, внутрішню боротьбу між обов'язком і страхом. Через окремі історії інших людей (наприклад, літньої

жінки, яка кілька разів втрачала все) автор демонструє силу людського духу та здатність до боротьби навіть після трагедій. Важливим мотивом твору є контраст між фронтовою реальністю і мирним життям за кордоном, що підкреслює емоційний розрив між тими, хто безпосередньо переживає війну, і тими, хто спостерігає за нею здалеку. Окрема увага приділена праці військових медиків, які щодня борються за життя поранених, демонструючи самопожертву та професійну відданість.

Центральним емоційним стрижнем твору є образ доньки, яка виступає для автора моральним компасом, сенсом життя та джерелом сили. Батьківські звернення до доньки містять життєві настанови, що формують філософію особистої свободи, вірності власним цінностям і здатності протистояти несправедливості. Війна у творі постає не лише як фізичне руйнування, а й як руйнування внутрішнього світу людини, що може позбавити відчуття дому, близькості й емоційної цілісності. Попри трагізм описаних подій, книга утверджує цінність любові, людяності та відповідальності за майбутнє, символом якого є дитина.

Отже, твір Гліба Бітюкова є не лише хронікою війни, а й філософським листом до майбутнього покоління, спробою пояснити дитині сенс боротьби за свободу та ціну, яку за неї платить суспільство.

Бібліографічні посилання

Бітюков, Г. (2025). *Мойй донечці*. Львів: Видавництво Старого Лева, 144 с.

Секція IV

Економіко-правові засади забезпечення сталого розвитку стейхолдерів освіти в умовах інституційних трансформацій

Беспалов І.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФОРМА ЗОВНІШНЬОГО СТЕЙКХОЛДЕРСТВА

Сучасний університет перетворюється на відкриту систему, що активно взаємодіє зі стейкхолдерами – групами інтересів, які впливають на стратегію розвитку закладу. У теорії університетського менеджменту, яку розвивають науковці Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» (НУА), зокрема, управління закладом вищої освіти має базуватися на принципах соціального партнерства [1].

Особливий інтерес викликає трансформація внутрішніх стейкхолдерів, передусім студентів, у суб'єктів зовнішнього впливу. У специфічних умовах «фронтового міста», яким є Харків у 2022–2026 роках, студентське самоврядування (ОСС) еволюціонує від простого представницького органу до стратегічного партнера, що забезпечує стійкість академічної спільноти. Правовою основою діяльності ОСС залишається Закон України «Про вищу освіту», проте в умовах війни його роль значно розширилася [3]. Студентство тепер виступає не лише як споживач освітніх послуг, а як активний агент змін, що впливає на муніципальну політику та розвиток міської інфраструктури. Фронтирний статус міста диктує нові пріоритети: ОСС стали ключовими вузлами комунікації для тисяч студентів, які перебувають в евакуації, забезпечуючи їхній зв'язок із рідним закладом та доступ до цифрових освітніх ресурсів [5].

Одним із найяскравіших проявів студентського самоврядування як форми зовнішнього стейкхолдерства є участь молоді у створенні безпечного освітнього простору. У Харкові ОСС залучені до проектування та управління «підземними університетами» захищеними хабами, на будівництво яких у 2024–2025 роках держава спрямувала значні ресурси [5]. Це демонструє здатність студентських організацій брати на себе відповідальність за збереження інтелектуального капіталу регіону та ефективно взаємодіяти з органами влади [1]. Крім того, легалізація волонтерської діяльності як частини навчальної практики дозволила ОСС інтегрувати зусилля молоді у процеси поствоєнного відновлення, що фактично робить їх суб'єктами громадянського суспільства на рівні з професійними організаціями [5].

Цифровізація управління, зокрема впровадження застосунку «Мрія» та інтеграція з «Дією», дозволила автоматизувати адміністративні процеси всередині самоврядування та посилити соціальний захист студентства [5]. Завдяки цьому ОСС сьогодні виступають експертною групою, яка консультує державні структури щодо потреб молоді у фронтирних регіонах. Наукові розвідки підтверджують, що такий формат взаємодії сприяє формуванню у студентів критично важливих гнучких навичок (soft skills), таких як лідерство та антикризовий менеджмент [2].

Діяльність органів студентського самоврядування нерозривно пов'язана зі стратегічними задачами ЗВО: забезпеченням якості освіти через участь у акредитаційних процедурах НАЗЯВО, розвитком інноваційного середовища та формуванням активної громадянської позиції майбутньої еліти. У 2026 році ОСС є фундаментом демократизації та стійкості вищої школи, долаючи суперечності між адміністративним контролем та студентською ініціативою через реальне партнерство. Отже, трансформація самоврядування у форму зовнішнього стейкхолдерства є необхідною умовою життєздатності університету в умовах тривалих соціальних змін та викликів безпеці.

Бібліографічні посилання

1. Михайльова, К. Г. (2023). Соціологічна модель соціального партнерства в управлінні закладом вищої освіти. *У: Привабливість навчального закладу: складові та тренди*. Харків: Вид-во НУА, с. 12–18.
2. Чибісова, Н. Г. (2021). Студентське самоврядування – можливість формування гнучких навичок і соціального партнерства. *Новий Колегіум*, 2, с. 37–43.
3. Верховна Рада України, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 01.03.2026].
4. Антикризисний медіа-центр, (2024). *В Україні впроваджують важливі для студентів реформи* [online]. Available at: <https://acmc.ua/v-ukrayini-vprovadzhuut-vazhlyvi-dlya-studentiv-reformy-perelik/> [Accessed 01.03.2026].
5. Shemelynets, I., Nikolaiev, Ye. and Riy, G. (2023). *War in Ukraine Reshaping the Higher Education Sector* [online]. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/370844895> [Accessed 01.03.2026].

Лікунова С.

ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ВНЗ ЯК ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ОБ'ЄДНАННЯ

Від початку повномасштабного вторгнення ситуація на ринку праці України значно погіршилась. Є високі ризики незворотних катастрофічних процесів, які призведуть до глибокої кризи. Станом на січень 2026 р. за кордоном перебуває 5,6 млн. українців, очікується, що в середньому повернуться приблизно 1,6 млн. Перспективу повернення розглядає переважно старше покоління, у той час як молодь планує побудувати життя за межами України [1]. Відомо, що демографічна ситуація також значно погіршується: зменшується коефіцієнт народжуваності, збільшується рівень смертності, очікується стрімке старіння населення. Зараз існує гострий дефіцит кваліфікованих кадрів (і достатньої кількості робочої сили взагалі) на ринку праці, що значно обмежує наші економічні можливості.

Роботодавці швидко адаптуються під сучасні реалії. Наприклад, зростає готовність до найму працівників вразливих категорій, іноземців і жінок на умовно чоловічі професії. За результатами опитування 84,9% роботодавців готові наймати молодь до 25 років без досвіду роботи [2]. Це є однією з ознак того, що сьогодні стрімко зростає цінність робочої сили, і розширюються перспективи працевлаштування.

Попри відкритість роботодавців достатньо велика частка молоді ставиться дещо скептично до пошуку роботи в Україні. Причиною може бути неякісна взаємодія між сторонами та неправильно побудовані мережі комунікації. Тому точкою об'єднання між ними можуть бути вищі начальні заклади. ВНЗ і раніше забезпечували контакт «роботодавці – студенти», але сьогодні їх вплив на формування світогляду здобувачів має більшу силу. Вони мають стати платформою для взаємодії, об'єднавши суб'єкти спільними метою та цінностями. Вищі навчальні заклади як багатоструктурні комплекси містять в собі достатній інструментарій для забезпечення якісної комунікації. Це необов'язково мають бути складні механізми. Наприклад, в ХГУ «НУА» є розвинута система взаємодії з випускниками, яка включає здобувачів, наприклад, в проєкті «Один робочий день з випускником» або при виборі бази проходження практики. За сучасних викликів важливим є збереження потенціалу. ВНЗ можуть стати ефективним інструментом для побудови якісних комунікаційних зв'язків, що зможуть змінити стан ринку праці сьогодні.

Бібліографічні посилання

1. Іпполітова, І., Охріменко, Я., Колесніченко, Н., Левченко, Є., Ховрак, О. та Кошуцька, М. (2026). *Українські біженці. П'ята хвиля дослідження* [online]. Available at: <https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-fifth-wave/> [Accessed 01.03.2026].
2. Державна служба зайнятості, (2026). *Результати опитування роботодавців у 2025 році (прогноз на 2026 рік)* [online]. Available at: <https://dcz.gov.ua/stat/statsurvey> [Accessed 01.03.2026].

Шабашова М.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ

У сучасних умовах розвитку системи освіти та трансформації ринку праці особливої актуальності набуває пошук ефективних моделей професійної підготовки фахівців. Однією з таких моделей є дуальна форма освіти, яка передбачає поєднання теоретичного навчання у закладі освіти з практичною підготовкою безпосередньо на підприємствах або в організаціях. Такий підхід дозволяє забезпечити тісний зв'язок між освітнім процесом та реальними потребами економіки, сприяє формуванню професійних компетентностей та підвищує рівень готовності випускників до майбутньої професійної діяльності.

Однією з головних переваг дуальної форми освіти є її практична спрямованість. Студенти отримують можливість застосовувати теоретичні знання у реальних виробничих умовах, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та формуванню професійних навичок. Важливою перевагою є також можливість раннього професійного самовизначення, оскільки студенти мають змогу безпосередньо ознайомитися з особливостями роботи у певній галузі. Для роботодавців дуальна освіта створює можливість підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог конкретного підприємства, що сприяє зниженню витрат на адаптацію молодих спеціалістів після завершення навчання.

Крім того, дуальна форма освіти сприяє розвитку партнерства між закладами освіти та бізнесом. Така співпраця дозволяє оновлювати зміст освітніх програм відповідно до сучасних технологічних та економічних тенденцій, а також підвищувати якість підготовки кадрів. Водночас студенти можуть отримувати додаткові соціальні та матеріальні переваги,

зокрема часткову оплату праці під час проходження практичної підготовки, що підвищує їхню мотивацію до навчання.

Разом з тим, впровадження дуальної форми освіти пов'язане з певними труднощами. Однією з основних проблем є недостатня кількість підприємств, готових брати активну участь у підготовці студентів. Для багатьох організацій це потребує додаткових фінансових, організаційних та кадрових ресурсів. Також виникають труднощі щодо узгодження навчальних планів між закладом освіти та підприємством, розподілу відповідальності за результати навчання та забезпечення належного рівня контролю якості освітнього процесу.

Додатковим викликом є необхідність створення ефективної нормативно-правової бази, яка б регулювала взаємодію між усіма учасниками дуальної освіти. Важливим аспектом є також підготовка викладачів та наставників на підприємствах, здатних забезпечити якісний освітній супровід студентів. У деяких випадках виникає ризик надмірної орієнтації на вузькопрофільні виробничі навички, що може обмежувати широту професійної підготовки майбутніх фахівців.

Отже, дуальна форма освіти має значний потенціал для підвищення ефективності підготовки кадрів та забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Проте її успішна реалізація потребує системної співпраці між закладами освіти, роботодавцями та державними інституціями, а також удосконалення організаційних та нормативно-правових механізмів функціонування цієї моделі навчання.

Бібліографічні посилання

1. Гришина, Н. В. (2023). Дуальна форма здобуття освіти – основа інтеграції здобувачів у сучасний ринок праці. *Український журнал прикладної економіки та техніки*, [online] 3, с. 120–124. Available at: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-17> [Accessed 02.03.2026].
2. Заюков, І. В. (2023). Впровадження моделі дуальної освіти в систему розвитку персоналу та оцінювання її ефектів. *Економіка і організація управління*, [online] 1. Available at: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.1.2> [Accessed 02.03.2026].
3. Шикіна, О., Кузнєцова, О. (2025). Сучасний стан, чинники та умови розвитку дуальної освіти України. *Економіка та суспільство*, [online] 71. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-27> [Accessed 02.03.2026].

Косточка А.

ВИЩА ОСВІТА В ОЧАХ ЛІЦЕЇСТІВ: ОЧІКУВАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

У нинішньому українському суспільстві освіта у вишах має велике значення для суспільства та культури. Її розглядають як шанс отримати професію, сформувані погляди, стати свідомим громадянином і бути готовим до самостійного життя. Для талановитих молодих людей, особливо ліцеїстів із поглибленим навчанням, якість освіти у вишах є дуже важливою, адже вона допомагає їм реалізувати свій потенціал та досягти професійних цілей.

Ліцеїсти бачать вищу освіту як місце, де можна отримати глибокі знання, розвинути критичне мислення та навчитися застосовувати знання на практиці. Вони чекають від університетів не лише систематизації знань, а й умов для інтелектуального розвитку,

творчості та самостійного мислення. Важливою є співпраця між викладачами та студентами, яка має будуватися на партнерстві, повазі та підтримці ініціатив.

Якість освіти є дуже важливою. Ліцеїсти вважають, що навчання має бути професійним, програми навчання - сучасними, а кожен студент мав можливість навчатися за індивідуальним планом. Для талановитої молоді особливо важлива участь у наукових дослідженнях, проєктах, конференціях, що дає змогу поглибити знання та розвинути навички дослідника.

Університет має надавати можливості для особистісного та соціального розвитку. Студентські роки - це час, коли формується особистість, розвиваються комунікативні навички, відповідальність та самостійність. Талановита молодь очікує, що університет допоможе їм стати лідерами, навчитися працювати в команді та брати участь у житті суспільства.

В епоху цифрових технологій важливо використовувати сучасні інформаційні технології в освіті. Ліцеїсти хочуть, щоб поєднувалися традиційні методи навчання з новими цифровими інструментами, які розширюють доступ до освітніх ресурсів і допомагають самостійно навчатися та проводити наукові дослідження. При цьому важливо зберігати академічну культуру та живе спілкування.

Отже, для обдарованої молоді вища освіта - це можливість реалізувати свій інтелектуальний, професійний та особистісний потенціал. Ліцеїсти хочуть, щоб система вищої освіти підтримувала розвиток їхніх здібностей, забезпечувала якісну підготовку фахівців і сприяла розвитку суспільства, враховуючи сучасні виклики.

Бібліографічні посилання

1. Бельська, Н. А., Мельник, М. Ю. (2025). Ціннісні орієнтації обдарованої учнівської молоді України до та під час повномасштабної війни. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, [online] 2, с. 26–36. Available at: [https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-2\(97\)-04](https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-2(97)-04) [Accessed 06.03.2026].

2. Voloshchuk, I., Rudyk, Y. (2022). Learning strategies for the gifted. *Education and Development of Gifted Personality*, [online] 1 (84), p. 6–13. Available at: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-1\(84\)-6-13](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-1(84)-6-13) [Accessed 06.03.2026].

Алієв З.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ШІ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Автоматизація виробничих процесів, цифровізація економічної діяльності та поширення інтелектуальних технологій змінюють структуру зайнятості, формуючі як нові вимоги до професійних компетентностей працівників, так і нові види економічної діяльності. У цих умовах актуалізується підготовка здобувачів економічних спеціальностей, які повинні володіти сучасними знаннями щодо впливу штучного інтелекту (ШІ) та доповнення освітніх програм компонентами, які здатні посилити компетентні майбутніх економістів. Вже зараз відчутні зміни спостерігаються у виробничій сфері, логістиці та складських операціях, де автоматизація активно витісняє рутинну фізичну працю. Зокрема, компанія Amazon активно

інтегрує роботизовані системи у складську інфраструктуру, що сприяє підвищенню операційної ефективності та продуктивності логістичних процесів [1]. Подібні практики свідчать про формування принципово нової моделі організації праці з посиленою роллю технічних, цифрових та управлінських компетентностей.

Водночас вплив технологічних інновацій має амбівалентний характер. З одного боку, розвиток ІІІ стимулює появу нових секторів економіки, трансформацію професійної структури та формування нових форматів зайнятості (дистанційної та платформної). З іншого боку, посилюються ризики технологічного безробіття, структурного дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили, а також поглиблення міжнародної диференціації країн. Динаміка трансформації міжнародного ринку праці під впливом ІІІ також відображена в прогнозах провідних міжнародних організацій та аналітичних центрів. Так, за оцінками, що були представлені на Всесвітньому економічному форумі, вже до 2030 р. технології ІІІ спроможні вплинути приблизно на 40 % глобальної зайнятості. Цей вплив може проявлятися як у оптимізуванні (заміщенні) окремих робочих місць, так і в трансформації професійних функцій та створенні нових форм роботи, що потенційно посилюватиме структурну мобільність ринку праці [2]. Аналітичні моделі міжнародних досліджень свідчать, що від 20 % до 30 % робочого часу у країнах Європи та США може бути потенційно автоматизовано до 2030 р., що зумовлюватиме необхідність масштабної перекваліфікації робочої сили та міжпрофесійної мобільності. За оцінками експертів PwC's Global, розвиток ІІІ також сприятиме створенню нових робочих місць: прогнозується, що до 2030 р. світовий ринок праці може сформувати близько 170 млн нових робочих позицій, тоді як близько 92 млн робочих місць можуть бути втрачено внаслідок автоматизації [3]. Водночас під впливом ІІІ змінюються кваліфікаційні вимоги до робочої сили (табл. 1).

Таблиця 1

**Складові трансформації кваліфікаційних вимог
до робочої сили в умовах цифровізації**

Напрямок трансформації	Характеристика змін
Цифрові компетентності	Зростання попиту на володіння цифровими технологіями, інструментами обробки інформації та програмними рішеннями
Робота з даними	Посилення значущості навичок аналізу великих масивів даних та використання аналітичних систем
Алгоритмічне мислення	Необхідність розуміння принципів функціонування алгоритмів та прийняття рішень на основі даних
Інтеграція технологій у професійну діяльність	Здатність застосовувати цифрові інструменти для оптимізації робочих процесів
Вплив на рівень заробітної платні	Підвищення винагороди працівників із високим рівнем цифрових компетентностей, що також підтверджується аналітичними оцінками World Economic Forum

Джерело: сформовано автором на основі [4].

Впровадження технологій ШІ має нерівномірний ефект. Країни з високим рівнем цифрової інфраструктури та інвестицій у НДДКР вже отримують структурні переваги, тоді як держави з трудоінтенсивною моделлю розвитку можуть втрачати конкурентні позиції через автоматизацію виробничих процесів. У цьому контексті формується новий вимір міжнародної економічної диференціації, що базується не лише на вартості робочої сили, а й на рівні цифрової спроможності національних економік. У межах такої моделі визначальними стають швидкість адаптації людського капіталу та ефективність державної політики у сфері цифрового розвитку. Саме тому вивчення впливу ШІ на трансформацію міжнародного ринку праці сприяє формуванню у майбутніх економістів системного розуміння тенденцій розвитку світового господарства, а також здатності адаптуватися до інституційних змін, що відбуваються в умовах цифровізації та переходу до моделей сталого розвитку.

Бібліографічні посилання

1. Georgieva, K. (2024). *AI Will Transform the Global Economy. Let's Make Sure It Benefits Humanity* [online]. Available at: <https://surl.li/wvbhsw> [Accessed 20 Feb. 2026].
2. McKinsey Global Institute, (2024). *A new future of work: The race to deploy AI and raise skills in Europe and beyond* [online]. Available at: <https://surl.li/ysrrnm> [Accessed 20 Feb. 2026].
3. PWS, (2026). *Leading through uncertainty in the age of AI* [online]. Available at: <https://surl.li/vzqtcn> [Accessed 21 Feb. 2026].
4. Крилов, Д. В. (2024). Трансформація ринку праці в умовах цифровізації національної економіки України. *Economic Synergy*, [online] 2, с.21-32. Available at: <https://doi.org/10.53920/ES-2024-2-2> [Accessed 21 Feb. 2026].

Бердник К.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасних умовах інституційних трансформацій система вищої освіти України перебуває в процесі активної модернізації. Це зумовлено як внутрішніми реформами освітньої галузі, так і прагненням держави інтегруватися до європейського освітнього простору. Одним із ключових напрямів таких змін є впровадження європейських стандартів управління освітою, що спрямовані на підвищення якості освітніх послуг, ефективності управлінських процесів та забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти.

Важливою передумовою трансформації системи управління освітою стало приєднання України до Болонського процесу, який передбачає формування спільного освітнього простору європейських держав. У межах цього процесу було створено Європейський простір вищої освіти, що базується на принципах академічної мобільності, порівнюваності освітніх програм, прозорості систем оцінювання та забезпечення якості освіти. Для університетів це означає необхідність адаптації управлінських підходів до сучасних європейських вимог, а також удосконалення механізмів стратегічного розвитку.

Одним із ключових інструментів забезпечення якості освіти є Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Зазначений

документ визначає основні принципи організації внутрішніх та зовнішніх систем забезпечення якості у закладах вищої освіти. Відповідно до цих стандартів університети повинні формувати ефективні механізми внутрішнього контролю якості, що включають регулярний перегляд освітніх програм, моніторинг результатів навчання, залучення студентів та роботодавців до процесу прийняття управлінських рішень. Реалізація таких підходів сприяє підвищенню довіри до університетів з боку суспільства та міжнародної академічної спільноти.

Важливим компонентом європейської системи управління освітою є також Європейська рамка кваліфікацій, яка забезпечує узгодження рівнів освіти між різними країнами Європи. Вона визначає загальні вимоги до результатів навчання, що характеризуються знаннями, уміннями та компетентностями здобувачів освіти. Використання цієї рамки сприяє підвищенню прозорості освітніх програм та забезпечує взаємне визнання дипломів і кваліфікацій, що є важливим чинником розвитку академічної та професійної мобільності.

Суттєве значення для організації освітнього процесу має Європейська кредитно-трансферна та накопичувальна система, яка використовується для обліку навчального навантаження студентів. Вона забезпечує можливість перезарахування результатів навчання між різними університетами, сприяє підвищенню гнучкості освітніх програм та розвитку міжнародного співробітництва між закладами вищої освіти. Для університетів використання цієї системи дозволяє більш ефективно планувати освітній процес і підвищувати рівень академічної мобільності студентів та викладачів.

Імплементация європейських стандартів управління освітою безпосередньо пов'язана із забезпеченням сталого розвитку університетів. По-перше, вона сприяє підвищенню якості освітніх програм і наукових досліджень, що позитивно впливає на конкурентоспроможність закладу вищої освіти. По-друге, впровадження сучасних управлінських механізмів дозволяє оптимізувати використання фінансових, кадрових та матеріальних ресурсів. По-третє, активне залучення різних груп стейкхолдерів – студентів, викладачів, роботодавців і представників державних органів – до процесу управління створює передумови для формування відкритого, інноваційного та соціально відповідального освітнього середовища.

Отже, впровадження європейських стандартів управління освітою виступає важливим інструментом модернізації системи вищої освіти України. Адаптація управлінських підходів до європейських принципів сприяє підвищенню якості освітніх послуг, розширенню міжнародної співпраці та формуванню ефективної моделі розвитку університетів у контексті глобальних освітніх трансформацій.

Бібліографічні посилання

1. Верховна Рада України, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://sqr.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu/> [Accessed 01.03.2026].
2. Астахова, К. (2023). Інституціональне забезпечення розвитку освітніх структур в умовах зростаючої невизначеності. *Новий колегіум*, [online] 3 (111). Available at: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.08> [Accessed 01.03.2026].

Berest P.

AI-POWERED TOOLS SUBSTITUTING PROJECT MANAGER COMPETENCIES: CHALLENGES FOR UNIVERSITIES AS EDUCATIONAL STAKEHOLDERS

A modern educational program for project managers (PMs) must prepare to work with deep integration of artificial intelligence (AI) into work processes. Today the role of the PM transforms into a strategist and leader in a human-AI team [1]. This paper examines how AI covers competencies from the Junior PM skill matrix [2], and what tasks arise for educational institutions that train PMs.

Fundamental PM competencies include planning and documentation [2]. The use of analytics tools built on machine learning (ML) algorithms, leads to a 15% increase in the number of projects done on time and within budget [3]. Resource planning using AI solutions is suitable for creating detailed schedules with clear resource allocation. The AI-assisted approach yields 20-30% time savings and reduces costs by up to 25% during the project or phase planning stage [3]. Therefore, tools using ML can assist the PM in creating timelines and risk management plans. However, none of these tools work without the context and tasks defined by the human manager.

To cover the planning and documentation competencies at the level the employer expects, universities must focus on familiarizing students with typical AI tools and teaching critical evaluation and interpretation of the generated data.

The next major block of PM competencies is soft skills: communication, reporting, and team management. Research of company processes shows an increase in communication and collaboration efficiency (up to 25%) thanks to platforms like Slack with built-in AI functionality for creating transcripts, meeting notes, describing and assigning tasks to executors [3]. Using such tools frees time building partnerships, and decision-making. AI assistants can help to make and adhere to a communication plan, manage communications, and shape communication skills. However, advanced technologies will not replace soft skills such as the ability to convey ideas persuasively or set the tone for a meeting.

For this competency block, educational institutions should focus on developing ecological leadership, emotional intelligence, and mastering facilitation techniques. A PM's competence is also determined by their ability to work with risks throughout the product lifecycle.

As other researchers describe [4], common risk management practices (burn-down charts, retrospectives) are reactive (they record a problem post-factum). This limitation can be eliminated by AI. Although there is no ready-made tool to make risk management proactive, there is a concept for a decision support system that is feasible within an organization. This system integrates data from tools used by development teams (Jira, GitHub) and provides monitoring of three critical categories of project risks: related to planning and execution, and human factor risks. The application of AI increases the accuracy of delay prediction from 70–75% (using classical approaches) to 85–94% [4]. For universities, this means there is a demand for specialists capable of defining requirements for smart systems and managing their implementation. Curricula must include theory on analytical methods and predictive models, as well as practical work on data interpretation followed by decision-making.

In conclusion, AI tools effectively substitute part of the competencies of a Junior PM regarding routine work, and free up resources for strategic tasks. This poses serious challenges for

universities: updating curricula to include practice-oriented study of AI tools; and rethinking the value of soft skills as a graduate's key value. Universities must invest in developing leadership, emotional intelligence, critical thinking, and negotiation skills; shift the student's focus toward developing the ability to see the holistic project picture and understand where it is appropriate to apply AI, and where only personal intervention will be effective.

References

1. Swatantra, K. (2025). *From Project Manager to AI-Orchestrator: Leading in a world where decisions are made by machine* [online]. Available at: <https://surl.li/rhvwgk> [Accessed 01.03.2026].
2. Kharkiv IT Cluster, (2023). *Моделі Junior-фахівців на основі матриць компетентностей Skill Matrix* [online]. Available at: <https://surl.li/orgniq> [Accessed 01.03.2026].
3. Mbonigaba, C., Vanitha, N. (2017). The surprising role of AI in revolutionizing project management. *International Journal of Applied and Advanced Scientific Research* [online] 2. Available at: <https://surl.li/uiylds> [Accessed 01.03.2026].
4. Ясінецький, О., Гальченко, І. (2025). AI-інструменти та методи управління ризиками в життєвому циклі Scrum-проектів. *Телекомунікаційні та інформаційні технології*, [online] 3, с. 106–112. Available at: <https://tit.dut.edu.ua/index.php/telecommunication/issue/view/159> [Accessed 01.03.2026].

Buzoveria K.

INTERNATIONAL ACADEMIC MOBILITY IN THE FIELD OF TOURISM IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL SPACE

The transformation of the global educational space in the twenty-first century is characterized by intensified internationalization, digitalization, and structural reforms aimed at enhancing competitiveness and quality assurance. Within this context, international academic mobility has become a strategic instrument for fostering intercultural dialogue, knowledge exchange, and professional development. In the field of tourism, which inherently operates within a globalized and intercultural environment, academic mobility acquires particular significance as a mechanism for aligning educational outcomes with the dynamic needs of the international tourism industry.

Tourism education is closely connected to global economic trends, cross-border cooperation, and sustainable development policies. Consequently, higher education institutions offering tourism programs must integrate international components into curricula, research activities, and institutional partnerships. The purpose of this article is to analyze the role, challenges, and перспективи розвитку international academic mobility in tourism education within the broader transformation of the educational space. International academic mobility refers to the temporary movement of students, academic staff, or researchers to another country for the purposes of study, teaching, training, or research. It is closely linked to the processes of internationalization of higher education and harmonization of academic standards. The conceptual basis of mobility is grounded

in the principles of comparability of qualifications, recognition of credits, and mutual trust among institutions.

The educational space is undergoing profound changes due to globalization, technological innovation, and socio-political shifts. Digital learning environments, hybrid formats of instruction, and cross-border virtual collaboration are reshaping traditional models of mobility. For tourism education, these transformations present both opportunities and challenges. On the one hand, digital tools enable international collaboration without physical relocation, thereby reducing financial and logistical barriers. On the other hand, tourism as a discipline requires experiential learning, field practice, and direct engagement with cultural environments, which cannot be fully replicated online. Moreover, the growing emphasis on sustainable tourism, responsible travel, and community-based development requires curricula that integrate global ethical standards and local contextual understanding. International mobility programs allow students to observe best practices in sustainable tourism management and to critically reflect on their applicability in different socio-economic contexts.

Thus, international academic mobility in the field of tourism represents a strategic component of the transformation of the educational space. It facilitates the harmonization of academic standards, enhances intercultural competence, and supports sustainable development of the tourism industry. The evolving global environment requires innovative and resilient mobility models that combine physical presence with digital collaboration. By integrating international experiences into curricula and institutional strategies, tourism education can effectively respond to contemporary global challenges and contribute to the formation of competent, adaptable, and socially responsible professionals.

References

1. Amaro, D., Caldeira, A. M. and Seabra, C. (2024). Exploring Higher Education Mobility through the Lens of Academic Tourism. *Sustainability*, [online] 16(4), p. 1359. Available at: <https://doi.org/10.3390/su16041359> [Accessed 21.01.2026].
2. Gutkevych, S., Sydorenko, P. and Pasternak, I. (2024). Theoretical Basis of Educational Tourism: International Aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*, [online] 10(3), p. 137–147. Available at: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-137-147> [Accessed 21.01.2026].

Величко В.

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти особливого значення набуває формування інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує рівний доступ до якісної освіти для всіх здобувачів незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, соціального статусу чи стану здоров'я. Інклюзивність розглядається як важливий елемент сталого розвитку університету, оскільки сприяє створенню справедливого, відкритого та соціально відповідального освітнього простору.

Інклюзивне освітнє середовище передбачає комплекс організаційних, педагогічних, психологічних та матеріально-технічних умов, що забезпечують ефективне навчання та соціалізацію всіх учасників освітнього процесу. Його формування включає адаптацію

навчальних програм, використання інноваційних педагогічних технологій, забезпечення доступності освітньої інфраструктури, а також розвиток толерантної академічної культури. Важливим аспектом є підготовка науково-педагогічних працівників до роботи зі здобувачами освіти з різними освітніми потребами, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу.

У контексті сталого розвитку університетів інклюзивність розглядається не лише як освітній принцип, але й як соціальна цінність, що сприяє формуванню демократичного суспільства [2]. Університети виступають простором, де реалізуються ідеї рівності, недискримінації та поваги до різноманіття. Саме тому створення інклюзивного середовища передбачає активну співпрацю між адміністрацією закладу, викладачами, студентами, громадськими організаціями та державними інституціями.

Особливої актуальності питання інклюзивності набуває в умовах сучасних суспільних викликів, зокрема соціально-економічних трансформацій, демографічних змін та необхідності забезпечення доступності освіти для осіб з особливими освітніми потребами. В Україні важливим напрямом розвитку інклюзивної освіти є вдосконалення нормативно-правової бази, впровадження універсального дизайну в освіті, розвиток служб підтримки студентів та використання цифрових технологій для розширення можливостей навчання [1].

Таким чином, інклюзивне освітнє середовище є невід'ємною складовою сталого розвитку університету, оскільки забезпечує рівні можливості для всіх здобувачів освіти, сприяє формуванню соціальної відповідальності академічної спільноти та підвищує якість освітніх послуг. Реалізація принципів інклюзивності сприяє формуванню інноваційного та гуманістичного освітнього простору, що відповідає сучасним глобальним і національним викликам.

Бібліографічні посилання

1. Биковець, О. (2025). Інтеграція технічних засобів реабілітації в інклюзивне освітнє середовище університету як соціально-педагогічна умова підтримки студентів з особливими потребами. *Витоки педагогічної майстерності*, [online] 35, с. 5–9. Available at: <https://sources.pnpu.edu.ua/article/view/330943> [Accessed 10.03.2026].
2. Галицька, О. (2024). Інклюзивне освітнє середовище: досвід моєї альма матер. *Inclusion and Diversity*, [online] 4, с. 5–8. Available at: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/363> [Accessed 10.03.2026].

Воротніков О.

ГРАНТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА МІЖНАРОДНІ ПРОЄКТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Повномасштабне вторгнення в Україну зумовило глибокі деструктивні процеси в національній економіці та спричинило істотні дисбаланси у функціонуванні бюджетної системи держави. Значне скорочення доходів бюджету на тлі зростання видатків оборонного та соціального спрямування актуалізувало проблему забезпечення фінансової стійкості публічного сектору. Галузі, що традиційно фінансуються переважно за рахунок коштів державного бюджету, опинилися в умовах підвищеної невизначеності та ресурсних обмежень, що вимагало перегляду управлінських підходів і механізмів розподілу фінансових ресурсів.

У цих обставинах держава загалом, а також керівництво закладів вищої освіти (ЗВО) зокрема, були змушені шукати нові інструменти адаптації до кризових умов. Одним із часткових рішень стало активне залучення міжнародної фінансової підтримки від країн-партнерів, яка надавалася у формі грантів і кредитів. З огляду на те, що переважна більшість закладів вищої освіти функціонує як державні установи та залежить від централізованого бюджетного фінансування, розвиток співпраці з міжнародними донорами набув стратегічного значення. Зокрема, йдеться про реалізацію спільних освітніх і наукових проєктів, розширення програм академічної мобільності та інституційний обмін досвідом, що сприяє підвищенню фінансової автономії та управлінської спроможності ЗВО в умовах воєнного стану. Таким чином, доцільно окремо розглянути позитивний вплив грантової діяльності та міжнародних проєктів на фінансовий стан закладів вищої освіти.

Сутність грантової діяльності полягає у залученні донорських коштів для фінансування науково-дослідних проєктів, що реалізуються закладом вищої освіти [1]. Відтак грантове фінансування спрямоване на стимулювання наукової активності потенційних реципієнтів.

Практична цінність грантових коштів полягає у диверсифікації джерел фінансування закладу вищої освіти та зміцненні його фінансової стабільності. Ефективність цього інструменту проявляється у забезпеченні інтересів трьох сторін, що беруть участь у проєкті.

Для дослідника це є додатковою мотивацією до реалізації наукових ініціатив, можливістю отримання міжнародного визнання та розширення перспектив професійного зростання. Для донорів таке фінансування сприяє розширенню географії пошуку талановитих науковців і їх залученню до міжнаціональних дослідницьких проєктів. Крім того, грантова підтримка підсилює репутаційний капітал донора та розширює його інституційний вплив.

Для закладу вищої освіти грантова діяльність має як фінансове, так і репутаційне значення: вона забезпечує додаткові надходження до бюджету та сприяє підвищенню академічного іміджу через просування власних дослідників і результатів їхньої діяльності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що грантова діяльність та участь у міжнародних проєктах у більшості випадків виступають дієвими інструментами стабілізації фінансового стану закладів вищої освіти України та формування їхніх репутаційних переваг. Їх реалізація сприяє зміцненню фінансової бази ЗВО, розширенню міжнародної співпраці та посиленню інтеграції до глобального освітнього простору, що загалом підвищує їх конкурентоспроможність.

Бібліографічні посилання

1. Міністерство освіти і науки України, (2020). *Міжнародні наукові проєкти* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti?&tag=mizhnarodni-naukovi-proekti> [Accessed 26.02.2026].
2. National Erasmus+ Office in Ukraine, (2020). *Проєкти академічної мобільності у сфері вищої освіти* [online]. Available at: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/proyekty-akademichnoyi-mobilnosti-u-sferi-vyshhoyi-osvity/> [Accessed 26.02.2026].

Гайдаржи В., Фомченкова А.

ВПРОВАДЖЕННЯ ESG-ПІДХОДІВ У ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням ролі принципів сталого розвитку, закріплених у стратегічних документах Організації Об'єднаних Націй [1], зокрема в межах Цілей сталого розвитку. Освіта визначається як ключовий інструмент досягнення сталості (Ціль 4 «Якісна освіта»), що зумовлює необхідність трансформації управлінських підходів у закладах освіти [2].

Одним із таких підходів є ESG-концепція (Environmental, Social, Governance), яка сформувалася у сфері корпоративного управління, але сьогодні активно інтегрується у публічний сектор, включаючи освітню сферу.

ESG – це концепція управління організацією з урахуванням:

E (Environmental) – екологічної відповідальності

S (Social) – соціальної відповідальності

G (Governance) – якості корпоративного управління

Екологічна складова ESG передбачає мінімізацію негативного впливу діяльності закладу освіти на довкілля. Це досягається через впровадження енергоефективних технологій, скорочення споживання ресурсів, цифровізацію документообігу та формування екологічної культури. Соціальний вимір ESG охоплює забезпечення інклюзивності, гендерної рівності, академічної доброчесності, психологічної безпеки та соціального партнерства. Заклади освіти відіграють ключову роль у формуванні соціального капіталу та громадянської відповідальності. Управлінський компонент ESG передбачає впровадження принципів прозорості, підзвітності, стратегічного планування та участі стейкхолдерів у прийнятті рішень. В Україні нормативні передумови для реалізації таких принципів закріплені у Закон України «Про освіту» та Закон України «Про вищу освіту».

Інтеграція ESG у систему управління закладом освіти сприяє підвищенню довіри до інституції, покращенню фінансової дисципліни та зміцненню репутаційного капіталу.

В умовах інституційних трансформацій особливого значення набуває підтримка вразливих категорій населення, забезпечення безбар'єрності та розвиток партнерств із громадою й роботодавцями. Впровадження ESG-підходів забезпечує: зниження операційних витрат, підвищення інвестиційної та грантової привабливості, розширення міжнародної співпраці, зміцнення конкурентоспроможності освітніх послуг.

Таким чином, ESG виступає не лише інструментом соціальної відповідальності, але й економічним механізмом забезпечення сталого розвитку закладів освіти.

Впровадження ESG-підходів у діяльність закладів освіти відповідає глобальним трендам сталого розвитку та є стратегічною умовою їх інституційної модернізації. Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських принципів сприяє формуванню довгострокової фінансової стабільності, соціальної довіри та міжнародної конкурентоспроможності освітніх інституцій.

Бібліографічні посилання

1. United Nations, (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online]. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> [Accessed 19.02.2026].

2. United Nations, (2020). *Sustainable Development Goals* [online]. Available at: <https://sdgs.un.org/goals> [Accessed 19.02.2026].

Гейдарлі Дж.

**ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЩОДО РОЗУМІННЯ РОЛІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ
В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
(НА ПРИКЛАДІ СПІВПРАЦІ ЄС ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ)**

Стабільність енергопостачання є одним із ключових чинників забезпечення сталого економічного розвитку та ефективного функціонування національних економік. У цьому контексті важливого значення набуває формування у майбутніх фахівців економічних спеціальностей цілісного уявлення про роль енергетичної безпеки у процесах сталого розвитку. Включення тематики енергетичної безпеки, міжнародної енергетичної співпраці, сталого розвитку до змісту навчальних дисциплін сприяє більш глибокому розумінню здобувачами сучасних економічних і політичних процесів. Особливої уваги потребує вивчення стану міжнародної співпраці у сфері енергетики, зокрема взаємодії ЄС з країнами-постачальниками енергоресурсів, яким є Азербайджан.

Поглиблення енергетичного співробітництва відбувається в контексті реалізації політики ЄС щодо диверсифікації джерел енергопостачання та зниження залежності від окремих традиційних постачальників енергоресурсів. Географічне розташування країни та сформована трубопровідна інфраструктура зумовлюють її роль як важливого транзитного вузла між Каспійським регіоном і європейським енергетичним ринком. Через територію Азербайджану та пов'язані з ним енергетичні коридори здійснюється транспортування як національних енергоресурсів, так і ресурсів інших держав регіону, що є важливою складовою енергетичної безпеки ЄС (табл.1).

Науковці, зокрема А. Агаларлі [1], підкреслюють, що значення Південного газового коридору виходить за межі традиційної енергетичної співпраці та пов'язується також із процесами «зеленого переходу», які відповідають стратегічним пріоритетам ЄС та енергетичній політиці Азербайджану.

Таблиця 1

Геополітичний контекст ролі Азербайджану в енергетичній безпеці Європи

Напрямок впливу	Геополітичне значення
Енергетична диверсифікація ЄС	Посилення енергетичної автономності Європейського Союзу та зниження стратегічної залежності від окремих постачальників на світовому енергетичному ринку
Транскаспійське енергетичне співробітництво	Потенційне залучення енергетичних ресурсів країн Центральної Азії до європейських ринків через азербайджанську інфраструктуру
Балансування регіональних інтересів	Формування багатовекторної енергетичної політики у співпраці з ЄС
Стабільність Південного енергетичного коридору	Підтримка функціонування Південного газового коридору, який з'єднує Каспійський регіон із півднем Європи

Джерело: сформовано автором

Сучасна енергетична стратегія країни передбачає не лише розвиток експорту вуглеводнів, але й поступову диверсифікацію енергетичного балансу шляхом розширення використання відновлюваних джерел енергії та створення передумов для формування низьковуглецевої економіки. У цьому контексті в країні реалізується низка ініціатив, спрямованих на розвиток політики «зеленої економіки». Зокрема, 2024 рік було проголошено «Роком солідарності заради зеленого світу», що відображає прагнення держави посилити свою роль у глобальному кліматичному управлінні та розвитку сектору зеленої енергетики.

Зазначені заходи сприяють реалізації принципів сталого розвитку та поглибленню міжнародного співробітництва, зокрема з ЄС, у сфері енергетики та інноваційних технологій. У цьому контексті підготовка майбутніх фахівців економічних спеціальностей має бути спрямована на формування здатності аналізувати сучасні енергетичні процеси, оцінювати їхній вплив на економічний розвиток та застосовувати отримані знання у практичній діяльності як на рівні підприємств, так і на макроекономічному рівні.

Бібліографічні посилання

1. Алгаларлі, А. (2024). Роль середнього коридора в енергетичній стратегії Азербайджану: перехід до зеленої енергії. *Політікус*, [online] 6, с. 113–120. Available at: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-6.18> [Accessed 21.02.2025].

Голуб М.

ФІНАНСОВІ СТИМУЛИ ДЛЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні університети перебувають у стані постійних інституційних трансформацій, що зумовлено змінами у законодавчому полі, впровадженням нових стандартів акредитації, цифровізацією освітніх процесів та глобалізацією ринку освітніх послуг. Ці трансформації формують нові умови функціонування закладів вищої освіти та визначають ролі основних стейкхолдерів: студентів, викладачів, адміністрації університетів, держави та бізнес-партнерів. В умовах змінної соціально-економічної реальності університети змушені шукати ефективні економічні та правові інструменти для підтримки стейкхолдерів та забезпечення сталого розвитку інституції.

Одним із ключових механізмів є фінансові стимули, які спрямовані на підвищення мотивації учасників освітнього процесу та розвиток інноваційного потенціалу. Для студентів це можуть бути стипендії за успішність, гранти на наукові проекти, фінансування участі у міжнародних конференціях або програмах обміну. Для викладачів і науковців – премії за публікації у фахових журналах, підтримка стартапів і дослідницьких груп, а також фінансування участі у міжнародних освітніх та наукових проектах. Фінансові стимули дозволяють не лише підвищити продуктивність та зацікавленість стейкхолдерів, а й зміцнити конкурентоспроможність університету на національному та міжнародному рівні.

Водночас ефективність фінансових механізмів залежить від інтеграції їх у систему інституційного управління [1]. Структурні зміни, зокрема створення окремих підрозділів з розвитку корпоративних та грантових програм, впровадження прозорих процедур бюджетування та внутрішніх контролів, дозволяють забезпечити рівні умови доступу до ресурсів і підвищують довіру стейкхолдерів до управлінських рішень. Крім того,

інституційні трансформації вимагають гармонізації фінансових стимулів із правовими нормами, що регулюють академічну доброчесність, трудові відносини та корпоративну відповідальність університету.

Таким чином, поєднання інституційних трансформацій і фінансових стимулів створює умови для сталого розвитку закладів вищої освіти. Впровадження ефективних фінансових механізмів стимулює інновації, підвищує якість освіти та наукових досліджень, а також забезпечує баланс інтересів всіх стейкхолдерів, формуючи стабільне та конкурентоспроможне університетське середовище.

Бібліографічні посилання

1. Литвинчук, А. О., Гапон, В. В., Пронь, Н. Б., Барабаш, О. А. та Читаєва, К. Г. (2024). Аналіз фінансового забезпечення закладів вищої освіти в умовах збройної агресії в Україні. *Фінансово-економічні аспекти освіти*, [online] 6, с. 63–80. Available at: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-6-63-80> [Accessed 06.03.2026].

2. Птащенко, О. (2023). Розвиток закладів вищої освіти: інноваційні зміни, цифровізація, соціальна відповідальність. *Modeling the Development of the Economic Systems*, [online] (4), с. 122–129. Available at: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-16> [Accessed 06.03.2026].

Дорошев О.

ПРАВА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан створює надзвичайні умови для функціонування закладів освіти, що безпосередньо впливає на права всіх учасників освітнього процесу – студентів, викладачів, адміністрації та батьків. Дотримання цих прав стає ключовим фактором забезпечення сталого розвитку освітніх стейкхолдерів, оскільки гарантії доступу до освіти та безпеки навчального середовища формують довіру до навчальної інституції навіть у кризових умовах.

Законодавча база України передбачає низку механізмів захисту прав учасників освітнього процесу під час воєнного стану. Це, зокрема, положення Закону України «Про освіту» [1], статті щодо забезпечення доступності освітніх послуг, а також норми Закону «Про правовий режим воєнного стану» [2], які регламентують особливості функціонування навчальних закладів у надзвичайних умовах. Важливо, що права учасників освітнього процесу повинні поєднуватися з економічними та організаційними заходами, що забезпечують їхню реалізацію – наприклад, дистанційне навчання, гнучкі терміни здачі навчальних робіт, стипендії та матеріальна підтримка студентів, які постраждали від війни.

Особлива увага приділяється правам студентів як основних бенефіціарів освітнього процесу. Під час воєнного стану забезпечується право на безпечний доступ до навчальних матеріалів, участь у дистанційних та змішаних формах навчання, психологічну підтримку та соціальні гарантії. Викладачі та науковці мають право на безпечні умови праці, забезпечення інформаційними та технічними ресурсами для проведення занять та наукової діяльності, а також на соціальні гарантії, передбачені законодавством.

Сучасні заклади вищої освіти застосовують комплексний підхід до захисту прав стейкхолдерів. Він включає:

- створення гнучких навчальних програм та модулів дистанційного навчання;
- матеріальну підтримку та стипендіальні програми для студентів, які опинилися у зоні ризику;
- правове та психологічне консультування для студентів та викладачів;
- забезпечення прозорості внутрішніх процедур університету, що дозволяє мінімізувати дискримінацію та порушення прав.

Таким чином, права учасників освітнього процесу під час воєнного стану розглядаються не лише як юридичне забезпечення, а як інструмент підтримки стабільності та сталого розвитку університету. Комплексне поєднання правових норм із організаційними та економічними механізмами дозволяє закладам освіти адаптуватися до кризових умов, зберігати освітній процес та формувати довіру серед стейкхолдерів.

Бібліографічні посилання

1. Верховна Рада України, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [Accessed 22.02.2026].
2. Верховна Рада України, (2015). *Про правовий режим воєнного стану* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [Accessed 22.02.2026].

Зубатенко К.

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОДЕВЕЛОПМЕНТУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Світ змінюється, і традиційні рішення в організації міських просторів, громадських територій, житлової забудови та транспортних магістралей стають неефективними. Методи, що працювали в минулому столітті, не здатні впоратися з викликами сьогодення. Нам потрібно переосмислити рішення щодо планування та міської забудови та новий системний підхід. Сталий міський розвиток, еко-розвиток або «зелене» будівництво – це нові напрямки для України. У цьому плані наша країна все ще помітно відстає від світових лідерів.

«Сталий розвиток міст і громад», «стале споживання та виробництво» та «боротьба зі зміною клімату та її наслідками» займають позиції з 11 по 13 серед 17 основних цілей «нового міського порядку» ООН. Перш за все, це зміщення акцентів з точкового будівництва житла для початкового насичення ринку на створення цілісної концепції. У цьому випадку пріоритет надається інтересам людей, їх індивідуальним потребам та комфорту життя [2].

Провідні міста світу вже впроваджують принципи сталого розвитку у свій розвиток. Ці принципи роблять міста стійкими, адаптивними, пом'якшують негативний вплив зовнішніх факторів та стимулюють позитивні соціально-економічні зміни. Стале майбутнє передбачає міську інфраструктуру, доступну для всіх верств населення, постійне енергопостачання, ефективну транспортну систему та багато інших аспектів урбанізації. Підвищення стійкості та безпеки міст є дуже важливим.

Наприклад, як військову базу перетворили на затишний молодіжний квартал. Прикладом впровадженої Стратегії сталого розвитку є житловий квартал Ваубан у Фрайбурзі (Німеччина). Його часто називають лабораторією еко-революції та столицею «зеленого»

будівництва. До 1992 року квартал Ваубан був військовою базою. Коли військові покинули цей район, порожні казарми привернули увагу громадськості. Студенти, випускники та викладачі Фрайбурзького університету об'єдналися та заявили про своє бажання брати участь у розвитку району. Вони запропонували концепцію створення екологічного та соціально справедливого міського кварталу.

Кожен будинок у Фрайбурзькому еко-районі виробляє більше енергії, ніж споживає. Протести на вулицях Ва безпечні навіть за німецькими стандартами. На вулицях є багато дитячих майданчиків, громадських місць, сімейних кафе та квітів.

Адміністрація порту відкрила доступ до води в центрі Барселони для всіх мешканців та туристів. Сьогодні в районі Порт-Велл також розташований великий торговий центр Magnum, Морський музей та Барселонський акваріум – одна з туристичних визначних пам'яток міста. Порт-Велл щорічно відвідують 16 мільйонів людей, що забезпечує непоганий дохід до бюджету розвитку міста [1].

Отже, сталий розвиток та використання «зелених технологій» – це світовий тренд, від якого Україна не може відмовитися. Український ринок з кожним днем наближається до міжнародних стандартів розвитку. У нас давно є попит на якісні умови проживання та оренди, тому споживачі віддають перевагу проектам, створеним з урахуванням принципів сталого розвитку.

Бібліографічні посилання

1. Халіна, В. (2023). Підходи до розвитку міст на засадах сталості. *Економіка та суспільство*, [online] 58. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-77> [Accessed 19.02.2026].
2. United Nations, (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online]. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> [Accessed 19.02.2026].

Іванов Д.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ЕКОНОМІСТА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний стан, тенденції та проблеми економіки потребують підвищення якості системи освіти з метою формування конкурентоспроможного фахівця на ринку праці. Як єдиний процес цілеспрямованого формування конкурентоспроможності випускника, визначається професійно-освітній простір навчального закладу як поле активної взаємодії чотирьох компонентів: студента, викладача, роботодавця та середовища між ними [2].

Професійно-освітній простір вишу та його освітнє середовище в розрізі подання трьох аспектів: соціально-освітнього, практико-професійного та інноваційного забезпечують нарощування практичного досвіду студента у вирішенні професійних завдань, формування та розвиток його професійних навичок та умінь, що відповідають запитам роботодавців та потреб сучасного ринку праці. Особливу увагу в оцінці якості освіти набувають компетентності випускників економічних спеціальностей, на які має гострий вплив саме фактори зовнішнього середовища, швидка зміна процесів в цьому напрямку. Тому якість формування та ступінь розвитку практико-професійного, соціально-освітнього та інноваційного середовища навчального закладу надають значний та незаперечний вплив на

формування конкурентоспроможності випускника, наприклад в підготовці спеціалістів в галузі економіки. Економіка, як наука, особливо залежить від трендів сьогодення. Для ефективної роботи економіста він має одразу ж засвоювати нові можливості для роботи, такі як: технології, тренди, нові соціальні ідеї та інститути.

Прихід у світ такого явища як глобалізація одразу ж визначив нові галузі для вивчення. Знання різних мов стало обов'язковим для усіх робітників. Для економістів знання мов важливо у ще більшому ступені. Комунікація з партнерами з усіх частин світу зараз необхідна для будь-якого підприємства [4]. Тому першим кроком для початку співпраці з партнерами інших країн потрібно вивчити мову цих партнерів. Через необхідність комунікації з представниками інших країн треба також знати особливості їхньої культури. Все це підтверджує доцільність в освітніх програмах наявність соціально-гуманітарного блоку дисциплін.

Проблему підвищення якості підготовки фахівців неможливо вирішити без стратегічного партнерства закладів вищої освіти та бізнес-спільноти. Взаємодія цих структур має здійснюватися на всіх етапах освіти. Важливим механізмом партнерства університету і бізнесу є інтеграція наявних освітніх, наукових і виробничих ресурсів, створення освітніх програм, що поєднують фундаментальну підготовку та бізнес-освіту, цільові практики та стажування, участь представників бізнес-процесів в навчальному процесі вишу, аудит ними освітніх програм та інш. [2].

Розвиток технологій привів людство до початку нової ери: Ери штучного інтелекту. Тому знання основ роботи нейромереж так само необхідні для фахівців з економіки, володіння сучасними системами та інформаційними технологіями. Економісти з знаннями в сфері інформаційних технологій, можуть більше ефективно працювати саме в ІТгалузі, а ця галузь, на даний момент одна з найперспективніших і найприбутковіших в світі [1].

Поєднання економічних навичок, знання різних мов та вправне володіння комп'ютером надає сучасним економістам конкурентну перевагу на ринку праці. Це дозволяє їм не лише аналізувати економічні процеси, але і ефективно впливати на них, забезпечуючи стабільність і прибутковість бізнесу. В сучасному світі, де глобалізація і штучний інтелект стають нормою, поєднання цих навичок робить фахівців, які можуть активно співпрацювати з міжнародними партнерами і використовувати передові технології для досягнення своїх цілей.

Дослідження показують, що до якостей, що визначають конкурентоспроможність фахівця, належать гнучкість та професійна мобільність, уміння презентувати себе, володіння методами вирішення великого класу професійних завдань, здатність справлятися з різними професійними проблемами, впевненість у собі, відповідальність, орієнтація на успіх, готовність постійно збагачувати свій досвід [3]. Тобто формування та головне – розвиток soft skills ще одна складова якості майбутнього фахівця. Ці якості формуються під впливом глибокого інтересу до обраної спеціальності, визначаються професіоналізмом викладачів, виробничою практикою, активністю у самоосвіті, швидкістю сприйняття, розуміння та міцного засвоєння великих масивів складно організованого знання.

Отже, сучасний економіст повинен поєднувати в собі розуміння економічних процесів, вміння працювати з мовами і розуміти культурні особливості партнерів, а також бути технологічно компетентним. Ці навички допоможуть забезпечити успішну кар'єру

в глобальному світі сьогодення. Але багатогранний, інноваційний, сучасний, системний підхід навчального закладу до формування конкурентоспроможних компетентностей випускників економічних спеціальностей дозволить створити якісних фахівців для розвитку нашої країни в ім'я миру та Перемоги.

Бібліографічні посилання

1. Астахов, В. В. (2021). Підготовка сучасних економістів на факультеті «Бізнес-управління»: досвід і перспективи. *Вчені зап. Харк. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 27, с. 60–66.

2. Іванова, О. А. (2016). Інтеграція бізнесу і університетів як спосіб формування конкурентоспроможного випускника. *Вчені зап. Харк. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 22, с. 512–513.

3. Коноплянський, Д. О. (2015). Формування конкурентоздатності випускника у професійно-освітньому просторі ВНЗ. *Міжнародний науковий журнал «Інноваційна наука»*, 4, с. 104–107.

4. Хільковська, А. О. (2021). Особливості професійної підготовки майбутніх економістів до взаємодії з іншомовними партнерами. У: *Підготовка економістів в умовах постійної невизначеності: думки професіоналів*. Харків, с. 79–82.

Ісмаїлов М.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТУ: ВІД НАВЧАННЯ ДО СТАРТАП-ЕКОСИСТЕМИ

Ключовою характеристикою сучасної бізнес-діяльності є те, що інновації стали ендogenous фактором ефективності їхніх бізнес-моделей. Розвиток Індустрії 5.0 може фундаментально змінити структуру компетенцій університетських навчальних програм, і оцінка потенційних наслідків цієї зміни залишається надзвичайно складною. Традиційна дилема «наука заради науки» змінюється на модель Entrepreneurial University. Основна ідея полягає в тому, що інтелектуальна власність, створена в лабораторіях, не повинна «пиллом припадати на полицях», а має ставати основою для нових компаній.

Екосистема стартапів – це мережа, що включає інкубатори, акселератори, R&D-центри та венчурних партнерів, інтегрованих в освітній процес. І саме через сталий розвиток стейкхолдерів (університету, бізнесу та студентів) забезпечується через синергію: студенти отримують практичні навички та шанс стати фаундерами бізнесу; бізнес отримує доступ до інновацій «з перших рук» та мінімізує ризики; університет здобуває фінансову незалежність та репутацію інноваційного хабу. Таким чином, створення стартап-екосистеми – це не просто «бізнес», а спосіб забезпечити фінансову незалежність та актуальність освіти. Це робить університет магнітом для талановитої молоді та серйозних інвестицій.

Бібліографічні посилання

1. Тимохова, Г. Б. (2019). Чинники розвитку інтелектуального підприємництва в Україні. У: *Управління розвитком підприємництва в Україні: реалії та перспективи*. Харків, с. 178–188.

2. Шевчук, І., Шевчук, А. (2022). Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та суспільство*, [online] 39. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80> [Accessed 21.02.2026].

Конашевич Є.

ДОСВІД ПОЄДНАННЯ НАВЧАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Студентство є важливим етапом формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Особливої актуальності набуває питання поєднання навчання в закладі вищої освіти з практичною професійною діяльністю. Студентський досвід доводить, що активна участь у громадському житті ще під час шкільного навчання сприяє подальшому залученню до діяльності органів студентського самоврядування та різноманітних університетських ініціатив. Саме активна позиція в студентському середовищі сприяє розширенню кола професійних контактів та інформує студентів про можливості поєднання навчання з професійною діяльністю.

Важливу роль у цьому процесі відіграють кар'єрні заходи, які регулярно організовуються університетом та економічним факультетом. До них належать тижні кар'єри, зустрічі з успішними випускниками та інші професійно орієнтовані події. Знання, отримані на першому курсі навчання на кафедрі міжнародної економіки та світового господарства, формують необхідну теоретичну базу, що дозволяє студентам спробувати свої сили на ринку праці та подати перші резюме.

Початок професійної діяльності може припадати вже на ранні етапи навчання. Зокрема, одним із прикладів є залучення до діяльності International Rescue Committee, міжнародної гуманітарної організації, яка функціонує більш ніж у 40 країнах світу та надає допомогу людям і громадам, що перебувають у кризових умовах. Діяльність організації спрямована на реагування на складні гуманітарні виклики, зокрема пов'язані з воєнними подіями в Україні, а також на відновлення здоров'я, безпеки, освіти та економічного добробуту населення, яке постраждало від конфліктів і стихійних лих [1].

Практична діяльність у відділі економічного відродження та розвитку передбачає виконання низки завдань, зокрема аналіз даних, технічну підтримку команди, а також роботу з документацією. Участь у різноманітних проєктах надає можливість застосовувати теоретичні знання, отримані під час навчання, у практичній діяльності. Серед іншого здійснюється участь в оцінюванні та моніторингу програм, робочих відрядженнях, а також у реалізації ініціатив, спрямованих на підтримку малого бізнесу.

Водночас поєднання професійної діяльності з навчальним процесом потребує значних зусиль і ефективного планування часу. Після завершення робочого дня необхідно приділяти увагу самотійному опрацюванню навчальних матеріалів та виконанню завдань. Такий досвід сприяє формуванню відповідальності, дисципліни та навичок тайм-менеджменту.

За думкою студентів, важливим чинником успішного поєднання навчання та роботи є підтримка з боку викладачів. За умови відповідального ставлення до навчального процесу та підтримання комунікації викладачі демонструють готовність надавати консультації та сприяти вирішенню навчальних питань. Такий підхід значною мірою полегшує поєднання професійної діяльності з навчанням. Завдяки подібній освітній атмосфері економічний

факультет Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, до складу якого входить кафедра міжнародної економіки та світового господарства, залишається одним із провідних центрів класичної економічної освіти в Україні.

Отже, досвід поєднання навчання та професійної діяльності свідчить про те, що вже під час здобуття вищої освіти студенти мають можливість отримувати цінний практичний досвід, розвивати професійні компетентності та долучатися до реалізації суспільно значущих проєктів. Для початку професійної кар'єри важливими є базові знання англійської мови, цифрова грамотність (зокрема навички роботи з програмами пакета Microsoft Office), а також висока мотивація до навчання та готовність до постійного професійного розвитку.

Бібліографічні посилання

1. International Rescue Committee, (2023). *Our Work in Action* [online]. Available at: <https://www.rescue.org/who-we-are> [Accessed 02.03.2026].

Kravets K.

UNIVERSITY – TOURISM BUSINESS PARTNERSHIPS: ECONOMIC INSTRUMENTS OF INTERACTION

The transformation of the global economy toward knowledge-intensive and service-oriented sectors has significantly increased the strategic importance of cooperation between higher education institutions and industry. In the tourism sector, characterized by high volatility, seasonality, innovation sensitivity, and strong regional embeddedness, such partnerships are particularly crucial. Universities act as generators of human capital, research outputs, and innovation ecosystems, while tourism enterprises serve as practical platforms for implementation, commercialization, and demand articulation.

University–industry partnerships are grounded in the Triple Helix model developed by Loet Leydesdorff [2], which conceptualizes innovation as the result of interaction among universities, business, and government. In tourism, this triadic interaction is particularly visible due to the sector's dependence on territorial development policies and destination management frameworks.

The interaction between universities and tourism enterprises can be structured through a range of economic instruments, which may be classified into financial, contractual, institutional, and innovation-driven tools [1].

Financial instruments include: co-financed research projects (as tourism companies co-fund applied research in areas such as destination branding, digital marketing, sustainable tourism, and hospitality management, universities benefit from diversified funding streams, while businesses gain access to scientific expertise), endowment funds and targeted grants (corporate endowments allocated to tourism faculties create long-term strategic alignment), performance-based funding models (tourism enterprises may finance academic programs based on measurable outcomes), innovation vouchers (small and medium-sized tourism enterprises often lack R&D capacity, innovation vouchers, partially subsidized by public funds, allow them to purchase research or consulting services from universities).

Contractual instruments may include: dual education agreements, joint intellectual property agreements, long-term strategic partnership contracts. Institutional instruments are: joint research centers, advisory boards and governance participation, cluster and destination management

integration. Essential innovation and digital instruments include: living labs and experimental platforms, data-sharing platforms, startup incubators in tourism and hospitality.

So, university – tourism business partnerships represent a strategic mechanism for enhancing competitiveness in the knowledge-based service economy. Economic instruments of interaction enable sustainable and mutually beneficial cooperation. For policymakers, the priority lies in designing incentive structures that stimulate co-financing and innovation-oriented engagement. For universities, the challenge is to balance academic integrity with market relevance. For tourism enterprises, collaboration with higher education institutions offers a pathway to long-term resilience and innovation capacity. Thus, university–tourism business partnerships, supported by well-designed economic instruments, serve as a strategic driver of innovation, competitiveness, and sustainable development in the modern service economy.

References

1. Abdullayev, I., Nevmatulina, K., Ivashkin, M., Aitkazina, M., Shaitura, N., Shelygov, A., Karshalova, A., and Hernández García De Velazco (2024). Integration of the Academic and Entrepreneurial Environments to Enhance Development Opportunities for Tourism Enterprises. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, [online] 21, pp. 1286–1296. Available at: <https://doi.org/10.37394/23207.2024.21.105> [Accessed 25.02.2026].

2. Leydesdorff, L. (2013). *Triple Helix of University-Industry-Government Relations* [online]. Available at: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3858-8_452 [Accessed 25.02.2026].

Ліннік М.

РОБОТОДАВЕЦЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ СТЕЙКХОЛДЕР: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ БІЗНЕСУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

У сучасних умовах трансформації економіки, посилення конкуренції на ринку праці та швидких технологічних змін зростає роль взаємодії між системою освіти та бізнес-середовищем. Вища освіта дедалі більше орієнтується на практичні результати підготовки фахівців, здатних ефективно інтегруватися у професійне середовище та відповідати актуальним потребам економіки.

У цьому контексті роботодавці розглядаються як ключові стейкхолдери освітнього процесу [1], оскільки саме вони безпосередньо визначають потреби ринку праці, формують вимоги до кваліфікації працівників і можуть оцінювати ефективність освітньої підготовки з точки зору практичного застосування знань і навичок. Залучення роботодавців до формування освітньої політики та змісту освітніх програм є важливим чинником підвищення якості освіти, її практичної спрямованості та конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Водночас ефективна інтеграція бізнесу в освітній процес потребує формування системи економічних і правових механізмів, які б забезпечували взаємовигідну співпрацю між закладами освіти та роботодавцями.

У сучасній освітній політиці України значна увага приділяється розвитку партнерства між закладами освіти та бізнесом. Це відповідає загальноєвропейським тенденціям формування так званої моделі «трикутника знань» [2], що передбачає інтеграцію освіти, науки та інноваційного підприємництва. Такий підхід сприяє не лише підвищенню якості

освітніх програм, але й розвитку інноваційної економіки та посиленню конкурентоспроможності держави.

Економічні механізми інтеграції роботодавців у освітній процес передбачають різні форми співпраці між бізнесом і закладами освіти. Однією з найбільш поширених є участь роботодавців у розробленні та оновленні освітніх програм. Представники підприємств можуть виступати членами робочих груп із формування освітніх стандартів, надавати рекомендації щодо змісту навчальних дисциплін, а також визначати перелік компетентностей, які є актуальними для певної галузі економіки. Важливим інструментом співпраці є організація практичної підготовки студентів на підприємствах. Стажування, виробнича практика та дуальна форма здобуття освіти дозволяють студентам отримати реальний професійний досвід, а роботодавцям — оцінити потенційних працівників ще на етапі навчання. Такі форми взаємодії сприяють скороченню періоду адаптації молодих спеціалістів до професійної діяльності та підвищують ефективність їх працевлаштування.

Отже, роботодавець виступає одним із ключових стейкхолдерів у системі сучасної освіти. Його активна участь у формуванні освітніх програм, організації практичної підготовки студентів, оцінюванні якості освіти та розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти сприяє підвищенню ефективності підготовки фахівців. Економічні та правові механізми інтеграції бізнесу в освітній процес створюють основу для формування взаємовигідного партнерства між освітою та ринком праці, що є важливим чинником розвитку сучасного суспільства та економіки.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, К. (2024) Корпоративна політика та корпоративна робота сучасного університету: особливості взаємодії внутрішніх стейкхолдерів. [online] У: *Університетські спільноти та їх роль в умовах дифузності сучасної освіти*. Available at: <https://surl.li/keojuе> [Accessed 03.03.2026].

2. Кузнецова, Л. В. (2025). Місце та правовий статус стейкхолдера закладу вищої освіти: вимога часу чи модернізація освітнього процесу? *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, [online] 90. Available at: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.40> [Accessed 03.03.2026].

Малєєва Д.

ПРО ПРАВОВУ ПІДГОТОВКУ ЕКОНОМІСТІВ

Як відомо, освіта – це основа інтелектуального, культурного, соціального, а також духовного й економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, а також, що не менш важливо, виховання моральних якостей учнів. Оскільки ринкові перетворення в країні торкнулися всіх сфер життєдіяльності суспільства, виникла гостра потреба у фахівцях нового напрямку. До них, безумовно, можна віднести економістів, які володіють глибокими правовими знаннями, що, у кінцевому підсумку, дозволяє їм грамотно визначати правові межі своєї господарської діяльності.

Зазначені обставини вимагали створення нової моделі фахівця, здатного вирішувати економічні завдання на основі ґрунтових правових знань. Однак варто зазначити, що раніше

існуюча в Україні база спеціальностей, за якими заклади вищої освіти готували випускників, на жаль, не могла задовольнити потреби розвитку суспільства, економіка якого стала ринковою.

Отже, перехід до ринкової економіки, формування громадянського суспільства і, загалом, правової української держави викликали підвищений інтерес до вивчення економіки та права. Таким чином, вищі навчальні заклади, що виникли на початку 90-х років і були засновані на недержавній формі власності, об'єктивно вийшли на нову модель фахівця, найбільш затребувану на ринку праці.

Одним із перших в Україні цю модель фахівця - «економіста з поглибленою правовою підготовкою» запропонував факультет «Бізнес-управління» ХГУ «НУА». Тим самим було створено оригінальні навчальні плани та програми підготовки економістів, які включали систему одночасного отримання широкої фундаментальної правничої бази.

І вже майже тридцять п'ять років Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія» готує «подвійних фахівців», які завдяки своїм навичкам здатні впевненіше почуватися на ринку праці. Таких прикладів більш ніж достатньо, про що свідчать успішні кар'єри багатьох випускників факультету «Бізнес-управління».

Бібліографічні посилання

1. Астахов, В. В. (2011). Освітнє право – запорука успішного розвитку освітньої галузі: (науково-практичний семінар). *Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 17, с. 572–575.

2. Астахов, В. В., Бабаніна, В. Ю. (2018). Підготовка сучасного економіста: підсумки двадцятип'ятиріччя. *Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 24, с. 34–42.

Малий Р.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТУ ПЕРЕД ГРОМАДОЮ: ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

В умовах трансформації системи вищої освіти, європейської інтеграції та соціально-економічних викликів в Україні особливого значення набуває питання соціальної відповідальності університетів. Сучасний університет виступає не лише освітнім і науковим центром, а й активним суб'єктом соціально-економічного розвитку громади. Його діяльність безпосередньо впливає на людський капітал, регіональну економіку, соціальну стабільність і формування громадянського суспільства. Соціальна відповідальність університету перед громадою розглядається як системна інтеграція освітньої, наукової, інноваційної та управлінської діяльності з урахуванням інтересів стейкхолдерів і принципів сталого розвитку.

Соціальна відповідальність університету визначається як його здатність забезпечувати якісну освіту, сприяти розвитку суспільства та відповідати на соціальні запити громади через ефективні управлінські та економічні механізми [1]. У межах сучасної концепції університет виступає центром формування людського капіталу, майданчиком соціального партнерства та агентом сталого розвитку. Особливого значення набуває фінансова автономія університету як передумова ефективної реалізації соціальної відповідальності. Розширення фінансової автономії дозволяє університетам самостійно

формувати фінансову політику, диверсифікувати джерела доходів та оперативно реагувати на потреби громади.

Соціальна відповідальність сучасного університету перед громадою передбачає комплексне використання економічних інструментів, що дозволяють поєднувати розвиток освітньої установи з підтримкою місцевого суспільства та сталим соціально-економічним розвитком регіону. Одним із ключових механізмів є диверсифікація джерел фінансування, що включає залучення грантів міжнародних організацій, участь у регіональних програмах розвитку, реалізацію партнерських проєктів з бізнесом, створення ендаумент-фондів та впровадження програм безперервної освіти. Такий підхід дозволяє університету забезпечити фінансову стабільність та одночасно підтримувати освітні, наукові та соціальні ініціативи.

Другим важливим інструментом є соціально орієнтоване бюджетування, яке спрямоване на фінансування програм підтримки студентів з вразливих груп, розвиток інклюзивної інфраструктури, інвестування у громадські проєкти та підтримку волонтерських ініціатив. Це дозволяє університету безпосередньо впливати на підвищення якості життя студентів та місцевої громади, формуючи позитивний соціальний імідж.

Університет також активно реалізує соціальну відповідальність через партнерство з місцевим бізнесом та органами влади, включаючи спільні інноваційні проєкти, дуальні освітні програми, замовні дослідження для підприємств та надання консультаційних і експертних послуг. Така співпраця не лише підвищує практичну значущість освітніх програм, а й створює додаткові економічні та соціальні ефекти для регіону.

Ще одним напрямом є соціальне інвестування та імпакт-проєкти, що охоплюють розвиток місцевої інфраструктури, підтримку підприємницьких ініціатив молоді, реалізацію екологічних програм та цифровізацію освітнього середовища громади. Через ці інвестиції університет стає активним агентом розвитку регіональної економіки та формує умови для стійкого соціального прогресу.

Нарешті, важливим економічним інструментом є прозорість та підзвітність. Забезпечення фінансової прозорості, публікація звітів та відкритість бюджетної інформації сприяють підвищенню довіри з боку громади та стейкхолдерів, а також створюють передумови для ефективного партнерства та залучення додаткових ресурсів.

Таким чином, економічні інструменти реалізації соціальної відповідальності університету забезпечують комплексний вплив на розвиток громади, формують довіру та підвищують соціальну ефективність освітньої діяльності, сприяючи гармонійному поєднанню освітніх, економічних та соціальних завдань.

Бібліографічні посилання

1. Кримчак, Л. (2025). Управління соціальною відповідальністю закладів вищої освіти. *Modeling the Development of the Economic Systems*, [online] 1, с. 275–280. Available at: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-36> [Accessed 06.03.2026].

2. Макуріна, О. А. (2023). Соціальна відповідальність університету в умовах війни в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, [online] 4, с. 62–71. Available at: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.4.5> [Accessed 06.03.2026].

3. Hanushchak-Yefimenko, L., Danko, Yu. and Plavčan, P. (2022). Social responsibility of higher education institutions in times of crisis and armed conflict: international experience and

lessons for Ukraine. *Management*, [online] 2(36), pp. 109–116. Available at: <https://doi.org/10.30857/2415-3206.2022.2.10> [Accessed 06.03.2026].

Мягкий М.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТА ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні університети та інші заклади освіти стикаються з великими проблемами через війну та нестабільну геополітичну ситуацію. Це впливає на навчальний процес, фінанси та життя студентів і викладачів. Тому закладам потрібне гнучке управління, яке поєднує планування, фінансову підтримку, організаційну адаптацію та захист прав усіх учасників освіти – студентів, викладачів, адміністрації та громади.

Одним із головних напрямів управління є залучення різних джерел фінансування. Заклади освіти отримують гранти від міжнародних організацій, працюють з бізнесом, створюють ендаумент-фонди та реалізують програми безперервного навчання. Це допомагає зменшити залежність від державного бюджету, забезпечити стабільність навчання та підтримати соціальні проекти, навіть у складних умовах. Особливо важливо допомагати студентам і викладачам, які постраждали від війни, а також вкладати кошти в інклюзивну та безпечну інфраструктуру.

Соціально орієнтоване бюджетування дозволяє підтримувати всіх учасників освітнього процесу. Воно передбачає фінансування програм для студентів із вразливих груп, розвиток волонтерських і громадських ініціатив, а також забезпечення доступу до навчання для внутрішньо переміщених осіб. Такі заходи підвищують довіру до закладу та зміцнюють його репутацію.

Також важливим є партнерство з місцевим бізнесом та органами влади. Спільні проекти дозволяють створювати інноваційні освітні програми, замовні дослідження та дуальні форми навчання. Це допомагає студентам отримувати знання, потрібні на ринку праці, а закладам – підтримку та ресурси для розвитку.

Ще одним напрямом є соціальне інвестування та імпаکت-проекти. Це підтримка молодіжного підприємництва, розвиток місцевої інфраструктури, екологічні програми та цифровізація навчального процесу. Прозорість фінансів, відкриті звіти та підзвітність адміністрації підвищують довіру студентів, викладачів і громади та сприяють соціальній відповідальності закладу.

Отже, управління закладами освіти під час війни та геополітичних викликів має поєднувати фінансові, соціальні та правові механізми. Лише такий комплексний підхід дозволяє зберегти стабільність навчання, ефективність роботи та забезпечити сталий розвиток університетів і інших освітніх закладів у складних умовах.

Бібліографічні посилання

1. Ляшенко, О., Наконечна, О. (2024). Ризики в освітньому менеджменті України у часі війни та повоєнного розвитку. *EMPRIO. Освітній менеджмент*, [online] 1(1), с. 90–102. Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/c94e4fa0-7d0a-4edd-b55b-2eee0f1a220b/download> [Accessed 01.03.2026].

2. Михайлова, Є. В. (2024). Стратегічні напрями розвитку освіти в Україні: забезпечення людського капіталу та глобальної конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*, [online] 66, с. 275–286. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-106> [Accessed 01.03.2026].

3. Сідлецький, С., Шандар, А. (2024). Вища освіта в Україні в умовах воєнного стану: виклики та пріоритети. *Економіка та суспільство*, [online] 64, с. 151–162. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-151> [Accessed 01.03.2026].

Омельчук Д.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сучасний етап розвитку освітньої системи України характеризується трансформаційними процесами, пов'язаними з євроінтеграційним вектором державної політики, цифровізацією освітнього середовища та підвищенням вимог до якості освітніх послуг. У цьому контексті особливої актуальності набуває правове визначення статусу учасників освітнього процесу, чітке розмежування їхніх прав та обов'язків, а також встановлення механізмів реалізації та захисту цих прав.

Відповідно до положень Закон України «Про освіту» [2], учасниками освітнього процесу є здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, батьки здобувачів освіти, а також інші особи, передбачені спеціальним законодавством та статутами закладів освіти.

Згідно з Конституцією України, кожен має право на освіту [1]. Це право конкретизується в галузевому законодавстві, яке гарантує здобувачам освіти [2]:

- право на якісні та безпечні освітні послуги;
  - право на повагу до людської гідності;
  - свободу вибору форми здобуття освіти;
  - участь в управлінні закладом освіти (через органи студентського самоврядування);
  - академічну свободу в межах освітньої програми;
  - захист від будь-яких форм насильства, дискримінації чи булінгу.
- Поряд із правами законодавство встановлює і низку обов'язків, зокрема:
- дотримання вимог законодавства та внутрішніх правил закладу освіти;
  - виконання освітньої програми;
  - повага до прав і гідності інших учасників освітнього процесу;
  - дотримання принципів академічної доброчесності;
  - збереження майна закладу освіти.

Невиконання цих обов'язків може спричинити дисциплінарну відповідальність у межах процедур, визначених статутом закладу та чинним законодавством.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники наділені широким спектром професійних прав, що забезпечують реалізацію їх функцій у сфері навчання та досліджень [3]. Зокрема, законодавство гарантує їм: академічну свободу, право на педагогічну ініціативу, захист професійної честі та гідності, участь в управлінні закладом освіти, належні умови праці та соціальні гарантії. Академічна свобода передбачає можливість вільного

викладання, проведення наукових досліджень та поширення їх результатів без втручання, за умови дотримання вимог законодавства та етичних норм [2]. До ключових обов'язків педагогічних працівників належать: забезпечення якості освітнього процесу, об'єктивне та справедливе оцінювання результатів навчання, дотримання принципів академічної доброчесності, постійне підвищення професійної кваліфікації, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища [2]. Порушення цих обов'язків може стати підставою для дисциплінарної, цивільно-правової або адміністративної відповідальності залежно від характеру правопорушення.

Забезпечення балансу між правами та обов'язками є необхідною умовою функціонування демократичного та якісного освітнього середовища.

Бібліографічні посилання

1. Верховна Рада України, (1996). *Конституція України* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [Accessed 01.03.2026].

2. Верховна Рада України, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://sqr.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu/> [Accessed 01.03.2026].

3. Губанова, Т. О. (2022). Адміністративно-правовий статус педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників як учасників освітнього процесу за законом України «Про освіту». *Київський юридичний журнал*, [online] (2), с. 14–21. Available at: <https://doi.org/10.32782/klj-2022-2.02> [Accessed 20.02.2026].

Останіна А.

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН МІЖ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИМ БІЗНЕСОМ

Застосування цифрових технологій призводить до появи нових бізнес-систем та систем послуг, і відповідно, сприяє економічному зростанню, особливо у сфері освіти. Кризи, спричинені війною та пандемією COVID-19, дозволили підприємствам експериментувати та навчатися в режимі реального часу та поступово спонукають університети перетворюватися з пасивних носіїв знань на активних операторів великих даних та сховищ цифрового інтелекту для промислових систем штучного інтелекту. Кількість підприємницьких університетів зросла за останні роки, їхня діяльність варіюється залежно від місця, але зазвичай включає створення інкубаторів, центрів трансферу технологій та/або спін-оффів [1; 2]. Університети генерують «синтетичні дані» на основі реальних наукових даних, які підприємства купують для безпечного навчання моделей, не турбуючись про порушення конфіденційності.

Наукові набори даних слугують ліквідними активами, забезпечуючи сталий розвиток зацікавлених сторін завдяки моделям ліцензування даних, які дозволяють доступ до даних для навчання нейронних мереж з певною метою. Університети створили «золотий стандарт» даних, який компанії можуть використовувати для перевірки точності, неупередженості та етичності своїх моделей.

Бібліографічні посилання

1. Тимохова, Г. Б. (2019). Чинники розвитку інтелектуального підприємництва в Україні. У: *Управління розвитком підприємництва в Україні: реалії та перспективи*. Харків, с. 178–188.
2. Amry, D., Ahmad, A. and Lu, D. (2021). The new inclusive role of university technology transfer: Setting an agenda for further research. *International Journal of Innovation Studies*, [online] 5, pp. 9–22. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2021.02.001> [Accessed 26.02.2026].

Первушина М.

ЕНДАВМЕНТ-ФОНДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА БІЗНЕСУ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасній міжнародній практиці використання філантропічних ресурсів для фінансування проектів та програм в освіті та науці стає все більш поширеним явищем. Ця тенденція зумовлена бурхливим розвитком світового некомерційного (НКО) сектору та бажанням країн делегувати деякі функції соціальної політики цим організаціям. Спочатку філантропічні ресурси використовувалися переважно для вирішення питань соціального забезпечення; зараз вони активно використовуються для розбудови людського капіталу, включаючи фінансування освітньої та наукової діяльності. Університети самостійно створюють цільові фонди, залучаючи пожертви від бізнесменів, приватних донорів та видатних випускників. Іншими словами, цільові кошти не розподіляються безпосередньо між вищими навчальними закладами, натомість необхідно докласти значних зусиль для залучення потенційних донорів.

Для університетів, які прагнуть отримати стійку, довгострокову конкурентну перевагу на ринку освітніх послуг шляхом виробництва знань, створення цільових фондів є надзвичайно важливим. Однак використання цільових фондів вимагає значних фінансових інвестицій з боку університетів. Фактично, щоб залучити фінансування до цільових фондів, університети вже повинні мати конкурентну перевагу, яка може слугувати «приманкою» для залучення донорів (і може бути додатково розвинена за допомогою пожертв донорів). Це ставить великі, давно існуючі університети з сильною репутацією у більш вигідне становище.

Бібліографічні посилання

1. Тимохова, Г. Б. (2019). Чинники розвитку інтелектуального підприємництва в Україні. У: *Управління розвитком підприємництва в Україні: реалії та перспективи*. Харків, с. 178–188.
2. Шевчук, І., Шевчук, А. (2022). Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та суспільство*, [online] 39. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80> [Accessed 21.02.2026].

Rudko Y.

UNIVERSITY AS A CENTER OF REGIONAL TOURISM DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION

Post-war reconstruction is not limited to the restoration of physical infrastructure; it entails the comprehensive renewal of economic systems, social capital, institutional frameworks, and cultural identity [1]. In regions affected by armed conflict, tourism often emerges as a strategic sector capable of stimulating economic revitalization, promoting social cohesion, and restoring international visibility. Within this multidimensional recovery process, universities can function not merely as educational institutions but as active agents of regional transformation.

The concept of the university as a driver of regional development is grounded in the theory of the entrepreneurial and civic university [2]. Modern higher education institutions contribute to local innovation ecosystems, support small and medium-sized enterprises, and participate in policy formulation. Tourism development, especially in post-conflict regions, requires precisely such multidimensional engagement.

Tourism is inherently interdisciplinary, encompassing economics, cultural studies, environmental management, marketing, urban planning, and digital technologies. Universities possess the intellectual and institutional infrastructure necessary to coordinate these diverse domains. Through research centers, laboratories, and academic programs, they generate knowledge that informs evidence-based tourism policies and strategic planning.

In post-war conditions, the university's role expands further. It becomes a platform for dialogue, reconciliation, and identity reconstruction, helping communities reinterpret heritage narratives and develop inclusive tourism strategies. This function aligns with sustainable development principles and the broader objectives of social reconstruction [2]. Tourism has historically played a significant role in post-crisis economic recovery. It creates employment opportunities, stimulates infrastructure development, and attracts external investment. However, in post-war regions, tourism development must address complex challenges, including damaged infrastructure, safety concerns, environmental degradation, and reputational risks.

Universities can contribute to overcoming these obstacles in several ways. First, they provide research-based assessments of tourism potential, risk analysis, and strategic planning. Second, they train qualified professionals capable of managing tourism enterprises in fragile and transforming environments. Third, they act as hubs for innovation, supporting digitalization and the integration of smart tourism technologies.

Moreover, universities contribute to restoring the symbolic capital of affected regions. Through international academic partnerships, conferences, and exchange programs, they facilitate renewed global engagement and reposition the region within international networks. This symbolic dimension is particularly important in rebuilding trust and attracting visitors and investors.

So, in the conditions of post-war reconstruction, the university emerges as a multidimensional actor capable of shaping regional tourism development through education, research, innovation, and community engagement. Its intellectual resources, institutional networks, and social legitimacy enable it to coordinate complex recovery processes and promote sustainable growth. By aligning academic missions with regional needs, universities can facilitate economic revitalization, cultural renewal, and social cohesion. The transformation of the university into a

center of regional tourism development is not merely a theoretical construct but a strategic necessity in rebuilding resilient and competitive post-conflict regions.

References

1. Kozubova, N., Prokopishyna, O. (2025). Financial provisions of tourism business risk management. *Economy and society*, [online] 72. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-16> [Accessed 15.02.2026].

2. Romanova, A., McGinley, S. (2025). Tourism as a Tool of Recovery of Ukrainian Communities: Economic and Mental Healing. *Socio-Cultural Management Journal*, [online] 8(1), p. 4-22. Available at: <https://doi.org/10.31866/2709-846X.1.2025.336350> [Accessed 20.02.2026].

Сергієнко А.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується інтенсивними урбанізаційними процесами, що супроводжуються зростанням чисельності міського населення, розширенням інфраструктури та підвищенням навантаження на природні ресурси. У цих умовах особливої актуальності набуває концепція сталого розвитку, яка передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних складових розвитку суспільства. Глобальні урбанізаційні трансформації змушують міста шукати нові моделі управління територіями, впроваджувати інноваційні підходи до планування міського середовища та використовувати міжнародний досвід у сфері екологічного будівництва, енергоефективності та розвитку транспортної інфраструктури.

Глобальні тенденції розвитку сучасних міст відкривають нові перспективи для розвитку людства, посилюючи соціальні, економічні, соціально-культурні, екологічні дослідження, що ускладнює завдання, що стоять перед владою конкретного міста. Ключовими тенденціям є:

урбанізація – процес збільшення частки міського населення. Сьогодні майже половина населення світу проживає в містах, а у 2040 році очікується, що вона становитиме 64,7%;

демографічний вибух спричиняє нерівномірне розподілення населення, посилення міграції, що без регуляторних впливів може призвести до конфліктів. Швидке старіння міського населення в певній групі країн (включаючи Україну) може впливати на структуру витрат місцевих бюджетів;

метрополізація – це процес формування столичних агломерацій або столичних регіонів, які включають низку адміністративно-територіальних одиниць з високою концентрацією населення та економічної активності. Серед типів столичних утворень розрізняють моноцентричні з одним центром міста та супроводжуваними його меншими містами, сільські райони (Лондон, Лос-Анджелес, Сеул) та поліцентричні метрополіси (Рейн-Рур у Німеччині об'єднує міста Бонн, Дортмунд, Дюссельдорф, Ессен);

глобалізація – процес посилення взаємозалежності світових ринків та бізнесу, мобільності товарів, послуг, трудових ресурсів, технологій, інформації та капіталу у світі;

інформатизація – тенденція, яка підвищує можливості людства в різних сферах суспільних відносин за допомогою сучасних інформаційних технологій. Вона сприяє співпраці між містами, пошуку нових напрямків та форм співпраці з метою розробки стандартів, спільного ресурсозабезпечення та вирішення проблем розвитку міст, місцевого населення, відносин між державами та містами.

Адаптація сучасних принципів розвитку європейських міст до умов українських реалій повинна базуватися на таких загальних системних принципах, як: визначальна роль держави в процесах містобудування на сучасному етапі розвитку країни; концентрація та цілеспрямоване спрямування ресурсів (інформаційних, фінансових тощо) на розвиток міста (як на державному, так і на місцевому рівнях) [2].

Отже, вивчення зарубіжного досвіду управління міським розвитком дозволяє стверджувати, що необхідною основою для впровадження механізму муніципального управління в діяльність органів місцевого самоврядування є дотримання принципу ефективного управління розвитком базових територіальних громад шляхом раціонального використання місцевих ресурсів та формування взаємовигідних двосторонніх відносин із зовнішнім середовищем з метою забезпечення соціального добробуту членів територіальних громад як головної мети розвитку будь-якої соціально-економічної системи.

Бібліографічні посилання

1. United Nations, (2022). *World Cities Report: The Value of Sustainable Urbanization*. [online]. Available at: <https://lnk.ua/nNn3bNr4M> [Accessed 19.02.2026].
2. World Bank Group, (2023). *Urban Development Overview*. [online]. Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview> [Accessed 19.02.2026].

Сімановський В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ЦІННІСТЬ: ЕКОНОМІЧНІ СТИМУЛИ ТА ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Академічна доброчесність у сучасних закладах вищої освіти розглядається не лише як етична норма, але й як ключова інституційна цінність, яка визначає ефективність освітнього та наукового процесу. Дотримання принципів доброчесності сприяє формуванню довіри до університету серед студентів, викладачів, роботодавців та суспільства загалом. Водночас ефективно впровадження академічної доброчесності потребує системного поєднання економічних стимулів та правового забезпечення, що створює передумови для стабільного розвитку закладу освіти.

З економічної точки зору, інституційна доброчесність може бути підкріплена фінансовими та нематеріальними стимулами для студентів та викладачів. Наприклад, заохочення академічної доброчесності через стипендії, гранти, премії за наукові досягнення або ефективного виконання навчальних програм стимулює дотримання етичних норм. Аналіз практики університетів показує, що системне застосування таких стимулів підвищує мотивацію до чесного навчання і наукової роботи, зменшує випадки плагіату та недобросовісної поведінки, а також сприяє формуванню позитивного іміджу закладу на національному та міжнародному рівні.

Правове забезпечення академічної доброчесності включає як внутрішні нормативні акти університету, так і законодавчі та регуляторні документи на національному рівні. Університети України активно впроваджують положення про академічну доброчесність у статуті, правила внутрішнього розпорядку та дисциплінарні кодекси, що визначають процедури контролю, відповідальність за порушення та механізми відновлення справедливості. На державному рівні це підтримується законами про вищу освіту, стандартами акредитації та національними кодексами етики. Поєднання правових норм із економічними стимулами дозволяє формувати ефективну систему превентивних і коригувальних заходів, що забезпечує сталість принципів доброчесності в університетському середовищі.

Особливої уваги потребує взаємодія економічних і правових механізмів. Наприклад, стипендіальні програми можуть бути прив'язані до дотримання академічної доброчесності, а порушення – до санкцій, визначених статутом університету та національним законодавством. Такий комплексний підхід дозволяє не лише реагувати на порушення, але й формувати культуру відповідальної поведінки, яка стає внутрішньою цінністю університету.

Отже, академічна доброчесність у сучасних університетах України виступає не лише як етична норма, а як стратегічна інституційна цінність, що забезпечує стійкий розвиток освітнього середовища. Поєднання економічних стимулів і правового забезпечення дозволяє формувати комплексну систему підтримки чесної навчальної та наукової діяльності, мінімізувати ризики порушень та створювати умови для ефективної інтеграції студентів і викладачів у внутрішній освітній простір. Системне впровадження таких механізмів сприяє не лише підвищенню академічної якості, але й формує культуру відповідальної поведінки, яка стає невід'ємною складовою стратегії розвитку університету та підвищує його соціальну й міжнародну конкурентоспроможність.

Бібліографічні посилання

1. Дуліба, Є. В., Гришко, В. І. (2023). Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі України: соціальні виклики та перспективи удосконалення. *Наукові записки. Серія: Право*, [online] 14, с. 6–12. Available at: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-14-6-12> [Accessed 01.03.2026].

2. Токарєв, В. М., Панфілов, Ю. І. (2024). Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: проблеми реалізації вступу до ЄС. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*, [online] 1. Available at: <https://doi.org/10.20998/2227-6890.2024.1.07> [Accessed 01.03.2026].

Соколов В.

ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРИНЦИПИ ТА ЕЛЕМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Покращення сталості міської інфраструктури може бути одним із найкращих способів вирішення найнагальніших проблем нашого часу. Сьогодні понад половина населення світу та майже три чверті населення Європи проживають у містах. Містам загрожують наслідки глобального потепління, демографічних змін та зростання ризиків для здоров'я.

Покращена міська інфраструктура, яка підвищить ефективність муніципальних послуг, може суттєво вплинути на загальні викиди, споживання та землекористування в усьому світі. Це також допоможе забезпечити безпеку, здоров'я та благополуччя міських жителів.

Для того, щоб міста могли внести зміни, які дійсно покращать життя їхніх громадян, необхідно забезпечити комплексний підхід до планування та розвитку. Його ключові принципи:

набір взаємопов'язаних рішень для міста в цілому, а не серія окремих проєктів;

інклюзивний та орієнтований на людей досвід;

стратегічне планування на основі планів, розроблених громадами, з використанням підходу «знизу вгору»;

фінансування з джерел, що вимагають стратегічних, цілісних та інклюзивних методів, що поважають права людини.

Основними елементами інфраструктури сучасного міста є:

житло (забезпечення безпечного, доступного та енергоефективного житла для всіх соціальних груп);

централізоване теплопостачання (доступність, розширення системи централізованого теплопостачання, відмова від вуглецевих джерел енергії на користь децентралізованих відновлюваних джерел енергії та дахових батарей, теплових насосів);

енергопостачання та енергоефективність (реконструкція громадських та приватних будівель для підвищення енергозбереження);

тверді побутові відходи (економіка замкнутого циклу, роздільний збір відходів, переробка та компостування);

міський простір (природні рішення, збільшення кількості зелених насаджень, планування дій у разі катастроф та криз, розвиток системи охорони здоров'я);

громадський транспорт (моделі транспорту з нульовим викидом вуглецю, доступність та мобільність транспорту, можливість дотримання соціальної дистанції, доступний транспорт);

розумні міста (технологічні рішення, що відповідають потребам населення).

Отже, міська інфраструктура відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку сучасних міст, оскільки саме через її функціонування формується якість життя населення, рівень екологічної безпеки та соціальна справедливість. Зростання міського населення, зміна клімату, демографічні проблеми та загрози громадському здоров'ю вимагають переосмислення підходів до планування та розвитку міських систем.

Бібліографічні посилання

1. United Nations, (2022). *World Cities Report: Envisaging the Future of Cities* [online]. Available at: <https://lnk.ua/nNn3bNr4M> [Accessed 19.02.2026].

2. European Commission, (2023) *The European Green Deal* [online]. Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en [Accessed 19.02.2026].

Сторчай А.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність є фундаментальною цінністю сучасної освітньої та наукової діяльності. В умовах глобалізації освіти та інтеграції України до Європейського освітнього простору питання відповідальності за порушення академічної доброчесності набуває особливої актуальності.

Після прийняття Закону України «Про освіту» [1] академічна доброчесність отримала нормативне закріплення як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу. Водночас на практиці виникають проблеми щодо ефективності механізмів притягнення до відповідальності та забезпечення справедливих процедур розгляду порушень.

Міжнародне розуміння академічної доброчесності визначає такі фундаментальні цінності, як: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність. У європейському освітньому просторі принципи академічної доброчесності інтегровані в стандарти забезпечення якості вищої освіти (ESG), що передбачають прозорість оцінювання, запобігання плагіату та ефективні дисциплінарні процедури. В українському правовому полі академічна доброчесність включає: недопущення плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації, списування, хабарництва, а також необ'єктивного оцінювання. Відповідальність здобувачів освіти за порушення принципів академічної доброчесності є важливим елементом системи забезпечення якості освіти та підтримання довіри до результатів навчання.

Передусім здобувачі освіти можуть нести дисциплінарну відповідальність, що реалізується в межах внутрішніх положень закладу освіти. До таких заходів належать попередження, зауваження, зниження оцінки, повторне проходження оцінювання, анулювання результатів виконаної роботи, а в окремих випадках – відрахування із закладу освіти. Дисциплінарна відповідальність має виховний та превентивний характер і спрямована не лише на покарання, а й на формування усвідомленого ставлення до академічних стандартів. Водночас застосування таких санкцій повинно ґрунтуватися на чітко визначених процедурах, закріплених у локальних нормативних актах, із забезпеченням права здобувача на ознайомлення з матеріалами справи та подання пояснень.

Окрім дисциплінарної, у разі порушення авторських прав (наприклад, незаконного використання чужих текстів без належного цитування) може наставати цивільно-правова відповідальність. Вона передбачає відшкодування шкоди, завданої суб'єкту авторського права, та інші заходи захисту порушених прав відповідно до норм цивільного законодавства.

У випадках, коли порушення академічної доброчесності пов'язані з корупційними діями, здобувачі освіти можуть підлягати адміністративній відповідальності відповідно до антикорупційного законодавства. Такі дії виходять за межі суто академічного проступку та становлять правопорушення публічно-правового характеру, що підриває засади справедливості й рівності в освітньому процесі. Ключовим принципом притягнення здобувачів освіти до відповідальності є дотримання пропорційності санкцій, тобто

відповідності міри впливу тяжкості вчиненого порушення, його наслідкам та обставинам справи.

Отже, відповідальність здобувачів освіти має комплексний характер і поєднує внутрішньоінституційні механізми реагування з нормами цивільного та адміністративного права. Ефективність її реалізації залежить від прозорості процедур, правової визначеності та формування в освітньому середовищі культури академічної відповідальності.

Бібліографічні посилання

1. Верховна Рада України, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://sqr.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu/> [Accessed 01.03.2026].

2. Астахова, К. (2023). Інституціональне забезпечення розвитку освітніх структур в умовах зростаючої невизначеності. *Новий колегіум*, [online] 3 (111). Available at: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.08> [Accessed 01.03.2026].

Шевцова М.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У сучасних умовах університети функціонують у середовищі зростаючої конкуренції за фінансові ресурси, людський капітал і позиції у міжнародних рейтингах, що актуалізує потребу у трансформації їх економічної моделі відповідно до європейських принципів.

Концептуальною основою трансформації стала інституційна та фінансова автономія університетів. Дослідження Інституту вищої освіти НАПН України доводять, що розширення автономії виступає ключовою передумовою підвищення ефективності управління та інтеграції у європейський освітній простір [1]. С. Калашнікова підкреслює, що автономізація має супроводжуватися розвитком стратегічного менеджменту, внутрішніх систем забезпечення якості та фінансової відповідальності керівництва [2]. Порівняльний аналіз свідчить, що університети країн ЄС функціонують у межах підприємницької моделі, яка передбачає диверсифікацію доходів, активне залучення позабюджетних ресурсів та розвиток ендаумент-фондів [4]. В українській практиці домінує бюджетно-орієнтована модель із обмеженими можливостями фінансового маневрування, що знижує адаптивність ЗВО до конкурентного середовища. Важливим елементом реформування стало впровадження формульного фінансування. За оцінкою Л. Юрчишеної, новий механізм розподілу бюджетних коштів посилює зв'язок між обсягом фінансування та результативними показниками діяльності університетів [3]. У країнах ЄС подібні підходи функціонують у поєднанні з високим рівнем інституційної автономії, тоді як в Україні спостерігається певний дисбаланс між розширенням вимог до ефективності та обмеженістю управлінських повноважень університетів [4]. Наукові джерела фіксують низку стримувальних факторів. До них належать нормативні обмеження щодо використання власних надходжень, недостатній розвиток університетських ендаументів, висока залежність від державного фінансування та нерівномірна інституційна спроможність різних ЗВО [1; 2; 4].

Сукупність зазначених проблем уповільнює формування повноцінної економічної моделі університету європейського типу. З огляду на проведений аналіз доцільно обґрунтувати такі напрями подальших перетворень: інституційне розширення реальної

фінансової автономії університетів; стимулювання диверсифікації фінансових потоків і розвитку ендаумент-фондів; удосконалення параметрів формульного фінансування з урахуванням структурної диференціації ЗВО; посилення вимог до стратегічного фінансового менеджменту університетів.

Отже, євроінтеграційні процеси виступають системним драйвером трансформації економічної моделі українських університетів. Подальша конвергенція з європейським освітнім простором потребує поглиблення інституційних реформ та підвищення управлінської спроможності закладів вищої освіти.

Бібліографічні посилання

1. Воробйова, О. П. (2015). *Автономія та врядування у вищій освіті*. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 185 с.
2. Калашнікова, С., Власова, І. (2022). Розширення фінансової автономії університетів як інструмент підвищення їх соціальної відповідальності. *Університети і лідерство*, [online] 13, с. 55–69. Available at: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2022-13-55-69> [Accessed 05.03.2026].
3. Юрчишена, Л. В. (2021). Модель фінансування вищої освіти в Україні. *Освітня аналітика України*, [online] 3 (14), с. 17–32. Available at: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-3-17-32> [Accessed 05.03.2026].
4. Шевченко, Л. С. (2015). Фінансова автономія університету: світовий досвід для України. *Право та інновації*, [online] 1 (9), с. 19–25. Available at: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Shevchenko9.pdf> [Accessed 05.03.2026].

Шейн Н.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується посиленням впливу глобалізаційних процесів, які суттєво трансформують функціонування університетів. В умовах інтенсивної міжнародної конкуренції, швидкого технологічного прогресу та зростання ролі знань у розвитку суспільства університети змушені адаптуватися до нових соціально-економічних реалій. У цьому контексті концепція сталого розвитку університету набуває особливої актуальності, оскільки передбачає гармонійне поєднання освітньої, наукової, соціальної та екологічної складових діяльності закладу вищої освіти.

Глобалізація сприяє розширенню академічної мобільності, міжнародної наукової співпраці та інтеграції університетів у світовий освітній простір [1]. Разом з тим вона створює низку викликів, зокрема посилення конкуренції за талановитих студентів і науковців, необхідність модернізації освітніх програм відповідно до міжнародних стандартів та забезпечення високої якості освітніх послуг. Університети повинні розвивати інноваційний потенціал, впроваджувати міждисциплінарні дослідження та використовувати сучасні цифрові технології для підтримки конкурентоспроможності на глобальному рівні.

Водночас національний контекст формує специфічні умови розвитку університетів. Для України до таких викликів належать демографічні зміни, обмеженість фінансових ресурсів, трансформація ринку праці та необхідність відновлення й модернізації освітньої

інфраструктури в умовах воєнних та соціально-економічних потрясінь. У цих умовах університети виконують не лише освітню та наукову функції, але й виступають важливими центрами суспільної стабільності, інновацій та регіонального розвитку.

Сталий розвиток університету передбачає формування ефективної системи управління, орієнтованої на довгострокові стратегічні цілі. Важливими складовими цього процесу є впровадження принципів академічної доброчесності, розвиток партнерства з бізнесом та органами влади, активна участь у міжнародних освітніх і наукових програмах, а також інтеграція принципів екологічної відповідальності у діяльність закладу [2]. Крім того, важливим напрямом є формування культури сталого розвитку серед студентів і викладачів, що сприяє підготовці фахівців, здатних відповідати на сучасні глобальні виклики.

Таким чином, сталий розвиток університетів в умовах глобалізаційних та національних викликів потребує комплексного підходу, який поєднує модернізацію освітнього процесу, посилення науково-інноваційної діяльності та активну взаємодію з суспільством. Реалізація такої моделі сприятиме підвищенню конкурентоспроможності закладів вищої освіти та їх ролі у формуванні сталого розвитку держави.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, К. (2023). Інституціональне забезпечення розвитку освітніх структур в умовах зростаючої невизначеності. *Новий колегіум*, [online] 3 (111). Available at: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.3.08> [Accessed 01.03.2026].
2. Кузьмак, О. (2024). Інтеграція принципів сталого розвитку в діяльності університетів України як інструмент забезпечення якості вищої освіти. *Економіка та суспільство*, [online] 69. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5117> [Accessed 10.03.2026].
3. Олешко, А. А., Лебедєв, М. К. (2025). Управління сталим розвитком закладів вищої освіти в умовах цифровізації. *Український економічний часопис*, [online] 8, с. 71–74. Available at: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/547> [Accessed 10.03.2026].

Секція V

Мова, ідентичність і комунікація в університетах світу

Cavanna D.

EXPLORING COMPLIMENTING STRATEGIES IN ORGANIZATIONAL COMMUNICATION

Recent research increasingly conceptualizes compliments not as simple expressions of politeness but as strategic instruments in business communication. While earlier research established their motivational and relational value, contemporary studies examine how complimenting strategies influence leadership effectiveness, employee engagement, professional reputation, and organizational norms. The aim of this research is to review and summarize recent academic literature on complimenting strategies in organizational communication, identifying the main theories, key concepts, and current challenges and future directions in the field.

Contemporary research on complimenting strategies draws on several established theoretical frameworks. Self-Determination Theory [7] explains that individuals seek competence, autonomy, and relatedness. Compliments function as signals of recognition and belonging, strengthening intrinsic motivation. Empirical evidence by Wahl, Stranzl, Ruppel, and Einwiller [8] demonstrates that perceived appreciation increases positive employee behaviors and reduces negative workplace outcomes. Thus, compliments are increasingly viewed as low-cost but high-impact motivational tools.

In leadership research, praise is examined through Motivating Language Theory [6]. This framework distinguishes between direction-giving, meaning-making, and empathetic language. Compliments fall within empathetic language and contribute to trust-building, emotional connection, and reinforcement of desired behaviors. Recent findings by Marhouni and Pali [5] confirm that leadership communication style employing compliments significantly influences job satisfaction, commitment, and performance.

Strategic dimensions of complimenting are further explained through Impression Management Theory [4]. Here, the special attention is given to the ingratiation – through praise, flattery, and opinion conformity, which serves as a tactic to increase likability and approval. Stern and Westphal [9] show that executives who skillfully employ ingratiation are more successful in integrating into elite professional networks. Compliments therefore contribute to image construction, credibility, and professional advancement [3; 9].

In addition, Signaling Theory [2] provides insight into how compliments reduce information asymmetry in organizations. By praising certain behaviors, leaders signal what is valued and expected, reinforcing norms and clarifying organizational priorities. Algoe's [1] "find, remind, and bind" theory further explains how appreciation strengthens professional relationships by identifying valuable partners, reinforcing relational awareness, and consolidating cooperation. In this sense, compliments function as relational signals that build trust and long-term collaboration.

Thus, across psychology, communication, management, and sociology, complimenting strategies are viewed as low-cost but high-impact tools that influence motivation, meaning, performance, norms, and power relations in business communication. While mastering strategic

praise enhances professional relationships and organizational outcomes, its effectiveness depends on authenticity, cultural sensitivity, and adaptation to digital contexts. Future research on complimenting strategies should therefore focus on cross-cultural analysis, authenticity perception, digital communication, and long-term organizational effects analysis.

References

1. Algoe, S.B. (2012). Find, Remind, and Bind: The Functions of Gratitude in Everyday Relationships. *Social and Personality Psychology Compass*, [online] 6(6), pp. 455–469. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2012.00439.x> [Accessed 3 Mar. 2026].
2. Connelly, B.L. et al. (2011). Signaling Theory: a Review and Assessment. *Journal of Management*, [online] 37(1), pp. 39–67. Available at: <https://doi.org/10.1177/0149206310388419> [Accessed 3 Mar. 2026].
3. Johansson, C. (2018). Leadership Communication. [online] In: *The International Encyclopedia of Strategic Communication*. Pp. 1–16. Available at: <https://doi.org/10.1002/9781119010722.iesc0099> [Accessed 3 Mar. 2026].
4. Jones, E., Pittman, T. (1982). Toward a General Theory of Strategic Self-Presentation. In: J. Suls, ed., *Psychological Perspectives on the Self*. Vol. 1, pp. 231–262 .
5. Marhouni, E., Pali, S. (2025). The Relationship Between Leadership Style and Managers' Communication Patterns on Employee Performance, Job Satisfaction, and Organizational Commitment. *International Journal of Innovation Management and Organizational Behavior*, [online] 5(1), pp. 122–132. Available at: <https://doi.org/10.61838/kman.ijimob.5.1.13> [Accessed 3 Mar. 2026].
6. Mayfield, M., Mayfield, J. (2002). *Leader Communication Strategies: Critical Paths to Improving Employee Commitment* [online]. Available at: https://www.academia.edu/30398413/Leader_communication_strategies_critical_paths_to_improving_employee_commitment [Accessed 3 Mar. 2026].
7. Ryan, R. M., Deci, E. L. (2021). Building a Science of Motivated Persons: Self-determination Theory's Empirical Approach to Human Experience and the Regulation of Behavior. *Motivation Science*, 7(2), 97–110.
8. Wahl, I. et al. (2025). Employee appreciation: a systematic review and research recommendations [online] In: *Annals of the International Communication Association*. Available at: <https://doi.org/10.1093/anncom/wlaf024> [Accessed 3 Mar. 2026].
9. Westphal, J.D., Stern, I. (2006). The Other Pathway to the Boardroom: Interpersonal Influence Behavior as a Substitute for Elite Credentials and Majority Status in Obtaining Board Appointments. *Administrative Science Quarterly*, [online] 51(2), pp. 169–204. Available at: <https://doi.org/10.2307/20109870> [Accessed 3 Mar. 2026].

Yemets V.

CODE-SWITCHING AS A TOOL OF COMMUNICATION

Code-switching is defined as “the practice of selecting or altering linguistic elements so as to contextualize talk in interaction” [6]. It refers to switching between two or more languages or dialects within the same conversation to clarify meaning, express identity, or adapt to a social situation [3]. The term *code-switching* was first introduced in 1954 by Hans Vogt in his review of

Uriel Weinreich's book *Languages in Contact* (1953), describing language alternation in bilingual speech [3; 1].

Modern studies view it not only as a linguistic phenomenon but also as a practical communicative strategy used in everyday interaction, media, education, and professional environments. In international workplaces, where employees often use multiple languages, code-switching can enhance communication, build trust, and demonstrate cultural awareness [4]. However, excessive switching may sometimes cause confusion or feelings of exclusion for those who do not understand both languages.

The literature review on code-switching emphasizes its cognitive, social, communicative and computational values.

Psycholinguistic and cognitive processes & theoretical distinction – Recent research explores how bilingual speakers manage multiple languages. Zhong & Fan (2023) highlight studies on bilingual language control, particularly inhibition, where one language is suppressed to activate another. They also note emerging topics such as grammatical processing during switching, plurilingualism, the rapid growth of studies after 2011, and the lack of research on many non-English language pairs [8]. Complementing this, Treffers-Daller (2023) revisits the theoretical distinction between borrowing and code-switching, where borrowing occurs when foreign words are stored in the mental lexicon and fully integrated into the receiving language, whereas code-switching involves actively alternating between two languages and using grammatical systems from both within the same conversation or sentence [7; 1].

Code-switching in media and popular culture. Nazri and Kassim (2023) demonstrate that in films, songs, social media, advertising, and literature, code-switching serves several communicative functions: referential, directive, expressive, metalinguistic, and poetic. It helps create meaning, build relationship with audiences, and increase persuasive impact [5].

Sociolinguistic and identity perspectives. Mona (2024) examines code-switching as a communicative strategy in multilingual societies, linking it to theories of identity, language contact, and power relations. The study highlights pragmatic functions such as expressing solidarity and negotiating in social hierarchy [4].

Technological and computational challenges. Dođruöz and others show that computational language systems still struggle to process mixed-language data due to limited multilingual datasets, insufficient evaluation methods, and the lack of sociolinguistic considerations in language technologies [2].

Overall, code-switching is a powerful tool that multilingual speakers use to navigate communication, social, and cultural demands. Despite challenges like cognitive load, it enhances meaning-making, identity expression, and cross-cultural connection. The analysis of corporate and creative discourses integrating code-switching can further enrich research in the presented field.

References

1. Benson, E. J. (2001). The neglected early history of codeswitching research in the United States. *Language & Communication*, [online] 21(1), pp. 23–36. Available at: <https://www.sciencedirect.com/sdfe/pdf/download/eid/1-s2.0-S027153090000124/first-page-pdf> [Accessed 8 Mar. 2026].
2. Dođruöz, A. S., Sitaram, S., Bullock, B. E. and Toribio, A. J. (2021). A survey of code-switching: Linguistic and social perspectives for language technologies. [online] In: *Proceedings of*

the 59th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and the 11th International Joint Conference on Natural Language Processing. Association for Computational Linguistics, vol. 1: Long Papers, pp. 1654–1665. Available at: <https://www.semanticscholar.org/reader/ee6d66efc86746d42ace14db30fcba9d3380e25> [Accessed 8 Mar. 2026].

2. Jones, D. A. (2023). A review and critical analysis of qualitative methodologies and data collection techniques used for code-switching research. *American Journal of Qualitative Research*, [online] 7(2), pp. 53–72. Available at: <https://www.ajqr.org/download/a-review-and-critical-analysis-of-qualitative-methodologies-and-data-collection-techniques-used-for-12988.pdf> [Accessed 8 Mar. 2026].

3. Mona, A. (2024). Code-switching in multilingual societies. *European Journal of Linguistics*, [online] 3(1), pp. 38–51. Available at: https://pdfs.semanticscholar.org/3013/75ecb640caa3ce5ebb97ac2bbf008033c9f8.pdf?_gl=1*1iv8fj6*_gcl_au*Ndc3MDM1NjAzLjE3NzE4NTcyMTA.*_ga*MTQxNTk1NjIzNi4xNzcxODU3MjEy*_ga_H7P4ZT52H5*czE3NzE4NTk0NjAkbzIkZzEkdDE3NzE4NjExODUkajU5JGwwJGgw [Accessed 8 Mar. 2026].

4. Nazri, S. N. A., Kassim, A. (2023). Issues and functions of code-switching in studies on popular culture: A systematic literature review. *International Journal of Language Education and Applied Linguistics*, [online] 13(2), pp. 7-18. Available at: <https://www.semanticscholar.org/reader/31747314f328021c750f837c6fd4633325824444> [Accessed 8 Mar. 2026].

2. Nilep, C. (2006). «Code switching» in sociocultural linguistics. *Colorado Research in Linguistics*, [online] 19. Available at: <https://doi.org/10.25810/hnq4-jv62> [Accessed 8 Mar. 2026].

3. Treffers-Daller, J. (2023). The simple view of borrowing and code-switching. *International Journal of Bilingualism*, [online] 29(2), pp. 347–370. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/13670069231168535> [Accessed 8 Mar. 2026].

4. Zhong, Z., Fan, L. (2023). Worldwide trend analysis of psycholinguistic research on code switching using bibliometrix R-tool. *SAGE Open*, 13(4). Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/21582440231211657> [Accessed 8 Mar. 2026].

Mykhailova K.

SELF-EDUCATION IN THE DIGITAL ERA: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

In recent years, self-study and informal education have gained significant attention due to rapid digitalization, open online resources, social media platforms, and AI tools that enable learning beyond formal institutions. The aim of this study is to analyse research published between 2021 and 2026 alongside the results of a survey conducted as part of this study, in order to identify the key opportunities and challenges associated with this form of learning in higher education.

Current studies focus on four main areas: self-directed and self-regulated learning, MOOCs and open online courses, social media learning, and generative artificial intelligence in education. A central concept is self-directed learning (SDL) and self-regulated learning (SRL). SDL refers to learners taking responsibility for goal-setting, resource selection, and evaluation, while SRL emphasizes planning, monitoring, and reflection strategies [5; 4]. Research demonstrates that effective self-study depends on active regulation processes: students who plan, monitor understanding, and reflect on progress achieve deeper learning outcomes [5]. However, not all

learners possess strong self-regulation skills, motivation, or digital literacy, and insufficient guidance may increase educational inequality [5; 1]. Therefore, scholars advocate balanced approaches that combine learner autonomy with structured support and feedback [5; 4].

Another important area concerns Massive Open Online Courses (MOOCs), widely used for independent learning. Although MOOCs expand access, high dropout rates remain a challenge [4]. Studies show that learners with strong SRL skills are more likely to complete courses successfully. Interventions such as reminders, reflective prompts, and progress-tracking tools positively influence engagement and performance [4]. MOOCs are most effective when course design actively supports self-regulation rather than assuming full learner independence [4].

The third theme explores informal learning through social media platforms such as YouTube and TikTok. Learning often occurs through short videos combined with interaction in comments and discussions [3; 6]. These platforms enhance accessibility and motivation, allowing learners to share perspectives and construct knowledge collaboratively. However, content quality varies significantly, and algorithms may promote popular rather than accurate information, highlighting the importance of critical thinking and source evaluation skills.

The most recent trend examines generative artificial intelligence (AI) in self-study and informal education. AI tools, including chatbots and intelligent tutoring systems, provide explanations, personalized feedback, and task support [2; 1]. Research indicates that generative AI can enhance planning and conceptual understanding, but over-reliance may reduce deep cognitive engagement when learners prioritize quick answers over comprehension [2]. Consequently, scholars emphasize that AI should function as a supportive tool that strengthens, rather than replaces, active learning and self-regulation [2; 1].

The survey on self-education of 30 participants (students and working adults) shows that most respondents engage in self-study several times a week (50%), spending 2-3 hours weekly (40%), primarily motivated by personal interest (37%) and advancement (27%). The most commonly used resources are YouTube and podcasts (52%), and online courses (26%), with languages (30%) being the most frequently studied subject, while science (10%) and IT (3%) were less popular. The main challenge identified is lack of time (40%), and although participants prefer structured courses (52%), many either measure progress through tests and quizzes (27%) or do not measure it at all and show little interest in certificates (3%). The majority (73%) strongly agree that self-education is essential for success in today's world.

These findings align with recent research (2021-2026), which emphasizes the growing role of digital platforms, learner motivation, and structured support in self-directed learning, while also confirming challenges such as limited time, the need for stronger self-regulation skills, and the importance of guided course design in digital and informal learning environments.

References

1. Navas Bonilla, C. d. R. et al. (2025). The future of education: A systematic literature review of self-directed learning with AI. *Future Internet*, [online] 17(8), p. 366. Available at: <https://doi.org/10.3390/fi17080366> [Accessed 10 Mar. 2026].
2. Roe, J., Perkins, M. (2024). Generative AI in self-directed learning: A scoping review. [online] In: *arXiv*. Available at: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2411.07677> [Accessed 10 Mar. 2026].

3. Nguyen, H., Diederich, M. (2023). Facilitating knowledge construction in informal learning: A study of TikTok scientific, educational videos. *Computers & Education*, [online] 205, Article 104896. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2023.104896> [Accessed 10 Mar. 2026].
4. Dinh, C. T., Phuong, H. Y. (2024). MOOC learners' perspectives of the effects of self-regulated learning strategy intervention on their self-regulation and speaking performance. *Cogent Education*, [online] 11(1). Available at: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2378497> [Accessed 10 Mar. 2026].
5. Li, R. et al. (2024). The role of self-directed learning in promoting deep learning processes: A systematic literature review. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, [online]13(4). Available at: <https://doi.org/10.6007/IJARPED/v13-i4/24374> [Accessed 10 Mar. 2026].
6. Garcia, M. B. (2022). TikTok as a knowledge source for programming learners: A new form of nanolearning. [online] In: *Proceedings of the International Conference on ICT and Education Technology (ICIET)*. Available at: <https://doi.org/10.1109/ICIET55102.2022.9779004> [Accessed 10 Mar. 2026].

Kripak K., Zolotarova E.

CREATING AN EMPLOYEE BRAND: INSIGHTS FROM UNIVERSITY STAKEHOLDERS

In recent years, the concept of employer and employee branding has evolved from a purely marketing-driven initiative into a core strategic function of Human Resource Management (HRM). This study reviews recent academic literature (2023-2026) on employee branding and examines a case study of Red Rocket Software, an international IT outsourcing company with a Ukrainian core and distributed European operations, focusing on its employee branding practices.

The latest literature on corporate branding shows a transition from employer branding as an external communication tool toward a strategic HRM system integrating internal and external dimensions. Research consistently highlights that effective branding depends on the alignment between the Employer Value Proposition (EVP), corporate culture, leadership behavior, and HR practices. When these elements function coherently, employees internalize organizational values and reflect them in their work and interactions. Misalignment between declared values and internal reality weakens trust, reduces retention, and undermines organizational credibility [1; 2].

Crisis adaptation in European labor markets, including Ukrainian companies, highlights the importance of transparent communication, credibility, digital engagement, and internal advocacy. Empirical evidence confirms that authentic EVPs and employee advocacy boost commitment, retention, engagement, and financial stability [3; 4].

The practical dimension of this research is illustrated through the case of international IT outsourcing company *Red Rocket Software* operating remotely and competing for highly qualified talent. Within this context, employee branding was conceptualized not as marketing content but as structural alignment. The company structured employee branding around three interconnected dimensions: *identity, experience, and advocacy*. Identity referred to whether employees clearly understood organizational values and performance standards. Experience concerned the alignment

between declared promises regarding growth, fairness, and flexibility and the daily operational reality. Advocacy was understood as voluntary and authentic external communication by employees [3; 5].

In 2025-2026 the company introduced structured career roadmaps and skill matrices for all roles. This reduced ambiguity and created a shared language regarding professional development. From a branding perspective, it minimized the gap between communicated promises and practical implementation. The implementation of the HRM platform PeopleForce centralized onboarding, documentation, and feedback processes, increasing transparency and predictability. The organization also introduced a virtual “meta office” format to strengthen informal communication in a remote environment, recognizing that culture requires infrastructural support rather than slogans.

Employee advocacy initiatives were implemented carefully, with voluntary participation on LinkedIn to preserve authenticity. Over twelve months, measurable improvements included an increase in employee Net Promoter Score (+20, +40), referral hiring near 30%, shorter time-to-fill, and reduced early-stage attrition through better expectation management. These gains were driven by alignment between brand narrative and HR systems, rather than promotional campaigns, though challenges remained in consistent messaging, leadership alignment, and trust in remote teams.

Thus, employee branding has evolved from a communication campaign into a structured management system integrating culture, leadership, HR alignment, and measurable outcomes. Authenticity, crisis adaptability, and internal advocacy drive retention, engagement, and recruitment efficiency, while alignment between values, processes, and leadership behavior produces tangible organizational benefits.

References

1. Brand Finance (2024). *Employer Brand Index 2024*. Brandirectory [online]. Available at: <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-employer-brand-index-2024.pdf> [Accessed 10 Mar. 2026].
2. EY Ukraine (2024). *Best Employer Survey in Ukraine* [online]. Available at: https://www.ey.com/en_ua/services/workforce/best-employer-survey [Accessed 10 Mar. 2026].
3. Vijayalakshmi, S. et al. (2025). Employer branding as a marketing strategy: Integrating HRM practices to attract and retain talent. *Advances in Consumer Research*, [online] iss. 4, pp. 5332–5340. Available at: <https://acr-journal.com/article/employer-branding-as-a-marketing-strategy-integrating-hrm-practices-to-attract-and-retain-talent-1655/> [Accessed 10 Mar. 2026].
4. Dzhulai, M. (2023). Adaptation of the employer brand of a Ukrainian company in the EU market during the full-scale Russian-Ukrainian war. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University, Series «Economics»*, [online] 10(1), pp. 9–18. Available at: <https://doi.org/10.52566/msu-econ1.2023.09> [Accessed 10 Mar. 2026].
5. Zhovtiak, H., Serogina, D. and Pushkar, T. (2024). Mistse brenda Robotodavtsia v kompanii [The place of the employer brand in the company]. *Skhidna Yevropa: Ekonomika, Biznes ta Upravlinnia* [*Eastern Europe Economy, Business and Management*], [online] 1(42). Available at: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.42-16> [Accessed 10 Mar. 2026].

LANGUAGE AND CULTURAL IDENTITY OF UNIVERSITY STUDENTS

In the modern world, language plays an important role in people's lives. It helps people communicate, share ideas, and understand each other. Language is also closely connected with culture and identity. Universities are places where students from different cultures and countries meet and study together. Because of this, language becomes not only a way to communicate but also a way to show cultural identity.

Language is an important part of every culture. It reflects the traditions, history, and values of a nation. When people speak their native language, they often feel a strong connection with their culture and their community. For many students, their language helps them feel proud of their cultural background and understand who they are [2].

Universities are multicultural environments. Students from different regions and countries study together and communicate every day. Because of this, many students use more than one language. For example, they may speak their native language with friends from their country and use English during classes or academic discussions. This creates a multilingual environment in universities [3].

Today English is one of the most common languages of international communication. Many universities use English in lectures, research, and international programs. English helps students from different countries communicate more easily. It also gives students more opportunities to study and work in different parts of the world [1].

However, using a foreign language in education can sometimes be difficult for students. Students who are not native speakers of English may feel nervous during presentations or discussions. They may need more time to express their ideas. Despite these difficulties, communication in different languages helps students improve their language skills and become more confident [1].

At the same time, native languages remain very important for students. Through their native language students keep their culture, traditions, and connection with their families. Language helps them keep their cultural identity even when they study in international environments.

Another important aspect is intercultural communication. At universities students learn not only academic subjects but also how to communicate with people from different cultures. Language becomes a bridge that connects people with different backgrounds. Through communication students learn respect, tolerance, and understanding of other cultures [2].

In conclusion, language plays an important role in the cultural identity of university students. It is not only a tool for communication but also a way to express culture and personal identity. In multicultural universities students use language to communicate, share ideas, and understand different cultures. That is why the connection between language and identity is an important topic for research in modern education [3].

References

1. Crystal, D. (2003). *English as a Global Language* [online]. Cambridge: Cambridge University Press. Available at: https://www.cambridge.org/core/books/english-as-a-global-language/690D300092A3B5E4733677FCC9A42E98?utm_source=chatgpt.com [Accessed 8 Mar. 2026].

2. Norton, B. (2013). *Identity and Language Learning* [online]. Multilingual Matters. Available at: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/109779> [Accessed 8 Mar. 2026].

4. Block, D. (2007). *Second Language Identities* [online]. Available at: https://www.academia.edu/946093/Second_Language_Identities_by_Block_D [Accessed 8 Mar. 2026].

Гненна В., Ануфрієва І.

УКРАЇНСЬКА МОВА В УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Після окупації Криму та східних територій України в 2014 р., а особливо після Повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., Україна опинилася в центрі міжнародної уваги. Зокрема ці події спричинили переосмислення місця України у світовому науковому просторі. У західноєвропейській славистиці тривалий час домінував *русоцентричний* підхід, за якого Росія розглядалася як головний репрезентант східнослов'янського світу, а українська мова, культура й історія часто маргіналізувалися. Сучасний геополітичний контекст сприяє поступовому перегляду цих підходів і посиленню уваги до українських студій як окремого напрямку досліджень.

Станом на 2026 р. у Франції тільки **Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO)** пропонує незалежні програми з української мови на всіх академічних рівнях. Втім, у липні 2024 р. Перша леді України О. Зеленська започаткувала міжнародну ініціативу «Глобальна коаліція українських студій», для об'єднання університетів і наукових установ світу задля розвитку українських студій. До складу коаліції входять 12 ЗВО Франції, наприклад: **INALCO, Sorbonne Université, Université de Lorraine, Université Rennes 2, Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne, Nantes Université, Université de Rennes** тощо. Учасники активно залучені до україністичних досліджень, підтримки українських студентів, а також міжнародних ініціатив щодо України.

Як вже було згадано, через геополітичний контекст інтерес європейської громадськості до українознавства зріс. Відповідно окремі університети Франції розширили або започаткували освітні пропозиції, пов'язані з Україною. **Université de Lorraine** започаткував франко-український диплом з міжнародного менеджменту та бізнесу; за даними звіту *Ukrainian Studies in Europe*, **Sorbonne Université** планує з 2025 р. запропонувати українську мову в межах програм центральноєвропейських студій; **Université de Strasbourg** запроваджує курс «Langues et dialectes en Ukraine» у 2026-2027 н. р. Паралельно університети активізували академічні заходи, присвячені війні в Україні (міжнародні конференції, публічні лекції, круглі столи тощо).

Водночас розвиток українських студій у Франції стикається з низкою викликів. У **INALCO** кількість навчальних годин української мови залишається меншою, ніж у програмах інших слов'янських мов, а частина ініціатив у **Sorbonne Université** реалізується завдяки тимчасовому грантовому фінансуванню. Попри зростання інтересу до україністики, брак стабільної фінансової підтримки залишається ключовою перешкодою для довгострокового розвитку програм.

Подальший розвиток українських студій значною мірою залежить від стабільної фінансової та інституційної підтримки вже започаткованих ініціатив, а також від координації на європейському рівні. Перспективним напрямом є розширення освітніх програм, створення спеціалізованих модулів і інтеграція української мови не лише у програми славістики, але й у ширший спектр академічних дисциплін. За сприятливого розвитку це може сприяти формуванню стійких академічних структур українських студій у Європі, тоді як відсутність довгострокової підтримки ризикує призвести до зниження інтересу до України та збереження русоцентричних підходів у славистиці.

Бібліографічні посилання

1. INALCO (2025). *Ukrainian Studies in Europe Situation Report* [online]. Available at: https://www.inalco.fr/sites/default/files/2026-02/Report%20%20Ukrainian%20Studies%20in%20Europe_Update%20Feb%202026.pdf [Accessed 8 Mar. 2026].
2. Shevchenko, N. (2011). Викладання української мови у французьких вищих навчальних закладах. Методичні посібники з української мови. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 6, pp. 33–40.
3. Kiss, N., Pidkuimukha, L., Skintey, L. and Orobchuk, D. (2025). Present and future of the Ukrainian language teaching and Ukrainian studies in Europe. [online] In: *The Routledge Handbook of the Sociopolitical Context of Language Learning*. Pp. 9–34. Available at: <https://doi.org/10.4324/9781003398172-3> [Accessed 8 Mar. 2026].
4. (2026). *Global Coalition for Ukrainian Studies* [online]. Available at: <https://www.gcus.org/> [Accessed 8 Mar. 2026].

Коробкова Д.

МЕМНА КУЛЬТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРС У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ

У сучасному світі інтернет став одним із основних видів комунікації, особливо серед молоді. Соціальні мережи, усілякі різні онлайн платформи та месенджери – вони формують нові, більш продвинуті способи спілкування, які мають відмінні характеристики, наприклад, через неформальний стиль викладу та активне залучення візуального контенту.

Одним із сучасних явищ цифрової культури – меми. Це не лише смішні зображення, але й оригінальний спосіб комунікації, який досить активно використовується у студентському житті. Меми дозволяють молодому поколінню передавати думки, ділитися емоціями та реагувати на різні життєві ситуації. Їхня сила в тому, що завдяки поєднанню зображення та короткого тексту вони становляться ефективним способом передачі різної інформації, який легко сприймається та миттєво розповсюджується в інтернет – просторі. У студентському середовищі, не обмежуючись лише гумором, мем стає основою для неформального спілкування, змінює звичні способи висловлювання та об'єднує студентів у єдину культурну групу.

Однією із причин популяризації мемів серед студентської молоді – це їхня швидкість та зручність. Університетські роки зазвичай є дуже насиченими різноманітними подіями, навчальними завданнями та дедлайнами, тому вони часто обирають щось максимально

просто та швидко, щоб не гаяти час. У таких умовах мему стають більш ефективними та є потужним механізмом для передачі емоцій та міркувань без потреби довгих пояснень.

Завдяки візуальній формі мем може миттєво передати настрій або реакцію на певну ситуацію. Наприклад, замість того, щоб робити детальний опис, як складно готуватися до екзамену або виконувати численні завдання одночасно, достатньо буде надіслати належний мем, який зрозумілий більшості студентів. Таким чином здійснюється економія часу, що є характерною рисою сучасного інтернет – середовища.

Мова, яка використовується в інтернет мемах, має свої характерні особливості. Насамперед вона є менш формальною та більш емоційною порівнюючи з традиційним письмовим мовленням. Наприклад, поміж студентів поширеними є слова на зразок “кринж”, “жиза”, “база”, які дуже швидко передають певні емоційні стани або ситуації. Використовуючи подібні слова створюється відчуття невимушеного спілкування та допомагає підкреслити належність до певного юнацького середовища.

Ще однією особливістю мемної комунікації є гра зі словами. У мемах можуть бути навмисно використовуватися орфографічні помилки, незвичні мовні конструкції або поєднання українських та англійських слів. Такі прийоми часто мають гумористичний ефект і роблять мем більш виразним та краще запам’ятовується.

Мему виконують не лише комунікативну, а й соціальну функцію. Вони допомагають студентам відчувати себе частиною певної спільноти. Спільне розуміння жартів, окремих ситуацій і культурних відсилань створює своєрідний “код”, який зрозумілий лише тим, хто належить до цієї групки людей. У цьому сенсі мему можна розглядати як “пароль” студентського середовища. Якщо людина розуміє жарт, то вона автоматично стає “своєю” у цій спільноті.

Окрім того, всесвіт мемів часто виконує роль психологічної підтримки. Коли студенти бачать мему про труднощі навчання або щось подібне, вони розуміють, що їх переживання є спільними з багатьма іншими. Через це зменшується напруга та і ситуація вже не така і складна, яка здавалась до цього.

І як висновок, що мемна культура є важливою частиною сучасного інтернет – спілкування студентів. Мему – це не лише про розваги, а й ефективний спосіб комунікації, що дозволяє швидко передати емоції. Вони впливають на мовні практики підростаючого покоління та сприяють поширенню сленгу, нових мовних форм і візуальних елементів комунікації. Вони об’єднують молодь у веселі та сумні моменти життя. Тому мемна культура є важливим об’єктом дослідження у сфері сучасної лінгвістики та медіакомунікації.

Бібліографічні посилання

1. Гудзь, Н. О., (2015). Інтернет – дискурс як новий тип комунікації: структура, мовне оформлення, жанрові формати. [online] У: Сучасні лінгвістичні студії. Житомир: Вид-во ЖТУ ім. Франка, с. 61–87. Available at: <https://eprints.zu.edu.ua/16727/1/%D0%93%D1%83%D0%B4%D0%B7%D1%8C.pdf> [Accessed 10 Mar. 2026].
2. Борець, А., Грисюк, В., (2025). Мова покоління vs “ прикольна” картинка: студентські уявлення про мему в цифровій культурі. *Інтегровані комунікації*, [online] 2(2001). Available at: <https://doi.org/10.28925/2524-2652.2025.218> [Accessed 10 Mar. 2026].

Ткаченко Є.

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК МОВИ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ СВІТУ

У ХХІ столітті англійська мова набула статусу універсального засобу міжнародної комунікації. Особливо важливу роль вона відіграє у сфері науки та вищої освіти, де забезпечує ефективний обмін знаннями, результатами досліджень та інноваційними ідеями між студентами та науковцями різних країн.

Дослідники зазначають, що в умовах глобалізації англійська мова фактично стала *lingua franca* сучасного наукового середовища, оскільки саме нею публікується більшість наукових статей, проводяться міжнародні конференції та здійснюється міжуніверситетська співпраця [4]. Використання спільної мови комунікації значно полегшує доступ до наукової інформації та сприяє інтеграції дослідників у світовий академічний простір.

Одним із важливих факторів поширення англійської мови в університетах світу є процес інтернаціоналізації освіти. Багато закладів вищої освіти пропонують англійськомовні освітні програми, що дозволяє залучати іноземних студентів та викладачів, а також підвищувати конкурентоспроможність університетів на міжнародному освітньому ринку [3]. Такий підхід сприяє розвитку академічної мобільності та формуванню міжкультурної комунікації між представниками різних країн.

Крім того, англійська мова активно використовується як мова професійного та академічного спілкування у різних сферах діяльності. Для ефективної комунікації у міжнародному науковому середовищі необхідно володіти спеціалізованою академічною лексикою, навичками наукового письма, підготовки доповідей та участі у професійних дискусіях [1]. Саме тому в університетах активно впроваджуються курси англійської мови для академічних цілей (*English for Academic Purposes*).

Важливим аспектом використання англійської мови у науковій діяльності є її роль у стандартизації наукового дискурсу. Завдяки використанню єдиної мови комунікації зменшується ймовірність непорозуміння, підвищується точність формулювань та ефективність міжнародної співпраці [2]. Крім того, спільна мова сприяє поширенню інноваційних ідей та результатів досліджень у глобальному масштабі.

Науковці також підкреслюють, що розвиток англійської академічної комунікації тісно пов'язаний із цифровізацією науки та розширенням міжнародних наукових мереж. Значна частина електронних наукових баз даних, журналів та освітніх ресурсів функціонує англійською мовою, що робить її необхідним інструментом для доступу до актуальної наукової інформації.

Отже, англійська мова відіграє важливу роль у сучасній міжнародній академічній комунікації. Вона є основним засобом обміну науковими знаннями, сприяє розвитку міжнародної співпраці між університетами та відкриває широкі можливості для студентів і науковців.

Використання англійської мови у сфері науки та освіти забезпечує доступ до міжнародних наукових ресурсів, сприяє академічній мобільності та інтеграції університетів у світовий освітній простір. У зв'язку з цим володіння англійською мовою стає важливою складовою професійної підготовки сучасного студента та молодого дослідника.

Бібліографічні посилання

1. Ісакова, Є. П. (2024). Ділова англійська мова як міжнародний комунікаційний інструмент. *Академічні студії, «Гуманітарні науки»*, 2. Available at: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.2.3> [Accessed 10 Mar. 2026].
2. Чепурна, М., Сторожук, О. та Морозовська, Л. (2025). Англійська мова як універсальний механізм модернізації дипломатичного дискурсу у глобальному середовищі XXI століття. *Вісник науки та освіти*, [online] 11 (41), с. 1357–1369. Available at: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/32927/32889> [Accessed 10 Mar. 2026].
3. Купчик, Л., Літвінчук, А. (2022). Англійська мова як засіб викладання у вищій школі: європейський контекст. *Молодь і ринок*, [online] 9, с. 118–122. Available at: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271021> [Accessed 10 Mar. 2026].
4. Кошарна, Н., Велика, А. та Зайцева, К. (2025). Роль англійської мови як засобу академічної комунікації в міжнародному науковому середовищі. *Вісник науки та освіти*, [online] 9, с. 357–366. Available at: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/28493> [Accessed 10 Mar. 2026].

Секція VI
Перекладознавство у світі університету:
сучасні дослідницькі вектори

Безрядіна О.

**ПЕРЕКЛАД ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ – СУЧАСНИЙ
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ НАПРЯМОК**

Переклад в ХГУ «НУА» відіграє важливу роль, а підготовка майбутніх перекладачів поєднує теоретичні та практичні аспекти перекладацької діяльності. Студенти набувають знань у різних галузях перекладу, знайомляться з сучасними підходами до аналізу текстів, засвоюють не лише теоретичні, а й практичні знання, що сприяє формуванню перекладацької компетентності та вмінню адекватно передавати зміст, стиль і прагматичні особливості тексту оригіналу.

Зростання ролі політичної комунікації в умовах глобалізації та інтенсивного розвитку міжнародних відносин зробило переклад політичних промов актуальним напрямом сучасних досліджень. Важливого значення набуває переклад інавгураційних промов, які вказують на проблеми, що стоять перед країною та світом, а також на бачення президента щодо подолання цих криз. Саме тому такі промови активно перекладають та цитують у різних ЗМІ і, безсумнівно, особливу увагу зараз привертають виступи Президента США Дональда Трампа

Головною метою під час перекладу політичних промов є застосування таких мовних засобів, які викликали б у цільового реципієнта такі ж емоції, що й у співвітчизників. Тому перекладач має застосовувати певні перекладацькі стратегії, які зберігали б прагматичний та емоційний аспекти першоджерела.

Д. Трамп, виголошуючи 20 січня 2025 року інавгураційну промову, звертався до використання епітетів, метафор, лексичних повторів, а також градації:

Thrilling new era – захоплююча, нова ера.

The pillars of our society lay broken

стовпи нашого суспільства лежали зламани.

All of this will change starting today, and it will change very quickly

Все це зміниться починаючи з сьогодні, і це зміниться дуже швидко.

Dignity and power and strength – з гідністю і силою та міццю [1; 2].

Як бачимо, при перекладі усі ці прийоми були збережені, оскільки при їх опущенні, вплив на публіку значно знизився б.

Варто також зазначити використання паралелізму:

We will be prosperous, we will be proud, we will be strong, and we will win like never before

Ми будемо процвітаючими. Ми будемо гордими. Ми будемо сильними, і ми будемо перемагати як ніколи раніше [1; 2].

Як бачимо, президент США досить часто використовує займенник *we* разом із дієсловом *will*. Така тактика об'єднує націю, готує громадян до спільного подолання труднощів, а також підтверджує те, що президент стоїть поруч із народом.

Варто також зазначити частотність використання дієслова *change*, словосполучення *America first*, прикметника *great*, що простежується не лише в інавгураційні промові 2025 року, а й в промові 2017 року [1; 2; 3].

Отже, під час перекладу інавгураційних промов варто зважати не лише на мовну, а й на комунікативно-прагматичну сферу, застосовувати певні перекладацькі стратегії, аби адекватно відтворити лексичні та синтаксичні стилістичні прийоми.

Бібліографічні посилання

1. Гороховський, Д. (2025). *Інавгураційна промова Дональда Трампа* [online]. Available at: <https://ukranews.com/ua/publication/4123-inauguratsijna-promova-donalda-trampa-povnyj-tekst> [Accessed 19 Feb. 2026].

2. Politico (2017). *Full text: 2017 Donald Trump inauguration speech transcript* [online]. Available at: <https://www.politico.com/story/2017/01/full-text-donald-trump-inauguration-speech-transcript-233907> [Accessed 19 Feb. 2026].

3. U.S. Capitol (2025). *The Inaugural Address* [online]. Available at: <https://www.whitehouse.gov/remarks/2025/01/the-inaugural-address/> [Accessed 19 Feb. 2026].

Ковалевський В.

АДАПТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВПРАВ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІЙ ПІДГОТОВЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СИНЕРГІЯ МОВ, ТЕХНОЛОГІЙ І ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі іншомовна підготовка набуває не лише освітнього, а й соціально-економічного значення. Інтенсифікація міжнародної співпраці, розвиток цифрових технологій, систем автоматизованого перекладу (CAT-інструментів, нейронного машинного перекладу) та міжкультурної бізнес-комунікації актуалізують потребу в адаптивних моделях навчання іноземних мов. У цьому контексті особливого значення набуває добір вправ, здатних забезпечити формування мовної, комунікативної та перекладацької компетентностей з урахуванням вікових, когнітивних і професійних особливостей здобувачів освіти.

Метою тез є обґрунтування адаптивного підходу до організації системи вправ у навчанні іноземних мов дітей, підлітків і дорослих студентів з урахуванням викликів цифрової трансформації, потреб міжкультурної комунікації та перекладознавчої підготовки майбутніх фахівців. Положення ґрунтуються на аналізі сучасних методичних підходів і власному досвіді викладання англійської та німецької мов у різних вікових групах.

Адаптивний підхід розглядається як принцип організації навчального процесу, що передбачає гнучке поєднання різних типів вправ залежно від віку, рівня підготовки, мотивації, професійної спрямованості та умов навчання. На відміну від традиційних моделей, він передбачає системну інтеграцію мовних, комунікативних і перекладацьких компонентів як наскрізних складників фахової підготовки – а не лише варіативність завдань.

За змістовою спрямованістю вправи поділяються на лексичні та граматичні, за характером мовленнєвої діяльності — на рецептивні (читання, аудіювання) і продуктивні (говоріння, письмо). В умовах глобальних змін особливого значення набувають комунікативні, інтерактивні та перекладацькі вправи, що моделюють реальні ситуації

професійного спілкування, роботи з текстами різних жанрів і стилів, а також взаємодії з цифровими інструментами – зокрема критичного аналізу машинного перекладу.

У роботі з дітьми шкільного віку доцільним є використання ігрових, візуально насичених інтерактивних вправ із залученням цифрових платформ. Засвоєння мовних структур відбувається переважно інтуїтивно через повторювані мовленнєві моделі та рольові ситуації, що формує базу для подальшого усвідомленого опанування мови.

Підліткова аудиторія характеризується розвитком абстрактного й критичного мислення. Для цієї групи ефективним є поєднання лексико-граматичних тренувань із дискусійними та проєктними завданнями, а також зіставний аналіз оригінального тексту й кількох варіантів його перекладу – людського та машинного. Такий підхід розвиває мовну рефлексію, перекладацьку чутливість і медіаграмотність.

У роботі з дорослими студентами – зокрема майбутніми перекладачами – центральне місце посідають професійно орієнтовані перекладацькі вправи: постредагування машинного перекладу (МТРЕ), порівняльний аналіз перекладацьких рішень, робота з галузевою термінологією, моделювання усного послідовного перекладу в ділових переговорах, підготовка локалізованої ділової кореспонденції. Використання систем автоматизованого перекладу виступає дидактичним інструментом розвитку критичного мислення й формування перекладацької компетентності відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Таким чином, адаптивний підхід до системи вправ забезпечує синергію мовної, комунікативної та перекладацької підготовки на всіх рівнях навчання. Інтеграція перекладознавчих завдань і цифрових інструментів дозволяє сформувати фахівця, здатного до ефективної міжкультурної комунікації та роботи в умовах сучасного технологізованого бізнес- та інформаційного середовища.

Варакута М.

ДОСЛІДЖЕННЯ КІНОПЕРЕКЛАДУ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ВЕКТОР УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ

Розглядаючи перекладознавство у світі університету та його сучасні дослідницькі вектори, неможливо оминати увагою інтеграцію аудіовізуального перекладу в академічний простір. Сучасний університет виступає не лише осередком класичних знань, а й лабораторією для вивчення новітніх форм міжкультурної комунікації, серед яких кінодискурс посідає провідне місце.

Одним із перспективних напрямів наукових розвідок у цьому контексті є відтворення мовленнєвих портретів персонажів культових телесеріалів. Яскравим прикладом для аналізу слугує ідіолект Дейєнеріс Таргарієн із серіалу «Гра престолів», еволюція якого становить значний виклик для перекладача.

Спираючись на сучасні підходи до мовленнєвого портретування [1], аналіз ідіолекту персонажа доцільно здійснювати на трьох взаємопов'язаних рівнях: лексичному, синтаксичному та стилістичному. Еталонним матеріалом для такого аналізу є ключова сцена фіналу першого сезону (епізод «Fire and Blood»), де відбувається масштабна трансформація мовленнєвої поведінки героїні. Матеріалом для практичного аналізу слугували тексти

субтитрів, розміщені у відкритому доступі: оригінальний скрипт [2] та україномовний переклад [3].

На **лексичному рівні** мовлення Дейєнеріс маркується використанням специфічних реалій вигаданого світу та емоційно-оцінної лексики. Так, лексема *khalasar* (*You will be my khalasar*) передається транскодуванням (*Ви будете моїм кхаласаром*), що зберігає її екзотичний колорит. Прикметно, що лексема *collars* відтворюється прямим еквівалентом (*Зніміть нашийники*), що зберігає оригінальну семантику анімалізації рабів і підсилює драматизм моменту.

На **синтаксичному рівні** спостерігається перехід до коротких перформативних висловлювань та рубаних імперативів, маркуючи нову владну позицію героїні. Фраза *I free you* перекладена дослівно – *Я звільняю вас*. Однак при перекладі умовної конструкції *Go if you wish, no one will stop you* використано модуляцію: *Ідіть, якщо бажаєте, ніхто вас не утримує*. Перекладач замінює форму майбутнього часу (*will stop*) на теперішній (*утримує*), що переносить акцент із потенційної дії на констатацію наявного факту абсолютної свободи.

Головний виклик для перекладача полягає у збереженні цієї величної тональності в умовах жорстких технічних обмежень аудіовізуального твору, зокрема ізохронії та ліпсинку. Англійська репліка Дейєнеріс *I free you* складається з трьох складів і вимовляється дуже швидко. Український відповідник *Я звільняю вас* має п'ять складів, що створює ризик порушення таймінгу і змушує акторку дубляжу пришвидшувати темп, що може дисонувати з повільною, королівською манерою мовлення персонажа на екрані.

Крім того, вимога ліпсинку обмежує вибір еквівалентів. В оригіналі слово *stop* (*no one will stop you*) закінчується білабіально-зімкненим приголосним [p], що візуально супроводжується змиканням губ акторки. В українському варіанті (*не утримує*) цей рух відсутній, що демонструє необхідність жертвувати фонетичною точністю для збереження прагматики та стилістики репліки.

Дослідження стратегій відтворення мовлення Дейєнеріс дозволяє простежити збереження цілісності художнього образу в кіноперекладі. Результати проведеного аналізу демонструють необхідність глибокого розуміння студентами екстралінгвістичних та технічних чинників кіноперекладу, що безперечно підвищує якість їхньої професійної підготовки.

Бібліографічні посилання

1. Івахненко, А. О. (2021). Мовленнєва характеристика образу Мори Айзл у детективному романі Т. Геррітсен «The Apprentice». *Закарпатські філологічні студії*, вип. 17, т. 2, с. 189–193.
2. *Game of Thrones* Subtitles English [online]. Available at: https://www.opensubtitles.org/en/_subtitles/4820996/game-of-thrones-fire-and-blood-en [Accessed 09 March 2026].
3. *Game of Thrones* Subtitles English [online]. Available at: https://www.opensubtitles.org/en/_subtitles/9260560/game-of-thrones-fire-and-blood-uk [Accessed 09 March 2026].

Глібко С.

АКТУАЛЬНІ ЗАДАЧІ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ВІДСТОЮВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Перекладознавство в сучасних умовах війни в Україні та входження нашої держави у європейський та світовий простори стає важливим рушієм міжнародних зв'язків. Особливо актуальними стають сфери військових, юридичних перекладів. Зупиняючись в дослідженні на юридичному перекладі, можливо звернути увагу на актуальні та мультізадачні аспекти юридичного перекладу – переклад термінології та різногалузевих нормативно-правових актів.

Серед останніх робіт щодо юридичного перекладу можливо зупинитися на дослідженнях лінгвістичних факторів при перекладі української юридичної термінології англійською мовою. А. К. Солодка [2, с. 224], посилаючись на Н. П. Яцишину, відмічає сталі поняття «термінологія» як сукупності термінів та «терміносистема» як упорядкування стихійно сформованої термінології, коли деяка сукупність номінативних одиниць, відповідних поняттям тієї чи іншої галузі знань, трансформується певним чином в організовану систему термінів із зафіксованими відносинами між ними. Також дослідниця подає розуміння термінологічного простору, який розкривається як «сукупність терміносистем у мові професійної комунікації». Також необхідно погодитися з А. К. Солодкою [2, с. 227] щодо виокремлених компонент перекладацької стратегії при доборі чи конструюванні англійських еквівалентів тих юридичних термінів, які відбивають специфіку українського права: перевірка компонентів українського термінологічного поєднання та його багатозначності; перевірка компонентів потенційного англійського еквівалента та його багатозначності; їх зіставлення за обсягом значень; розмежування квазісинонімів; розгляд усієї тематичної групи (всього правового поля) в цілому; облік словотвірних (мотиваційних) зв'язків; стилістична перевірка компонентів українського (англійського) термінологічного поєднання за критерієм архаїчності. На наш погляд, відповідні компоненти мають застосовуватися і при «зворотному» перекладі.

Н. Шеверун, Г. Лейцюсь, Я. Мозгова відмічають, що термінологічна нееквівалентність різних правових систем може бути зумовлена наявністю в юридичному плані лінгвістичного та культурного компонентів, оскільки право априорі відображає історичні події, традиції, культуру народу [3, с. 162]. Л. Роєнко, О. Горлатова, С. Редько, посилаючись на П. Ньюмарка, вирізняють такі методи перекладу: дослівний або буквальний переклад; еквівалентний переклад; семантичний переклад; адаптація: це «найвільніша» форма перекладу; вільний переклад; ідіоматичний переклад; комунікативний переклад [1, с. 93]. Науковці цитують О. Ghazi, С. Vnini і відмічають, що під час перекладу тексту юридичної спрямованості перекладачеві потрібно мати на увазі етнокультурні відмінності правових систем різних країн, намагатися зберегти семантико-структурну близькість перекладу оригіналу [1, с. 94].

На наш погляд, можна відмітити, що при юридичному перекладі лінгвістично-етнічний бар'єр може бути подоланий при синтезі знань перекладознавства та юридичної науки.

Бібліографічні посилання

1. Роєнко, Л., Горлатова, О. та Редько, С. (2021). Особливості перекладу юридичних текстів. *Актуальні питання іноземної філології*, [online] 15, с. 91–96, Available at: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19648> [Accessed 30 Dec. 2025].
2. Солодка, А. К. (2023). Переклад лінгвоправових явищ як акт міжкультурної комунікації різних правових систем. *Часопис Київського університету права*, [online] 2, с. 224–229. Available at: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.48> [Accessed 30 Dec. 2025].
3. Шеверун, Н., Лейцюсь, Г. та Мозгова, Я. (2021) «Лінгвокультурні фактори перекладу юридичних термінів». *Молодий вчений*, [online] 2 (90), с. 161–166. Doi: 10.32839/2304-5809/2021-2-90-31. Available at: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-2-90-31> [Accessed 30 Dec. 2025].

Коренева А.

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасне суспільство висуває вимогу поєднання професійної компетентності з культурною освіченістю, тому міжкультурна орієнтація у навчанні іноземних мов набуває особливої актуальності. Метою цієї роботи було дослідити форми реалізації принципів міжкультурної орієнтації та визначити роль мобільних технологій у процесі дистанційного навчання німецької мови.

Аналіз наукових досліджень підтверджує значну увагу вітчизняних і зарубіжних учених до проблеми інтеграції міжкультурної комунікації у процес вивчення мов. Вивчення німецької мови супроводжується ознайомленням студентів із культурою Німеччини та зіставленням її з власними національними традиціями. Важливу роль відіграють автентичні навчальні комплекси, що містять соціокультурну інформацію та формують інтерес до предмета. До ефективних форм реалізації принципів міжкультурної орієнтації належать: робота з автентичними текстами, аналіз відео й публікацій, презентація проєктів, круглі столи, віртуальні подорожі, вечори німецької культури. Дистанційне навчання розширює можливості міжкультурних контактів: використання веб-камери для спілкування з носіями мови, залучення онлайн-технологій, доступ до актуальних автентичних матеріалів у відкритому доступі.

Було зроблено спробу систематизувати сучасний спектр цифрових інструментів для оволодіння німецькою мовою, доступних українським студентам та зробити класифікацію за функціональними групами та перевагами. Систематизація сучасних онлайн-ресурсів дозволила виділити чотири основні категорії:

1. академічні платформи (Deutsche Welle, Goethe-Institut, vhs-Lernportal);
2. мобільні додатки (Duolingo, Busuu, Memrise, Drops);
3. сервіси для занять з репетиторами (Preply, Italki, Buki);
4. допоміжні медіа-ресурси (Easy German, Lingua.com).

Було виявлено, що для досягнення рівня B1 необхідно близько 600–700 годин активної практики; найбільш результативним є комбіноване використання різних типів ресурсів у поєднанні з міжкультурними формами роботи.

Зроблено висновки, що кожна категорія має свої переваги: академічні ресурси забезпечують системність, мобільні додатки підтримують регулярність та мотивацію, платформи з репетиторами гарантують індивідуальний підхід, медіа-ресурси сприяють зануренню в живу мову та культуру.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення ефективності інтеграції мобільних технологій та автентичних матеріалів у підготовці студентів до міжнародних іспитів (Goethe, Telc, TestDaF).

Куценко Т.

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ – АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасне перекладознавство охоплює дослідження актуальних проблем перекладу спеціалізованої термінології у сфері академічної комунікації та спирається на новітні теоретико-методичні підходи до перекладознавчих досліджень. Переклад маркетингової термінології в межах наукового дискурсу є складним і багатоаспектним процесом, що вимагає врахування специфіки формування та функціонування терміносистем. Англomовний маркетинговий дискурс, зокрема представлений у працях Ф. Котлера, характеризується високим рівнем концептуальної насиченості, активним використанням багатокомпонентних термінів, неологізмів та англіцизмів, що ускладнює їх адекватну передачу українською мовою [3, с. 12].

Основні труднощі перекладу пов'язані з відсутністю прямих еквівалентів у національній терміносистемі, відмінностями культурних і соціально-економічних реалій, а також необхідністю збереження прагматичної точності та наукової дефінітивності тексту. У наукових працях з маркетингу терміни виконують не лише номінативну, а й концептуалізуючу функцію, що зумовлює підвищені вимоги до їх перекладу [1, с. 14]. Дослідження свідчать, що значна частина англomовних маркетингових термінів адаптується шляхом локалізації, що дозволяє зберегти їх наукову релевантність та відповідність українському академічному дискурсу [2, с. 31; 4, с. 203]. Маркетингова термінологія вирізняється динамічним розвитком, зумовленим процесами діджиталізації, трансформацією споживчої поведінки та впровадженням інноваційних бізнес-моделей, що призводить до появи термінів і концепцій, які не мають усталених українських відповідників. Так, поняття 'Marketing 5.0' у працях Ф. Котлера перекладається з урахуванням контексту як «Маркетинг 5.0. Технології для людства», що поєднує калькування з елементами описового перекладу [3, с. 15]. Важливою особливістю є переважання багатокомпонентних термінів: за даними досліджень, близько 74,6 % становлять двокомпонентні конструкції, наприклад *competitive advantage* – «конкурентна перевага» [2, с. 34]. Їх переклад потребує аналізу семантичної стійкості, внутрішньої ієрархії компонентів та контекстуальної нейтральності. Додаткові труднощі виникають у зв'язку з полісемією та явищем транстермінологізації, коли один і той самий термін використовується в різних галузях знань із частковою зміною значення. У таких випадках перекладачеві необхідно чітко визначити галузеву приналежність терміна та спиратися на контекст його функціонування в науковому тексті.

Отже, переклад англomовної маркетингової термінології в науковому дискурсі потребує комплексного підходу, що поєднує мовну та фахову компетентність перекладача. Адекватна передача термінів, зокрема у працях Ф. Котлера, можлива за умови врахування контексту, системності терміносистеми та використання стратегій локалізації й перекладацьких трансформацій, що забезпечує точність, однозначність і наукову коректність українських маркетингових текстів.

Бібліографічні посилання

1. Мулик К., Гуменний М. (2019). Особливості перекладу англійських рекламних слоганів українською мовою. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*, 29, с. 13–22.
2. Budko A. (2021). To the problem of English advertising texts translation into Ukrainian language. In: *Contemporary Issues in Philology. Innovative Methods of Teaching Foreign Languages: monograph*. Kharkiv: O. M. Beketov NUUE, vol. 1, pp. 28–39.
3. Kotler, P., Kartajaya, H., Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for Humanity*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. 256 p.
4. Riabovol, S. (2022). Specificity of reproduction of English-language advertising texts in the Ukrainian language. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*, вип. 50, с. 201–207.

Лахман О.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний науковий дискурс змінюється під впливом цифрових технологій і розвитку штучного інтелекту. Інтернет як комунікативний простір сприяє мовним трансформаціям, зокрема появі AI-неологізмів – нових термінів, що позначають концепти та процеси, пов'язані з генеративними моделями, машинним навчанням і алгоритмічною взаємодією [1].

Матеріалом дослідження є англomовні TED Talks та їх офіційні українські переклади. Увагу зосереджено на стратегіях відтворення AI-неологізмів українською мовою.

Вибірка включає неологізми з галузей медицини, економіки, екології та освіти, представлені композитами (*machine unlearning*), техно-метафорами (*hallucinating model*) і новими словотвірними формами (*AI-driven*), що відповідає природі цифрових неологізмів.

Проблеми перекладу AI-неологізмів українською мовою зумовлені як їхньою новизною, так і відсутністю усталених термінологічних відповідників. Аналіз україномовного перекладу новітніх термінів свідчить, що доцільно застосовувати інноваційно-нормативну перекладацьку стратегію, яка поєднує збереження новизни AI-терміна з дотриманням принципів українського термінотворення. Вона передбачає використання транслітерації, калькування або створення мотивованих неологізмів із контекстуальною експлікацією. Такий підхід забезпечує семантичну точність, системність і поступову інтеграцію нової лексики в український науковий дискурс.

Розглянемо неологізм «Algotрасу», представлений у виступі Сільвена Дюрантона «How humans and AI can work together to create better businesses». Автор підкреслює: «*The essence of bureaucracy is to favor rules and procedures over human judgment. And AI decides*

solely based on rules. Many rules inferred from past data but only rules. And if human judgment is not kept in the loop, AI will bring a terrifying form of new bureaucracy I call it "algotocracy" -- where AI will take more and more critical decisions by the rules outside of any human control. Is there a real risk? Yes» [2]. Структурний неологізм «algotocracy» складається з кореня *algo* (від *algorithm* – «алгоритм») та суфікса *cracy* (від грецького *kratia* – «влада»). Він позначає форму управління, де рішення приймаються алгоритмами замість людей, тобто «владу алгоритмів». У сучасному контексті цей термін описує нову форму цифрової бюрократії, де алгоритми штучного інтелекту перебирають на себе функції управління, часто стаючи прихованою владою всередині корпоративних структур. Дюрантон наголошує, що для успішного розвитку бізнесу важливо уникати «алгократії», інтегруючи ШІ як інструмент, який поєднує аналітичні можливості алгоритмів із досвідом людини.

Транслітерація терміна «алгократія» як адаптація іноземного слова до українського написання зберігає його міжнародний характер, забезпечує системність термінотворення та точну передачу змісту. Дослідження AI-неологізмів і їх перекладу допомагає краще зрозуміти мовні інновації цифрової епохи й підвищує компетентність перекладачів.

Бібліографічні посилання

1. Чирвоний, О. (2025). Мова штучного інтелекту: лінгвістичний та соціолінгвістичний аналіз неологізмів сфери ШІ (2016-2025). *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філологія*, [online] 61. Available at: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.61.20> [Accessed 14 Mar. 2026].

2. Duranton, S. (2019). How humans and AI can work together to create better businesses [online]. In: *TED@BCG Mumbai*. Available at: https://www.ted.com/talks/sylvain_duranton [Accessed 28 Feb. 2026].

Нетяга В.

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ – УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ВИМІР

Оскільки перекладознавство є одним із провідних напрямів підготовки фахівців у ХГУ «НУА», воно посідає важливе місце у внутрішньому науково-освітньому просторі університету. Навчальний процес поєднує теоретичні засади перекладу з практичною роботою з текстами різних галузей. Студенти опановують сучасні підходи до аналізу спеціалізованих текстів, засвоюють принципи термінологічної точності та адекватності перекладу, що сприяє формуванню професійної перекладацької компетентності.

Актуальним напрямом сучасних досліджень є переклад юридичної документації у сфері захисту даних, що зумовлено розвитком інформаційних технологій та зростанням обсягу міжнародних правових документів. Такі тексти регламентують обробку, зберігання та передачу персональної інформації, а отже, потребують особливої точності й однозначності при перекладі. У цьому контексті особливу увагу привертає проблема відтворення спеціалізованих термінів, закріплених у нормативно-правових актах.

Як зазначає Д. Фурт, «незважаючи на різні підходи до визначення поняття «термін», більшість дослідників дотримуються позиції, що «термін» – це слово або словосполучення, яке означає спеціальне поняття і містить наукову інформацію» [3, с. 257].

Під час передачі термінів, наголошує В. Карабан, треба вміти знайти відповідний еквівалент у рідній мові та розширювати знання термінів-еквівалентів [2, с. 280].

Дуже часто в українських текстах можна зустріти терміни, які були запозичені з англійської мови. Завдяки цьому їхня передача здійснюється шляхом транскодування [3, с. 276], наприклад: *stakeholders* – *стейкхолдери* [1].

Через особливості української граматики застосовують також прийом описового перекладу або експлікації [2, с. 297], наприклад: *machine-readable* – *такий, що легко зчитується машиною* [1].

Наступний спосіб – інверсія (зміна порядку компонентів словосполучення): *data subject* – *суб'єкт даних* [1].

Неточний переклад термінів має низку причин. Наприклад, вибір невідповідного для кожного конкретного випадку значення будь-якого слова, зазвичай іменника. Також часто буває, що вузькоспеціалізовані терміни зрозумілі лише фахівцям конкретної галузі. А іноді це може бути неякісний підпорядкований переклад, що є наслідком відсутності ретельного лексико-семантичного аналізу терміну, чи його контекстуального значення.

Точна передача термінів, а особливо юридичних, є дуже важливою. Тому варто знати особливості їх передачі та застосовувати певні прийоми. Найчастіше застосовують еквіваленти, транскрипцію чи транслітерацію, експлікацію та інверсію. Їх можуть також поєднувати. Під час передачі термінів варто також зважати на контекст і враховувати особливості спеціалізації [3, с. 280].

Бібліографічні посилання

1. *Загальний регламент про захист даних (GDPR)* [online]. Available at <https://gdpr-text.com/uk/> [Accessed 14 Dec. 2025].
2. Карабан, В. (2004) *Переклад англійської наукової і технічної літератури* [online]. Available at https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf [Accessed 14 Dec. 2025].
3. Фурт, Д. (2018) Способи перекладу термінів українською мовою з англійської *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, [online] 17, с. 272–281. Available at <https://journal.kdpu.edu.ua/filstd/en/article/view/196/188> [Accessed 14 Dec. 2025].

Скоробогатова В.

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД – ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВЕКТОР ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УНІВЕРСИТЕТІ

Внутрішній світ університету – це простір постійної взаємодії наукових традицій та новітніх викликів. Оскільки перекладознавство у світі університету сьогодні розвивається надзвичайно динамічно, ХГУ «НУА» активно впроваджує сучасні дослідницькі вектори в освітній процес. Професійна підготовка студентів поєднує теоретичні засади перекладацької діяльності з практичними навичками, що дозволяє майбутнім фахівцям гармонійно інтегруватися у глобальний медіапростір. Одним із таких пріоритетних напрямів є аудіовізуальний переклад, який через умови функціонування цифрових платформ висуває нові вимоги до кваліфікації перекладача. Отже, вивчення особливостей субтитрування стає невід'ємною частиною наукового та практичного життя сучасного університету.

Сучасний аудіовізуальний переклад формується в умовах активного впливу масмедійного простору. Дослідники кінодискурсу наголошують, що тривалий і систематичний вплив англomовного медіаконтенту сприяє не лише популяризації мови, а й трансляції певних культурних та ідеологічних моделей [1, с. 102].

Кінодискурс розглядається як цілісне утворення, що поєднує вербальні та невербальні компоненти. Мовна складова кінодискурсу представлена як усними формами, так і письмовими елементами, що ускладнює процес перекладу та потребує комплексного підходу [1, с. 103].

Переклад кінотексту здійснюється в умовах взаємодії щонайменше двох мов і культур, що зумовлює необхідність прагматичної та культурної адаптації. До основних труднощів аудіовізуального перекладу належать відтворення розмовної лексики, гумору, гри слів, сленгу, інтонаційних та стилістичних особливостей мовлення персонажів. Водночас перекладач має враховувати вік, соціальний і культурний статус персонажів, а також режисерський задум і загальну стилістику твору [1, с. 104].

Одним із найпоширеніших видів аудіовізуального перекладу є субтитрування, яке характеризується жорсткими просторово-часовими обмеженнями. Субтитри орієнтовані на візуальне сприйняття, тому перекладач повинен співвідносити швидкість читання з тривалістю кадру, забезпечуючи зручність сприйняття тексту. Як правило, субтитри обмежуються двома рядками і не можуть перевищувати певний відсоток екранного простору, що зумовлює необхідність мовної компресії та відбору найважливішої інформації [1, с. 104].

На відміну від художнього письмового перекладу, кінопереклад є більш вільним, проте пов'язаний не лише з лінгвістичними, а й із технічними труднощами, такими як синхронізація з відеорядом та збереження комунікативного ефекту. Неспівпадіння мовних систем англійської та української мов потребує використання перекладацьких трансформацій [2, с. 28].

У процесі перекладу кінотексту перекладач неминуче інтерпретує зміст і образи персонажів, надаючи перекладеному тексту певної самостійної естетичної цінності в новому культурному контексті [2, с. 28]. Саме тому підготовка майбутніх перекладачів повинна включати формування умінь працювати з цифровими ресурсами, сценаріями, довідковими матеріалами та спеціалізованим програмним забезпеченням.

Таким чином, переклад субтитрів виступає не лише актуальним дослідницьким вектором у межах університетської науки, а й фундаментальною складовою професійної підготовки перекладача. Поєднання мовної компетентності з технічними навичками дозволяє вирішувати актуальні проблеми взаємодії культур у медіапросторі, що є ключовим показником якості сучасної вищої освіти.

Бібліографічні посилання

1. Гридасова, О. (2014) Кінодискурс як об'єкт навчання кіноперекладу. *Вісник Житомирського державного університету*, [online] вип. 2 (74), с. 102–105. Available at <https://eprints.zu.edu.ua/11755/1/19.pdf> [Accessed 28 Dec. 2025].

2. Гудманян, А., Плетенецька, Ю. (2012) До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Філологічна, [online] вип. 25, с. 28–30. Available at <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CN R=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nznuoaf _2012_25_12 [Accessed 28 Dec. 2025].

Фільчаков К.

ПОЕТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД – АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМОК СТУДЕНТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Внутрішній світ сучасного університету сьогодні є простором постійної взаємодії наукових традицій та новітніх викликів, де перекладознавство розвивається надзвичайно динамічно. Професійна підготовка студентів у цьому напрямі поєднує теоретичні засади з практичними навичками, що дозволяє не лише вивчати лінгвістичні особливості тексту, а й гармонійно інтегруватися у глобальний медіапростір через відтворення культурних смислів.

Актуальність вивчення поетичного перекладу в університетському середовищі зумовлена також необхідністю опанування складних перекладацьких трансформацій через неспівпадіння мовних систем, зокрема англійської та української. На відміну від суто технічних видів перекладу, робота з поетичним текстом є більш вільною, проте вона неминуче пов'язана з інтерпретацією образів в новому культурному контексті. Формування уміння працювати з цифровими ресурсами, сценаріями та спеціалізованим програмним забезпеченням стає фундаментальною складовою підготовки, оскільки сучасний поетичний переклад часто функціонує в умовах активного впливу масмедійного простору. Таким чином, поєднання мовної компетентності з технічними навичками є ключовим показником якості та дозволяє вирішувати актуальні проблеми взаємодії культур.

Сучасна американська рок-поезія є складним лінгвокультурним феноменом, де вербальний компонент нерозривно пов'язаний із емоційною інтенсивністю та ідеологічним навантаженням. Вираження гніву та внутрішнього протесту в цьому жанрі часто виходить за межі класичної літературної норми, що ставить перед перекладачем завдання не просто передати значення слів, а відтворити специфічну «співочість» та прагматичний вплив тексту. Як зазначає Йохан Франзон, переклад пісенних текстів передбачає складний вибір між збереженням смислу, природністю звучання та можливістю виконання, що є критично важливим для збереження драйву та агресивної енергетики рок-композицій [1].

Протестна функція рок-дискурсу реалізується через використання обценної лексики, метафор руйнування та синтаксичних конструкцій, що імітують живий, розгніваний голос. У процесі перекладу таких засобів виникає потреба в глибокій адаптації, оскільки прямий еквівалент не завжди здатен передати той самий рівень соціального виклику, який закладений в оригіналі. Лоуренс Венуті наголошує на важливості стратегії «форенізації» або «доместикації», де перекладач має вирішити: залишити культурно-специфічні маркери протесту американського суспільства чи адаптувати їх під протестні настрої цільової аудиторії [3].

Особливу увагу слід приділити відтворенню внутрішнього стану ліричного героя, чий гнів часто спрямований проти системних інституцій або внутрішніх демонів. Використання

специфічного сленгу та афроамериканського діалекту (AAVE) у деяких напрямках американського року (наприклад, ню-метал чи панк-рок) створює додаткові бар'єри. За словами Пітера Лоу, переклад музичного тексту — це завжди пошук компромісу між поетичною формою та музичним ритмом, де емоційна автентичність вираження гніву часто є пріоритетнішою за денотативну точність [2]. Таким чином, переклад американської рок-поезії вимагає від фахівця не лише філологічної підготовки, а й розуміння музичної антропології та соціолінгвістичного контексту епохи.

Бібліографічні посилання

1. Franzon, J. (2008). *Choices in Song Translation: Singability in Print, Subtitles and Singing*. *The Translator*, [online] 14(2), pp. 373–399. Available at: <https://doi.org/10.1080/13556509.2008.10799263> [Accessed 02 March 2026].
2. Low, P. (017). *Translating Song: Lyrics and Texts*. London: Routledge.
3. Venuti, L. (2017). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. 3rd ed. London: Routledge.

Хижняк О.

МІСЦЕ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ У СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Художній переклад посідає важливе місце у сучасних перекладацьких дослідженнях, оскільки поєднує лінгвістичні, літературознавчі та культурологічні аспекти аналізу тексту. На відміну від інших видів перекладу, художній переклад передбачає не лише передачу змісту оригінального твору, а й відтворення його естетичної цінності, стилістичних особливостей та індивідуального авторського стилю. Саме тому однією з ключових проблем перекладознавства є дослідження способів збереження ідіостилу письменника у перекладі, що дозволяє максимально точно передати художню своєрідність літературного твору іншою мовою.

У сучасному вітчизняному перекладознавстві важливим напрямом досліджень є вивчення особливостей відтворення індивідуального авторського стилю зарубіжних письменників у перекладі українською мовою. Ідіостиль письменника зазвичай охоплює специфічні мовні, стилістичні, композиційні та прагматичні характеристики, які відображають унікальність авторської манери письма та визначають художню цінність літературного твору. Тому проблема адекватного відтворення цих особливостей у перекладі зумовлює актуальність даного дослідження.

У загальному розумінні ідіостиль – це сукупність мовно-виражальних засобів, що виконують естетичну функцію та вирізняють мовлення окремого письменника з-поміж інших; індивідуальна система мовних засобів автора, яка формує його неповторну творчу манеру [1]. Ідіостиль Агати Крісті зумовлюється своєрідним поєднанням мовних, стилістичних, композиційних, жанрових, психологічних і соціокультурних чинників.

Письменниця пише свої твори у жанрі класичного детективу, для якого характерні чітка логічна композиція, послідовний виклад подій та лаконічний опис фактів. Для її стилю також притаманні простота і стислість мовлення, відсутність надмірних описів, активне використання діалогів та несподіваний фінал. Важливу роль відіграють психологічні аспекти

розкриття злочину, обмежене коло персонажів-підозрюваних, а також елементи введення читача в оману.

На формування ідіостилю Агати Крісті вплинули також її життєвий досвід, зокрема робота медсестрою та асистенткою фармацевта під час Першої світової війни, а також подорожі Європою та Близьким Сходом у складі археологічних експедицій. Не менш важливим є соціокультурний контекст Великої Британії ХХ століття з характерними для нього традиційними цінностями, уявленнями про мораль, справедливість та класову структуру суспільства.

Отже, аналіз творчості Агати Крісті свідчить про наявність виразного ідіостилю, сформованого під впливом жанрових особливостей класичного детективу, мовної лаконічності, психологічної спрямованості оповіді та соціокультурного контексту епохи. Під час перекладу її творів важливо враховувати ці чинники, оскільки саме вони забезпечують збереження художньої своєрідності та стилістичної цілісності тексту.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі перекладацьких стратегій відтворення ідіостилю Агати Крісті в українських перекладах її творів. Зокрема, перспективним є порівняльне дослідження різних перекладацьких версій одного й того ж тексту з метою виявлення найбільш ефективних способів передачі стилістичних і жанрових особливостей класичного детективу. Такі дослідження сприятимуть розвитку теорії художнього перекладу та поглибленню розуміння механізмів передачі індивідуального авторського стилю у міжкультурній комунікації.

Бібліографічні посилання

1. Коткова Л.І. (2012). Ідіостиль, індивідуальний стиль і ідіолект: проблеми розмежування. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*, 2, с. 26–29.

Секція VII

Інформаційна культура та математичне мислення як чинники формування інтелектуального простору університету

Лешта Є.

МАТЕМАТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОКАЗУ ТА АРГУМЕНТАЦІЇ

У сучасному суспільстві особливого значення набуває здатність людини логічно мислити, аргументовано висловлювати власну позицію та критично оцінювати інформацію. В умовах інформаційного перевантаження та поширення маніпулятивних технологій культура доказу й аргументації стає необхідною складовою освіченості. Саме математика є тією навчальною дисципліною, яка системно формує навички строгого мислення, логічного обґрунтування та побудови переконливих доведень.

Культура доказу – це сукупність умінь логічно будувати міркування, обґрунтовувати твердження на основі чітких правил, уникати суперечностей і логічних помилок. Аргументація передбачає послідовне використання фактів, законів, аксіом або раніше доведених тверджень для підтвердження істинності певного висновку.

У математиці доказ є центральним елементом пізнання. На відміну від емпіричних наук, де значну роль відіграє експеримент, у математиці істинність тверджень встановлюється шляхом логічного доведення. Такий підхід формує в учнів і студентів розуміння того, що будь-яке твердження повинно мати достатні підстави.

Ще з часів античності математика розглядалася як зразок строгої науки. У праці «Начала» Евклід заклав аксіоматичний метод побудови знання: від чітко сформульованих аксіом – до логічно виведених теорем. Така структура стала основою для розвитку наукової аргументації в цілому [1].

Вивчення геометрії, алгебри, математичного аналізу сприяє формуванню таких якостей як послідовність мислення, здатність виділяти суттєве, уміння працювати з припущеннями, навички дедуктивного та індуктивного міркування, критичне ставлення до неперевіраних тверджень.

Згідно з дослідженнями Джорджа Поя, викладеними у праці «Як розв'язувати задачу», процес розв'язування задачі є не лише технічною процедурою, а й школою логічної аргументації. Автор підкреслює важливість аналізу умови, висунення гіпотез, перевірки результатів – тобто повноцінного логічного циклу міркування [2].

Доведення у математиці – це не просто формальна вимога. Воно виконує кілька важливих функцій, а саме:

1. Перевірочна функція – гарантує істинність твердження.
2. Пояснювальна функція – допомагає глибше зрозуміти сутність явища.
3. Розвивальна функція – формує аналітичне мислення.
4. Комунікативна функція – забезпечує можливість передавати знання іншим.

Американський математик і педагог Річард Скемп у своїх роботах підкреслював різницю між «інструментальним» і «реляційним» розумінням математики. Реляційне

розуміння передбачає усвідомлення зв'язків між поняттями та вміння пояснювати, чому певне твердження є істинним. Саме такий підхід формує справжню культуру доказу [3].

У сучасному світі важливо не лише вміти доводити математичні теореми, а й критично оцінювати інформацію в повсякденному житті. Статистичні дані, графіки, відсотки, економічні показники – усе це потребує математичної грамотності. Математична освіта навчає аналізувати числові дані, допомагає виявляти логічні помилки, формує здатність відрізнити факт від припущення, розвиває аргументовану дискусію.

Таким чином, математика виходить за межі навчального предмета й стає універсальним інструментом інтелектуального розвитку [4].

Формування культури доказу є необхідним не лише для майбутніх математиків. Юристи, економісти, менеджери, науковці, програмісти – усі вони щоденно використовують логічну аргументацію.

Для студентів економічних спеціальностей, зокрема у сфері бізнес-управління, математична підготовка є основою аналітичного прийняття рішень, обґрунтування фінансових показників, оцінки ризиків, побудови стратегічних моделей тощо. У цьому контексті математика формує відповідальність за висновки та привчає спиратися на докази, а не на інтуїцію чи припущення.

Математика є не лише системою знань про числа, величини та структури, а й потужним засобом формування культури доказу та аргументації. Через систему доведень, логічних міркувань і розв'язування задач вона розвиває здатність мислити послідовно, критично та обґрунтовано.

У сучасному суспільстві саме ці якості визначають рівень інтелектуальної культури особистості. Тому роль математики у формуванні культури доказу та аргументації є фундаментальною і незамінною.

Бібліографічні посилання

1. Железнякова, Е. Ю., Лебедева, І. Л. та Лебедев, С. С. (2024). *Теорія ймовірностей та математична статистика* [online]. Available at: <http://ebooks.git-elt.hneu.edu.ua/tvms/p-1-3.html> [Accessed 20 Feb. 2026].
2. Поя, Д. (1991). *Як розв'язувати задачу*. Львів: Квантор, 216 с.
3. Skemp, R. (1978). Relational Understanding and Instrumental Understanding. *The Arithmetic Teacher*, vol. 26, 3, pp. 9–15.
4. Бевз, Г. П. (1989). *Методика викладання математики*. Київ: Вища школа, 367 с.

Лук'янова А.

МАТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИХОВАНИХ ДАНИХ: ФЕНОМЕН «ПОМИЛКИ ТОГО, ХТО ВИЖИВ»

Вища математика традиційно асоціюється у суспільстві та серед студентів виключно зі складними обчисленнями та абстрактними формулами, що часто приховує її справжню прикладну цінність. Проте, як зазначає професор математики Джордан Елленберг, математика – це насамперед «здоровий глузд, доведений до абсолюту» [1].

Проблема аналізу даних полягає в тому, що людський мозок схильний до когнітивних спотворень, зокрема до фокусування виключно на наявній, поверхневій інформації,

ігноруючи приховані змінні. Мета роботи – продемонструвати на класичних історичних та економічних прикладах феномен «помилки того, хто вижив» та обґрунтувати, чому для об'єктивного математичного аналізу найважливішими є ті дані, яких ми не бачимо.

Класичним прикладом ігнорування прихованих даних є завдання з оптимізації бронювання американських бомбардувальників під час Другої світової війни, яке вирішувала Статистична дослідницька група (SRG). Емпіричні дані свідчили, що літаки, які поверталися з бойових вильотів, мали найбільше пробоїн на фюзеляжі та крилах. Очевидним, але хибним рішенням військового командування було додатково зміцнити саме ці ушкоджені зони [2]. Математик Абрахам Вальд, застосувавши строгий аналітичний підхід, довів, що наявні пробоїни ілюструють не вразливі місця, а навпаки – запас міцності. Тобто це ті пошкодження, з якими літак здатний повернутися на базу. Вирішальну роль у цьому аналізі відіграли невидимі дані: літаки, які отримали влучання у двигун або бензобак, зазнавали фатальних руйнувань і просто не поверталися [3]. Відповідно, Вальд запропонував бронювати ті місця, де у вцілілих машин пробоїн не було. Цей статистичний феномен згодом отримав назву «помилка того, хто вижив» (survivorship bias).

Трансляція цього парадоксу в сучасну економіку та бізнес-аналітику яскраво ілюструється феноменом «мільярдера-недовченика». Сучасний медіапростір часто фокусується на історіях видатного успіху таких фігур, як Білл Гейтс або Марк Цукерберг, формуючи хибний стереотип, що відмова від класичної університетської освіти є ледь не гарантованим шляхом до створення технологічної імперії. У цьому випадку математика дозволяє виявити когнітивне спотворення через призму умовної ймовірності та теореми Басса. Нехай подія S – досягнення видатного бізнес-успіху (статус мільярдера), а подія D – відрахування з університету [1]. Суспільство аналізує наявні дані та бачить відносно високу ймовірність $P(D/S)$ – помітну частку тих, хто покинув навчання, серед уже успішних бізнесменів. Проте для об'єктивного аналізу ефективності такої життєвої стратегії необхідна обернена ймовірність $P(S/D)$ – шанси досягти успіху за умови відрахування. Згідно з формулою Басса, ця ймовірність обчислюється так:

$$P(S/D) = \frac{P(D/S) \cdot P(S)}{P(D)}$$

Математична пастка полягає в тому, що базова ймовірність стати мільярдером $P(S)$ є статистично мізерною (наближається до нуля). Водночас знаменник $P(D)$, який відображає загальну кількість усіх студентів, що покинули навчання, є величезним. Відповідно, реальна ймовірність $P(S/D)$ також наближається до нуля [1]. Початківці, які намагаються копіювати шлях Цукерберга, перебувають у полоні ілюзії, оскільки не бачать «збитих літаків» економіки – сотень тисяч недовчених студентів, чії стартапи збанкрутували і які назавжди зникли з поля зору ділових медіа. Аналогічне ігнорування статистики масових банкрутств системно спотворює оцінку будь-яких бізнес-стратегій [4].

Подібні приклади демонструють, що математичне мислення полягає не лише у виконанні обчислень, а передусім у вмінні правильно інтерпретувати дані та враховувати інформацію, яка може бути відсутньою.

Таким чином, феномен прихованих даних є універсальним і суттєво впливає на об'єктивність оцінки подій у будь-якій сфері – від військової інженерії до фінансової аналітики. Головне правило ефективного аналітичного мислення вимагає завжди ставити

критичне запитання: «Які саме дані відсутні у цій вибірці?». Справжній математичний аналіз – це не просто здатність підрахувати всі видимі пробоїни на крилах, а вміння за допомогою логіки та здорового глузду помітити критичну відсутність пробоїн на двигуні.

Бібліографічні посилання

1. Ellenberg, J. (2014). *How not to be wrong: The power of mathematical thinking*. New York: Penguin Press, 480 p.
2. Mangel, M., Samaniego, F. J. (1984). Abraham Wald's work on aircraft survivability. *Journal of the American Statistical Association*, 79(386), pp. 259–267.
3. Wald, A. (1943). *A method of estimating plane vulnerability based on damage of survivors*. Statistical Research Group, Columbia University, 102 p.
4. Taleb, N. N. (2001). *Fooled by randomness: The hidden role of chance in life and in the markets*. New York: Texere, 368 p.

Тихоненко М.

ГІПОТЕЗА МАТЕМАТИЧНОГО ВСЕСВІТУ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Математика традиційно сприймається студентами як набір абстрактних формул та алгоритмів, відірваних від реальності. Така установка знижує мотивацію до вивчення математичних дисциплін і обмежує розвиток математичного мислення. Водночас сучасна теоретична фізика пропонує концепції, здатні радикально змінити ставлення до математики. Однією з таких концепцій є гіпотеза математичного Всесвіту (Mathematical Universe Hypothesis, МУН), сформульована фізиком-космологом Максом Тегмарком, яка стверджує, що фізична реальність не просто описується математикою, а є математичною структурою [4].

Мета роботи – дослідити мотиваційний потенціал гіпотези математичного Всесвіту для формування математичного мислення студентів в інтелектуальному просторі університету.

Ідея про математичну природу реальності має глибоке історичне коріння. Ще Піфагор стверджував, що «все є число», а Галілей зазначав, що книга природи написана мовою математики. У ХХ столітті Юджин Вігнер звернув увагу на «непостижиму ефективність математики у природничих науках» – феномен, за якого абстрактні математичні конструкції, створені без жодного зв'язку з фізикою, згодом виявляються ідеальними інструментами для опису природних явищ [5]. М. Тегмарк доводить цю ідею до логічної межі: він пропонує ієрархічну модель реальності, де кожен рівень – від соціології та психології до хімії та квантової фізики – зводиться до фундаментальнішого, а в основі всього лежить математична структура [3].

Згідно з МУН, зовнішня фізична реальність є математичною структурою, тобто між математичним описом і тим, що описується, немає онтологічної різниці. Це означає, що математика – не просто зручна мова для запису законів природи, а сама тканина реальності. Тегмарк розрізняє чотири рівні мультиверсу, де четвертий рівень охоплює всі можливі математичні структури, кожна з яких потенційно є окремим всесвітом. Хоча ця гіпотеза залишається дискусійною і зазнає критики за проблему визначення поняття «математична

структура» та за складність емпіричної верифікації [1], вона ставить перед студентами фундаментальне питання: чому математика настільки ефективно описує Всесвіт?

Саме це питання має значний мотиваційний потенціал для формування математичного мислення. Коли студент усвідомлює, що диференціальні рівняння описують не лише абстрактні криві, а й рух планет і поширення хвиль; що група симетрій – це не формальна алгебраїчна конструкція, а фундаментальний принцип, на якому побудовано Стандартну модель фізики елементарних частинок, – математика перестає бути набором відірваних вправ і перетворюється на спосіб пізнання глибинної структури реальності. Дослідження показують, що усвідомлення значущості навчального матеріалу є одним із ключових факторів внутрішньої мотивації [2].

Впровадження ідей МУН в освітній процес може реалізовуватися через кілька механізмів: міждисциплінарні лекції, що демонструють зв'язок математичних структур із фізичними явищами; проєктну діяльність, де студенти досліджують математичні моделі реальних процесів; філософські дискусії щодо природи математики та її ролі у пізнанні. Такий підхід сприяє формуванню не лише технічних навичок, а й математичного світогляду – розуміння математики як універсальної мови, що єднає різні галузі знань в інтелектуальному просторі університету.

Таким чином, гіпотеза математичного Всесвіту, попри свій дискусійний статус у теоретичній фізиці, має значний педагогічний і світоглядний потенціал та сприяє стимулюванню розвитку математичного мислення студентів. Вона надає математиці екзистенційного значення, перетворюючи її з формального інструменту на ключ до розуміння фундаментальної природи реальності, і тим самим формує інтелектуальний простір університету, де математичне мислення стає невід'ємною складовою загальної культури пізнання.

Бібліографічні посилання

1. Hamkins, J. D. (2012). The set-theoretic multiverse. *The Review of Symbolic Logic*, 5(3), pp. 416–449.
2. Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), pp. 54–67.
3. Tegmark, M. (2008). The mathematical universe. *Foundations of Physics*, 38(2), pp. 101–150.
4. Tegmark, M. (2014). *Our mathematical universe: My quest for the ultimate nature of reality*. New York: Alfred A. Knopf, 432 p.
5. Wigner, E. P. (1960). The unreasonable effectiveness of mathematics in the natural sciences. *Communications in Pure and Applied Mathematics*, 13(1), pp. 1–14.

Каплуновський С.

РОЛЬ МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПОДОЛАННІ КОГНІТИВНИХ СПОТВОРЕНЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ

У сучасному суспільстві людина щоденно стикається зі значними обсягами інформації. Соціальні мережі, новинні ресурси, рекламні повідомлення та інші медіаканали

формують інформаційне середовище, що характеризується надлишком даних. У таких умовах значно зростає ризик виникнення когнітивних спотворень – систематичних помилок мислення, що впливають на сприйняття фактів, оцінювання інформації та прийняття рішень [1].

Когнітивні спотворення виникають через обмежені можливості людського мозку швидко обробляти великі обсяги інформації. Серед найпоширеніших можна назвати ефект підтвердження, коли людина схильна сприймати лише ту інформацію, яка відповідає її попереднім переконанням, ефект якоря, що проявляється у надмірній залежності від першої отриманої інформації, а також евристику доступності, коли люди оцінюють ймовірність подій на основі інформації, яка легше згадується [2].

У таких умовах важливу роль відіграє розвиток математичного мислення. Математичне мислення характеризується логічністю, системністю, здатністю до аналізу та узагальнення. Воно передбачає використання чітких алгоритмів, доказів і обґрунтувань, що дозволяє більш об'єктивно оцінювати інформацію та перевіряти її достовірність.

Однією з ключових характеристик математичного мислення є здатність працювати з абстракціями та моделями. Це дає змогу аналізувати складні явища, виділяти основні чинники та встановлювати логічні зв'язки між ними. У контексті інформаційного переважання така здатність допомагає структурувати отриману інформацію, відокремлювати факти від припущень та уникати поспішних висновків.

Крім того, математичне мислення сприяє розвитку статистичної грамотності [3]. Використання елементів статистики, теорії ймовірностей та аналізу даних дає змогу оцінювати достовірність інформації, виявляти маніпуляції з даними та критично ставитися до числових показників, які часто використовуються у медіа, політичних повідомленнях і рекламі. Наприклад, знання основ теорії ймовірностей дає змогу розуміти різницю між ймовірністю події та її суб'єктивним сприйняттям, що допомагає уникати помилкових висновків щодо «малоймовірних», але яскравих подій. Зокрема, елементи байєсівського підходу до оцінювання ймовірностей навчають коригувати власні висновки після отримання нової інформації, що сприяє більш обґрунтованому аналізу фактів та зменшує вплив когнітивних спотворень.

Ще одним важливим аспектом є здатність математичного мислення формувати раціональний підхід до прийняття рішень. Людина, яка звикла до логічного аналізу та доказового мислення, менш схильна до емоційних або імпульсивних рішень [4]. Вона прагне перевірити інформацію, порівняти різні джерела, проаналізувати статистичні дані та зробити висновок на основі аргументів.

Особливо актуальним розвиток математичного мислення є для студентів та молоді, які активно користуються цифровими технологіями та соціальними мережами. Саме в цьому середовищі часто поширюється неперевірена інформація, маніпулятивні повідомлення та фейкові новини. Навички логічного аналізу, роботи з даними та критичного оцінювання інформації допомагають протидіяти таким явищам.

Таким чином, математичне мислення можна розглядати як важливий інструмент формування інформаційної культури сучасної людини. Воно сприяє розвитку критичного мислення, допомагає уникати когнітивних спотворень та забезпечує більш об'єктивне сприйняття інформації в умовах інформаційного переважання. Подальший розвиток цих

навичок у системі освіти є важливою умовою підготовки молоді до життя в умовах інформаційного суспільства. У цьому контексті розвиток математичного мислення студентів слід розглядати як важливу складову формування інтелектуального простору сучасного університету.

Бібліографічні посилання

1. Канеман, Д. (2023). *Мислення швидко й повільно*. Київ: Наш формат, 480 с.
2. Tversky, A., Kahneman, D. (1974). Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science*, 185(4157), pp. 1124–1131.
3. Гігеренцер, Г. (2019). *Розуміння ризику: як приймати правильні рішення*. Київ: Основи, 362 с.
4. Палеха, Ю. І., Герасимчук, В. І., та Шиян, О. М. (2002). *Основи психології та педагогіки*. Київ: Видавництво Європейського університету, 164 с.

Карабан Д.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Сучасний університет перебуває у стані цифрової трансформації, ключовим фактором якої є штучний інтелект. Інтелектуальні інформаційні системи інтегруються у всі компоненти внутрішнього середовища університету: освітній процес, наукову діяльність, управління та комунікацію. Штучний інтелект перестає бути допоміжним інструментом і стає активним учасником освітнього середовища [1].

Одним із основних напрямів використання штучного інтелекту є персоналізація навчання. Інтелектуальні системи дозволяють аналізувати освітню діяльність студентів, визначати рівень засвоєння матеріалу та адаптувати навчальний контент відповідно до індивідуальних потреб. Це сприяє підвищенню ефективності навчального процесу та формуванню індивідуальних освітніх траєкторій.

Важливим напрямом є використання штучного інтелекту в управлінні університетом. Інтелектуальні системи можуть застосовуватись для аналізу успішності студентів, оптимізації розкладу, управління ресурсами та підтримки прийняття управлінських рішень. Це забезпечує підвищення ефективності функціонування університету як організаційної системи.

Впровадження штучного інтелекту змінює характер взаємодії між викладачем і студентом. Викладач перестає бути єдиним джерелом інформації і виконує роль наставника, консультанта та організатора навчального процесу. Студент отримує доступ до інтелектуальних систем, які забезпечують швидкий доступ до знань і підтримку навчальної діяльності.

Разом із можливостями виникають і нові виклики [2]. Однією з основних проблем є забезпечення академічної доброчесності. Використання систем штучного інтелекту може знижувати рівень самостійності студентів і створювати ризики формального засвоєння знань. Також актуальними є питання етичного використання штучного інтелекту, захисту даних та формування цифрової компетентності учасників освітнього процесу.

Таким чином, штучний інтелект стає важливим фактором трансформації внутрішнього середовища університету, сприяючи формуванню нової моделі цифрового університету, в якому інформаційні технології є невід'ємною складовою освітньої та наукової діяльності.

Штучний інтелект є важливим фактором розвитку сучасного університету. Його використання сприяє підвищенню ефективності навчання, автоматизації управління та розвитку наукових досліджень. Водночас виникає необхідність адаптації освітнього процесу та формування нових підходів до організації навчання.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методів ефективного використання штучного інтелекту в освітньому процесі, формуванні цифрових компетентностей та створенні моделей інтеграції інтелектуальних систем у діяльність університету.

Бібліографічні посилання

1. Козиренко, В. П., Козиренко, С. І. (2022). Актуальні питання розвитку інформаційного середовища учбового закладу в умовах видаленого навчання. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 28, с. 68–73.

2. Козиренко, В. П., Козиренко, С. І. (2024). Ризики застосування штучного інтелекту у освіті. *Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.»*, т. 30, с. 89–93.

Мішук А.

ЕСТЕТИЧНИЙ ВИМІР МАТЕМАТИКИ В РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Математика в освітньому процесі часто постає як суворо формалізована система, що сприймається студентами як відірвана від життєвого досвіду. Таке обмежене бачення знижує внутрішню зацікавленість та уповільнює становлення цілісного математичного мислення. Проте саме через естетичний вимір – гармонію чисел Фібоначчі у морській мушлі, фрактальну логіку сніжинки чи геометричну досконалість суцвіть соняшника – розкривається справжня природа дисципліни. Математичні структури пронизують навколишній світ, від траєкторій планет до коливань звуку, перетворюючи абстрактні форми на живий інструмент пізнання.

Мета роботи – показати, що естетика математики є ефективним педагогічним ресурсом для формування інтересу та математичного мислення студентів у процесі навчання.

Ідея про красу математики має глибоке коріння в історії науки. Г. Харді стверджував, що краса є першим і найважливішим критерієм математики, а «потворна математика навряд чи знайде собі місце у світі» [1]. П. Дірак вважав, що краса математичного рівняння є надійнішим свідченням його правильності, аніж емпіричний досвід. Ця естетична інтуїція великих вчених знаходить своє підтвердження і в педагогічній практиці: студент, який побачив у математиці красу, – вже мотивований.

Найбільш наочно математична краса виявляється у природі. Числа Фібоначчі та золотий перетин, який пов'язаний із границею відношень сусідніх чисел послідовності Фібоначчі, зустрічаються у розташуванні насінин соняшника, у структурі квіток і листків та інших спіральних формах у природі [2]. Фрактальна геометрія Б. Мандельброта описує

форми, що здавалися «занадто складними» для класичної математики: контури берегових ліній, крони дерев, форму хмар і сніжинок [3]. Тригонометричні функції описують форму морських хвиль, коливання маятника і структуру музичних звуків. У кожному з цих випадків абстрактна математична структура та реальне природне явище виявляються одним і тим самим об'єктом.

Саме цей момент впізнавання – «ось це рівняння з підручника – і ось воно, у живій природі» – має потужний мотиваційний ефект. Коли студент усвідомлює, що логарифмічна спіраль у раковині равлика є тим самим об'єктом, що й у курсі аналітичної геометрії; що фрактальний вимір берегової лінії – не метафора, а точне математичне число; що гармонія в музиці описується цілочисельними співвідношеннями, – математика перетворюється на спосіб бачити і розуміти світ. Дослідження підтверджують, що усвідомлення значущості та краси матеріалу є ключовим чинником внутрішньої мотивації [4].

Впровадження естетичного підходу в освітній процес може реалізовуватися через міждисциплінарні проекти. Наприклад, у біології це може бути моделювання філотаксису (розташування листків) через послідовність Фібоначчі, що демонструє математичний алгоритм росту живих організмів. У мистецтві та архітектурі – аналіз композиції полотен або проектування споруд на основі золотого перетину, що показує єдність обчислювальної точності та естетики. А у комп'ютерних науках – візуалізація фрактальних ландшафтів за допомогою рекурсивних функцій, яка перетворює програмування на акт цифрової творчості.

Таким чином, естетичний підхід інтегрує математику з іншими сферами знання, роблячи її більш доступною та цікавою. Такий підхід формує не лише технічні навички, а й математичний світогляд – здатність бачити структуру і порядок там, де інші бачать випадковість.

Отже, краса математики – не абстрактна естетична категорія, а потужний педагогічний ресурс. Демонстрація математичних закономірностей у природі надає математиці живого змісту, перетворює навчання на відкриття і формує стійкий інтерес до математичного мислення в інтелектуальному просторі університету, де математика постає не лише як система формальних знань, а як універсальна мова опису природних закономірностей.

Бібліографічні посилання

1. Hardy, G. H. (1940). *A Mathematician's Apology*. Cambridge: Cambridge University Press, 153 p.
2. Livio, M. (2002). *The Golden Ratio: The Story of Phi, the World's Most Astonishing Number*. New York: Broadway Books, 294 p.
3. Mandelbrot, B. B. (1982). *The Fractal Geometry of Nature*. New York: W. H. Freeman, 468 p.
4. Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), pp. 54–67.

AI-АГЕНТИ ДЛЯ OSINT У РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В умовах сучасного інформаційного середовища розвідка на основі відкритих джерел (OSINT) стала фундаментальним компонентом глобальної безпеки. Інформація з відкритих джерел становить від 70 до 90 відсотків усіх розвідувальних матеріалів, якими оперують правоохоронні органи та спецслужби [1]. Проте експоненційне зростання обсягів даних перевищило когнітивні можливості людей-аналітиків, що зумовило перехід до автоматизованих систем на базі штучного інтелекту, зокрема автономних AI-агентів [2].

У контексті розвитку інформаційної культури сучасного університетського середовища особливого значення набувають технології інтелектуального аналізу великих масивів даних. Використання AI-агентів у процесах OSINT демонструє нові підходи до структурованої обробки інформації, що потребує високого рівня аналітичного, алгоритмічного та критичного мислення.

Мета роботи – узагальнити сучасний стан наукових досліджень щодо архітектури автономних AI-агентів для OSINT, їхнє практичне застосування у ключових доменах розвідувальної діяльності та визначити основні технічні й етико-правові обмеження впровадження таких систем.

Фундаментальна відмінність AI-агентів від генеративних чат-ботів полягає у здатності до циклічного міркування та дії через парадигму ReAct (Reason + Act): аналіз ситуації, виклик зовнішнього інструменту, спостереження за результатом та коригування подальших дій [2]. Для забезпечення фактологічної точності OSINT-фреймворки покладаються на архітектуру пошукової доповненої генерації (RAG) у поєднанні з графами знань, що дозволяє структурувати текстові масиви, автоматично вилучаючи іменовані сутності та зв'язки між ними.

AI-агенти демонструють значний потенціал у кількох ключових доменах. У кібербезпеці вони автоматизують збір індикаторів компрометації з хакерських форумів та даркнету, перетворюючи дані у стандартизовані артефакти формату STIX. У протидії маніпулюванню іноземною інформацією (FIMI) мультиагентні конвеєри здійснюють моніторинг соціальних мереж за таксономією DISARM, що дозволило ідентифікувати понад 30 раніше невідомих бот-акаунтів [3]. У геопросторовій розвідці візуально-мовні агенти підвищують точність геолокації на рівні країни на 11,1% [4].

Водночас наукова література фіксує критичні вразливості. Найбільшою загрозою є «галюцинації III» – генерація правдоподібних, але сфабрикованих доказів [1]. Автоматизований збір даних масштабує ризики порушення конфіденційності, оскільки агрегування розрізнених даних у поведінкові профілі суперечить принципам GDPR. Для вирішення цієї проблеми пропонується фреймворк AudAgent, що блокує дії агента, які порушують політики конфіденційності [5].

Таким чином, AI-агенти для OSINT забезпечують безпрецедентні можливості для аналізу кіберзагроз, виявлення дезінформації та автоматизації геолокації, проте наявність технічних дефектів та етико-правових ризиків унеможлиблює їх повністю автономне використання. Оптимальною залишається архітектура «людина в циклі» (Human-in-the-

Loop), де ШІ виконує роль мультиплікатора зусиль, тоді як верифікація доказів та прийняття рішень залишаються прерогативою людини-аналітика.

У ширшому контексті це підкреслює необхідність формування високого рівня інформаційної культури та критичного аналітичного мислення фахівців, які працюють з інтелектуальними системами аналізу даних.

Бібліографічні посилання

1. Ghioni, R., Taddeo, M. and Floridi, L. (2024). Open source intelligence and AI: a systematic review of the GELSI literature. *AI & Society*, [online] 39. pp. 1827–1842. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-023-01628-x> [Accessed 09 March 2026].

2. Krishnan, N. (2025). AI agents: evolution, architecture, and real-world application. [online] In: *arXiv*. Available at: <https://arxiv.org/abs/2503.12687> [Accessed 9 March 2026].

3. Tseng, K. et al. (2026). An agentic operationalization of DISARM for FIMI investigation on social media. [online] In: *arXiv*. Available at: <https://arxiv.org/abs/2601.15109> [Accessed 9 March 2026].

4. Zhang, X. et al. (2025). GEO-Detective: unveiling location privacy risks in images with LLM agents. [online] In: *arXiv*. Available at: <https://arxiv.org/abs/2511.22441> [Accessed 9 March 2026].

5. Zheng, Y., Chen, Y. and Hu, Y. (2025). AudAgent: automated auditing of privacy policy compliance in AI agent. [online] In: *arXiv*. Available at: <https://arxiv.org/abs/2511.07441> [Accessed 9 March 2026].

Федорченко А.

СТВОРЕННЯ БАГАТОМОВНИХ СУБТИТРІВ ЯК ЧИННИК ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО ЗВО

Сучасний розвиток вищої освіти відбувається в умовах глобалізації та активної інтернаціоналізації наукового простору. Університети прагнуть інтегруватися у світову академічну спільноту, розвивати міжнародні партнерства, брати участь у спільних дослідницьких проєктах і залучати іноземних студентів. У цьому контексті важливим завданням є подолання мовних бар'єрів, які можуть обмежувати доступ до наукових знань.

Одним із поширених засобів представлення освітнього контенту сьогодні є відеоформат. Онлайн-лекції, вебінари, презентації дослідницьких проєктів та виступи на конференціях стали важливою складовою освітнього процесу. Водночас мовні відмінності можуть ускладнювати сприйняття такого контенту міжнародною аудиторією.

Ефективним засобом розширення доступу до навчальних матеріалів є створення багатомовних субтитрів. Вони сприяють поширенню науково-освітнього контенту серед ширшого кола користувачів та виступають важливим чинником інтернаціоналізації інтелектуального простору закладу вищої освіти. Субтитрування є одним із видів аудіовізуального перекладу, що передбачає відтворення усного мовлення у письмовій формі на екрані. Воно виконує не лише перекладацьку, а й важливу дидактичну та соціальну функцію.

Багатомовні субтитри забезпечують доступність освітніх ресурсів університету для студентів і дослідників з різних країн. Це дозволяє іноземній аудиторії ознайомлюватися

з лекціями, науковими доповідями та презентаціями незалежно від рівня володіння мовою викладання. Створення матеріалів кількома мовами підвищує видимість науковців у глобальному інформаційному просторі та сприяє розвитку міжнародної співпраці, що відповідає принципам відкритої науки та формує відкрите освітнє середовище.

Крім того, субтитрування підтримує принципи інклюзивної освіти. Наявність текстового супроводу відеоматеріалів допомагає студентам із порушеннями слуху та тим, хто краще сприймає інформацію через поєднання аудіо та візуалу. Важливим є й освітній аспект субтитрів. Паралельне відображення мовлення мовою оригіналу та перекладом сприяє засвоєнню іноземної мови та фахової термінології, що особливо актуально у підготовці майбутніх перекладачів.

Сучасні інформаційні технології значно полегшують процес створення субтитрів. Одним із ключових інструментів є системи автоматичного розпізнавання мовлення (ASR), які дозволяють швидко перетворювати усний текст відеозапису на письмову транскрипцію. Подальший етап передбачає використання систем нейронного машинного перекладу, що дає змогу перекладати текст кількома мовами. Завдяки таким технологіям створення багатомовних субтитрів стає швидшим і доступнішим для освітніх установ.

Водночас автоматизовані системи не завжди забезпечують повну точність, особливо у випадку спеціалізованої наукової термінології. Тому важливим є принцип «human-in-the-loop», який передбачає участь людини у перевірці та редагуванні результатів машинної обробки. Такий підхід дозволяє забезпечити точність змісту та відповідність перекладу оригіналу.

Отже, створення багатомовних субтитрів для освітнього відеоконтенту є важливим чинником розвитку сучасного закладу вищої освіти. Воно сприяє подоланню мовних бар'єрів, підвищує доступність знань та підтримує інклюзивність освітнього середовища.

Бібліографічні посилання

1. Beseghi M. (2023). Subtitling for the Deaf and Hard of Hearing, Audio Description and Audio Subtitling in Multilingual TV Shows. *Languages*, [online] 8(2), 109. Available at: <https://www.mdpi.com/2226-471X/8/2/109> [Accessed 09 March 2026].
2. Tinedo-Rodríguez A.-J. (2025). Technology-Enhanced Language Learning: Subtitling as a Technique to Foster Proficiency and Intercultural Awareness. *Education Sciences*, [online] 15(3), 375. Available at: <https://www.mdpi.com/2227-7102/15/3/375> [Accessed 09 March 2026].

Щербак І.

МАТЕМАТИКА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО ЗВО

Математика виступає універсальною мовою науки, що забезпечує логічне осмислення складних процесів, формування аналітичного мислення та здатності до наукового моделювання студентами. У наукових дослідженнях підкреслюється, що математична освіта сприяє розвитку критичного мислення, здатності до аналізу, побудови гіпотез та розв'язання складних проблем. Вона формує базові компетентності XXI століття, необхідні для успішної професійної діяльності в науці, технологіях, економіці та управлінні. Якісна математична підготовка забезпечує розвиток навичок аргументації, логічного доведення та прийняття обґрунтованих рішень, які становлять основу інтелектуальної культури сучасного фахівця.

У рамках концепції STEM-освіти вона інтегрується з інженерією, природничими науками, інформаційними технологіями та економікою. Наукові роботи показують, що в структурі університетських знань математика може розглядатися на кількох рівнях: як інструмент обчислення, як мова наукового опису, як спосіб пояснення явищ, як методологічна основа розвитку науки [3].

Особливого значення набуває роль математики у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців. Вона дозволяє не лише засвоювати теоретичні знання, а й формує здатність застосовувати їх у професійній діяльності, зокрема в інженерії, економіці, IT-сфері та управлінні [1].

Наприклад у дисциплінах «Економетрика», «Математичне програмування» або «Кількісні методи в економіці» студенти застосовують математичні моделі для аналізу економічних процесів. Використовуються регресійні моделі для дослідження залежності між макроекономічними показниками. За допомогою методу множинної регресії можна оцінити вплив рівня інвестицій, інфляції та безробіття на динаміку ВВП.

Другим прикладом є природничі дисципліни, зокрема фізика або екологія. У фізиці математичні методи лежать в основі опису природних явищ. Наприклад, у курсі механіки студенти використовують диференціальні рівняння для опису руху тіл, а в електродинаміці – системи рівнянь Максвелла для пояснення електромагнітних процесів. У сучасних університетах ці математичні моделі активно застосовуються і в міждисциплінарних дослідженнях. У галузі екології математичне моделювання використовується для прогнозування змін клімату, поширення забруднень або динаміки популяцій живих організмів.

Український контекст розвитку математичної освіти пов'язаний із реформуванням системи вищої освіти, орієнтацією на європейські освітні стандарти та інтеграцією цифрових технологій у навчальний процес. У сучасних університетах впроваджуються інноваційні підходи до викладання математики – використання математичного моделювання, комп'ютерних систем обчислень, онлайн-курсів та інтелектуальних навчальних платформ.

Показовим є досвід українських технічних університетів, де математичні дисципліни інтегруються з прикладними дослідженнями у галузях інженерії, програмування та аналізу даних. Такі підходи сприяють формуванню інноваційного освітнього середовища, у якому математика виступає інструментом наукового пізнання та технологічного розвитку [2].

Бібліографічні посилання

1. Ковальчук, М. Б. (2020). *Професійна спрямованість навчання математики як інтеграційна основа фахової підготовки студентів інженерних спеціальностей*. Вінниця: ВНТУ, 348с.
2. (2020). *Математика в сучасному технічному університеті* [online]. Available at: <https://matan.kpi.ua/public/files/2019/mvstu8/MSTU8.pdf> [Accessed 09 March 2026].
3. Koerfer, E., Polverini, G., Elmgren, M., Eriksson, L.-H., Freyhult, L., Herbert, R. B., Ho, F. M., Solders, A. and Eckerdal, A. (2025). Teachers' conceptions of the role of mathematics in STEM higher education. *Disciplinary and Interdisciplinary Science Education Research*, [online] 7 (15). Available at: <https://link.springer.com/article/10.1186/s43031-025-00135-x> [Accessed 09 March 2026].

**РЕВОЛЮЦІЯ В ОСВІТІ:
СТУПІНЬ ГОТОВНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ
СПІЛЬНОТИ**

**ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ
XXXIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

11 квітня 2026 р.

Керівники секції:

Вершиніна Д. М., канд. екон. наук, асистент кафедри підприємства та бізнес-адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, перший заступник голови Ради молодих учених при ХОВА;

Гога Н. П., канд. психол. наук, ст. викл. кафедри соціології та гуманітарних дисциплін Народної української академії;

Калюжна Ю. І., канд. політ. наук, доц., доц. кафедри політології, соціології та культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Секретар

Ткаченко Д. І., здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія» Народної української академії

ДОПОВІДІ

Берест К. В.

здобувач 4 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Gaming industry as a teaching case: developing competitive strategies in the training of economists under conditions of educational transformation (Ігрова індустрія як навчальний кейс: розробка конкурентних стратегій у підготовці економістів в умовах освітньої трансформації)

Науковий керівник доц. Іванова О. А.

Гога Н. П.

канд. психол. наук,
Народна українська академія

Психологічні бар'єри змін в освіті: чинники опору академічній спільноті

Думченко Б. В.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Філологія», Народна українська академія

Штучний інтелект в університеті: загроза чи каталізатор академічної трансформації?

Науковий керівник проф. Змійова І. В.

Калюжна Ю. І.

канд. політ. наук, доц.,
доц. кафедри політології, соціології та культурології, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Візуалізація політичних процесів за допомогою геоінформаційних систем (GIS): освітній та дослідницький потенціал

**Юрченко О. К.,
Попович М. В.**

здобувачі 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент», Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України

*Нові цифрові професії: вимоги до
резильєнтності академічної спільноти*

Науковий керівник доц. Решетняк О. І.

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Вершиніна Д. М.

канд. екон. наук, асистент кафедри підприємства та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, перший заступник голови Ради молодих учених при ХОВА

Маркетинг освітніх послуг в умовах освітньої трансформації: готовність університетів до нової реальності

Глібко С. С.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Право», Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Визначення професій для мультимодальних перевезень та роль закладів вищої освіти

Науковий керівник проф. Білоусов Є. М.

Івахненко А. О.

канд. філол. наук, доц., доц. кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна; доц. кафедри іноземних мов та перекладу, Народна українська академія

Перспективи використання штучного інтелекту у викладанні практики перекладу

Крамаренко А. М.

здобувачка 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент», Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України

Освітній туризм: вимоги для університетів

Науковий керівник доц. Решетняк О. І.

Лісовол А. С.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Революція в освіті: ступінь готовності академічної спільноти в Україні

Науковий керівник доц. Іванова О. А.

Макасеєв О. В.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Прокопішина О. В.*

Освіта як інструмент гарантування економічної безпеки в умовах глобальних трансформацій

Мамаєв І. О.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність «Право», Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, молодший науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрН України

Правові виклики обробки персональних даних у науково-освітній діяльності

Немцев А. Л.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник проф. *Михайльова К. Г.*

«Навчання впродовж життя» як сучасна модель освіти: виклики та готовність академічної спільноти

Панасенко Л. О.

Senior Director – People – Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary/ Enabling Functions and Pillar Europe, компанія DP World,

здобувачка 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник проф. *Михайльова К. Г.*

Гендерні особливості мотивації та причин звільнення з роботи: що важливо для жінок у роботі та кар'єрі в порівнянні з чоловіками

Путятін О. О.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», «Народна українська академія»

Науковий керівник доц. *Іванова О. А.*

Адаптація сфери освіти за постійної мінливості світового соціально-економічного стану

Сааков С. О.

здобувач 4 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Політологія», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Калюжна Ю. І.*

Лабораторії політичного дизайну: готовність академічного середовища до підготовки архітекторів політичних рішень

Смірнов С. М.

здобувач 4 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Політологія», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Калюжна Ю. І.*

Ddigital humanities як каталізатор освітньої революції: від інтерпретації текстів до аналізу великих даних

Ткаченко Д. І.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Зверко Т. В.*

Міжкультурна комунікативна компетентність як чинник академічної інтеграції в університетах світу

Умріхін Д. А.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Економіка», Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Іванова О. А.*

Академічна спільнота України в умовах революційних змін в освіті

Чекалдин Д. С.

здобувач 4 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Політологія», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Калюжна Ю. І.*

Проектне навчання як індикатор готовності академічної спільноти до інноваційної трансформації політологічної освіти

Чемоданова М. Ф.

канд. філол. наук, доц. кафедри іноземних мов та перекладу, Народна українська академія

Сучасні виклики перекладу в умовах цифровізації освітнього простору

Шумик О. П.

здобувач 3 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності «Соціологія», Народна українська академія

Науковий керівник доц. *Зверко Т. В.*

Підприємницька субкультура як чинник формування мотивації та проактивної поведінки молодих учених

Berest K. V.

GAMING INDUSTRY AS A TEACHING CASE: DEVELOPING COMPETITIVE STRATEGIES IN THE TRAINING OF ECONOMISTS UNDER CONDITIONS OF EDUCATIONAL TRANSFORMATION

The digital transformation of the economy leads to the emergence of new business models and changes approaches to building competitive strategies. In this context, economic education requires the use of up-to-date industry cases that reflect current market development trends.

One illustrative example of such changes is the gaming industry, where new models of distribution and interaction with consumers are actively implemented. Analyzing the experience of this industry can serve as an effective tool for developing economics students' understanding of modern competitive strategies and fostering analytical thinking in the context of educational transformation.

Modern economic education increasingly faces the challenge of aligning theoretical training with rapidly evolving digital markets. Traditional approaches to teaching competitiveness often rely on classical industry examples that do not fully reflect the dynamics of modern digital ecosystems.

The gaming industry provides a particularly relevant teaching case in this regard. As one of the most technologically advanced sectors of the digital economy, it has repeatedly pioneered new approaches to digital distribution, monetization, and user engagement. Many of the strategies that later spread across other digital industries were first developed in gaming.

One of the most significant recent developments is the shift toward direct-to-consumer (D2C) distribution models. Instead of relying exclusively on large digital platforms, companies increasingly build their own channels for interacting with users, including web-based stores, proprietary launchers, and alternative payment systems. Industry research indicates that this transition is accelerating: the share of top-grossing mobile games operating their own webstores increased from 12% in 2019 to 44% in 2024 [2].

For educational purposes, this transformation provides a valuable example of how companies adapt their competitive strategies in response to changing technological and market conditions.

For many years digital product companies relied heavily on third-party platforms for distribution. These platforms provide access to large audiences, integrated payment infrastructure, and built-in visibility. At the same time, they impose certain limitations, including commissions that may reach 15-30% of revenue and restrictions on pricing or billing models.

As a response, many game developers have begun actively expanding their own distribution channels. These may include webstores, desktop clients, or alternative billing systems integrated directly into the product ecosystem. Industry developments show that major companies increasingly treat these channels as an important part of their long-term distribution strategy [3].

Regulatory changes are also influencing the structure of digital markets. For example, recent initiatives aimed at increasing competition between digital platforms and payment systems have created new opportunities for alternative purchasing flows and external billing solutions [1]. Media reports further highlight how such legal and technological changes encourage developers to experiment with new forms of direct distribution [5].

Together, these developments illustrate how the gaming industry often functions as an experimental environment where new models of digital competition emerge and evolve.

The experience of the gaming industry demonstrates several ways in which direct-to-consumer models can strengthen competitiveness.

First, companies gain greater control over their revenue structure. Platform commissions reduce the share of income that developers can reinvest in marketing, product development, or customer support. By establishing their own distribution channels, firms can recover part of this margin and redirect it toward further product development.

Second, direct interaction with users provides access to detailed behavioral and transactional data. This allows companies to better understand user preferences, improve retention strategies, and design more personalized offers. Research on subscription-based digital products shows that access to direct billing data and user lifecycle analytics plays an important role in improving long-term customer value [4].

Third, companies that control their own distribution channels can manage the entire user lifecycle more effectively. Marketing, acquisition, monetization, and retention can be analyzed as parts of a single system rather than as separate processes. This integrated approach enables faster experimentation and more informed strategic decisions.

Finally, stronger margins and deeper user insights create additional opportunities for long-term reinvestment. Companies can allocate resources to product improvements, infrastructure, community development, and customer support, which over time helps build a more sustainable competitive position.

For students of economics, analyzing these mechanisms provides a practical understanding of how competitive advantages are formed in digital markets.

Despite its advantages, the D2C model also introduces several important challenges. One of the main issues is operational complexity. Companies that move away from platform ecosystems must independently manage payment systems, refunds, fraud protection, customer support, and regulatory compliance.

Another challenge concerns user acquisition. Traditional platforms historically served as an important discovery channel for new games and applications. As discovery increasingly shifts toward social media, creators, and online communities, companies must invest more actively in marketing and audience development [2].

There is also a potential risk of user friction. Some users may hesitate to install additional applications or use unfamiliar payment methods. As a result, the success of a D2C strategy often depends on providing a smooth and convenient user experience. For these reasons, many companies adopt hybrid distribution strategies that combine traditional platform presence with the gradual development of direct channels.

From an educational perspective, these trade-offs are particularly valuable because they illustrate that competitive strategies always involve balancing potential benefits with operational risks.

The rapid transformation of digital markets requires corresponding changes in economic education. To better prepare students for modern economic environments, teaching approaches should increasingly incorporate contemporary industry cases that reflect the realities of platform-based competition. The gaming industry provides a particularly informative example. Its transition

toward direct-to-consumer distribution models demonstrates how companies attempt to regain control over revenue streams, build stronger relationships with users, and develop more flexible business strategies.

At the same time, this transformation involves important operational and strategic challenges. Analyzing these trade-offs helps students better understand how competitive strategies are developed in modern digital markets.

Therefore, integrating examples from the gaming industry into the training of economists can significantly enhance students' understanding of contemporary digital competition.

References

1. Zuber, L. (2024). *Commission starts first proceedings to specify Apple's interoperability obligations under the Digital Markets Act* [online]. Available at: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases1/202419/AT_40437_10026012_3547_4.pdf [Accessed 10 March 2026].
2. Videbaek, A., Sommer, B. and Karlslose, C. (2025). *Skipping the Storefront – Direct distribution's growth in gaming* [online]. Available at: <https://www.bain.com/insights/skipping-the-storefront-direct-distributions-growth-in-gaming-gaming-report-2025> [Accessed 10 March 2026].
3. Epic Games (2025). *Epic Games Store Year in Review 2024* [online]. Available at: <https://store.epicgames.com/en-US/news/epic-games-store-2024-year-in-review> [Accessed 10 March 2026].
4. RevenueCat (2025). *State of Subscription Apps 2025* [online]. Available at: <https://www.revenuecat.com/state-of-subscription-apps-2025/> [Accessed 10 March 2026].
5. Peters, J. (2024). *Epic Games launches webshops with alternative payment options following legal rulings* [online]. Available at: <https://www.theverge.com/news/659655/epic-games-store-revenue-share-webshops-apple-in-app-purchases> [Accessed 10 March 2026].

Гога Н. П.

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ ЗМІН В ОСВІТІ: ЧИННИКИ ОПОРУ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

Українська освіта тривалий час знаходиться в системі реформування. Низка змін визиває суспільну дискусію серед фахівців та батьків. Серед найбільш обговорюваних для середньої освіти є [2]: пілотний етап реформи НУШ у старшій школі, оптимізація шкіл, створення мережу академічних ліцеїв з різними профілями навчання; постійні зміни вимог до забезпечення різних форм навчання, зокрема дистанційних класів; постійні зміни вимог до складання НТМ, що на перший погляд повинно підвищити рівень підготовки випускників та відповідальність шкіл, але в дійсності приводить тільки до підвищення навантаження та стресу. Окремо можна зазначити розвиток системи інклюзивної освіти, яка теж потребує чітких та прозорих кроків впровадження та підтримки на всіх рівнях, зважаючи на розширення переліку учнів, які можуть навіть за формальними ознаками потребувати інклюзивної освіти.

Серед реформ вищої освіти найбільший резонанс визиває оптимізація зво [4] через відсутність системності та чіткої нормативної бази, яке пов'язане з порушенням алгоритму, відсутністю середньострокового плану модернізації мережі зво, а також відсутністю повної та достовірної інформації щодо мережі зво тощо.

В відкритих джерелах зазначається, що у 2025 році освітня політика Міністерства освіти і науки дедалі більше формувалася в тісній взаємодії з грантовими організаціями та проектами міжнародної технічної допомоги [3], що безумовно є свідомим належності української до загальноєвропейської, але з іншого боку, не завжди враховує місцеві реалії.

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рік намагається урахувати поточні реалії, пов'язані з наслідками повномасштабного вторгнення та зазначає основні напрямки розвитку, такі як [5]: 1) здійснення заходів для покращення якості освіти та професійної підготовки, зокрема для українців, які повертаються з-за кордону, для забезпечення відповідності їх результатів потребам ринку праці, виключно в частині навичок, необхідних для відбудови; 2) розроблення плану відповідного механізму збору, аналізу та обміну статистичними даними для освіти та навчання; 3) вищезгаданий плану з оптимізації мережі закладів освіти. Освітлюються комплексні проблеми, пов'язані з внутрішнім переміщенням населення (школярів, абітурієнтів, педагогічних та науково-педагогічних працівників), міграцією за межі країни з віддаленими планами повернення або без них, низький рівень доступності вищої освіти через недотримання європейських стандартів якості, стану інфраструктури та освітнього простору.

Вищезазначені проблеми сприяють формуванню психологічних бар'єрів у освітян, знижують можливість громадського обговорення та гальмують процес прийняття змін.

Під психологічними бар'єрами розуміють механізми або фактори, що ускладнюють або спотворюють процес отримання, обробки та інтерпретації інформації з навколишнього середовища. Вони можуть виникати як на рівні індивідуального психічного функціонування, так і в соціальному контексті, перешкоджаючи ефективній комунікації, взаєминам між людьми в особистісній чи професійних сферах [1]. Стосовно освіти це може проявлятися в груповій чи індивідуальному, груповому та організаційному рівні через формалізацію підходу, зниження компетенції, професійну інерцію, бюрократизацію. Окремо опір зміна є нормальною реакцією особистості на порушення стабільності системи, але має властивість накопичуватись й негативно впливати на адаптивні можливості.

Констатується продовження зниження загальної кількості вчених, й молодих вчених окремо. У 2024 р. в доповіді ЮНЕСКО «Analysis of war damage to the Ukrainian science sector and its consequences» [6], зазначено, що у результаті агресії РФ 12% науковців були змушені емігрувати або переміститися всередині країни. З них 6,3% були змушені емігрувати до інших країн, 5,5% стали внутрішньо переміщеними. Близько 30% усіх науковців стали працювати віддалено. Крім зниження чисельності науковців відбуваються і процеси старіння науки. І самою наймасовішою віковою категорією науки є вчені у віці понад 65 років. Вчені віку від 55 років складають близько 40% науковців. Основною причиною є низка оплата праці та непрозорість професійних перспектив. Це веде до формування страху втрати стабільності, зниженню внутрішньої мотивації (без достатнього зовнішнього стимулювання), емоційного вигорання та, навіть, втрати професійної ідентичності.

В Стратегії розвитку вищої освіти [5] навіть описується проблема «Поширення імітація студентоцентризму, неконкурентні заробітна плата та умови праці працівників, брак управлінської підготовки у керівного складу закладів вищої освіти, неусвідомлення місії лідерства у формуванні людського капіталу та згуртуванні суспільства, в освіті дорослих, що

приводить до зниження привабливості закладів вищої освіти» та напряду веде до формування несвідомого чи свідомого опору академічної спільноти.

Зниження бар'єрів, подолання опору пов'язане з прозорістю реформ та залученням академічної спільноти до їх реалізації, реальною, а не декларативною увагою до потреб освітян (психологічних, матеріальних, побутових), функціонуюча система соціальної та психологічної підтримки. Ефективні зміни можливі лише тоді, коли враховуються не лише організаційні, а й психологічні аспекти поведінки учасників освітнього процесу.

Бібліографічні посилання

1. Березовська, Л. (2020). Комунікативні бар'єри у спілкування соціальних працівників: шляхи подолання. *Український педагогічний журнал*, 2, с. 87–94.
2. Мірошнікова, А. (2025) Зміни заради покращення: 12 освітянських прогнозів на 2025 рік. [online] In: *Osvitoria*. Available at: <https://osvitoria.media/experience/zminy-zarady-pokrashhenya-12-osvityanskyh-prognoziv-na-2025-rik/> [Accessed 13 March 2026].
3. Osvita.ua, (2024). *Оцінка діяльності МОН щодо реформування мережі вишів* [online]. Available at: <https://osvita.ua/vnz/93604/> [Accessed 13 March 2026].
4. Osvita.ua, (2025). *Підсумки 2025 року в освіті: між війною, реформами та реальністю вишів* [online]. Available at: <https://osvita.ua/news/96107/> [Accessed 10 March 2026].
5. Rada.gov.ua, (2022). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12> [Accessed 10 March 2026].
6. Хаустов, В. (2026). *Як Україна втрачає науковців. Чи не втратимо науку?* [online]. Available at: <https://interfax.com.ua/news/blog/1134413.html> [Accessed 10 March 2026].

Думченко Б. В.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В УНІВЕРСИТЕТІ: ЗАГРОЗА ЧИ КАТАЛІЗАТОР АКАДЕМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ?

У сучасному світі, де цифрова трансформація стає невід'ємною частиною освітнього процесу, штучний інтелект (ШІ) постає як потужний інструмент, здатний радикально змінити університетське середовище. З одного боку, ШІ пропонує можливості для персоналізованого навчання, автоматизації рутинних завдань та підвищення ефективності наукових досліджень, виступаючи каталізатором академічної трансформації. З іншого боку, його впровадження несе ризики, пов'язані з академічною недоброчесністю, втратою критичного мислення та етичними дилемами. В Україні, де система вищої освіти переживає виклики воєнного стану, пандемій та євроінтеграції, ШІ набуває особливого значення. У Рекомендаціях (2025) наголошено, що інтеграція систем ШІ в діяльність ЗВО сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та адаптації до глобальних технологічних змін. [1]. Однак, без чітких регуляторних рамок, ШІ може перетворитися на загрозу для традиційних академічних цінностей. Ці тези аналізують двоїсту природу ШІ на основі українських досліджень, розглядаючи його як фактор трансформації університетського ландшафту.

Штучний інтелект відкриває нові можливості для університетів, трансформуючи традиційну систему освіти та сприяючи її інноваційному розвитку. Зокрема, одним із ключових напрямів є персоналізоване навчання, у межах якого системи штучного інтелекту

аналізують дані про успішність студентів і адаптують подання навчального матеріалу відповідно до їхніх освітніх потреб. У міжнародній практиці використовуються адаптивні навчальні платформи, які коригують складність і зміст завдань залежно від результатів студента. Наприклад, у США Університет штату Аризона впровадив адаптивну навчальну платформу ALEKS, що дозволяє індивідуалізувати навчання з урахуванням рівня підготовки здобувачів освіти. Крім того, інструменти генеративного штучного інтелекту, такі як ChatGPT, Gemini або Claude, можуть використовуватися для створення варіативних завдань, пояснення складних тем та надання персоналізованого зворотного зв'язку. Використання таких рішень сприяє підвищенню залученості студентів і покращенню результатів навчання, роблячи освітнє середовище більш гнучким та ефективним. [1]. У мовно-літературній галузі ШІ, зокрема моделі на кшталт ChatGPT чи Grammarly, забезпечують миттєвий фідбек на письмові роботи, моделюють діалоги та адаптують матеріали для студентів з особливими потребами, наприклад, перетворюючи текст на аудіо для осіб з вадами зору. Це узгоджується з положеннями університетської політики використання ШІ, де передбачено застосування систем штучного інтелекту для роботи з матеріалами іноземною мовою, вивчення мов та генерації тестових завдань для підготовки до іспитів. Такі інструменти можуть допомагати аналізувати помилки, удосконалювати граматичні навички та формувати індивідуальні рекомендації щодо підготовки. [2]. В українському контексті, де війна зумовила перехід до дистанційного та змішаного навчання, штучний інтелект стає важливим інструментом освітньої стійкості. Його використання підтримує безперервність навчального процесу і розширює можливості цифрових платформ. Зокрема, міжнародний досвід демонструє ефективність застосування ШІ для транскрипції лекцій у режимі реального часу та автоматичного перекладу навчального контенту, що підвищує доступність освіти. Крім того, системи ШІ використовуються для аналізу успішності і прогнозування результатів навчання, що дозволяє своєчасно виявляти академічні ризики. Водночас особливої ваги набуває розвиток критичного мислення, тобто здатності студентів перевіряти й оцінювати відповіді ШІ з урахуванням можливих неточностей. [1]. Крім того, ШІ автоматизує адміністративні процеси – від створення розкладів до аналізу Big Data для прогнозування успішності, – що звільняє викладачів від рутини та дозволяє зосередитися на менторстві. За рекомендаціями МОН України, інтеграція ШІ у ЗВО може підвищити об'єктивність оцінювання та виявлення плагіату, перетворюючи його на союзника академічної доброчесності [4]. У мистецькій і технологічній галузях генеративні інструменти ШІ, зокрема системи створення зображень на кшталт DALL·E, можуть використовуватися для генерування візуального контенту та розвитку креативності. Політика допускає застосування таких інструментів у навчальному процесі, зокрема під час вивчення програмування чи аналізу рішень, за умови обов'язкового декларування використання ШІ та відповідальності автора за кінцевий результат [2]. Таким чином, штучний інтелект не лише прискорює трансформацію вищої освіти, а й сприяє підготовці студентів до ринку праці, де навички ШІ-грамотності набувають ключового значення. У дослідженнях підкреслюється, що ШІ відкриває нові можливості для персоналізованого навчання, адаптації освітнього контенту до індивідуальних потреб та підвищення ефективності освітнього процесу. Питання етичного та відповідального впровадження ШІ також відображені у рекомендаціях ЮНЕСКО щодо етики штучного інтелекту [3].

Попри переваги, ШІ несе значні ризики, які можуть підірвати фундаментальні принципи університетської освіти. Найгостріша проблема – академічна недоброчесність: генеративні моделі, такі як ChatGPT чи Google Gemini, дозволяють студентам створювати тексти без власних ідей, уникати плагиату через перефразування чи фабрикувати дані. В Україні, де Закон "Про освіту" (ст. 42) чітко визначає доброчесність, незадеклароване використання ШІ вважається порушенням, як підкреслюється в політиці Хмельницького національного університету. Практика використання генеративного штучного інтелекту для написання есе та інших академічних робіт потребує зваженого підходу. Політика наголошує, що хоча такі інструменти можуть застосовуватися для генерації ідей і структурування матеріалу, надмірне покладання на моделі генеративного ШІ може позбавити здобувачів можливості розвинути власні базові навички, необхідні для професійної діяльності та комунікації [2]. Етичні дилеми включають упередженість алгоритмів, витік конфіденційних даних та нерівність доступу: в умовах цифрової нерівності в Україні ШІ може посилити розрив між ЗВО з розвинутою інфраструктурою та регіональними університетами [3]. Наприклад, у юридичній освіті системи штучного інтелекту можуть застосовуватися для аналізу нормативних актів, судових рішень та інших документів. Водночас використання інструментів автоматичного перекладу або прогнозування потребує обережності, оскільки можливі неточності чи так зване «галюцинування» систем можуть призвести до викривлення змісту правових норм. [1]. Крім того, ШІ загрожує ролі викладача: автоматизація оцінювання може зменшити емоційний зв'язок, перетворюючи освіту на механічний процес, де студенти втрачають мотивацію до самостійного аналізу. За даними Мінцифри, міфи про заміну викладачів ШІ спростовуються, але ризики конфіденційності даних вимагають чітких *guidelines*, як у Регламенті ЄС щодо ШІ [4]. В українському контексті, де воєнний стан ускладнює освітній контроль, штучний інтелект може виконувати амбівалентну функцію. З одного боку, він здатен допомагати в аналізі інформації та протидії поширенню недостовірного контенту. З іншого боку, за відсутності чітких політик і регулювання використання, ШІ може стати джерелом нових форм академічних порушень, зокрема плагиату, фабрикації або поширення неточних даних. [1]. Тому необхідним є впровадження програмного забезпечення для перевірки робіт на наявність ШІ-контенту та запровадження курсів і тренінгів із розвитку грамотності у галузі штучного інтелекту й культури його етичного використання [2].

В Україні інтеграція штучного інтелекту в університетську систему відбувається в умовах кризових викликів і загальної цифрової трансформації освіти. Дослідження підкреслюють, що впровадження ШІ відкриває можливості для персоналізації навчання, підвищення ефективності управління та модернізації освітнього процесу, однак водночас потребує чіткого етичного й правового врегулювання [3]. ЗВО впроваджують пілотні проекти із застосуванням штучного інтелекту для аналізу даних та вдосконалення освітнього процесу. Зокрема, системи ШІ можуть використовуватися для прогнозування освітніх і наукових показників, автоматизації обробки документів, а також розвитку сервісів для здобувачів освіти, таких як електронні кабінети чи чат-боти підтримки. Такі рішення сприяють підвищенню ефективності управління й організації навчання [2]. Рекомендації МОН України та Мінцифри передбачають розробку внутрішніх політик закладів вищої освіти щодо використання ШІ, включно з визначенням правил академічної доброчесності,

оцінки ризиків і механізмів контролю. Такий підхід дозволяє гнучко адаптувати використання інструментів ШІ до специфіки окремих дисциплін і форм навчальної роботи [4]. Зокрема, інституційна політика використання штучного інтелекту має передбачати обов'язкове декларування застосування ШІ-інструментів у навчальних і наукових роботах, що забезпечує прозорість, підзвітність та дотримання принципів академічної доброчесності [5]. Дослідники наголошують на людиноцентричному підході до впровадження штучного інтелекту в освіті: ШІ має виступати помічником викладача й студента, а не їх заміником. Підкреслюється, що технологія повинна доповнювати традиційні освітні методи, сприяючи розвитку критичного мислення, творчості та професійних компетентностей, необхідних у сучасному ринку праці [3]. Перспективним напрямом розвитку є посилення співпраці закладів вищої освіти з ІТ-компаніями та технологічними стартапами для розробки й пілотування інноваційних рішень на основі штучного інтелекту. Особливої актуальності набуває створення локалізованих ШІ-рішень, які враховують мовний і культурний контекст України, відповідають вимогам інформаційної безпеки та сприяють захисту освітнього середовища від зовнішніх інформаційних впливів. [1]. Водночас серед ключових викликів залишається проблема цифрової нерівності та недостатнього рівня підготовки педагогічних кадрів. У рекомендаціях МОН наголошується на необхідності системного підвищення цифрової та ШІ-грамотності викладачів, запровадження навчальних програм і створення безпечної інфраструктури для впровадження інтелектуальних технологій [4]. Трансформація можлива через впровадження етичних рамок та інституційних моделей управління, зокрема таких, як 4D AI Strategy Framework, що передбачає чіткі принципи governance та відповідність міжнародним стандартам у сфері штучного інтелекту [5]. У підсумку, українські ЗВО можуть перетворити ШІ на каталізатор, якщо поєднають інновації з регуляцією, виховуючи покоління, готове до цифрової епохи.

Отож, штучний інтелект у університеті – це не лише технологія, а й філософський виклик, де баланс між загрозами та можливостями визначає майбутнє академічної трансформації. Як каталізатор змін, штучний інтелект персоналізує навчання, автоматизує адміністративні та освітні процеси й стимулює інноваційний розвиток університетського середовища. Політика передбачає можливість використання ШІ для створення індивідуальних освітніх траєкторій, аналітики успішності, автоматизації управлінських процедур та вдосконалення сервісів для здобувачів освіти [2]. Однак як загроза, він провокує недоброчесність, упередженість та залежність, вимагаючи етичних норм і контролю [3]. В Україні, з її унікальними викликами, ШІ може стати інструментом відновлення освіти, якщо ЗВО впроваджуватимуть політики на кшталт тих, що в ХНУ, та рекомендації МОН [4]. Майбутнє залежить від відповідального використання: ШІ має підсилювати людський потенціал, а не замінювати його, забезпечуючи стійку трансформацію університетів.

Бібліографічні посилання

1. Nipo.gov.ua (2024) *Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти* [online]. Available at: chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Rekomendatsii%CC%88_shchodo_ShI_ta_IV.pdf [Accessed 21 Febr. 2026].

2. Хмельницький національний університет (2025). *Політика використання штучного інтелекту у Хмельницькому національному університеті*. Хмельницький: Хмельницький національний університет.

3. Національний університет «Одеська юридична академія» (2024). *Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції*. Львів; Торунь: Liha-Pres.

4. Литвинов, А.С., Зенченко, Т.Ф. та Аторіна, В.М. (2025). Сучасні технології в підготовці здобувачів вищої освіти: штучний інтелект як інструмент реалізації мети освітніх галузей. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 58, с. 69–79.

5. Лакін, Р. (2025) Стратегічне впровадження штучного інтелекту в українську вищу освіту: рамкова модель прогресу. У: *Інтеграція штучного інтелекту в освіту – виклики та можливості*: Київ; Львів; Торунь: Національний університет фізичного виховання і спорту України; Liha-Pres, с. 24–27.

Калюжна Ю. І.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ (GIS): ОСВІТНІЙ ТА ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Сучасна гуманітаристика переживає фундаментальний «просторовий поворот», у межах якого Geographical Information Systems (далі GIS) трансформуються з вузькоспеціалізованого інструментарію в провідну методологічну платформу. Для політичної науки цей тренд є визначальним: він дозволяє відійти від сприйняття політичних явищ як абстрактних процесів виключно у площині теорій і концепцій; GIS-технології – це потужна аналітична лінза, що дозволяє перенести теорію та дані у простір конкретного географічного контексту. Використання GIS-технологій розглядається як інструментарій цифрової емерсивної педагогіки, оскільки вони забезпечують високий рівень інтерактивності та візуального занурення у досліджуваний політичний простір, трансформуючи абстрактні масиви даних у динамічне дослідницьке середовище.

Концептуалізація GIS-методології в сучасній політичній науці спирається на ґрунтовні розробки дослідників, які забезпечили перехід від описового картографування до поглибленого просторового аналізу. Фундаментальний внесок у теоретичне обґрунтування «просторового повороту» та аналіз міжнародних конфліктів здійснили М. Ворд (M. D. Ward) та Дж. О'Локлін (J. O'Loughlin) [8], чії праці стали методологічним базисом для вивчення просторової залежності політичних процесів, тоді як К. Девенпорт (C. Davenport) та М. Саллінг (M. J. Salling) [2] аргументує трансформацію класичних моделей міжнародних досліджень у високотехнологічні системи аналізу просторових даних, що дозволяє реалізувати предиктивний потенціал політичної науки. Специфіку застосування GIS у міжнародних відносинах та територіальних суперечках репрезентують роботи Дж. Бранча (J. Branch) [1], Г. Гоеманса (H. E. Goemans) та К. Шульца (K. A. Schultz) [3]. Особливу увагу в контексті конфліктології та безпекових студій привертають інноваційні підходи А. Лінке (A. M. Linke) та Дж. О'Локлін (J. O'Loughlin) [6], які інтегрують супутникові дані та просторову економетрику для моделювання динаміки воєнних конфліктів. Прикладний

вимір використання GIS у виборчих процесах та дистрикtingу детально розкрито у дослідженнях М. Хорна (M. Horn) [5] та М. Саллінга (M. J. Salling) [7], тоді як Н. Ф. Д. Хелміхан (N. F. D. Helmihan) [4] акцентує на гносеологічному потенціалі геопросторових інструментів для виявлення прихованих соціально-політичних закономірностей. Такий мультидисциплінарний науковий фундамент дозволяє трансформувати освітній процес, надаючи здобувачам не лише теоретичні знання, а й інструментарій для предиктивного моделювання політичної реальності.

Актуальність впровадження GIS-інструментарію в політологічні дослідження та освітні програми диктується необхідністю подолання «аналітичної сліпоти» традиційних методів. Як слушно зазначають Н. Ф. Д. Хелміхан та колеги, GIS дає змогу ефективно оперувати багатовимірними даними, виявляючи приховані кореляції, які залишаються невидимими при класичному аналізі [4]. В освітньому аспекті інтеграція GIS сприяє формуванню у студентів навичок візуалізації просторової конфігурації конфліктів, електоральних симпатій та стратегій національної безпеки. Це перетворює підготовку політолога з теоретичного накопичення знань на процес високотехнологічного моделювання політичної реальності, що є критичним для розробки ефективних стратегій у динамічному глобальному середовищі.

Як для професійного дослідника політичних феноменів і процесів, так і для сучасного студента-політолога GIS постає насамперед як когнітивний інструмент для дешифрування електоральної географії, аналізу динаміки геополітичних конфліктів та комплексного вивчення демографічних трансформацій. Освітній потенціал технології полягає у переході від аналізу «атомізованих» одиниць до глибокого розуміння контекстуальних ефектів місця, близькості та масштабу. У дослідницькій практиці GIS забезпечує синтез фізичних локацій із не-просторовими атрибутами (наприклад, рівень доходів, належність до ідеологічного спектра, рівень релігійності населення, доступність незалежних медіаресурсів або щільність громадських організацій), що дозволяє тестувати просторові гіпотези, які раніше вважалися занадто складними для перевірки.

На основі аналізу освітніх програм провідних університетів (Гарвард, Стенфорд) та сучасної аналітичної практики, виокремлено найбільш релевантні системи:

- **ArcGIS Online & StoryMaps:** еталон для створення інтерактивних політичних портретів регіонів та візуалізації змін меж виборчих округів.
- **QGIS:** потужний інструмент з відкритим кодом для роботи з Big Data та виявлення неявних кореляцій (наприклад, створення теплових карт зон соціально-політичної напруженості).
- **Google Earth Pro:** платформа для аналізу територіальних претензій та 3D-візуалізації геополітичних альянсів через історичну ретроспективу знімків.
- **Carto:** інструмент динамічної візуалізації для моделювання міграційних хвиль та поширення політичних рухів у реальному часі.
- **Gapminder:** спеціалізований сервіс порівняльного аналізу показників розвитку держав (ВВП, індекс демократії, рівень корупції) у часовій динаміці.

Водночас головним викликом на шляху до повної інтеграції цих технологій залишається дефіцит цифрових компетентностей як серед викладацького складу, так і в дослідницькому середовищі. Відсутність сталих навичок оперування інструментарієм GIS

на достатньому аналітичному рівні створює бар'єр для переходу від візуалізації до глибокої інтерпретації даних. Ситуація ускладнюється обмеженою опційністю безкоштовних ресурсів та високою вартістю ліцензійного супроводження пропрієтарного програмного забезпечення (зокрема екосистеми ArcGIS), що часто виходить за межі бюджетних можливостей закладів вищої освіти. Подолання цього розриву потребує не лише інституційної підтримки та фінансування підписок, а й розробки спеціалізованих міждисциплінарних модулів, які б поєднували політичну теорію з практичними навичками геопросторової аналітики.

Бібліографічні посилання

1. Branch, J. (2016). Geographic Information Systems (GIS) in International Relations. *International Organization*, [online] 70(4), pp. 845–869. Available at: <https://doi.org/10.1017/S0020818316000199> [Accessed 1 Mar. 2026].
2. Davenport, C., Salling, M. J. (2002). Richardson in the Information Age: Geographic Information Systems and Spatial Data in International Studies. *Conflict Management and Peace Science*, [online] 19(1), pp. 101–121. Available at: <https://doi.org/10.1177/073889420201900106> [Accessed 3 Mar. 2026].
3. Goemans, H. E., Schultz, K. A. (2017). The Politics of Territorial Claims: A Geospatial Approach Applied to Africa. *International Organization*, [online] 71(1), pp. 31–64. Available at: <https://doi.org/10.1017/S0020818316000254> [Accessed 2 Mar. 2026].
4. Helmihan, N. F. D. et al. (2024). GIS and Geospatial Approaches for Political Science Studies: Urban Development Analysis. *Journal of Asian Geography*, [online], vol. 3, iss.1, pp. 18–25. Available at: <https://doi.org/10.36777/jag2024.3.1.2> [Accessed 2 Mar. 2026].
5. Horn, M. (2005). GIS and the Geography of Politics. *GIS Book Abridge*, [online] pp. 939–951. Available at: https://www.geos.ed.ac.uk/~gisteac/gis_book_abridged/files/ch67.pdf [Accessed 2 Mar. 2026].
6. Linke, A., O'Loughlin, J. (2016). *Spatial Analysis in Political Geography. A Companion to Political Geography* [online]. 2nd ed. Available at: <https://ibs.colorado.edu/johnno/pub/ChapterNew.pdf> [Accessed 1 Mar. 2026].
7. Salling, M. J. (2011). *Public Participation Geographic Information Systems for Redistricting: A Case Study in Ohio. All Maxine Goodman Levin School of Urban Affairs Publications* [online]. Available at: https://engagedscholarship.csuohio.edu/urban_facpub/417 [Accessed 3 Mar. 2026].
8. Ward, M. D., O'Loughlin, J. (2002). Spatial Processes and Political Methodology: Introduction to the Special Issue. *Political Analysis*, [online] 10(3), pp. 211–216. Available at: <https://doi.org/10.1093/pan/10.3.211> [Accessed 2 Mar. 2026].

Юрченко О. К., Попович М. В.

НОВІ ЦИФРОВІ ПРОФЕСІЇ: ВИМОГИ ДО РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації економіки та суспільства формування нових цифрових професій стає одним із ключових чинників розвитку ринку праці та інноваційної економіки. Активне впровадження цифрових технологій, штучного інтелекту, великих даних, хмарних сервісів та автоматизації спричиняє суттєві структурні

зміни у професійній зайнятості, що зумовлює появу нових видів діяльності та трансформацію традиційних професій [1]. У цих умовах особливої ваги набуває підготовка фахівців, здатних ефективно функціонувати у цифровому середовищі, адаптуватися до швидких технологічних змін та постійно оновлювати професійні компетентності.

Згідно з The Future of Jobs Report 2025 [2] в світі спостерігаються наступні тенденції: 44 % базових навичок працівників стануть застарілими до 2030 року; 59 % роботодавців вважають дефіцит цифрових навичок головним бар'єром трансформації бізнесу; найшвидше зростають потреби в таких професіях: AI та машинне навчання, кібербезпека, big data, cloud computing, DevOps, low-code/no-code розробка, data governance, prompt engineering, AI ethics & governance. Водночас зберігається високий попит на «людські» чи «м'які» навички: критичне мислення, креативність, адаптивність, емоційний інтелект, міждисциплінарність.

Для України ця проблема також є дуже актуальною, тривалі воєнні дії на території країни, необхідність поточного та повоєнного відновлення, а також процеси євроінтеграції вимагають прискореної цифровізації освіти та підготовки відповідних кадрів для умов Industry 4.0 / 5.0. Стратегія цифрової трансформації освіти України (2024–2026) прямо вказує на необхідність формування нових цифрових компетентностей викладачів і студентів, що передбачає необхідність перегляду поточних освітніх програм та підвищення кваліфікації викладачів. Критичним також є дефіцит фахівців у сфері AI, кібербезпеки, data science, DevOps, green tech, оборонних технологій, що також вимагає перегляду та розвитку освітніх програм. Крім того, масовий відтік ІТ-спеціалістів за кордон (brain drain) та одночасне зростання попиту на цифрові навички в оборонному комплексі, відновленні інфраструктури, державному управлінні потребують прискорення процесів трансформації вищої освіти у відповідності до сучасних трендів ринку праці. Важливою проблемою також є те, що багато роботодавців вважають, що короткі інтенсивні курси (bootcamps) ефективніші за 4–5 років навчання у межах бакалаврату, тобто відбувається «інфляція» класичної вищої освіти [3].

Отже, важливу роль у цьому процесі відіграє академічна спільнота, яка формує інтелектуальний потенціал суспільства та забезпечує підготовку кадрів для нової цифрової економіки. Разом з тим, сучасна система вищої освіти стикається з рядом викликів, пов'язаних із необхідністю швидкої модернізації освітніх програм, розвитку цифрових компетентностей науково-педагогічних працівників та впровадження інноваційних форм навчання. Підвищення рівня цифрової грамотності викладачів і дослідників є необхідною умовою ефективної інтеграції цифрових технологій у навчальний та науковий процес [1].

Крім того, сучасні кризові явища – глобальні економічні трансформації, пандемічні та воєнні виклики, а також прискорена цифровізація суспільства – актуалізують проблему резильєнтності академічної спільноти, тобто її здатності адаптуватися до змін, швидко відновлюватися після криз та забезпечувати сталість освітньо-наукових процесів. Цифровізація освіти розглядається як один із ключових факторів посилення стійкості соціально-трудової та освітньої сфери, що дозволяє забезпечити безперервність навчання, розвиток інноваційних форм комунікації та доступ до глобальних освітніх ресурсів [1].

Академічна спільнота в цей час трансформаційних змін має відповісти на такі питання: Чи встигнуть університети перейти від масової освіти 3.0 до персоналізованої, data-driven, компетентнісної освіти 4.0 / 5.0? Як зберегти баланс між «жорсткими» цифровими навичками та «м'якими» (критичне мислення, етика, креативність)? Як масштабно

перепідготувати викладачів (digital & pedagogical upskilling), коли середній вік викладача в Україні – 52 роки? Як подолати інфраструктурний розрив (обладнання, швидкісний інтернет, доступ до хмарних платформ, ліцензійне ПЗ) в умовах обмеженого фінансування? Як уникнути посилення цифрової нерівності (елітні цифрові університети vs регіональні ЗВО)?

У зв'язку з цим дослідження вимог до резильєнтності академічної спільноти в умовах формування нових цифрових професій набуває особливої наукової та практичної значущості. Його актуальність зумовлена необхідністю розробки теоретичних підходів та практичних механізмів адаптації системи вищої освіти до потреб цифрової економіки, формування нових компетентностей у викладачів і студентів, а також забезпечення стійкого розвитку освітнього середовища в умовах швидких технологічних і соціально-економічних змін.

Аналіз сучасних міжнародних досліджень [2; 3], які присвячені проблематиці трансформації вищих навчальних закладів у відповідності до вимог ринку праці, що змінює свою структуру в умовах цифровізації та розвитку цифрових технологій, дозволив виділити такі шляхи вирішення окреслених проблем: модернізацію освітніх програм з урахуванням потреб цифрової економіки та розвитку нових цифрових професій; розвиток цифрових компетентностей академічної спільноти, включаючи підготовку та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; інтеграцію цифрових технологій у освітній процес (штучний інтелект, хмарні платформи, цифрові освітні ресурси, онлайн-навчання); формування гнучкого освітнього середовища, здатного швидко адаптуватися до кризових та технологічних змін; розвиток партнерства між університетами, бізнесом та державними інституціями для узгодження освітньої підготовки з потребами ринку праці; підтримку інноваційної та дослідницької діяльності в сфері цифрових технологій і нових професій.

Разом з тим, цифрові технології суттєво трансформують освітній простір, змінюючи як зміст навчання, так і форми організації освітнього процесу. Їх впровадження сприяє переходу від традиційної моделі передачі знань до більш гнучкої, інтерактивної та персоналізованої системи освіти, що відповідає потребам цифрової економіки та суспільства знань [4].

По-перше, цифрові технології розширюють доступ до освіти. Онлайн-платформи, електронні бібліотеки, дистанційні курси та відкриті освітні ресурси забезпечують можливість отримання знань незалежно від географічного розташування, соціального статусу чи фізичних обмежень. Це сприяє розвитку концепції безперервної освіти (lifelong learning) та формуванню глобального освітнього середовища.

По-друге, відбувається трансформація методів навчання. Використання інтерактивних платформ, віртуальної та доповненої реальності, штучного інтелекту, симуляцій та гейміфікації підвищує рівень залученості студентів до навчального процесу. Освітній процес стає більш практикоорієнтованим, а студенти отримують можливість розвивати критичне мислення, цифрові компетентності та навички самостійного навчання.

По-третє, цифровізація змінює роль викладача та студента. Викладач поступово переходить від ролі основного джерела інформації до ролі фасилітатора, наставника та модератора освітнього процесу. Водночас студент стає активним учасником навчання, який самостійно формує освітню траєкторію та використовує цифрові інструменти для пошуку, аналізу та створення знань.

Крім того, цифрові технології сприяють персоналізації навчання. Аналітика освітніх даних та адаптивні освітні системи дозволяють враховувати індивідуальні особливості студентів, їхній рівень підготовки, темп засвоєння матеріалу та професійні інтереси. Це підвищує ефективність освітнього процесу та якість підготовки фахівців.

Важливим аспектом є також розвиток цифрових компетентностей академічної спільноти. Використання сучасних технологій вимагає від викладачів та студентів нових навичок: роботи з інформаційними ресурсами, цифрової комунікації, аналізу даних, використання онлайн-інструментів та цифрової безпеки.

Отже, цифрові технології та відповідні зміни на ринку праці формують нову модель освітнього простору, що характеризується відкритістю, гнучкістю, інтерактивністю та орієнтацією на індивідуальні потреби здобувачів освіти. У цих умовах ключовим завданням системи освіти стає адаптація до цифрових змін, модернізація освітніх програм та підвищення резильєнтності академічної спільноти до технологічних і соціально-економічних трансформацій.

Бібліографічні посилання

1. Хаустова, В. Є., Кизим, М. О. та Решетняк, О. І. (2021). *Інтеграція освіти та науки в Україні на базі моделі університету майбутнього*. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 424 с.
2. World Economic Forum (2025). *Future of Jobs Report 2025* [online]. Switzerland. Available at: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_Report_2025.pdf [Accessed 6 March 2026].
3. Clark C., Cluver M., Fishman T. and Glatte H. (2026). *2026 Higher Educational Trends* [online]. Deloitte Center for Government Insights. Available at: <https://www.deloitte.com/us/en/insights/industry/articles-on-higher-education/2026-higher-education-trends.html> [Accessed 6 March 2026].
4. Новікова, О., Азьмук, Н. (2023). Цифровізація – чинник посилення резильєнтності соціально-трудої сфери та повоєнного відновлення України. *Економіка та суспільство*, [online] (53). Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-27> [Accessed 6 March 2026].

Глібко С. С.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙ ДЛЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТА РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Закон України «Про мультимодальні перевезення» [1] визначає комбіноване перевезення вантажів (мультимодальне), мультимодальний термінал, оператора мультимодального перевезення (суб'єкт господарювання, який укладає договір мультимодального перевезення), що для українського законодавства є актуальним, хоча має деяке відставання від права ЄС.

Завдання, яке потребує вивчення в цих тезах: яким чином в сучасних умовах професії працівників відповідають логістичним операціям комбінованих перевезень (в тому числі через мультимодальні термінали), затвердженим професійним стандартам та необхідності

присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту.

Частиною 7 статті 4-2 Кодексу законів про працю України [2] визначено, що вимоги до компетентностей, обов'язків та кваліфікацій працівників визначаються професійними стандартами. За відсутності професійних стандартів такі вимоги можуть визначатися кваліфікаційними характеристиками. Тому, по-перше, розглянемо кваліфікації працівників, які не мають професійних стандартів і які в назві мають тотожне до терміну «логістика» кореневе слово. Так в Додатку А Класифікатора професій ДК 003:2010, затв. наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 [3] (далі – КП 003:2010), присутні професії 1475.4 менеджер (управитель) з логістики та 2419.2 логіст. Але у Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затв. наказом Мінпраці № 336 від 29.12.2004 [4], (який не переглянули навіть після виходу Класифікатора професій ДК 003:2010), в п. 4 Загальних положень передбачено, що Довідник служить основою для: розроблення посадових інструкцій працівникам, які закріплюють їх обов'язки, права та відповідальність. По-друге. Професійний стандарт - це затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. Не всі необхідні для комбінованих, мультимодальних перевезень, терміналів професії мають професійні стандарти. Розглянемо кваліфікації працівників, близькі до діяльності з управління комбінованими перевезеннями в окремих видах транспорту, які мають професійні стандарти. Професійний стандарт «Оператор станційного технологічного центру оброблення поїзної інформації та перевізних документів» [5], затверджено наказом від 13 травня 2024 року № ФЗУ-21-ГР Галузевої ради при Організації роботодавців «Галузеве об'єднання підприємств залізничного транспорту «Федерація залізничників України» з розробки професійних стандартів та професійних кваліфікацій у залізничній галузі. Відповідає коду 4133 підкласу (підкласів) (групи) професії згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій». Мета діяльності за професією: Інформаційне, обліково-звітне забезпечення перевізного процесу на залізничній станції, здійснення обробки поїзної інформації та перевізних документів при прийманні, відправленні, пропусканні поїздів та маневровій роботі на залізничній станції. Разом з тим, Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 66 «Залізничний транспорт і метрополітен» [6] (далі - Випуск 66 «Залізничний транспорт і метрополітен»), затв. наказом Мінінфраструктури України від 20.05.2016 № 181, не передбачає удосконалення (осучаснення) регулювання кваліфікаційних характеристик працівників, актуалізованого до сучасних вимог визначення професійних стандартів, а значить, і в захисті прав та свобод людини.

Інше галузеве регулювання сфер автомобільного, водного та авіаційного транспорту фактично суперечливе: або недостатньо регулює, або не звертає уваги на сучасні вимоги щодо перевезень вантажів. При відсутності професійних стандартів професій, пов'язаних з вантажними перевезеннями названими видами транспорту, необхідно звернутися до довідників кваліфікаційних характеристик працівників. Випуск № 69 «Автомобільний транспорт» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників [7] (Далі – Випуск № 69 «Автомобільний транспорт»), затв. наказом Мінтрансв'язку України від

14.02.2006 № 136 (у редакції наказу Мінінфраструктури України від 27.11.2020 № 803) містить дві близькі за назвою професії: менеджер (управитель) на автомобільному транспорті та менеджер (управитель) на автомобільному транспорті з питань перевезень. Але при визначенні змісту сучасні вимоги до комбінованих, мультимодальних перевезень та терміналів не закріплені в тексті. Ще гірша ситуація в регулюванні інших видах транспорту.

На водному транспорті в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 67. Водний транспорт. Перелік [8], затв. наказом Акціонерної Судноплавної Компанії "УКРРІЧФЛОТ" від 15.07.1998 (в редакції наказу № 328 від 20.08.2015) згадуються без достатнього опису кваліфікації: начальник перевантажувального комплексу, начальник контори транспортно-експедиторської. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 68. «Авіаційний транспорт», затв. наказом Мінтранс України від 17.07.2002 № 488 [9], взагалі не вимагає знання про логістику, комбіновані перевезення, роботу вантажних терміналів.

Одним з шляхів вирішення викладеної проблеми є застосування Постанови КМУ від 25 жовтня 2024 року № 1223 «Деякі питання присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту» (в редакції постанови КМУ від 10 жовтня 2025 р. № 1296), якою затверджено Порядок присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту [10] (далі – Порядок № 1223). Порядок № 1223 визначає вимоги до присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти (далі - ЗВО) і науковими установами, які провадять освітню діяльність у сфері вищої освіти, в разі відсутності професійного стандарту – процедуру погодження такого присвоєння з Національним агентством кваліфікацій. Однак практика освітньої діяльності свідчить, що наведені проблеми відсутності професійних стандартів та професій в ДК 003:2010 призводить до навчання за різними освітніми програмами та присвоєння різними ЗВО не аутентичних професійних кваліфікацій, наприклад: професія «логіст», освітня програма «бізнес-логістика», освітньо-професійна програма «логістика», інше, що вносить деяку суперечність врегулювання питань професійної кваліфікації.

Таким чином, наявність професії в КП 003:2010 (при відсутності професійного стандарту) призводить до проблем з визначенням змісту посадових інструкцій відповідної професії, а взагалі відсутність визначення професій в ДК 003:2010 є причиною відмінностей змісту посадових інструкцій професій працівників у різних працедавців в різних видах транспорту та перешкодою для адаптації відповідного регулювання до права ЄС та приєднання транспортної системи України до ТЕН-Т.

До введення в експлуатацію Єдиного реєстру кваліфікацій назва професійної кваліфікації закладу вищої освіти (у разі відсутності професійного стандарту) повинна відповідати професійним назвам робіт, зазначеним у Національному класифікаторі “Класифікатор професій ДК 003:2010” (норма чинна з 2025 р), що сприятиме забезпеченню вантажних перевезень якісним людським капіталом, необхідним для набуття членства України в ЄС.

Бібліографічні посилання

1. Rada.gov.ua, (2021). *Про мультимодальні перевезення* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20> [Accessed 13 March 2026].

2. Rada.gov.ua, (1971). *Кодекс законів про працю України* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> [Accessed 13 March 2026].
3. Rada.gov.ua, (2010). *Класифікатор професій ДК 003:2010* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> [Accessed 13 March 2026].
4. Rada.gov.ua, (2004). *Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04> [Accessed 13 March 2026].
5. Rada.gov.ua, (2024). *Деякі питання присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти та фахової передвищої освіти* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-2024-%D0%BF#> [Accessed 13 March 2026].

Івахненко А. О.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИКЛАДАННІ ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Ідея використання штучного інтелекту при вивченні іноземних мов та перекладу вже не є чимось новим: він допомагає створювати тексти, що насичені активною лексикою або описують конкретну ситуацію в житті чи на роботі; допомагає здійснювати граматичний чи перекладознавчий аналіз; адаптує тексти під рівень знань певно аудиторії тощо. Звісно, результати залучення ШІ до виконання таких завдань все одно вимагають втручання людини, адже вони є не ідеальними; тим не менше, ШІ значно економить час викладача. У своїй доповіді я хочу детально зупинитися на тих способах використання безкоштовної версії ChatGPT, які можуть покращити/полегшити роботу викладача такої дисципліни, як практика перекладу.

Перш за все – кілька слів щодо того, навіщо створювати тексти для перекладу за допомогою ШІ, якщо в інтернеті є безліч текстів будь-якого ступеня складності на будь-яку тематику. По-перше, штучно створений текст можна зробити потрібного обсягу і наситити його певною кількістю активної лексики, опанування якої передбачено робочою програмою дисципліни. Так, можна запрограмувати ШІ, що текст для усного перекладу має бути обсягом 1200 символів і повинен містити 40 активних елементів, які додаються. Таких текстів можна зробити безліч, аби підготувати матеріал для проведення контрольного заняття в групі певного розміру (зазвичай я готую по одному тексту на кожні п'ять студентів). По-друге, при створенні текстів можна включити до промпту вимогу використовувати певні синтаксичні структури чи граматичні форми, що зазвичай викликають труднощі під час перекладу – як у людей, так і у ШІ. По-третє, при усному перекладі штучно створені тексти (майже) зводять нанівець ризик того, що студенти встигнуть знайти оригінал в інтернеті і перекласти його за допомогою ШІ чи онлайн програми-перекладача. Оскільки харківські ЗВО здебільшого працюють в режимі онлайн, такий ризик порушення правил академічної доброчесності є достатньо великим, а використання штучних текстів цей ризик значно знижує.

Отже, як саме ми використовуємо ШІ під час підготовки до занять із практики перекладу та їх проведенні?

Програма практики перекладу в рамках пари мов англійська та українська містить кілька різних дисциплін, кожна з яких пропонує великий обсяг лексичного матеріалу. Розберемо використання можливостей ШІ на прикладі дисципліни «Військовий переклад», що пропонується на другому рівні вищої освіти – в магістратурі. Ми користуємося базовим підручником «Основи військового перекладу» авторів В.В. Балабіна, В.М. Лісовського та О.О. Чернишова. Кожен урок містить близько 100 елементів активної лексики, яку потрібно опанувати за 5-6 аудиторних годин і 5-6 годин самостійної роботи. Більша частина даної лексики для викладача, котрий не є фахівцем із військового перекладу, є також новою. Аби скоротити кількість часу, необхідного для того, щоб перекласти основний текст, використовуючи саме активні лексичні відповідники, спочатку потрібно попрацювати з лексичними вправами та створити таблицю англо-українських відповідників. Після цього дану таблицю завантажують у ChatGPT разом із оригінальним текстом і просять ШІ вставити українські терміни просто в текст, біля їх англійських еквівалентів, і виділити активну лексику жирним шрифтом. Текст набуває ось такого вигляду: *One big problem throughout military history has been identifying **who's in charge** (впізнавати командура). From the earliest days of warfare to the present, special rank badges (знаки розрізнення (за військовим званням)) meant survival.* Дана процедура зайняла буквально пару хвилин, у той час як без ШІ на цю задачу пішло б 1-2 хвилини на кожну активну лексему (а їх, до речі, близько сотні!), і викладач дуже сильно втопився б, оскільки боявся б щось випустити. В принципі, також можна попросити ШІ виконати повний переклад основного тексту, використовуючи таблицю відповідників, але такий переклад все одно потрібно доводити до ладу вручну. В результаті, слухаючи студентські переклади на занятті, викладач може миттєво зреагувати, якщо в перекладах було вжито не активний варіант (той, що пропонувався у підручнику), а інший – наприклад, запропонований програмою DeepL, Google Translate чи будь-яким ШІ. Той самий підхід можна використовувати і під час перевірки письмових робіт студентів – завантажити у ШІ текст оригіналу з виділеними активними елементами та їхніми відповідниками іншою мовою і попросити програму виділити в роботах студентів помилки на вживання активної лексики. Дотримання мовних та перекладацьких норм краще перевіряти вручну, адже ШІ цього робити не вміє (принаймні, не вміє на потрібному рівні).

Наступний етап підготовки до заняття – розробка вправ для студентів. Тренувальні тексти для усного перекладу створюються обсягом 1000-1200 символів без пробілів, кількість одиниць активної лексики – 10-15. При цьому можна попросити ШІ створити текст із активною лексикою на тему російсько-української війни, чи війни між Ізраїлем і Іраном, тощо. Усний переклад таких текстів здійснюється як із англійської мови українською, так і навпаки, з української мови англійською. Якщо переклад здійснюється на слух, ми користуємося спеціальною програмою підготовки усних перекладачів – ReBooth – доступ до якої нам люб'язно надав Болонський університет в рамках гранту Європейського парламенту. Тоді викладач може завантажити переклади студентів на свій ноутбук у форматі mp3, скористатися програмою TurboScribe для того, аби отримати текстовий файл із розшифрованою запису, і попросити ChatGPT порівняти оригінал і переклад з точки зору збереження інформації та використання активної лексики. Різницю між двома текстами він виділяє кольором. Результати такої перевірки можна вивести на екран і продемонструвати студентам, а можна надіслати їм на пошту, аби вони ознайомилися зі своїми помилками

вдома. Помилки синтаксичного та граматичного характеру, знову-таки, обговорюються окремо. При виконанні перекладу з аркушу записи не робляться (за виключенням контрольних робіт), а коментуються після перекладу тексту всіма студентами.

Як бачимо, ШІ значно розширює можливості викладача практики перекладу та пришвидшує й покращує підготовку до занять.

Крамаренко А. М.

ОСВІТНІЙ ТУРИЗМ: ВИМОГИ ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ

Освітній туризм (educational tourism, study tourism) – це форма туризму, під час якої основною метою поїздки є отримання освіти, підвищення кваліфікації, професійного розвитку, вивчення мови, участь у короткострокових навчальних програмах, літніх школах, стажуваннях, наукових конференціях, культурно-пізнавальних програмах або академічній мобільності [1].

Основними формами освітнього туризму на сьогоднішній момент можуть бути названі: довгострокова академічна мобільність (бакалавр, магістр, PhD за кордоном); короткострокові програми (summer schools, language courses, exchange семестр, 1–6 місяців); професійні стажування та інтернатури; науково-дослідницькі поїздки (конференції, спільні проекти); культурно-пізнавальний освітній туризм (історичні, мовні, екологічні тури з навчальним компонентом); blended / hybrid програми (онлайн-навчання разом з короткими офлайн-мобільностями).

За даними UNESCO та OECD «Education at a Glance 2025» [2] в 2024–2025 навчальному році кількість міжнародних студентів у світі перевищила 6,4 млн осіб, більше на 8 % порівняно з 2023–2024 роком. За прогнозами на 2030 рік очікується приблизно 8–9 млн студентів та щорічне зростання освітнього туризму на \$280–350 млрд щорічно (з урахуванням витрат на навчання, проживання, транспорт, туризм).

Найшвидше зростаючими сегментами освітнього туризму є short-term mobility (програми 1–6 місяців, summer schools, language courses, internships); blended / hybrid програми, STEM та green-tech спеціальності [2].

Освітній туризм поєднує елементи освіти, туризму, культурного обміну та економічної діяльності, тому його часто розглядають як перетин секторів «освіта + туризм + експорт послуг». Освітній туризм має такі переваги: розширює освітні можливості за рахунок того, що збільшується доступ до якісної міжнародної освіти, сучасних методик навчання та передових наукових знань, що можуть бути недоступними у країні проживання; розвиває міжкультурні комунікації за рахунок навчання в інших країнах сприяє кращому розумінню культурних особливостей, традицій і соціальних норм, формує толерантність та міжкультурну компетентність; підвищує конкурентоспроможність на ринку праці за рахунок формування міжнародного освітнього досвіду, знання іноземних мов і міжнародні контактів, що підвищують професійну мобільність та привабливість фахівців для роботодавців; розвиває особистісні навички за рахунок освітніх подорожей, що сприяє розвитку самостійності, адаптивності, критичного мислення та здатності працювати в міжнародному середовищі; формує економічний та інноваційний ефект за рахунок стимулювання розвитку

наукових та освітніх зв'язків між країнами, що сприяє трансферу знань, технологій та інновацій [2-4].

Разом з тим можуть бути визначені переваги окремо для країни-реципієнта (що приймає студентів) та країни-донора (що відправляє студентів) в залежності від рівня розвитку країни. Такі переваги представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги освітнього туризму для різних країн світу

Група країн	Переваги для країни-реципієнта	Переваги для країни-донора
Розвинені країни (США, Канада, Великобританія, Австралія, Німеччина, Нідерланди)	значні надходження від навчання та проживання, експорт освітніх послуг, залучення талановитих кадрів (brain gain), посилення soft power та іміджу, наповнення лабораторій молодими дослідниками	доступ до передових технологій та методик, підвищення глобальної конкурентоспроможності випускників, мережа контактів (alumni network), культурний обмін та толерантність
Країни середнього рівня доходу, що активно розвивають освітній туризм (Польща, Чехія, Туреччина, Малайзія)	швидке зростання доходів від іноземних студентів, заповнення місць у ЗВО, які не заповнюються місцевими студентами, розвиток інфраструктури кампусів, імідж регіонального освітнього хабу	доступна вартість навчання (в 2–4 рази дешевше, ніж у Західній Європі), географічна близькість, програми англійською мовою, можливість подальшого працевлаштування в ЄС
Країни, що розвиваються (Індія, Китай, Південна Африка, Україна)	залучення валютних надходжень, розвиток англійськомовних програм, підвищення рейтингу університетів, імідж країни як освітнього центру регіону	економія коштів (навчання в Індії чи Китаї в 3–5 разів дешевше, ніж у США/Європі), доступ до азійських технологій та ринків, культурне збагачення

Джерело: сформовано автором

Освітній туризм є важливим інструментом розвитку міжнародної освіти, обміну знаннями та формування глобальних компетентностей. Водночас для максимізації його позитивного ефекту необхідно зменшувати фінансові, організаційні та соціально-культурні бар'єри, а також створювати умови для повернення та використання отриманого досвіду в країні походження. В цілому, може бути визначено такі недоліки освітнього туризму в різних країнах світу (табл. 2).

Для України освітній туризм це можливість експорту освітніх послуг (до \$0,5–1 млрд щорічно до 2030), інструмент іміджу та soft power, спосіб залучення інвестицій та кадрів, фактор зменшення відтоку молоді.

Недоліки освітнього туризму для різних країн світу

Група країн	Недоліки для країни-реципієнта	Недоліки для країни-донора
Розвинені країни	перевантаження інфраструктури (житло, транспорт), соціальна напруга (житлова криза для місцевих), ризики комерціалізації освіти	відтік капіталу (витрати на навчання за кордоном), brain drain (якщо студенти не повертаються)
Країни середнього рівня доходу	залежність від іноземних студентів (ризик при зміні віз/політики), зниження якості через масовість, культурні конфлікти	відтік молоді та капіталу, зниження мотивації розвивати власну систему освіти
Країни, що розвиваються	brain gain часто перетворюється на brain drain, нерівність доступу до міжнародного навчання, ризики нелегальної міграції	значний відтік капіталу та талантів, зниження національного інноваційного потенціалу, ризик «освітньої колонізації»

Джерело: сформовано автором

Отже, освітній туризм – це потужний інструмент економічного розвитку, експорту послуг, іміджу та залучення талантів, але він посилює нерівність, відтік кадрів і залежність від зовнішніх факторів. Університети, які не відповідають новим вимогам (англійська мова, цифрові платформи, мікrokреденшіали, культурна інклюзія), втрачають конкурентоспроможність.

Бібліографічні посилання

1. Петрушенко, Ю. М., Воронцова, А. С., Ярова, І. Є. та Білоцерківська, О. Д. (2021). Освітній туризм та освітня міграція: економічна сутність та відмінні ознаки. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*, [online] 2, с. 157–164. Available at: doi: 10.21272/1817-9215.2021.2-19 [Accessed 02 Febr. 2026].
2. OECD (2025). *Education at a Glance 2025: OECD Indicators* [online]. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/1c0d9c79-en> [Accessed 02 Febr. 2026].
3. Iastremska, O. (2020). Educational tourism as a basis for the growth of economic activity of the labor market. *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries*, [online] 1(11), pp. 97–105. Available at: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2020.11.097> [Accessed 02 Febr. 2026].
4. McGladdery, C. A., Lubbe, B. A. (2017). Rethinking educational tourism: proposing a new model and future directions, *Tourism Review*, [online] 72(3), pp. 319–329. Available at: doi: 10.1108/TR-03-2017-0055 [Accessed 02 Febr. 2026].

Лісовол А. С.

РЕВОЛЮЦІЯ В ОСВІТІ: СТУПІНЬ ГОТОВНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ В УКРАЇНІ

У ХХІ столітті система освіти перебуває на етапі глибоких трансформацій, які дедалі частіше характеризують як революцію в освіті. Такі зміни зумовлені стрімким розвитком

цифрових технологій, поширенням онлайн-освіти, використанням штучного інтелекту у навчальному процесі та зростанням ролі глобальних освітніх платформ. У результаті традиційна модель освіти, що ґрунтувалася на передачі знань у межах аудиторних занять, трансформується у більш гнучку, інтерактивну та цифрову систему навчання [1].

Сучасна освіта дедалі більше орієнтується на формування компетентностей, розвиток критичного мислення, інноваційність та здатність до безперервного навчання. Ці тенденції формують нову освітню парадигму, в якій важливу роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології, цифрові платформи та відкриті освітні ресурси.

Для України питання трансформації освітньої системи набуває особливої актуальності в умовах війни, економічної нестабільності та активної інтеграції до європейського освітнього простору. За таких умов важливим стає визначення ступеня готовності академічної спільноти до впровадження інноваційних освітніх технологій, оскільки саме викладачі та науковці є ключовими суб'єктами освітніх змін.

Глобальний розвиток освіти характеризується низкою важливих тенденцій, які визначають сучасний етап освітньої революції.

Першою тенденцією є цифровізація освітнього середовища. Вона передбачає активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, створення цифрових освітніх платформ, розвиток електронних бібліотек та систем управління навчанням. Такі зміни сприяють підвищенню доступності освіти та формуванню нових форм взаємодії між викладачами і студентами [2].

Другою важливою тенденцією є поширення дистанційного та змішаного навчання. Пандемія COVID-19 значно прискорила розвиток онлайн-освіти, що призвело до широкого використання відеоконференцій, цифрових платформ та інтерактивних освітніх інструментів. У результаті багато закладів вищої освіти почали впроваджувати нові моделі навчання, які поєднують традиційні та дистанційні методи викладання [3].

Третьою тенденцією є інтеграція інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, у навчальний процес. Такі технології відкривають нові можливості для персоналізації навчання, автоматизації оцінювання та аналізу освітніх результатів.

Інтеграція інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, у навчальний процес є важливим напрямом модернізації сучасної системи освіти. Використання таких технологій сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, розширенню можливостей інтерактивного навчання та формуванню індивідуалізованих освітніх траєкторій для здобувачів освіти. Зокрема, системи штучного інтелекту можуть застосовуватися для аналізу навчальних результатів, адаптації навчального контенту до індивідуальних потреб студентів, автоматизованого оцінювання знань та оптимізації освітніх програм. Водночас технології віртуальної та доповненої реальності забезпечують створення інтерактивного освітнього середовища, що дозволяє моделювати складні процеси, проводити віртуальні лабораторні дослідження та підвищувати рівень практичної підготовки студентів. У результаті впровадження інноваційних технологій у навчальний процес сприяє підвищенню якості освіти, розвитку цифрових компетентностей учасників освітнього процесу та формуванню сучасної освітньої екосистеми, орієнтованої на потреби цифрового суспільства [4].

Крім того, важливим фактором трансформації освіти є глобалізація освітнього простору. Міжнародні освітні програми, академічна мобільність та розвиток відкритих онлайн-курсів сприяють інтеграції національних систем освіти у світову освітню систему [5].

Готовність академічної спільноти до освітніх трансформацій визначається низкою взаємопов'язаних факторів, серед яких важливу роль відіграють цифрова компетентність викладачів, рівень технологічної інфраструктури та інституційна підтримка інновацій.

Одним із ключових елементів готовності до освітньої революції є рівень цифрових компетентностей викладачів, оскільки саме вони визначають ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та здатність адаптувати освітні методики до вимог цифрового суспільства. Сучасний викладач має володіти широким спектром цифрових навичок, зокрема використовувати системи дистанційного навчання, інтерактивні освітні платформи, інструменти онлайн-комунікації, а також застосовувати цифрові ресурси для створення навчального контенту та оцінювання результатів навчання студентів. Важливим аспектом є також здатність інтегрувати цифрові технології у педагогічні практики з метою підвищення ефективності навчального процесу та розвитку критичного мислення й самостійності здобувачів освіти. Дослідження свідчать, що формування цифрових компетентностей викладачів є необхідною умовою успішної цифрової трансформації освіти, оскільки саме рівень їхньої технологічної підготовки визначає можливості впровадження інноваційних освітніх підходів та забезпечення якості освітніх послуг у сучасному цифровому середовищі [2].

Сучасний викладач повинен володіти навичками використання цифрових платформ, систем дистанційного навчання, інтерактивних освітніх інструментів та технологій аналізу навчальних даних.

Дослідження свідчать, що рівень цифрової грамотності викладачів в Україні поступово зростає, проте існує певний цифровий розрив між поколіннями викладачів. Молоді науковці, як правило, швидше адаптуються до нових технологій, тоді як представники старшого покоління іноді стикаються з труднощами у використанні цифрових інструментів [6].

Іншим важливим фактором є наявність сучасної технологічної інфраструктури у закладах освіти. Йдеться про доступ до високошвидкісного інтернету, використання цифрових бібліотек, хмарних сервісів та систем управління навчанням.

В умовах війни багато українських університетів змушені були оперативно адаптуватися до дистанційного формату навчання, що сприяло швидкому впровадженню цифрових технологій. Однак нерівномірний доступ до технічних ресурсів і різний рівень фінансування освітніх установ залишаються серйозними викликами для системи освіти.

Ефективність цифрової трансформації освіти значною мірою залежить від інституційної підтримки інновацій. Державна освітня політика, міжнародні освітні програми та гранти відіграють важливу роль у розвитку цифрової освіти.

Зокрема, участь українських університетів у міжнародних освітніх програмах сприяє підвищенню якості освіти, розвитку академічної мобільності та інтеграції до європейського освітнього простору.

Незважаючи на позитивні тенденції розвитку освіти, процес її цифрової трансформації супроводжується низкою проблем.

Серед основних бар'єрів можна виділити:

- недостатній рівень фінансування освітньої інфраструктури;
- нерівномірний доступ до цифрових ресурсів;
- обмежені можливості підвищення кваліфікації викладачів;
- психологічний опір змінам;
- кадрові втрати у сфері освіти внаслідок війни та міграційних процесів [4].

Подолання цих бар'єрів потребує комплексної державної політики, спрямованої на модернізацію освітньої системи та підтримку академічної спільноти.

З метою підвищення готовності академічної спільноти до освітніх трансформацій доцільно реалізувати низку стратегічних напрямів розвитку.

По-перше, необхідно забезпечити розвиток цифрових компетентностей викладачів шляхом впровадження систематичних програм підвищення кваліфікації.

По-друге, важливим є впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, зокрема штучного інтелекту, доповненої та віртуальної реальності.

По-третє, слід приділити значну увагу модернізації освітньої інфраструктури та розвитку цифрових освітніх платформ.

По-четверте, необхідно розширювати міжнародну академічну співпрацю, що сприятиме інтеграції української освіти до європейського та світового освітнього простору.

Отже, сучасний етап розвитку освітніх систем характеризується глибокими трансформаційними процесами, які дедалі частіше визначаються як освітня революція. Її основними рушійними чинниками виступають цифровізація суспільства, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поширення дистанційного та змішаного навчання, а також активне впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності. Ці процеси формують нову освітню парадигму, що передбачає перехід від традиційної моделі передачі знань до інтерактивної, гнучкої та індивідуалізованої системи навчання, орієнтованої на формування компетентностей та розвиток людського капіталу.

Дослідження показує, що готовність академічної спільноти до освітніх трансформацій є одним із ключових факторів успішної модернізації системи освіти. У цьому контексті важливу роль відіграють рівень цифрових компетентностей викладачів, здатність освітніх установ до впровадження інноваційних технологій, наявність сучасної цифрової інфраструктури, а також ефективна інституційна підтримка процесів цифрової трансформації. Встановлено, що українська академічна спільнота поступово адаптується до нових умов функціонування освітньої системи, демонструючи зростання рівня використання цифрових інструментів у навчальному процесі, розширення практики дистанційного навчання та активізацію міжнародної академічної співпраці.

Водночас процес трансформації освіти в Україні супроводжується низкою викликів і обмежень. До них належать нерівномірний рівень цифрової підготовки викладачів, обмежені можливості технічного забезпечення окремих закладів освіти, недостатній рівень фінансування освітніх інновацій, а також кадрові втрати у сфері освіти, спричинені складною соціально-економічною ситуацією та воєнними умовами. Зазначені фактори зумовлюють необхідність комплексного підходу до модернізації освітньої системи, що передбачає

поєднання державної підтримки, інституційних змін та активної участі академічної спільноти у впровадженні інновацій.

У цьому контексті важливими стратегічними напрямками розвитку є системне підвищення цифрових компетентностей викладачів, модернізація освітньої інфраструктури, впровадження інноваційних освітніх технологій та розширення міжнародної академічної співпраці. Особливого значення набуває формування культури інновацій у закладах освіти, що передбачає відкритість до змін, підтримку експериментальних освітніх практик та стимулювання науково-освітніх ініціатив.

Таким чином, освітня революція створює нові можливості для модернізації національної системи освіти та підвищення її конкурентоспроможності у глобальному освітньому просторі. Підвищення рівня готовності академічної спільноти до використання цифрових технологій та інноваційних освітніх моделей сприятиме формуванню сучасного освітнього середовища, здатного забезпечити якісну підготовку фахівців та ефективний розвиток суспільства знань в Україні.

Бібліографічні посилання

1. Voronenko, O. (2025). Digital transformation in education in the documents of international institutions. *Informatics. Culture. Technology*, 2, pp. 45–56.
2. Bykov, V., Spirin, O. and Pinchuk, O. (2020). Modern tasks of digital transformation of education. *UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 1(1), pp. 27–36.
3. Androshchuk, A. (2022). Higher education of Ukraine in the conditions of war and digital transformation. *European Humanities Studies: State and Society*, 4, pp. 7–18.
4. Krymska, A., Chalii, A., Petruk, V., Kobzieva, O. and Tytar, O. (2024). Challenges and opportunities of digital transformation in Ukrainian education. *Futurity Education*, 4(3), pp. 110–121.
5. Lugovyi, V., Talanova, Zh., Slyusarenko, O. and Vorobyova, O. (2025). Digital transition in higher education: European experience for Ukraine. *Information Technologies and Learning Tools*, 99(1), pp. 1–17.
6. Kovalenko, O., Kutelmah, I. (2025). *Digital transformation of teacher professional development in UNESCO policy. UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 1(11), pp. 7–21.

Макасеєв О. В.

ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Глобальні трансформації XXI століття, такі як: цифрова революція, прискорення технологічних змін, геополітичні конфлікти, енергетичні та фінансові кризи, суттєво змінюють архітектуру світової економіки. У цих умовах економічна безпека держави дедалі більше залежить не лише від ресурсного потенціалу чи макроекономічної стабільності, а й від якості людського капіталу та інституційної спроможності системи освіти.

Для України проблема набуває особливої гостроти в контексті збройної агресії, структурної перебудови економіки та інтеграції до європейського простору. Освіта стає не

лише соціальною сферою, а стратегічним чинником відновлення, інноваційного розвитку та зміцнення економічного суверенітету.

У сучасній парадигмі економічного розвитку освіта постає не лише як соціальний інститут, а як фундаментальний механізм нагромадження та відтворення людського капіталу, який визначає довгострокову траєкторію зростання та рівень економічної безпеки держави. Теоретичні засади цього підходу ґрунтуються на концепції людського капіталу, розвиненій у працях Г. Беккера [1], а також на моделях ендогенного економічного зростання [2], відповідно до яких знання, навички та компетентності є внутрішнім джерелом стійкого економічного розвитку.

Освітня система формує сукупність когнітивних, професійних і соціальних компетентностей, що забезпечують підвищення продуктивності праці та ефективності використання інших факторів виробництва. Зростання рівня освітньої підготовки сприяє інтенсифікації інноваційної діяльності, пришвидшує трансфер технологій і підвищує здатність економіки до структурної модернізації. У цьому контексті освіта виступає каталізатором переходу від екстенсивних і сировинно орієнтованих моделей розвитку до економіки знань, заснованої на створенні високої доданої вартості.

Крім того, якісний людський капітал підвищує адаптивність економічної системи до зовнішніх шоків – фінансових криз, технологічних зрушень, геополітичної нестабільності. Освічене суспільство здатне швидше інтегрувати нові технології, диверсифікувати виробничу структуру та формувати нові ринки. Таким чином, освіта виконує функцію інституційного стабілізатора, зміцнюючи спроможність держави до стратегічного планування, ефективного врядування та реалізації політик економічної безпеки.

В умовах загострення глобальної конкуренції за ресурси, технології та таланти інтелектуальний потенціал нації стає визначальним чинником економічного суверенітету [3]. Держави, що інвестують у розвиток людського капіталу, формують довгострокові конкурентні переваги, тоді як країни з недостатнім рівнем освітньої модернізації ризикують закріпитися в периферійних сегментах світової економіки. Отже, освіта є не лише складовою соціальної політики, а стратегічним інструментом забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку в умовах глобальних трансформацій.

Повоєнна відбудова потребує не лише фінансових ресурсів і міжнародної підтримки, але й якісного людського капіталу, здатного забезпечити структурну перебудову господарського комплексу на засадах інноваційності, технологічності та конкурентоспроможності [4].

У цьому контексті пріоритетного значення набуває розвиток STEM-освіти як основи формування інженерно-технологічного потенціалу держави. Підготовка фахівців у галузях інженерії, інформаційних технологій, прикладних наук та високотехнологічного виробництва створює передумови для відновлення промислової бази на нових технологічних засадах, зменшення імпортозалежності та інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Підтримка інженерних і технічних спеціальностей має супроводжуватися модернізацією освітньої інфраструктури, оновленням навчальних програм відповідно до потреб ринку праці та стимулюванням прикладних досліджень.

Не менш важливою є інституційна інтеграція науки, бізнесу та університетського середовища. Формування ефективних механізмів трансферу технологій, розвиток

дослідницьких університетів і створення інноваційних екосистем сприяють комерціалізації наукових результатів і зростанню національної інноваційної спроможності. Участь України в європейських дослідницьких ініціативах, зокрема в програмі Horizon Europe, відкриває доступ до фінансування, міжнародних консорціумів і передових наукових практик, що посилює інтеграцію української науки у глобальний простір знань.

Водночас стратегічним напрямом є адаптація освітніх стандартів і процедур забезпечення якості до вимог європейського простору вищої освіти. Гармонізація з європейськими нормами сприяє академічній мобільності, взаємному визнанню кваліфікацій, підвищенню прозорості та конкурентоспроможності українських університетів. Це створює додаткові передумови для залучення іноземних інвестицій, розвитку міжнародного партнерства та формування довіри до національної системи освіти як складової економічної безпеки.

Таким чином, освіта в сучасних українських реаліях має стати платформою для формування інноваційної економіки, орієнтованої на створення високої доданої вартості, технологічну незалежність і довгострокову стійкість. Інвестування в освітній потенціал слід розглядати як інвестицію в економічний суверенітет держави, її здатність протидіяти зовнішнім викликам та забезпечувати сталий розвиток у посткризовий період.

Ефективне використання освітнього потенціалу як інструменту забезпечення економічної безпеки потребує системного та комплексного інституційного підходу, що передбачає стратегічне планування, фінансову підтримку, технологічну модернізацію та інтеграцію всіх складових науково-освітнього середовища. Стратегічне планування освітньої політики має здійснюватися з урахуванням національних безпекових пріоритетів та прогнозованих економічних викликів. Визначення пріоритетних напрямів підготовки фахівців, інтеграція освітніх програм із потребами економіки та прогнозами розвитку ключових галузей створює основу для формування стійкого людського капіталу та мінімізації ризиків технологічної відсталості.

Інвестування у наукові дослідження є критично необхідним для забезпечення інноваційного потенціалу економіки. Підтримка фундаментальної та прикладної науки стимулює технологічний розвиток, дозволяє впроваджувати сучасні методи виробництва та управління, а також сприяє інтеграції України у глобальні науково-технічні мережі. Розвиток державно-приватного партнерства в освіті відкриває нові можливості для ресурсного забезпечення освітніх установ, сприяє адаптації навчальних програм до потреб ринку праці та створює умови для практичної підготовки фахівців, що відповідають сучасним економічним і технологічним викликам. Цифрова трансформація університетів та освітніх платформ стає невід'ємним компонентом забезпечення ефективності навчального процесу та доступності освіти. Використання цифрових інструментів, дистанційних технологій та сучасних методів управління знаннями дозволяє підвищити гнучкість освітньої системи та її адаптивність до зовнішніх потрясінь. Формування системи безперервної освіти забезпечує постійне оновлення компетентностей та підвищення кваліфікації кадрів у відповідь на динамічні зміни ринку праці та технологічного середовища. Цей механізм дозволяє державі підтримувати стійкий рівень людського капіталу протягом усього економічного циклу.

У сукупності зазначені напрями створюють синергію між освітою, наукою та виробництвом, що формує мультиплікативний ефект для економічного розвитку та

забезпечує сталу економічну безпеку. Інституційне посилення освітньої складової виступає не лише як інструмент кадрового забезпечення, а як фундаментальний механізм стратегічного розвитку держави, здатний протидіяти зовнішнім та внутрішнім викликам глобальної економічної трансформації.

В цілому, в умовах глобальних трансформацій освіта набуває системоутворюючого значення для забезпечення економічної безпеки та довгострокової стійкості держави. Вона виступає не лише механізмом соціалізації та передачі знань, а ключовим інструментом формування людського капіталу, який визначає інноваційну спроможність економіки, її конкурентоспроможність на світових ринках і здатність до адаптації в умовах зростаючої невизначеності.

Для України освітня політика набуває особливого значення в умовах воєнних викликів і повоєнної відбудови. Саме через модернізацію освітньої системи, розвиток науково-дослідного потенціалу, підтримку інженерно-технологічних напрямів та інтеграцію до європейського освітнього й дослідницького простору формується основа для структурної перебудови економіки та зміцнення її стійкості. Освіта в цьому вимірі стає не лише фактором зростання, а елементом національної безпекової архітектури.

Стратегічним пріоритетом державної політики має бути узгодження освітньої реформи з цілями економічної безпеки, що передбачає довгострокове інвестування в людський капітал, інституційне зміцнення університетів, розвиток інноваційних екосистем та забезпечення тісної взаємодії освіти, науки і бізнесу. Лише за умови такої синергії освіта здатна виконати функцію ключового інструменту формування інноваційної, технологічно незалежної та конкурентоспроможної економіки в умовах глобальної трансформації.

Бібліографічні посилання

1. Becker, G. S. (2009). *Human Capital – A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* [online]. Columbia: National Bureau of Economic Research. Available at: <https://www.pdfdrive.to/dl/human-capital-a-theoretical-and-empirical-analysis-with-special-reference-to-education> [Accessed 01.03.2026].
2. Gemmell, N. (1995). Endogenous growth, the Solow model and human capital. *Economics of Planning* [online] 28, p. 169–183 Available at: <https://doi.org/10.1007/BF01263636> [Accessed 01.03.2026].
3. Kozubova, N., Prokopishyna, O. (2025). Financial provisions of tourism business risk management. *Economy and society*, [online] 72. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-16> [Accessed 15.02.2026].
4. Prokopishyna, O. (2025). Income management for sustainable development goals. *Scientific perspectives*, [online] 3, с. 637–652. Available at: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3\(57\)-637-651](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-3(57)-637-651) [Accessed 15.02.2026].

Мамаєв І. О.

ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Персональні дані підлягають правовому захисту як елемент основоположних прав особи. Водночас цифровізація науки та освіти, поширення дистанційного навчання та

потреба обробки великих масивів даних зумовлюють необхідність доступу до персональних даних для виконання суспільно важливих функцій. У зв'язку з цим виникає потреба у визначенні правових підстав, спеціальних правил та дерогацій (виключень) для обробки персональних даних у різних видах науково-освітньої діяльності.

Звернення до «науково-освітньої» сфери зумовлене тим, що вона часто сприймається як єдиний простір. Проте в її межах поєднується діяльність з різними цілями, правовими підставами обробки та обсягом допустимих винятків із загального режиму захисту персональних даних. В межах однієї науково-освітньої установи можуть співіснувати адміністративний, освітній, дослідницький, статистичний та архівний режими обробки персональних даних. Таким чином, науково-освітню сферу доцільно розглядати як середовище, в межах якого поєднуються окремі типи діяльності з різними правилами обробки.

Базовим актом у сфері обробки персональних даних у праві ЄС є Загальний регламент про захист даних (GDPR), тоді як в Україні відповідне регулювання встановлює Закон України «Про захист персональних даних» [5], що у загальних рисах відтворює європейський підхід. Стаття 6 GDPR визначає шість правових підстав для обробки даних: згоду суб'єкта даних, необхідність виконання договору, виконання юридичного обов'язку, захист життєво важливих інтересів, виконання завдання в інтересах суспільства або здійснення офіційних повноважень, а також законні інтереси контролера. Подібна модель з шести підстав закріплена і в ст. 11 Закону України «Про захист персональних даних», за виключенням «виконання завдання в інтересах суспільства».

Для цілей наукового дослідження (scientific research) стаття 89 GDPR передбачає спеціальний режим обробки даних. Його зміст полягає в тому, що персональні дані можуть вторинно оброблятися для наукових цілей навіть тоді, коли первинна мета їх збирання була іншою, якщо така обробка супроводжується належними гарантіями захисту прав суб'єкта даних. При цьому у праві ЄС наукова діяльність тлумачиться широко та може охоплювати фундаментальні, прикладні, технологічні та приватно фінансовані дослідження. В Україні подібний підхід частково закріплено у ч. 8 ст. 6 та п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про захист персональних даних», однак з меншою деталізацією системи спеціальних гарантій і дерогацій.

Хоча обробка персональних даних для наукових цілей має відносно розроблене правове регулювання, практика його застосування все ще стикається з певними викликами. Серед актуальних викликів залишається відсутність єдиного універсального тлумачення меж наукового дослідження («scientific research»), різна практика застосування статті 89 GDPR у державах-членах ЄС, неоднакові підходи до вторинного використання даних, а також питання дослідницької етики. В Україні додатковим викликом залишається менша деталізація спеціальних умов наукової обробки даних у порівнянні з GDPR.

Для освітньої діяльності GDPR не містить аналогічного переліку спеціальних умов та дерогацій. Втім помилково вважати, що будь-яка обробка персональних даних в освітньому процесі вимагає прямої згоди. Для значної частини освітньо-адміністративної обробки в публічних закладах освіти більш релевантними є «legal obligation» (виконання юридичного обов'язку) і «public task» (завдання в інтересах суспільства, здійснення офіційних

повноважень). Згода зберігає самостійне значення насамперед у випадках додаткової, необов'язкової або особливо чутливої обробки.

Уповноважений Верховної Ради з прав людини підтверджує, що заклади освіти не зобов'язані отримувати окрему згоду батьків здобувачів освіти на обробку персональних даних, які використовуються в освітньому процесі та освітніх ресурсах, ведення яких передбачено законодавством про освіту для надання освітніх послуг [1]. Водночас на практиці це може викликати проблеми при необхідності обробки персональних даних в тих сервісах, ведення яких не є прямо передбаченим законодавством про освіту. Так, наприклад, потребує отримання згоди передача персональних даних комерційному суб'єкту господарювання, який надає послуги електронних журналів та щоденників [2]. Таким чином, існує межа між обробкою даних, необхідною для реалізації законодавчо визначених освітніх повноважень, і передачею даних до зовнішніх необов'язкових сервісів, де отримання згоди залишається необхідним.

Окрім того, в деяких сервісах може з'являтися проблема надмірності даних, які збираються електронними сервісами та мобільними додатками. В рекомендаціях Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини зазначається: «Більшість володільців збирають багато додаткових даних, які не є необхідними для кінцевої мети обробки, посилаючись на припущену ними необхідність у майбутньому. Окрім цього, в деяких випадках суб'єкт не повідомляється, що електронний сервіс може додатково збирати про нього інформацію або мати доступ до його даних» [3]. На практиці це може бути розповсюдженою проблемою. Використання оплатних сервісів обмежується, а безоплатні сервіси часто збирають дані для демонстрації персоналізованої реклами. Це створює ризик виходу за межі мети, для якої персональні дані залучаються у сфері освіти, та порушення принципу мінімізації даних.

Інший блок питань викликає використання електронних навчальних ресурсів. Відповідно до Наказу МОН від 08.09.2020 р. № 1115 про «Деякі питання організації дистанційного навчання», для забезпечення дистанційного навчання учнів в закладі освіти можуть створюватися власні електронні освітні ресурси або використовуватися інші електронні освітні ресурси. Однак із цього не випливає автоматична правомірність будь-якого способу обробки персональних даних у таких сервісах. Якщо ресурс є зовнішнім і не входить до кола державних або прямо передбачених законодавством освітніх систем, виникає потреба окремо оцінювати правову підставу обробки, пропорційність обсягу зібраних даних та можливість забезпечити доступ до альтернативних засобів організації навчання.

Окремий пласт проблем стосується дистанційного навчання із використанням засобів відеозв'язку та інтерактивних освітніх платформ, зокрема Zoom, Google Classroom, Google Meet та подібних сервісів. Правові акти у сфері освіти дозволяють використання технологій дистанційного навчання, інтерактивних платформ, відеоконференцзв'язку та інших електронних освітніх ресурсів, однак зазвичай не закріплюють перелік конкретних приватних платформ як обов'язкових або спеціально визначених законом. За загальним правилом окрема згода на обробку персональних даних не потрібна, якщо така обробка здійснюється закладом освіти на підставі закону та для реалізації освітньої діяльності.

Водночас у разі передачі персональних даних до не визначених законом комерційних сервісів може потребуватися згода.

Окрім того, чинні правові акти передбачають використання відеоконференцій, однак не містять регламентації поведінки учнів під час таких занять. У зв'язку з цим, зокрема, виникає питання щодо правомірності вимагати від учнів вмикати відеокамери [4], що може створювати перешкоди в освітній діяльності. Враховуючи брак прямих правових приписів, доцільно керуватися принципом пропорційності та виходити з допустимості вимоги відеозв'язку лише у тих випадках, коли це є об'єктивно необхідним для досягнення конкретної освітньої мети, зокрема під час відповіді або інших форм оцінювання. Окреслене свідчить про потребу у подальшій конкретизації правового регулювання використання відеозв'язку у дистанційному навчанні.

Таким чином, у межах одного науково-освітнього середовища поєднуються різні правові режими обробки персональних даних. Для наукової діяльності вже сформовані спеціальні сприятливі умови обробки, хоча однакове правозастосування та тлумаченні певних норм залишається проблемним. Обробка персональних даних в освітній діяльності переважно спирається на загальні підстави правомірності. У типових випадках використання передбачених законом освітніх ресурсів її правове регулювання є відносно визначеним. Проте використання цифрових сервісів, не передбачених законодавством, породжує ускладнення та необхідність отримання згоди. Окремі питання дистанційного навчання, такі як регламентація поведінки учнів під час відеоконференцзв'язку, також потребують доопрацювання.

Бібліографічні посилання

1. Нова Українська школа (2023). *Що робити, якщо батьки не дають згоду на обробку персональних даних – роз'яснення для закладів освіти* [online]. Available at: <https://nus.org.ua/2023/08/21/shho-robyty-yakshho-batky-ne-dayut-zgodu-na-obrobku-personalnyh-danyh-roz-yasnennya-dlya-zakladiv-osvity/> [Accessed 13 March 2026].
2. Освітній омбудсмен України. *Обробка персональних даних в електронних журналах та щоденниках* [online]. Available at: <https://eo.gov.ua/obrobka-personalnykh-danykh-v-elektronnykh-zhurnalakh-ta-shchodennykakh/2023/09/05/> [Accessed 13 March 2026].
3. Уповноважений ВРУ з прав людини. (2021). *Рекомендації уповноваженого ВРУ з прав людини щодо захисту персональних даних під час дистанційного надання освітніх послуг* [online]. Київ. Available at: <https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/dystantsiyna-osvita.pdf> [Accessed 13 March 2026].
4. Слово і діло (2011). *Дистанційне навчання: все про права та обов'язки учнів і вчителів* [online]. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/20/stattja/suspilstvo/dystanczijne-navchannya-vse-pro-prava-ta-obovyazky-uchniv-vchyteliv> [Accessed 13 March 2026].

Нємцев А. Л.

«НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ», ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ГОТОВНІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

Сучасні освітні системи переживають період глибоких трансформацій, які дедалі частіше описують як «революцію в освіті». Йдеться не лише про модернізацію навчальних програм або впровадження цифрових технологій, а про зміну самої логіки функціонування освіти в суспільстві. Традиційна модель, у межах якої освіта розглядається як етап, що передує входженню людини до ринку праці, поступово трансформується у модель навчання впродовж життя (lifelong learning, LLL).

У соціологічній теорії подібні процеси пояснюються ширшими трансформаціями сучасного суспільства. Ульріх Бек характеризував сучасність як «суспільство ризику», у якому соціальні інституції змушені постійно адаптуватися до нових викликів і невизначеностей [4].

Ентоні Гіденс розглядав ці процеси як прояв рефлексивної модернізації, коли суспільство постійно переглядає власні інституційні практики відповідно до змін соціального середовища [2]. У таких умовах освіта перестає бути одноразовою соціальною інвестицією і перетворюється на безперервний процес оновлення знань і компетентностей.

Особливої актуальності ці процеси набувають у сучасній Україні. Війна, масштабні внутрішні та зовнішні переміщення населення, перебудова економіки та швидка цифровізація змінюють вимоги до професійних навичок і освітніх траєкторій громадян. У таких умовах здатність людини регулярно оновлювати свої компетентності стає важливою передумовою соціальної мобільності та економічної стабільності.

На нормативному рівні передумови для переходу до системи навчання впродовж життя вже сформовані. Закон України «Про освіту» закріплює право громадян на навчання протягом життя, а розвиток системи безперервної освіти визначено одним із стратегічних напрямів освітньої політики держави. Подібні підходи підтримуються і на міжнародному рівні. У документах UNESCO та OECD навчання впродовж життя розглядається як ключова умова соціальної стійкості, інноваційного розвитку та адаптації суспільства до глобальних змін [3].

З соціологічної точки зору перехід до моделі LLL означає не лише освітню реформу, а трансформацію механізмів відтворення соціальної нерівності. Класична соціологія виходить з того, що освітні інституції відіграють важливу роль у відтворенні соціальної структури через механізми культурного капіталу. А тому, у нових умовах доступ до повторного навчання, гнучких освітніх форматів і механізмів визнання попереднього досвіду може як розширити можливості соціальної мобільності, так і посилити нерівності між соціальними групами.

Важливим фактором у цьому процесі є розвиток економіки знань. Як зазначає Мануель Кастельс, у мережевому суспільстві знання і здатність до постійного навчання стають основним ресурсом соціального та економічного розвитку [1]. Це означає, що освіта дедалі більше інтегрується з ринком праці, технологічними платформами та інноваційними екосистемами.

У цьому контексті перехід до навчання впродовж життя можна розглядати як структурну трансформацію освітніх систем. У науковій літературі можна знайти кілька моделей інституціоналізації LLL.

Перша модель передбачає модернізацію традиційної системи освіти. Університети залишаються основними провайдерами знань, але розширюють спектр освітніх програм для дорослих, зокрема через короткі курси, модульні програми та програми перепідготовки.

Друга модель пов'язана з формуванням мережевої екосистеми освіти, у якій знання поширюються через різноманітні освітні платформи, професійні спільноти та онлайн-курси. У цьому випадку університети стають лише одним із елементів широкої інфраструктури навчання.

Третя модель орієнтована на соціальну інклюзію і спрямована на подолання бар'єрів участі дорослого населення у навчанні. Вона передбачає розвиток гнучких освітніх форматів, фінансових стимулів для навчання та механізмів визнання неформальної освіти.

На основі аналізу міжнародного досвіду та українського контексту можна виокремити кілька ключових факторів, які визначають можливість переходу до системи навчання впродовж життя.

Першим фактором є розрив між кваліфікаціями та навичками. У сучасній економіці швидкість технологічних змін часто перевищує здатність традиційних освітніх систем оновлювати зміст навчання.

Другим фактором виступає нерівний доступ дорослого населення до освітніх можливостей. Різноманітні дослідження показують, що участь дорослих у навчанні значною мірою залежить від рівня попередньої освіти, доходу та соціального статусу.

Третім фактором є культурні установки щодо освіти. У багатьох суспільствах навчання після завершення формальної освіти все ще не сприймається як звична соціальна практика.

Четвертим фактором виступає інституційна готовність освітніх організацій до нових форматів навчання. З урахуванням цих факторів можна запропонувати три сценарії розвитку системи навчання впродовж життя в Україні до 2030 року.

Перший сценарій можна охарактеризувати як інерційний. У цьому випадку формальна освіта продовжує залишатися головним каналом соціального відбору, а навчання дорослих розвивається фрагментарно. Мікрокваліфікації та короткі освітні програми існують, але слабо інтегровані з ринком праці.

Другий сценарій передбачає розвиток гібридної моделі освіти. Університети, центри зайнятості, громади та освітні провайдери пропонують модульні програми, які можуть накопичуватися у більшій кваліфікаційній траєкторії.

Третій сценарій – формування повноцінної екосистеми навчання впродовж життя. У цьому випадку навчання стає постійною соціальною практикою, а освітня політика орієнтується на підтримку людини протягом усього життєвого циклу.

Ключову роль у реалізації цього сценарію відіграє академічна спільнота. Університети можуть виступати не лише як освітні інституції, але й як центри дослідження освітніх трансформацій, формування нових освітніх моделей та розвитку доказової освітньої політики.

Таким чином, «революція в освіті» полягає не лише у появі нових освітніх технологій або програм. Йдеться про формування нової соціальної моделі освіти, у якій навчання стає невід'ємною частиною життєвого шляху людини.

Перехід до системи навчання впродовж життя означає перегляд соціального контракту між державою, освітніми інституціями, роботодавцями та громадянами щодо того, як організовується процес набуття знань і компетентностей протягом життя.

Найбільш перспективним для України виглядає сценарій формування екосистеми навчання впродовж життя. Проте його реалізація потребує узгоджених інституційних рішень, розвитку доказової бази освітньої політики та активної участі академічної спільноти у формуванні нових освітніх практик.

Бібліографічні посилання

1. Махній М. М. (2018). *Мережеве суспільство: кіберпсихологічний путівник*. Київ: Academia.edu, 2018. 176 с.
2. Дейнеко О. О. (2019). *Теорія структуризації Ентоні Гідденса*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 96 с.
3. OECD (2025). *Trends in Adult Learning: New Data from the 2023 Survey of Adult Skills, Getting Skills Right* [online]. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/ec0624a6-en> [Accessed 15 Febr.].
4. Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London; Newbury Park: Sage Publications, 260 p.

Панасенко Л. О.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ТА ПРИЧИН ЗВІЛЬНЕННЯ З РОБОТИ: ЩО ВАЖЛИВО ДЛЯ ЖІНОК В РОБОТІ ТА КАР'ЄРІ В ПОРІВНЯННІ З ЧОЛОВІКАМИ

Найбільша стаття витрат сучасної компанії, незалежно від розміру – це витрати на персонал. Звичайно ж, важливими є технології, автоматизація, нові системи та інструменти, але будь-яка компанія декларує людей, як свою найбільшу цінність.

Боротьба за кваліфікований персонал сьогодні – особливо гостре питання і не тільки в Україні, а й для багатьох країн Європи, незважаючи на міграцію в ці країни. Але, окрім потрібної кваліфікації, кожен роботодавець зацікавлений мати в своїй команді максимально залучених та замотивованих співробітників. А в деяких випадках рівень мотивації навіть набагато важливіший, ніж досвід.

Останні 10 років більшість великих консалтингових компанії наводять дані, що підтверджують позитивну кореляцію між різноманітною управлінською командою та фінансовими результатами. Ще у 2018 році Boston Consulting Group у своєму дослідженні виявила, що компанії з більш різноманітними управлінськими командами мають на 19% вищий прибуток завдяки інноваціям, що надходять від різноманітних команд та пов'язані з різноманітним складом співробітників [2]. Такі ж кореляції можна побачити у звітах компанії McKinsey Global Institute (MGI) з 2015 року, а у 2020 році вона прогнозувала та розрахувала зріст світового ВВП до 2025 року на 28 трильйонів доларів або 26% за умови максимального досягнення поставлених цілей щодо рівності - якщо жінки зможуть

виконувати чоловічі ролі на всіх позиціях і в усіх секторах [3]. Ще один приклад – компанія Deloitte, яка активно впроваджує різноманітність та інклюзивність у свою бізнес-стратегію. Вона неодноразово відзначала у своїх звітах позитивну кореляцію між різноманітними командами, різноманітним керівництвом, залученістю співробітників та стійкістю бізнесу, покращенням фінансових результатів компанії [4].

У сучасних умовах можна говорити, що на ринку праці існують можливості для забезпечення різноманітності в компаніях. Згідно дослідження McKinsey Global Institute (MGI), проведеного у вересні 2024, з 2015 по 2024 роки загальна кількість жінок в компаніях виросла з 45% до 48% [1]. Звичайно ж, доля жінок та чоловіків в певній компанії залежить від індустрії, але можна сказати, що кількість жінок та чоловіків в компаніях на ринку праці загалом однакова.

Частка жінок на керівних посадах поступово зростає (згідно даних McKinsey Institute з 17% до 29% впродовж 2015-2024 рр. [1]). Але, незважаючи на фінансові прогнози, дослідження та певний прогрес, жінки загалом отримують підвищення рідше ніж чоловіки: 87 жінок на 100 чоловіків і звільняються частіше згідно Deloitte [5]; також 81 жінка на 100 чоловіків, згідно McKinsey Institute в якості першого ступеню підвищення [1; 6].

Однією з можливих причин повільного просування жінок є саме особливості мотивації жінок, певні упередження та стереотипи.

Цікаві дані наводить знову ж таки McKinsey Institute. Жінки та чоловіки мають однакові амбіції щодо кар'єрного зростання на позицію вище за рівнем і на позицію керівника вищої ланки та однаково високо оцінюють важливість кар'єри. Але жінки частіше, ніж чоловіки не відчують потрібної підтримки компанії, випробовують більшу конкуренцію, частіше вважають, що гендер впливає на можливість кар'єрного зростання і, як результат, менше вірять в можливість отримати підвищення, частіше сумніваються взагалі в своєму бажанні більш високої позиції [7; 8].

Схожі причини дослідники відмічають щодо частішого звільнення жінок з керівних посад (на кожен нову директорку дві залишають компанію):

- жінки частіше вважають, що їх кваліфікації недостатньо, що їх стать або батьківські обов'язки є перешкодою для кар'єри;

- культура в компанії важлива для жінок. Для жінок важлива гнучкість на роботі, як одна з ключових причин працювати чи залишити компанію (49% жінок-лідерів у порівнянні з 34% чоловіками-лідерами). Також більш важливі такі речі як збалансовані умови роботи, рівність, різноманітність та інклюзивність на роботі. Жінки більше відчують стрес та вигорання на роботі (43% жінок у порівнянні з 31% чоловіків) [9].

Підтвердженням міжнародних досліджень є внутрішні дані компанії DP World як результат щорічного дослідження «Great Place to work» у 2024 та 2025 роках, а також дані опитування співробітників при звільненні. Результати проведеного аналізу показують, що загалом жінки дають менш позитивні відповіді, ніж чоловіки по всім питанням в опитуваннях. Але є питання де спостерігається найбільша різниця з відповідями чоловіків, де жінки негативно оцінюють певні аспекти, і саме ця різниця бачення жінок нас цікавить найбільше, бо саме вона говорить про те, які фактори на роботі важливі для жінок, та що може бути причиною незначного їхнього просування або звільнення з роботи.

Так, жінки частіше виражають незгоду з тим, що оплата праці справедлива, що є можливість отримати визнання та пільги; що співробітники мають рівні можливості та кар'єрне просування в незалежності від статі. Аналіз показує, що жінки більш чутливі до того, що можна назвати «здоровою психологічною робочою атмосферою», коли можна бути собою. Також жінки відмічають важливість відчувати гордість за компанію та можливість вносити свій вклад в її розвиток.

Зазначимо, що дані опитувань корелюють із зворотнім зв'язком співробітників при звільненні. Чоловіки більше за все вказують як причину звільнення кар'єру та оплату. Жінки називають ці причини в два рази рідше, ніж чоловіки, а найчастіше - особисті та сімейні причини. Також саме жінки вказують такі причини звільнення, як: вимоглива робота, графік роботи, проблеми зі здоров'ям, погіршення відносин в колективі, з керівником. Тобто ми бачимо, що жінки більше чутливі до звільнення, коли є пріоритет персональних та сімейних питань, а також більш чутливі в питаннях умов та вимог до роботи, здорового робочого оточення, відносин в колективі.

Таким чином можна побачити певну тенденцію, коли жінки мають амбіції та кар'єрні бажання, але за певних умов відмовляються від них і навіть можуть змінювати роботу частіше, ніж чоловіки.

На наш погляд, на сьогодні потребують додаткових досліджень відповіді на питання, чому жінки при аналогічних амбіціях не вірять, менше хочуть підвищення, і більше хочуть комфорту? Чи пов'язано це з небажанням брати відповідальність, з бажанням мати більше фокусу на сім'ї, невпевненістю у своїх можливостях, ідеєю, що жінка гірша за чоловіка, гірше буде справлятися з вимогливою роботою і тому менше шансів на успіх та підвищення взагалі? Або це ефект впливу стереотипу, який ми все ще спостерігаємо у суспільстві, що жінка більше має приділяти увагу сім'ї, а чоловік – кар'єрі?

Подібне додаткове дослідження дасть можливість зрозуміти глибше мотивацію жінок і чоловіків, їхні глибокі переконання та стереотипи. А для компаній – це шлях зрозуміти, як ефективніше утримувати та розвивати жінок для побудови різноманітних команд, збільшення частки керівників серед жінок, підвищення ефективності компаній, у тому числі, в напрямку різноманітності та інклюзії.

Бібліографічні посилання

1. McKinsey Global Institute (2024). *Women in the Workplace 2024* [online]. Available at: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/diversity-and-inclusion/women-in-the-workplace-2024#/> [Accessed 13 March 2026].
2. BCG (2018). *How Diverse Leadership Teams Boost Innovation* [online]. Available at: <https://www.bcg.com/publications/2018/how-diverse-leadership-teams-boost-innovation> [Accessed 13 March 2026].
3. McKinsey Global Institute (2020). *Ten things to know about gender equality* [online]. Available at: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/diversity-and-inclusion/ten-things-to-know-about-gender-equality> [Accessed 23 March 2026].
4. Deloitte (2023). *Advancing more women leaders in financial services* [online]. Available at: <https://www.deloitte.com/us/en/insights/industry/financial-services/gender-diversity-in-global-financial-services.html> [Accessed 26 March 2026].

5. Deloitte (2023). *Taking bold action for equitable outcomes* [online]. Available at: <https://www.deloitte.com/us/en/insights/topics/talent/human-capital-trends/2023/diversity-equity-inclusion-belonging.html> [Accessed 26 March 2026].

6. McKinsey Global Institute (2025). *New McKinsey book: The unwritten rules about career advancement for women* [online]. Available at: <https://www.mckinsey.com/about-us/new-at-mckinsey-blog/new-mckinsey-book-the-unwritten-rules-about-career-advancement-for-women> [Accessed 26 March 2026].

7. McKinsey Global Institute (2025). *Women in the Workplace 2025* [online]. Available at: <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/women-in-the-workplace#/> [Accessed 26 March 2026].

8. Mckinsey.com (2016). *Women Matter: Reinventing the workplace to unlock the potential of gender diversity* [online]. Available at: <https://www.mckinsey.com/fr/our-insights/women-matter-2016#> [Accessed 26 March 2026].

9. McKinsey Global Institute (2022). *Women in the Workplace 2022* [online]. Available at: <https://womenintheworkplace.com/2022> [Accessed 26 March 2026].

Путятін О. О.

АДАПТАЦІЯ СФЕРИ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОСТІЙНОЇ МІНЛИВОСТІ СВІТОВОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА

Традиційна модель освіти, яка була орієнтована переважно на передачу знань, поступово втрачає свою ефективність. У XXI столітті знання швидко застарівають, тому головним завданням освіти стає формування компетентностей: критичного мислення, здатності до аналізу, креативності, комунікації та вміння навчатися протягом усього життя. Саме ці навички дозволяють людині успішно адаптуватися до змін.

У 21 столітті в суспільстві дедалі частіше лунає термін «цифровізація» через розвиток технологій та зростання доступності нових технологій у всьому світі. Освітня сфера також розвивалася, застосовуючи все нові й нові технології та підходи для підвищення ефективності освітнього процесу. Якщо на початку 2000-х це був час цифровізації, освоєння та впровадження нових цифрових технологій, то до 2025 року можна вже говорити про термін «діджиталізація». На даний момент неможливо уявити ведення будь-якої діяльності без цифрових технологій. Це стало звичним явищем, тепер важливо не просто їх використовувати, а досягти максимальної ефективності за допомогою більш глибокого вивчення функціоналу тієї чи іншої технології. Наприклад: переведення баз даних у цифровий варіант, впровадження CRM-систем, оцифровка паспортних даних.

Світова соціально-економічна ситуація постійно перебуває у стані розвитку, переживаючи різні виклики. Завдяки різним непередбачуваним обставинам будь-яка сфера діяльності людини розвивається через вирішення проблем і пошук альтернатив. Сфера освіти не є винятком. За останні 10 років вона зазнала великої кількості проблем як у нашій країні, так і на світовій арені.

Пандемія «Covid-19» стала потужним стимулом для розвитку сфери освіти. Багато країн почали закривати навчальні заклади, щоб стримати поширення вірусу, при цьому навчальний процес потрібно було продовжувати, що призвело до популяризації дистанційної

освіти. Світова економіка сильно постраждала через заходи щодо стримування поширення вірусу, але окремі компанії, навпаки, заробили велику кількість грошей завдяки тому, що задовольняли попит на технології, які дозволяють нівелювати збитки від пандемії. Програма «Zoom» принесла своїм творцям за 2020 рік близько 672,316 млн, у порівнянні з 2019 роком, коли цифра становила 25,306 млн. Тобто прибуток зріс у 25,5 разів. Такий результат вказує на великий інтерес до цього програмного забезпечення у всьому світі [1].

Важливість впровадження цифрових інструментів підкреслила війна, що розпочалася у 2022 році в Україні. Багато громадян втратили нерухомість і були змушені покинути свої домівки та емігрувати. У деяких випадках люди залишилися в небезпечних зонах без можливості очного навчання. Але попередній досвід, отриманий під час боротьби з пандемією, допоміг плавніше перенести всі проблеми, оскільки принцип дистанційної роботи вже був випробуваний на практиці. У цього способу освіти є й мінуси, з огляду на низьку соціалізацію школярів через відсутність прямого контакту з однолітками або вчителями, або відсутність практичних занять у галузях, де вони вкрай необхідні. Але головна перевага полягає в тому, що дистанційний спосіб навчання забезпечує одне з основних прав учня, а саме право на безпечне навчання [2]. Звичайно, цей метод навчання застосовується не на всій території України, але на найбільш проблемних територіях це дозволяє стабілізувати освітній процес за допомогою цифрових технологій.

Варто зазначити, що держава також наголошує на важливості впровадження технологій у всі життєві процеси суспільства. Якщо подивитися на кількість бюджетних місць, виділених під категорію 12 «Інформаційні технології», то можна побачити, що з 80 067 бюджетних місць виділено 12 323 місця. Що стосується освітньої сфери, то державі також потрібна велика кількість вчителів. Про це свідчить виділення 12 272 бюджетних місць під категорію «Освіта/Педагогіка» [3].

Наприкінці можна сказати, що впровадження технологій у навчальний процес може пом'якшити різні соціально-економічні проблеми, такі як війна або великі епідемії. У цьому є певні мінуси, але плюсів набагато більше, оскільки це допомагає економити час, зберігати здоров'я або життя, при цьому не надто втрачаючи в якості навчального процесу. Проте технологічний процес не стоїть на місці, і, можливо, незабаром вдасться нівелювати всі мінуси даного способу навчання та наблизитися до ідеалу.

Бібліографічні посилання

1. Zoom Communications (2021). *Annual report* [online]. Available at: <https://investors.zoom.us/static-files/a17fd391-13ae-429b-8cb3-bfd95b61b007> [Accessed 23 March 2026].
2. Rada.gov.ua, (2026). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [Accessed 23 March 2026].
3. Kmu.gov.ua, (2025). *Постанова про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2025 році* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://surl.li/baayeb> [Accessed 23 March 2026].

ЛАБОРАТОРІЇ ПОЛІТИЧНОГО ДИЗАЙНУ: ГОТОВНІСТЬ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДО ПІДГОТОВКИ АРХІТЕКТОРІВ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Сучасна політична реальність характеризується екстремальною турбулентністю та безпрецедентними викликами, що є наслідком ерозії традиційних інститутів та кризи політичного представництва. У світі, де політичні процеси стають дедалі важкопрогнозованими, виникає критична потреба не просто у теоретиках, а у «архітекторах рішень» – фахівцях-політологах, здатних проектувати стійкі інституційні механізми, стратегувати політичні кампанії та моделювати наслідки управлінських кроків. Революційним вектором сучасної політології стає методологія активного конструювання політичного дизайну. Лабораторії політичного дизайну постають як інноваційний інструмент, що дозволяє в контрольованих умовах протестувати, як конкретні параметри інституційного дизайну впливають на поведінку політичних акторів [4]. Наприклад, через лабораторні симуляції можливо верифікувати: як радикальний популізм деформує електоральні вподобання; як зміна виборчої системи впливає на представництво меншин; або як цифрові комунікаційні стратегії можуть провокувати поляризацію суспільства ще до того, як ці чинники призведуть до незворотних соціальних конфліктів чи дестабілізації державної системи.

Ключовий виклик для академічної спільноти полягає в докорінній зміні професійної ідентичності як викладача, так і студента-політолога. Традиційна академічна модель, орієнтована на статичну модель передачі знань, вступає у гострий конфлікт із лабораторною парадигмою, що базується на експериментальній перевірці гіпотез та сценарному моделюванні. Проблема готовності академічного середовища проявляється на двох рівнях. Перший – концептуально-методологічний розрив: необхідність інтеграції аналізу великих даних та методів каузального аналізу у класичну гуманітарну підготовку. Важливо визнати, що на сучасному етапі лабораторні експерименти в політології перебувають на «відносно ранній стадії розвитку» порівняно із суміжними соціальними науками [3]. Ця методологічна дистанція підкреслює, що готовність університетів – це не лише наявність обладнання, а й подолання скепсису через доведення наукової спроможності дисципліни досягати високої точності прогнозів. Другий рівень – інституційна інертність: невідповідність статичних навчальних планів динаміці реальних політичних криз. Революція в освіті вимагає від університетів готовності до створення «живих лабораторій» (Living Labs), де студенти та аспіранти опановують роль «політичних архітекторів», здатних проектувати стабільні моделі врядування в умовах глобальної невизначеності [2].

Питання інституціалізації експериментального підходу сьогодні перебувають у фокусі дискусій провідних представників політичної науки. Зокрема, Андре Гофмейр (A. Hofmeyr) та Гарольд Кінкейд (H. Kincaid) акцентують увагу на підвищенні методологічної зрілості політичних експериментів як фундаменту для перевірки теоретичних конструктів [3]. Практичний вимір такої підготовки детально розробляє Рікардо Ладіні (R. Ladini), який структурує лабораторні заняття як засіб формування каузального мислення [4]. Своєю чергою, Адальберто Фернандес (A. Fernandes) пропонує критичне бачення дизайну участі

через концепцію Living Labs, трактуючи їх як інструмент перерозподілу владних повноважень у трикутнику «наука – політика – суспільство» [2]. Системну інтеграцію експериментальних методів аналізують Теофаніс Ексадактілос (Т. Exadaktylos) та Катрін Томас (К. Thomas) [1], а Даяна Мутц (D. Mutz) обґрунтовує логіку популяційних експериментів як методу, що поєднує репрезентативність опитувань із точністю лабораторного контролю [5].

Реалізація моделі «Лабораторій політичного дизайну» базується на трьох стратегічних напрямках:

– *Лабораторія як простір каузального аналізу.* На відміну від класичного семінару, лабораторна модель орієнтована на емпіричне виявлення причинно-наслідкових зв'язків [4]. Готовність спільноти визначається здатністю навчити фахівців диференціювати кореляції від каузальних механізмів, що передбачає перехід до дослідницького навчання, де студенти та аспіранти самостійно дизайнують умови експерименту.

– *Політичний дизайн як архітектура можливостей.* Спираючись на підхід А. Фернандеса, дизайн розглядається як структура, що детермінує розподіл влади [2]. Академічна підготовка має забезпечувати розуміння того, як технічні параметри (формат бюлетеня, межі округів, регламенти тощо) формують інклюзивність політичних інститутів.

– *Методологічна суворість та проблема стимулювання.* Як обґрунтовують А. Гофмейр та Г. Кінкейд, розвиток політології неможливий без імплементації тріади «теорія – дизайн – інструментарій аналізу» [3]. Особливої уваги потребує проблема «payoff dominance» (домінування винагороди): архітектор рішень має проектувати експерименти так, щоб стимул за стратегічно вірне рішення був відчутно більшим, ніж за помилкове. Без належної мотивації (матеріальної чи репутаційної) учасники схильні до прийняття «майже оптимальних» рішень, що робить тест теорій слабким [3].

Лабораторії політичного дизайну постають як відповідь на запит щодо якісного політичного управління. Ступінь готовності академічного середовища визначається переходом від реактивної адаптації до проактивного формування стандартів підготовки політологів – «архітекторів рішень». Перспективи реформування університетської освіти вбачаються у синтезі фундаментальної політичної теорії та прикладного інструментарію соціально-політичної інженерії. Це дозволить підготувати фахівців, здатних проектувати стабільні системи в умовах глобальної невизначеності. Подальші дослідження мають зосередитися на розробці уніфікованих методик інтеграції «живих лабораторій» у навчальні плани, зберігаючи академічний простір для критичного осмислення. Сьогодні перед університетами стоїть екзистенційний виклик: зуміти зберегти тяглість своїх традицій та унікальність наукових шкіл, залишаючись при цьому максимально відкритими до неминучих змін, зокрема через впровадження лабораторій політичного дизайну як прогресивного формату сучасної політичної освіти.

Бібліографічні посилання

1. Exadaktylos, T., Thomas, K. (2016). Experimental designs in political science. In: *ECPR General Conference*. Prague: Charles University.
2. Fernandes, A. (2023). Designing (the) politics of participation in science. *JCOM*, [online] 22(03), Y01. Available at: <https://doi.org/10.22323/2.22030401> [Accessed 12 Febr.].

3. Hofmeyr, A., Kincaid, H. (2021). *Lab experiments in political science through the lens of experimental economics*. University of Cape Town.

4. Ladini, R. (2022). *Laboratory: Experimental designs in social and political research*. Università degli Studi di Milano.

5. Mutz, D. C. (2011). *Population-based survey experiments: A hybrid methodology for the social sciences*. Princeton University Press.

Смірнов С. М.

DIGITAL HUMANITIES ЯК КАТАЛІЗАТОР ОСВІТНЬОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: ВІД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТІВ ДО АНАЛІЗУ ВЕЛИКИХ ДАНИХ

Сучасний перехід до парадигми «Суспільство 4.0» та «Освіта 4.0» зумовлює фундаментальну трансформацію стратегій накопичення та архітектоніки знань. Згідно з визначенням академіка В. Ю. Бикова, «цифрова гуманістика – це міждисциплінарна галузь науки і практики, що виникла на перетині комп'ютерних і гуманітарних дисциплін та стає гуманістичним базисом формування людини знаннєвого суспільства» [1]. Інформаційно-комунікаційні технології стають не просто інструментарієм, а онтологічним каталізатором, що змінює традиційні уявлення про межі гуманітарного пізнання. Експоненціальне зростання обсягів цифрових даних, так званий «цифровий потоп» – вимагає від академічної спільноти розробки нових протоколів їхньої інтелектуальної обробки. У цьому контексті Digital Humanities (далі – цифрова гуманітаристика) виступає інтегративною платформою, що поєднує обчислювальну потужність із класичним герменевтичним аналізом.

Попри об'єктивну неминучість цифрового повороту, готовність академічного середовища до впровадження методів Digital Humanities є нерівномірною. Ключовий виклик полягає не у відсутності нормативного регулювання (адже система акредитації освітніх програм забезпечує високий рівень контролю якості), а у темпах адаптації змістових компонентів стандартів до стрімкого розвитку інструментарію Big Data. Існує нагальна потреба у подоланні «цифрового розриву» між традиційними методами викладання та наукового пошуку й актуальним запитом на підготовку фахівців, здатних здійснювати перехід від простого опрацювання джерел до глибинного дослідницького аналізу великих масивів культурних даних.

Трансформація гуманітаристики виявляється у зміні модусів роботи з джерелами: від класичного «ретельного читання» (close reading) до концепції «дистантного читання» (distant reading) Ф. Моретті [4]. На сучасному етапі цей підхід постає не просто як методологічний вибір, а як «умова знання», зумовлена масштабами науково-освітнього контенту, що продукується у сучасному цифровому світі. Враховуючи, що фізично опрацювати мільйони щорічно публікованих текстів та дослідницьких масивів традиційним способом неможливо, комп'ютер перетворюється на інтелектуальний «телескоп». Це дозволяє досліднику побачити патерни гуманітарного всесвіту, які залишаються невидимими для «неозброєного» ока при звичайному читанні.

Використання обчислювальних технік, таких як тематичне моделювання чи стиліметричний аналіз (із залученням інструментів Voyant, Mallet та NLTK), не є суто механічним процесом. Ми спостерігаємо народження «алгоритмічної критики», яка поєднує

обчислювальну точність із людською суб'єктивністю. Революційна роль цифрових інструментів полягає у делегуванні машині рутинної праці з опрацювання даних. Це звільняє інтелектуальний ресурс науковця для якісної інтерпретації результатів, візуалізації складних мережових зв'язків та створення нових знань, які раніше були технічно недосяжними.

Готовність університетів сьогодні фіксується через імплементацію спеціалізованих дисциплін, що забезпечують формування цифрової компетентності майбутніх гуманітаріїв [2]. Важливим вектором є розвиток «цифрової гуманістичної педагогіки», де академічні бібліотеки та архіви еволюціонують у центри цифрового кураторства. Бібліотекар-куратор стає навігатором у «цифровому морі», забезпечуючи автентичність та довготривале збереження наукових даних протягом усього їхнього життєвого циклу [3].

Digital Humanities діє як каталізатор освітньої революції, змушуючи переосмислити роль гуманітарія в епоху алгоритмізації. Синтез традиційних методів інтерпретації та обчислювального аналізу дозволяє перейти від пасивного накопичення інформації до активного конструювання смислів. Водночас готовність академічної спільноти до цих змін детермінована гострими геополітичними та економічними викликами. Слід визнати, що сучасні держави, а отже й університети в них, перебувають у принципово різних стартових умовах: рівень фінансування, якість кадрового складу та технічне оснащення створюють глибоку асиметрію можливостей.

«Цифровий розрив» сьогодні поглиблюється не лише через цю ресурсну нерівність, а й через безпрецедентні випробування, з якими стикається Україна: повномасштабна війна, значні демографічні втрати та руйнування освітньої інфраструктури об'єктивно обмежують темпи реалізації концептуальних переваг цифрової гуманітаристики порівняно зі стабільними академічними системами.

Проте саме цифрова трансформація може стати ключовим інструментом подолання цих наслідків. Створення мережових університетських хабів, розвиток хмарних дослідницьких платформ та міжнародна колаборація дозволять зберегти науковий потенціал навіть за умов фізичної розпорошеності академічної спільноти. Попри всі труднощі, готовність до інновацій є формою інтелектуального спротиву: впроваджуючи цифрові методи сьогодні, ми будемо фундамент для повоєнного відновлення, де Україна постане не лише як реципієнт технологій, а як повноцінний суб'єкт нових смислів у глобальному просторі «Освіти 4.0».

Бібліографічні посилання

1. Биков, В. Ю. (2017). *Суспільство знань і освіта 4.0. Освіта для майбутнього у світлі викликів XXI століття*. [online] У: EDUKACJA W KONTEKŚCIE ZMIAN CYWILIZACYJNYCH. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, с. 30–45. Available at: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/132487902.pdf> [Accessed 1 Mar. 2026].
2. Кожухова, Х., Прошкін, В. (2021). Зміст вибіркової дисципліни «Цифрові технології в освіті» як засіб формування цифрової компетенції в майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Збірник наукових праць УДПУ*, вип. 3, с. 81–91.
3. Ярошенко, Т. О., Сербін, О. О. (2023). Цифрове кураторство: виклики та можливості для бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник ХДАК*, [online] вип. 63, с. 56–71. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.04> [Accessed 1 Mar. 2026].
4. Moretti, F. (2013). *Distant Reading*. Verso, 254 p.

Ткаченко Д. І.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК АКАДЕМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ СВІТУ

Глобалізація університетського простору зумовила якісні зміни у характері навчального середовища: сучасний університет дедалі рідше є монокультурним явищем і дедалі частіше постає як поле перетину мов, ціннісних систем, комунікативних практик та освітніх традицій. За даними ЮНЕСКО, кількість іноземних студентів у світі перевищила 6 млн осіб ще у 2019 році, а після короткочасного спаду, пов'язаного з пандемією, цей показник знову зростає, наближаючись до допандемічного рівня. В умовах такої академічної мобільності постає питання, яке набуває дедалі більшої актуальності: яким чином студент, що потрапляє в чужорідне культурне середовище, може не лише вижити академічно, але й повноцінно інтегруватися в університетську спільноту? Відповідь на це питання значною мірою лежить у площині міжкультурної комунікативної компетентності (МКК) – складного, багатовимірного конструкту, що охоплює знання, вміння й установки, необхідні для ефективної взаємодії з представниками інших культур.

Поняття МКК не зводиться до простого знання іноземної мови. Дослідники у галузі лінгводидактики та міжкультурної освіти наполягають на тому, що мовна компетентність є лише 1 із декількох складників ширшої здатності до міжкультурного порозуміння [1]. Людина може досконало володіти англійською як мовою академічного спілкування, але при цьому зазнавати серйозних труднощів в інтерпретації невербальних сигналів, розумінні гумору, ситуативних норм поведінки під час занять, неформальних очікувань викладача чи правил групової дискусії. Саме ці «невидимі» аспекти культурного контексту визначають реальний рівень академічної інтеграції студента. Мистецтво, мова і міжкультурна освіта становлять єдиний нерозривний комплекс, у якому лінгвістична підготовка має бути органічно поєднана з роботою над культурною чутливістю [2].

Академічна інтеграція в сучасній науці трактується як процес, що включає 2 взаємопов'язані виміри: академічний (участь у навчальному процесі, академічна успішність, взаємодія з викладачами) та соціальний (входження в студентські спільноти, побудова міжособистісних зв'язків, відчуття приналежності до університету). Обидва виміри виявляються чутливими до рівня МКК. Студент, що не розуміє культурних кодів академічного дискурсу – зокрема, як правильно звертатися до викладача, як брати участь у семінарі, коли доречно поставити запитання, а коли – мовчати, – неминуче опиняється у стані комунікативної напруги, що прямо впливає на його академічні результати і психологічне самопочуття.

Особливо гостро ця проблематика постає у контексті університетів, що активно залучають іноземних студентів. Дослідження практик навчання іноземних студентів у процесі вивчення мови країни-реципієнта показують, що формування МКК є невід'ємною умовою успішного мовного засвоєння [3]. Зокрема, іноземні студенти в Україні, які вивчають українську мову як іноземну, демонструють вищі показники успішності та соціальної адаптації тоді, коли навчальна програма свідомо інтегрує елементи міжкультурного діалогу – роботу з автентичними текстами, симуляції реальних комунікативних ситуацій, обговорення культурних відмінностей у класі [3].

Водночас слід визнати, що МКК є поняттям динамічним: вона не набувається одноразово, а формується поступово в процесі безпосереднього культурного досвіду, рефлексії та цілеспрямованого навчання. Університет як інституція відіграє у цьому процесі ключову роль. Саме він може або сприяти розвитку МКК через відповідні педагогічні практики, або залишати студентів наодинці з культурними труднощами. Показово, що частина університетів світу вже сформувала системні підходи до розвитку МКК: міжкультурні центри адаптації, тандемне навчання, міжнародні студентські проекти, дисципліни з міжкультурної комунікації як обов'язкові компоненти навчального плану.

Окрему увагу слід приділити питанню культурної ідентичності в контексті академічної інтеграції. Здобуття МКК не означає відмови від власної ідентичності чи її нівелювання на користь домінуючої культури університету. Навпаки, здатність зберігати власну культурну приналежність одночасно з відкритістю до іншого є ознакою зрілої МКК. Цей баланс між культурною самозбереженістю та адаптивністю виявляється особливо важливим у соціально неоднорідних університетських середовищах. Дослідження міжпоколінної амбівалентності та переговорів у різних культурних контекстах ілюструють, наскільки складними є процеси культурної ідентифікації в умовах культурного перетину [1].

Важливим аспектом є також інституційний вимір МКК. Університет як організація теж потребує відповідних компетентностей: адміністративний персонал, викладачі, куратори – всі вони є учасниками міжкультурної взаємодії. Якщо інституція виявляє культурну нечутливість на рівні процедур, мови документів, принципів оцінювання чи стилю комунікації, то жодний індивідуальний рівень МКК студента не здатен повністю компенсувати системні бар'єри. Відтак формування МКК є завданням не лише студентів, але й університету в цілому.

Таким чином, міжкультурна комунікативна компетентність постає як системоутворюючий чинник академічної інтеграції в сучасних університетах. Вона забезпечує не просто мовне, але й ціннісне, поведінкове та емоційне входження студента в нове академічне середовище, визначаючи якість його освітнього досвіду та ефективність засвоєння знань. Університети, що усвідомлюють цей зв'язок і цілеспрямовано включають розвиток МКК до своєї освітньої місії, отримують конкурентну перевагу в глобальному академічному просторі та підвищують власний потенціал як середовища, що справді готує фахівців для міжнародної взаємодії. Перспективи подальших досліджень у цій галузі пов'язані з розробкою конкретних педагогічних моделей формування МКК у різних дисциплінарних контекстах, а також з емпіричним вивченням зв'язку між рівнем МКК і показниками академічної успішності іноземних студентів.

Бібліографічні посилання

1. Fleming, M. (2021). Arts, language and intercultural education. *Language Teaching Research*, [online] 25 (6), pp. 821–835. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/13621688211044244> [Accessed 19 Mar. 2026].
2. Rao, Q., Chen, R. (2022). Intergenerational ambivalence and negotiations: Malaysian Chinese family dynamics in the film *The Journey*. *Mandarinable: Journal of Chinese Studies*, [online] 5 (1), pp. 50–65. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/375216965> [Accessed 19 Mar. 2026].

3. Щербак, І. О. (2025). Формування міжкультурної комунікації в іноземних студентів у процесі вивчення української мови як іноземної. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*, [online] 25 (93), с. 145–150. Available at: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/4330> [Accessed 19 Mar. 2026].

Умрихін Д. А.

АКАДЕМІЧНА СПІЛЬНОТА УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

На початку ХХІ століття система освіти переживає глибокі трансформаційні процеси, які дедалі частіше характеризуються як освітня революція. Ці зміни пов'язані з інтенсивним розвитком інформаційних технологій, поширенням цифрових платформ, глобалізацією освітнього простору та появою нових форм організації навчального процесу. У цих умовах особливого значення набуває діяльність академічної спільноти, яка виступає ключовим суб'єктом формування та реалізації освітніх реформ.

Академічна спільнота охоплює науково-педагогічних працівників, дослідників, студентів, а також інституції, що забезпечують функціонування науково-освітнього середовища. Саме вона формує інтелектуальний потенціал держави, генерує нові знання та забезпечує передачу цих знань наступним поколінням.

У сучасних умовах розвиток освіти тісно пов'язаний із цифровою трансформацією суспільства. Відповідно до досліджень у сфері цифровізації освіти, використання інформаційно-комунікаційних технологій стає одним із визначальних факторів модернізації освітньої системи та інтеграції України у світовий освітній простір [1, с. 3].

Цифровізація освіти сприяє зміні традиційної моделі університету. Якщо раніше університет виступав переважно як центр передачі знань, то сьогодні він перетворюється на комплексну інноваційну екосистему, що поєднує освітню, наукову та підприємницьку діяльність [2, с. 215].

В умовах реформування системи освіти академічна спільнота виступає важливим агентом змін. Саме викладачі та дослідники формують нові підходи до організації освітнього процесу, розробляють інноваційні педагогічні технології та сприяють розвитку академічної культури.

Одним із ключових напрямів трансформації академічного середовища є формування цифрової культури університетів. Цифрова культура передбачає не лише використання сучасних технологій у навчальному процесі, а й розвиток цифрових компетентностей викладачів та студентів, створення електронних освітніх ресурсів, а також застосування інструментів дистанційного та змішаного навчання.

Згідно з дослідженнями сучасних українських учених, цифрова культура академічної спільноти включає такі елементи: цифрову грамотність викладачів, використання цифрових платформ у навчанні, розвиток онлайн-освіти, формування культури академічної доброчесності в цифровому середовищі [3, с. 433].

Водночас важливу роль відіграє інституційна підтримка реформ. В Україні координацію наукових досліджень у галузі педагогіки та освіти здійснює Національна

академія педагогічних наук України, яка розробляє освітні стандарти, концепції розвитку освіти та рекомендації щодо модернізації освітньої системи [4, с. 46].

Однією з найбільш помітних характеристик сучасних освітніх трансформацій є стрімкий розвиток цифрових технологій. Вони кардинально змінюють методи навчання, форми взаємодії між викладачем і студентом та способи організації освітнього процесу.

До ключових технологічних інновацій, що активно впроваджуються в освітній сфері, належать штучний інтелект, доповнена та віртуальна реальність, хмарні освітні середовища, цифрові освітні платформи, технології великих даних (Big Data) [1, с. 4].

Використання таких технологій сприяє формуванню університету нового покоління, який поєднує традиційні академічні цінності з інноваційними підходами до навчання та наукових досліджень [5, с. 30].

Хмарні освітні середовища є одним із ключових елементів цифрової трансформації сучасної освіти та важливим інструментом модернізації діяльності академічної спільноти. Вони базуються на використанні хмарних технологій, які забезпечують зберігання, обробку та доступ до освітніх ресурсів через мережу Інтернет незалежно від місця перебування користувачів. У сучасній освітній практиці широко використовуються різні хмарні сервіси, зокрема: Google Workspace for Education, Microsoft Teams, Moodle, Zoom. Ці платформи дозволяють створювати цифрові освітні середовища, що поєднують функції дистанційного навчання, управління курсами та комунікації між учасниками освітнього процесу.

Використання хмарних освітніх середовищ забезпечує низку важливих переваг:

- доступність освітніх ресурсів незалежно від місця перебування,
- зменшення витрат на IT-інфраструктуру закладів освіти,
- підвищення ефективності дистанційного навчання,
- можливість масштабування освітніх сервісів,
- підтримка академічної мобільності та міжнародної співпраці.

Крім того, хмарні технології сприяють розвитку відкритої освіти, оскільки дозволяють створювати онлайн-курси та освітні ресурси, доступні широкому колу користувачів.

Таким чином, цифровізація освіти сприяє розширенню можливостей міжнародної академічної співпраці. Онлайн-курси, дистанційні програми та цифрові платформи дозволяють університетам брати участь у спільних освітніх і наукових проектах, що значно підвищує рівень інтеграції української науки у світовий науковий простір. Попри значні можливості, що відкриваються завдяки цифровій трансформації освіти, академічна спільнота стикається з низкою серйозних викликів.

По-перше, це проблема адаптації викладачів до нових технологій. Не всі науково-педагогічні працівники мають достатній рівень цифрових компетентностей, що ускладнює впровадження інноваційних методів навчання.

По-друге, значний вплив на функціонування системи освіти в Україні має воєнний стан. Освітній процес часто відбувається в умовах повітряних тривог, руйнування інфраструктури та вимушеної міграції студентів і викладачів. Попри ці труднощі, університети продовжують працювати, використовуючи дистанційні технології та цифрові освітні платформи [6].

По-третє, важливою проблемою залишається забезпечення академічної доброчесності у цифровому середовищі. Використання онлайн-ресурсів значно полегшує доступ до

інформації, але водночас створює ризики академічного плагіату та порушення етичних норм у науковій діяльності.

Подальший розвиток академічної спільноти України пов'язаний із формуванням нової моделі університету, орієнтованої на інновації, міждисциплінарність і міжнародну співпрацю.

Серед ключових напрямів розвитку можна виділити інтеграцію українських університетів у Європейський простір вищої освіти, розвиток цифрової інфраструктури університетів, підвищення рівня цифрових компетентностей викладачів, підтримку академічної мобільності студентів і науковців, забезпечення академічної доброчесності та відкритої науки.

Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню конкурентоспроможної освітньої системи, здатної ефективно реагувати на глобальні виклики та забезпечувати розвиток людського капіталу.

Отже, сучасні революційні зміни в освіті суттєво трансформують діяльність академічної спільноти України. Цифровізація, інноваційні технології та глобалізація освітнього простору формують нові вимоги до університетів, викладачів і дослідників. Академічна спільнота виступає ключовим драйвером освітніх реформ, забезпечуючи модернізацію освітнього процесу, розвиток наукових досліджень і формування інноваційної економіки знань. Водночас ефективність цих трансформацій залежить від здатності університетів адаптуватися до нових умов, розвивати цифрові компетентності та підтримувати академічні цінності. Подальший розвиток академічної спільноти має ґрунтуватися на поєднанні традиційних наукових принципів із сучасними технологічними можливостями, що дозволить створити інноваційну та конкурентоспроможну систему освіти.

Бібліографічні посилання

1. Биков, В. (2022). *Цифровізація освіти – імператив інтеграції України у світовий інформаційний простір*. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України, с. 3–6.
2. Головня, Ю. (2023). Цифрова трансформація вищої освіти в Україні: від академічного центру до освітньо-науково-інноваційного комплексу. *Економіка та суспільство*, 58, с. 213–218.
3. Котлубай, В. (2025). Формування цифрової культури академічної спільноти університетів України. У: *Інновації та інтернаціоналізація у вищій освіті*. Одеса: Юридична Література, с. 432–435.
4. Кремень, В. (2022). *Національна Академія Педагогічних наук України: 1992–2022*. Київ: Педагогічна думка, 424 с.
5. Бобро, Н. (2025). Цифровізація освіти в контексті формування університету нового покоління. *Український педагогічний журнал*, 2, с. 27–34.
6. World Bank (2025). *How digitalization and new technologies are transforming Ukraine's universities* [online]. Available at: https://www.worldbank.org/uk/news/feature/2025/11/06/how-digitalization-new-tech-are-transforming-ukraines-universities?utm_source=chatgpt.com [Accessed 12 March 2026].

Чекалдин Д. С.

ПРОЄКТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНДИКАТОР ГОТОВНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У контексті Четвертої промислової революції та переходу до парадигми «Освіта 4.0», академічна спільнота постає перед викликом радикального переосмислення дидактичних стратегій [3; 4; 7]. Глобальні зміни в автоматизації знань вимагають від вищої школи відмови від традиційної передачі інформації на користь формування когнітивної гнучкості та навичок XXI століття [1]. Це актуалізує відому тезу Р. Райлі, яка сьогодні стала програмною для провідних дослідників освітніх трансформацій (зокрема Дж. Фіцпатріка): «Ми зараз готуємо студентів до викликів, яких ще не існує, використовуємо технології, які ще не винайдені, для того, щоб вирішувати проблеми, про які ми ще навіть не знаємо, що це проблеми» [2]. Сучасна освіта має готувати студентів до професійного ландшафту, що постійно змінюється, де здатність до адаптації та креативного розв'язання проблем стає важливішою за обсяг накопичених теоретичних фактів [7].

Попри задекларовану готовність до інновацій, реальне впровадження проєктного підходу, зокрема в політологічну освіту, стикається з інертністю академічного середовища. Ключова проблема полягає у необхідності переходу до навчання через дію («doing-to-learn»), що є критично важливим для підготовки фахівців у середовищі VUCA (волатильність, невизначеність, складність, неоднозначність) [6]. Таким чином, рівень інтеграції проєктного навчання стає маркером життєздатності сучасної вищої школи в умовах високої соціально-політичної турбулентності.

Проблематику проєктного навчання та формування навичок XXI століття у міжнародному науковому просторі ґрунтовно досліджують такі вчені, як Б. Баррон, С. Белл, Н. Глісон, Л. Дарлінг-Хаммонд, Х. Міранда, М. С. Рамірес-Монтойя, Дж. В. Томас, Б. Тріллінг, Ч. Фадель, Дж. Фіцпатрік та ін. В українському академічному середовищі різні аспекти впровадження інноваційних методів, проєктної діяльності та цифрової трансформації освіти висвітлюють у своїх працях О. Гауряк, С. Іванова, Ю. Калюжна, П. Кинєва, В. Ковиліна, В. Пеню, Р. Слухенська, А. Фурман, Н. Черненко та ін.

Проєктне навчання у XXI столітті визначається як центральний механізм розвитку ключових компетентностей: критичного мислення, колаборації, креативності, комунікації та характеру [1; 7]. Цей підхід знаменує зміну сприйняття викладання з технічної науки на органічне мистецтво, де викладач виступає дизайнером середовища, що стимулює ріст суб'єктності студента [2]. У цифрову епоху, коли контент стає загальнодоступним у «хмарі», саме розвиток метакогнітивних навичок через складні автентичні завдання дозволяє студентам опанувати здатність до самоорганізованої дії [5].

Для політологічної освіти проєктна діяльність відкриває можливості для трансформації теоретичного аналізу в прикладні навички управління політичними процесами. Як зазначає Ю. Калюжна, «проєктне навчання виступає не просто як дидактичний інструмент, а як простір для формування суб'єктності майбутнього політолога, де теоретичне знання трансформується у здатність до стратегічного планування та відповідальної суспільної дії» [8, с. 55]. Це особливо актуально в умовах цифровізації

політики, що вимагає від фахівця вміння працювати з нелінійними процесами та великими масивами даних. Реалізація проєктного підходу дозволяє студентам-політологам опанувати високотехнологічний інструментарій, такий як GIS-технології для аналізу електоральних даних або статистичні пакети (R, Python) для моделювання громадської думки. Занурення у дослідження реальних кейсів, наприклад політичних криз або моніторингу діяльності міжнародних організацій («міжнародний барометр»), сприяє виходу за межі шаблонного мислення та пошуку нестандартних рішень складних соціальних проблем [8]. Такий досвід є незамінним для формування професіоналізму, що базується на практичній рефлексії.

Проте впровадження цих інновацій є значним викликом для викладацького складу, вимагаючи перегляду професійної ролі – від лектора до ментора та коуча. Дослідження фіксують дефіцит комплексних рамок підтримки для викладачів, які часто відчувають брак ресурсів для ефективного оцінювання навичок XXI століття. Трансформація академічного середовища потребує не лише оновлення інфраструктури, а й створення культури довіри та педагогічного партнерства, де помилки розглядаються як необхідний етап навчального циклу.

Безперечно, проєктне навчання надає вагомі переваги не лише для дидактики, а й для розвитку науки, стимулюючи міждисциплінарні дослідження та системне мислення. Залучення студентів до розв'язання «зловісних проблем» (wicked problems), які не мають єдиного правильного рішення, сприяє створенню в університетах інноваційних екосистем [2; 5]. Це дозволяє вищій освіті виконувати свою місію – готувати лідерів, здатних етично та фахово реагувати на глобальні виклики кліматичних змін, нерівності та технологічних зрушень.

Використання методології дослідження практики у межах проєктного навчання дозволяє подолати розрив між академічною теорією та повсякденною реальністю політичних інституцій. Спільна робота викладачів та студентів над проєктами створює умови для «діалогічної педагогіки», де знання конструюється через критичне переосмислення соціального досвіду. Така колаборація посилює агентність усіх учасників освітнього процесу, перетворюючи університет на хаб безперервного оновлення компетенцій.

Резюмуючи слід наголосити, що ступінь готовності академічної спільноти до інтеграції проєктного навчання є індикатором її спроможності відмовитися від вертикальних ієрархій на користь партнерської колаборації. Перехід до моделі «навчання-через-дію» потребує стратегічного поєднання технологічних інновацій з посиленням людського капіталу через цифрову грамотність, інклюзивність та активне залучення стейкхолдерів. Тільки за таких умов вища освіта зможе забезпечити підготовку політичних аналітиків та управлінців, здатних до практичної реалізації стратегій розвитку держави.

У підсумку, проєктне навчання відкриває шлях до формування стійкої освітньої системи, яка не просто реагує на зміни, а активно формує майбутнє. Сприйняття освіти як безперервного процесу дослідження та самовизначення дозволяє випускникам залишатися конкурентоспроможними в епоху полікризи та невизначеності, зберігаючи при цьому етичну відповідальність за стан людської цивілізації. Трансформація академічної культури через проєктне навчання є не просто вимогою часу, а необхідною умовою виживання та процвітання вищої школи в XXI столітті.

Бібліографічні посилання

1. Ehlers, U.-D., Kellermann, S. A. (2019). *Future Skills - The Future of Learning and Higher Education. Results of the International Future Skills Delphi Survey*. Baden-Wuerttemberg Cooperative State University.
2. FitzPatrick, J. J. (2021). *Learning about 21st Century skills and progressive education through practitioner research* [online]. Doctor of Philosophy. University of Canterbury. Available at: <http://dx.doi.org/10.26021/10744> [Accessed 3 Mar. 2026].
3. Gleason, N. W. (ed.). (2018). *Higher Education in the Era of the Fourth Industrial Revolution* [online]. Palgrave Macmillan. Available at: <https://doi.org/10.1007/978-981-13-0194-0> [Accessed 6 Mar. 2026].
4. González-Pérez, L. I., Ramírez-Montoya, M. S. (2022). Components of Education 4.0 in 21st Century Skills Frameworks. *Sustainability*, [online] 14(3), p. 1493. Available at: <https://doi.org/10.3390/su14031493> [Accessed 4 Mar. 2026].
5. Lee, R. M., Yuan, Y. S. (2018). Innovation Education in China: Preparing Attitudes, Approaches, and Intellectual Environments for Life in the Automation Economy. [online] In: N. W. Gleason, ed. *Higher Education in the Era of the Fourth Industrial Revolution*. Palgrave Macmillan, pp. 93–119. Available at: https://doi.org/10.1007/978-981-13-0194-0_5 [Accessed 9 Mar. 2026].
6. Reaves, J. (2019). 21st-century skills and the fourth industrial revolution: A critical future role for online education. *International Journal on Innovations in Online Education*, [online] 3(1). Available at: <https://doi.org/10.1615/IntJInnovOnlineEdu.2019029705> [Accessed 4 Mar. 2026].
7. Setiaji, K., Wardani, N. W., Farliana, N., Feriady, M., and Purwana, D. (2020). Contribution of 21st Century Skills to Work Readiness in Industry 4.0. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), pp. 5947–5955.
8. Калюжна, Ю. І. (2024). Інноваційні підходи до викладання політології: досвід проектного навчання. [online] У: *Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у закладах освіти*. Available at: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/21603/1/16.pdf> [Accessed 5 Mar. 2026].

Чемоданова М. Ф.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У сучасному світі переклад відіграє важливу роль у забезпеченні міжкультурної комунікації та поширенні знань. Глобалізаційні процеси, розвиток інформаційних технологій і цифровізація освітнього середовища значно впливають на перекладацьку діяльність. Сучасний університет дедалі активніше інтегрується у міжнародний науковий та освітній простір, що зумовлює необхідність якісного перекладу наукових, навчальних і професійних текстів.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що розвиток цифрових технологій змінює традиційні підходи до перекладацької діяльності. Перекладачі дедалі частіше використовують електронні ресурси, системи машинного перекладу, спеціалізовані програми та різноманітні онлайн-платформи. У зв'язку з цим постає питання про нові вимоги до

професійної підготовки перекладачів, а також про зміну ролі перекладача у сучасному інформаційному суспільстві.

Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій у перекладознавстві та визначення основних викликів, з якими стикаються перекладачі в умовах цифровізації освітнього простору.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- проаналізувати роль перекладу у сучасному університетському середовищі;
- визначити вплив цифрових технологій на перекладацьку діяльність;
- охарактеризувати можливості використання машинного перекладу та штучного інтелекту;
- окреслити нові компетентності сучасного перекладача.

Переклад традиційно розглядається як складний процес передачі змісту тексту з однієї мови іншою з урахуванням мовних, культурних і прагматичних особливостей. У науковій літературі підкреслюється, що перекладач виступає не лише посередником між мовами, але й інтерпретатором культурних значень. Саме тому переклад відіграє важливу роль у розвитку міжнародної академічної співпраці та наукової комунікації.

Університетський простір є одним із ключових середовищ, у якому реалізується перекладацька діяльність. Наукові статті, монографії, навчальні посібники, освітні програми та міжнародні проекти потребують якісного перекладу для забезпечення доступності інформації для представників різних мовних спільнот. Крім того, переклад сприяє інтеграції українських університетів у світовий освітній простір.

Важливим чинником трансформації перекладацької діяльності є розвиток цифрових технологій. Сучасні перекладачі активно використовують різноманітні електронні інструменти, які значно підвищують ефективність роботи. До таких інструментів належать системи автоматизованого перекладу (CAT-tools), електронні словники, корпуси текстів, термінологічні бази даних та спеціалізовані програми для роботи з перекладами.

Одним із найбільш помітних явищ останніх років є розвиток систем машинного перекладу. Сучасні системи машинного перекладу базуються на технологіях штучного інтелекту та нейронних мереж. Вони здатні швидко обробляти великі обсяги текстів і пропонувати переклади різного рівня складності. Однак машинний переклад не завжди може забезпечити високий рівень точності та стилістичної відповідності. Це пояснюється тим, що комп'ютерні системи часто не враховують контекстуальні, культурні та прагматичні аспекти тексту.

У зв'язку з цим дедалі більшого значення набуває процес постредагування машинного перекладу. Перекладач виступає як фахівець, який аналізує результат автоматичного перекладу, виправляє помилки та адаптує текст відповідно до норм цільової мови. Таким чином, сучасна перекладацька діяльність дедалі більше поєднує традиційні мовні навички з вмінням працювати з цифровими технологіями.

Зміни у сфері перекладу також впливають на систему підготовки майбутніх перекладачів. Сучасна перекладацька освіта повинна враховувати нові вимоги ринку праці та забезпечувати формування комплексної професійної компетентності. До структури цієї компетентності входять мовна, перекладацька, міжкультурна та цифрова компетентності.

Мовна компетентність передбачає глибоке знання іноземних мов, їхньої граматики, лексики та стилістики. Перекладацька компетентність включає вміння аналізувати текст, визначати його функціональні особливості та обирати відповідні перекладацькі стратегії. Міжкультурна компетентність пов'язана зі здатністю враховувати культурні особливості різних мовних спільнот. Цифрова компетентність передбачає вміння використовувати сучасні інформаційні технології та перекладацькі інструменти.

Особливої уваги потребує формування навичок критичного аналізу машинного перекладу. Майбутні перекладачі повинні навчитися оцінювати якість автоматичного перекладу, визначати можливі помилки та здійснювати ефективне редагування тексту. Це дозволить підвищити якість перекладацьких продуктів та забезпечити їх відповідність міжнародним стандартам.

Отже, сучасний переклад зазнає значних трансформацій під впливом цифровізації та розвитку штучного інтелекту. Попри активне використання автоматизованих систем, роль людини-перекладача залишається надзвичайно важливою. Саме перекладач забезпечує адекватність, точність і культурну відповідність перекладу.

У підсумку можна зазначити, що перекладацька діяльність у сучасному університетському середовищі потребує поєднання традиційних лінгвістичних знань із сучасними технологічними навичками. Ефективна підготовка перекладачів повинна враховувати нові тенденції розвитку перекладознавства та забезпечувати формування комплексної професійної компетентності.

Бібліографічні посилання

1. Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 3rd ed. London: Routledge.
2. Chesterman, A. (2016). *Memes of Translation*. Amsterdam: John Benjamins.
3. Cronin, M. (2013). *Translation in the Digital Age*. London: Routledge.
4. House, J. (2015). *Translation Quality Assessment: Past and Present*. London: Routledge.
5. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 4th ed. London: Routledge.
6. Pym, A. (2014). *Exploring Translation Theories*. London: Routledge.

Шумик О. П.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА СУБКУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ТА ПРОАКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

В сучасних умовах трансформації наукового середовища актуалізується проблема формування проактивної поведінки молодого вченого як суб'єкта інноваційної діяльності. У цьому контексті підприємницька субкультура постає важливим соціокультурним чинником, що впливає на мотиваційні установки та поведінкові стратегії наукової молоді.

Зазначимо, що формування підприємницької субкультури є важливим елементом фахової підготовки в різних напрямках і на різних рівнях вищої освіти, оскільки воно сприяє розвитку лідерських якостей, здатності аналізувати тенденції соціального розвитку, оцінювати ризики та знаходити нестандартні рішення в складних умовах.

Передусім, визначимо саме поняття «підприємницька субкультура», базуючись на різних точках зору: підприємницька культура — це сукупність цінностей, норм, моделей поведінки, що визначають спосіб мислення, соціальної взаємодії в певній сфері діяльності (авт.). Вона поєднує професіоналізм, інноваційність, комунікаційну компетентність, лідерські якості та відповідальність.

Виходячи з такого бачення, формування підприємницької субкультури будується на принципі «інноваційності та креативності, що передбачає вміння мислити нестандартно, генерувати нові ідеї, впроваджувати сучасні технології та швидко адаптуватися до соціальних змін [1, с. 42]. Відповідно, в площині наукової діяльності можна припустити, що розвиток творчого підходу забезпечує здатність створювати унікальні, інноваційні «наукові продукти», пропонувати нестандартні рішення.

Важливо, що одночасно задіюються й інші компоненти: комунікативний, який спрямований на володіння навичками ефективної наукової комунікації, нетворкінгу, наукового співробітництва, міжкультурної взаємодії; креативно-інноваційний, що відображає здатність генерувати нові ідеї, застосовувати креативний підхід до розв'язання проблем, використовувати сучасні цифрові технології, розвивати критичне мислення, готовність до змін.

Інтегральний погляд на підприємницьку субкультуру як соціокультурний чинник впливу на мотиваційні установки та поведінкові стратегії наукової молоді складається на основі положень наступних соціологічних теорій. У межах концепції соціальної дії Макса Вебера можемо розглядати підприємницьку культуру як раціонально зорієнтовану на досягнення мети. Теорія інновацій Йозефа Шумпетера робить акцент на ролі індивіда як агента змін, здатного до продукування нових ідей. З позицій теорії практик П'єра Бурдьє, підприємницька субкультура інтерпретується як форма габітусу та культурного капіталу, що структурує поведінкові диспозиції. Водночас, теорія соціального навчання Альберта Бандури та концепція мотивації досягнення Девіда МакКлелланда дозволяють пояснити механізми формування ініціативності та орієнтації на результат.

Звернімося у цьому ракурсі до розгляду проактивної поведінки, яка в науковому середовищі визначається як здатність до ініціювання дослідницьких проєктів, пошуку нових можливостей, міждисциплінарної взаємодії та впровадження інноваційних рішень. Таке бачення впливає з трактувань, пов'язаних з формулюванням проактивності як «стійкої риси особистості й поведінки людини, яка вільна у виборі способів поведінки, відповідальна за наслідки своїх дій і здатна діяти, перш за все, під впливом свого світогляду» [2, с. 90], як поведінки, орієнтованої на зміну середовища, яка виходить за межі ситуаційних обмежень, продукує нові ідеї, змінює місію своїх дій та вчинків, знаходить проблеми та вирішує їх [3].

На основі проведеного нами аналізу ми дійшли висновку, що підприємницька субкультура сприяє розвитку внутрішньої мотивації молодого вченого, орієнтованої на досягнення, самореалізацію та професійну автономію. Вона формує установки на активне конструювання наукової кар'єри, що проявляється у здатності до самостійного визначення дослідницьких пріоритетів, залучення ресурсів і участі в міжнародних наукових мережах.

Ключовими механізмами впливу виступають інтеріоризація підприємницьких цінностей, включення до професійних спільнот, наслідування успішних наукових практик і участь у проєктній діяльності. Таким чином, підприємницька субкультура виступає

чинником формування проактивної поведінки молодого вченого як носія інноваційного потенціалу сучасного суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Вареницький, В. (2025). Розвиток підприємницької культури майбутніх фахівців сфери туризму та рекреації як проблема наук про освіту. *Витоки педагогічної майстерності*, вип. 35, с. 42–46.
2. Павелків, К., Стельмашук, Ж. (2022). Проактивність як психолого-педагогічна проблема. *Інноватика у вихованні*, вип. 15, с. 88–94.
3. Bateman, T., Crant, J. (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of Organizational Behavior*, vol. 14 (2), pp. 103–118.

**ВНУТРІШНІЙ СВІТ ШКОЛИ:
СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ, ВЗАЄМОДІЯ,
ПРОБЛЕМИ**

**ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ
XXXIII РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ**

11 квітня 2026 р.

Секція І
Міжпредметна взаємодія як чинник формування
внутрішнього світу школи

Керівники секції:	Венгрин А. В. , учителька української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії Харківського приватного ліцею Народної української академії;
	Корсак Г. І. , учитель історії та правознавства, спеціаліст Харківського приватного ліцею Народної української академії
Секретар	Гулакова Р. П. , учителька математики, спеціалістка вищої категорії Харківського приватного ліцею Народної української академії

ДОПОВІДІ

Бєльчікова Л. Я. учителька зарубіжної літератури, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Взаємодія з батьками учнів – одна з складових внутрішнього світу школи</i>
--	---

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Венгрин А. В. учителька української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Українська мова у міжпредметному діалозі</i>
Галака В. І. учителька української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії, старша вчителька, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Внутрішні проблеми школи: виклики сучасності</i>
Колісниченко Ж. О. учителька фізичної культури, спеціалістка вищої категорії, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Необхідні умови побудови сучасного уроку фізичної культури в загальноосвітніх закладах</i>
Корсак Г. І. учитель історії та правознавства, спеціаліст, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Міжпредметна взаємодія при вивченні історії в середній школі</i>

Лимаренко В. А.
учитель фізики та математики, спеціаліст вищої категорії, Заслужений учитель України, учитель-методист, Харківський приватний ліцей Народної української академії

*Активізація пізнавальної діяльності учнів.
Математичні формули на уроках фізики*

Литвин Н. І.
учителька української мови та літератури, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, Харківський приватний ліцей Народної української академії

Виховання на засадах гуманістичних ідей як важливий аспект діяльності сучасного вчительства

Ніколаєва С. В.
учителька фізичної культури, спеціалістка вищої категорії, Харківський приватний ліцей Народної української академії

Міжпредметні зв'язки на уроках фізичної культури

Секція II

Початкова школа: формування ціннісного середовища як складової внутрішнього світу навчального закладу

Керівники секції:

Шилкунова З. І., канд. пед. наук, завкафедри початкової освіти, учителька початкових класів, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка Харківського приватного ліцею Народної української академії;

Ємець А. А., канд. пед. наук, доц. кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, завідувач Науково-консультативного центру читання та дитячої книги

Секретар

Литовченко А. А., учителька початкових класів, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка Харківського приватного ліцею Народної української академії

ДОПОВІДІ

Шилкунова З. І.
учителька початкових класів, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, Харківський приватний ліцей Народної української академії

Актуальні проблеми впровадження III в освітній процес початкової школи

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

**Беляєва Є. В., Солопенко Є. Ю.,
Сторожева С. С.**
здобувачі 3 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Ємець А. А.*

*Дослідження читацьких інтересів хлопчиків
у початковій школі*

Іщенко О. С.
здобувач 4 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник доц. *Ємець А. А.*

*Комікс як один із засобів формування
інтересу до читання в початковій школі*

Литовченко А. В.
вчителька початкових класів,
спеціалістка вищої категорії,
вчителька-методистка, Харківський
приватний ліцей Народної української
академії

*Використання методів проєктів при
формуванні дослідницьких умінь молодших
школярів*

Новікова А. Р.
вчителька початкових класів,
вчителька-спеціалістка, Харківський
приватний ліцей Народної української
академії

*Вплив шкільного середовища на формування
внутрішнього світу учня початкової школи*

Олійник Л. М.
вчителька початкових класів,
спеціалістка першої категорії, Харківський
приватний ліцей Народної української
академії

*Педагогіка партнерства: роль взаємодії
вчителя, батьків та учнів у створенні
єдиного ціннісного поля*

Секція III

Розвиток сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови: перешкоди та шляхи подолання

Керівники секції:	Зобова Г. М. , проректор з роботи Харківського приватного ліцею Народної української академії, учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка Харківського приватного ліцею Народної української академії;
	Батманова С. М. , учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії Харківського приватного ліцею Народної української академії
Секретар	Циганок О. І. , учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії, старша вчителька Харківського приватного ліцею Народної української академії

ДОПОВІДІ

Батманова С. М. учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Розвиток сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови</i>
---	--

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ, УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ

Бичкова А. С. учителька іспанської мови, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Актуальні проблеми викладання іспанської мови та ефективні стратегії їх вирішення</i>
Бражнік Л. І. учителька німецької мови, спеціалістка II категорії, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Інноваційні підходи до організації освітнього середовища у викладанні німецької мови</i>
Бреславська А. Р. учителька іспанської мови, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Створення ефективного освітнього середовища на уроках іспанської мови</i>
Зобова Г. М. учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії, учителька-методистка, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Проблеми переходу старшої школи в Україні на нову систему організації освітнього процесу</i>
Циганок О. І. учителька англійської мови, спеціалістка вищої категорії, старша вчителька, Харківський приватний ліцей Народної української академії	<i>Урок англійської мови як простір для творчості, співпраці та міжкультурного діалогу</i>

Секція I

Міжпредметна взаємодія як чинник формування внутрішнього світу школи

Бєльчікова Л. Я.

ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ УЧНІВ – ОДНА З СКЛАДОВИХ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ШКОЛИ

Вже не перший рік освітні заклади України працюють в умовах переходу до Нової Української школи. Метою Концепції НУШ є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти, ухвалення нових державних стандартів, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня).

Одним із ключових компонентів концепції Нової української школи є запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків. Саме в спілкуванні, взаємодії та співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу – гарантія успішної реалізації НУШ.

Педагогіка партнерства є першим необхідним кроком на шляху до співдружності школи та сім'ї, способом розв'язання суперечностей між ними, підвищення виховного потенціалу. Вона має визначати стосунки закладу освіти та батьків, бо спрямована на створення єдиного освітнього простору, в якому всім учасникам комфортно, цікаво та корисно, ґрунтується на рівності позицій партнерів, шанобливому ставленні та врахуванні індивідуальних можливостей і потреб кожної сім'ї.

Відносини школи і батьків передбачають насамперед довіру, рівноправність, прийняття спільних цілей і цінностей, взаємоповагу, взаємодопомогу і взаємопідтримку, терпіння і терпимість, а також, що дуже важливо, визнання взаємної відповідальності сторін за результат розвитку всіх суб'єктів освіти.

Лише від узгоджених дій сім'ї та школи залежить ефективність процесу виховання дитини, формування в ній упевненості у власних силах, соціальної активності, орієнтації на загальнолюдські моральні цінності, прагнення до злагодності та цивілізованої взаємодії.

Однак останнім часом у батьківському середовищі зростає недовіра і до школи як соціального інституту, і до освіти взагалі. Навчальний заклад став асоціюватися в батьків із небезпекою та тривогою. Це, з одного боку, неприйняття частиною батьків нововведень – «нас не так навчали», з іншого боку, звинувачення школи в консерватизмі – «не так сьогодні треба вчити». Батьки не довіряють школі, тому що вважають систему освіти неефективною, тому що виникають конфлікти з учителями через оцінки та методики викладання, тому що вони прагнуть зберегти свій авторитет у питаннях виховання та освіти дитини. Недовіра до вчителя, неповага до вчительської професії, на жаль, стали реаліями сьогодення. Природно, що, перебуваючи в умовах конфронтації, батьки закриті для конструктивної співпраці.

Що ж має зробити навчальний заклад, щоб подолати кризу довіри? Щоб батьки не «захищалися» від школи, не відчували почуття страху перед учителем, а вбачали в ньому

союзника та однодумця, а в школі – безпечне й комфортне середовище, яке не здатне завдати шкоди? Як негатив переформатувати на позитив?

Насамперед створити в навчальному закладі таке середовище, у якому всі учасники навчально-виховного процесу – школярі, вчителі, батьки - відчують себе в безпеці, де немає місця публічній образі, приниженню гідності, неповазі та недобррозичливому ставленню ні до дітей, ні до їхніх батьків, ні до вчителів. Де неможливі неприйняття іншої думки, звинувачення, погрози, надмірні вимоги та примуси,

Школа повинна бути відкритою і готовою до діалогу з батьками. У чому це має проявлятися? У взаємній довірі, у доброзичливому, спокійному спілкуванні педагогів і батьків, бажанні чути і бути почутим, у зацікавленості обох сторін в успіхах і розвитку дитини.

Однією з можливостей саме такого зацікавленого спілкування з батьками, що сприяє подоланню недовіри до закладу освіти, стали батьківські форуми, що щороку відбуваються в Харківському приватому ліцеї при ХГУ «Народна українська академія», мета яких якраз і полягає у діалозі, знятті психологічного бар'єру між батьками та школою, в наданні і розвитку педагогічних знань членам родини школярів, в спільній діяльності за погодженням цілей, форм і методів сімейного та шкільного виховання, що сприяє формуванню єдиних вимог до виховання з боку школи і сім'ї.

Зміцненню тісної взаємодії з батьками сприяє чітка й ґрунтовна інформованість їх про різні сторони шкільного життя. Коли ж учитель не лише інформує, а й пояснює, коментує, звертає увагу на важливі моменти в цій інформації, то і її сприйняття буде більш глибоким та осмисленим.

Так, наприклад, одна з проблем, яка незабаром постане перед батьками сьогоднішніх восьмикласників – первітків НУШ – це проблема профільного навчання, що повсюдно запроваджується в школах України з 1 вересня 2027 року. Чому це сьогодні одне з нагальних питань, яке стоїть і перед батьками, і перед старшокласниками? Тому що учні відчують серйозні труднощі у виборі профілю навчання. Школярі не мають чіткого уявлення ні про зміст подальшої освіти, ні про майбутню роботу, орієнтуються в цьому виборі, найімовірніше, на думку батьків і друзів. Сім'я в цьому плані справляє сильний вплив на особистість дитини. Саме тут закладаються не тільки основи її моральності, визначаються життєві установки, а й ставлення до трудової діяльності.

І що раніше школа розпочне просвітницьку роботу серед усіх учасників навчально-виховного процесу щодо особливостей профільного навчання, то більш усвідомленим буде вибір учнями профілю навчання. Та й батьки не опиняться осторонь і допоможуть дітям зробити правильний вибір не лише завдяки своєму життєвому досвіду, а й тій цілеспрямованій роботі, що її проводив навчальний заклад.

Що залежить від школи? Що вона має зробити в цьому напрямі? Якою має бути роль класного керівника?

Робота з батьками має бути спрямована не тільки на допомогу в усвідомленому виборі профілю навчання та професійному самовизначенні учнів, а й на залучення батьків до освітнього процесу. Цьому може сприяти підготовка спільних проєктів сім'ї «Професія моїх батьків», в основі яких матеріал не тільки про професії та спеціальності татусів і матусь, а й попередніх поколінь - дідусів, бабусь тощо. Це свого роду «професійна» історія сім'ї, яка дає

можливість школярам з цього боку подивитися на сім'ю, а батькам познайомити своїх дітей з тими професіями, яким присвятили своє життя їхні близькі. Така обізнаність підлітка про світ професій може стати для нього своєрідним шляхом до самовизначення, вміння обирати й адаптуватися

Таким чином, можна зазначити, що умови, в яких сьогодні існує українська школа, потребують відкритості, діалогу, тісної взаємодії, співпраці педагогів і батьків як найефективнішої форми створення сприятливих умов для розвитку дитини, формування в ній відчуття взаєморозуміння батьків і педагогів як однодумців і союзників.

Бібліографічні посилання

1. Гурська, О., Самсоненко, І. (2021). Об'єднані спільними прагненнями: Нові орієнтири в співпраці закладу освіти з батьками. *Директор школи*, 3, с. 36–41.
2. ЮНІСЕФ, (2022). *Поради батькам під час війни* [online]. Available at: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/parents-at-war> [Accessed 29 December 2025].
3. Нова українська школа (2017). *Порадник для вчителя* [online]. Available at: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> [Accessed 29 December 2025].

Венгрин А. В.

УКРАЇНСЬКА МОВА У МІЖПРЕДМЕТНОМУ ДІАЛОЗІ: ПОЄДНАННЯ МОВНОЇ ОСВІТИ З ІСТОРІЄЮ, КУЛЬТУРОЮ ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЮ

Сучасна школа поступово відходить від ізольованого викладання дисциплін. Фундатор педагогіки Я. А. Коменський акцентував увагу на необхідності «завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним» [4]. Досвід педагогічної практики показує, що учні значно краще сприймають матеріал тоді, коли можуть побачити зв'язки між різними предметами та застосувати знання у реальному житті. Американський педагог Дж. Гіббоне, відомий своїм підходом до інтеграції навчання, висловлював думку, що інтегрувати – це поєднувати частини систем таким чином, щоб результат об'єднання в сумі перевершував їхнє значення до взаємодії [2]. На результативності інтеграції наголошують і сучасники. Наприклад, педагог І.Козловська стверджує, що інтеграція представляє собою процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного [3].

Українська мова у цьому контексті займає особливе місце. Вона є не лише навчальною дисципліною, а й універсальним інструментом пізнання світу, аналізу інформації та осмислення культурного досвіду. Саме тому на уроках української мови доцільно використовувати міжпредметний підхід, поєднуючи мовну освіту з історією, культурологією та елементами медіаграмотності [1]. У власній педагогічній практиці я намагаюся будувати уроки таким чином, щоб мова виступала не лише предметом вивчення, а й засобом дослідження різних суспільних явищ.

Одним із найефективніших напрямів міжпредметної взаємодії є поєднання мовної освіти з історичним контекстом. Під час вивчення теми публіцистичного стилю мовлення у 6 класі я пропоную учням працювати з текстами історичних документів або промов. Наприклад, на одному з уроків учні аналізували уривки з Акту проголошення незалежності

України. Завдання полягало у визначенні мовних особливостей тексту, характерних ознак публіцистичного стилю та засобів впливу на читача. Під час обговорення учні звертали увагу на лексику, ритміку тексту, а також на історичний контекст створення документа. Такий підхід дозволяє не лише закріпити мовні знання, а й поглибити розуміння важливих історичних подій.

Ще одним прикладом є робота з листами історичних діячів або спогадами очевидців подій. Вивчаючи розділ «Народні історичні пісні», восьмикласники ознайомились із текстом відомого листа запорозьких козаків до султана Туреччини Мехмета IV 1876 р., якого підписав Іван Сірко. Цю подію зображає славетне полотно І. Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Прослухали народну пісню «Та, ой, як крикнув же козак Сірко», в якій домінує постать Івана Сірка, що веде своє військо козацьке на боротьбу з татарами. Учні аналізують мовні особливості тексту та водночас намагаються зрозуміти історичні обставини, у яких він був створений. Практика показує, що подібні завдання викликають значно більший інтерес, ніж традиційні вправи з підручника.

Вивчення української мови нерозривно пов'язане з культурою. Саме через тексти учні знайомляться з традиціями, мистецтвом та культурною спадщиною.

На уроках я часто використовую завдання, які поєднують мовну роботу з культурними темами. Наприклад, під час вивчення теми «Опис» учням 6 класу було запропоновано змалювати світлицю Катерини Білокур. Звичайно, тут не обійшлося без екскурсу до картинної галереї з роботами видатної художниці, а також без перегляду сторінок життєпису цієї талановитої жінки. При вивченні теми «Прикметник» учням пропонується створити текст, використовуючи різні розряди прикметника, про культурні об'єкти свого міста: театри, музеї, архітектурні пам'ятки або цікаві міські простори, описати зимовий ліс чи прихід весни. Таке завдання має декілька цілей: розвиток навичок письмового мовлення, формування дослідницького, пізнавального інтересу та усвідомлення культур цінності власного міста. Ще один приклад інтеграції української мови з математикою у 6 класі: тема «Правопис числівників». На уроці пропонують завдання, задачі з числівниками, які треба записати словами. Даний етап уроку розвиває інтелектуальні й творчі здібності учнів, мислення та мовлення школярів, їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість. Вивчаючи твори Т. Г. Шевченка на уроках літератури, ми подорожуємо картою його життєвого шляху, яка охоплює Україну, Росію й Казахстан, відображаючи його дорогу від кріпака до художника, поета, на засланні.

Також ефективними є завдання, пов'язані з дослідженням фразеологізмів, походження яких пов'язане з народними традиціями, живою народною мовою, античною міфологією, Біблією, крилатими висловами відомих людей. Учні з цікавістю з'ясовують історію виникнення висловів та намагаються знайти сучасні приклади їх використання.

Останні роки особливої актуальності набуває розвиток медіаграмотності. Учні щоденно взаємодіють із великою кількістю інформації, тому важливо навчити їх аналізувати медійні повідомлення та розрізняти факти й оцінні судження [5]. На уроках української мови це можна робити через аналіз новинних текстів. Наприклад, учням пропонується кілька новин про одну подію з різних джерел. Завдання полягає у визначенні:

- фактичної інформації;
- оцінних суджень;

- мовних маркерів емоційності;
- можливих елементів маніпуляції.

Учні досить швидко починають помічати, що навіть нейтральна на перший погляд інформація може подаватися з певною інтерпретацією. Окрім аналізу медіатекстів, я практикую створення учнями власних інформаційних повідомлень або коротких новин. Під час виконання таких завдань вони вчаться структурувати інформацію, дотримуватися мовних норм та відповідально ставитися до поширення даних.

Особливої ваги формування медіаграмотності набуло в умовах повномасштабної війни, коли інформаційний простір стає одним із ключових полів протистояння. Значна кількість дезінформації, маніпулятивних повідомлень та фейкових новин поширюється саме через соціальні мережі та телеграм-канали. Учні, як активні користувачі цифрових медіа, щоденно стикаються з великим обсягом інформації, не завжди маючи достатні навички для її критичного осмислення. Тому уроки української мови можуть стати важливим простором для формування інформаційної стійкості школярів: уміння перевіряти джерела, відрізнити факти від оцінних суджень, розпізнавати маніпулятивну лексику та емоційні маркери у текстах. Така робота сприяє не лише розвитку мовних компетентностей, але й формуванню відповідального ставлення до інформації в умовах сучасних суспільних викликів.

Ще одним ефективним способом реалізації міжпредметного підходу є проєктна діяльність. Наприклад, учні працювали над невеликим дослідницьким проєктом «Мова мого міста». У межах цього завдання вони фотографували вивіски, рекламні тексти та інформаційні таблички, після чого аналізували мовні особливості цих написів. Результати дослідження учні оформлювали у вигляді презентацій або коротких аналітичних текстів. Така робота дозволяє поєднати мовну освіту з елементами історії, урбаністики та культурології. Іншим прикладом є мініпроєкт «Історія слова», у межах якого учні досліджують походження певних слів або назв вулиць і готують короткі розповіді про їх історію.

Власний педагогічний досвід свідчить, що міжпредметна інтеграція значно підвищує ефективність навчання. Поєднання української мови з історією, культурою та медіаграмотністю допомагає учням побачити практичну цінність мовних знань та використовувати їх для аналізу реальних суспільних явищ. Такі підходи сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і формуванню активної громадянської позиції. Отже, українська мова може виступати важливим майданчиком для міжпредметного діалогу, який формує цілісне освітнє середовище та сприяє підготовці учнів до життя в сучасному інформаційному суспільстві.

Бібліографічні посилання

1. Варзацька, Л. (2013). Типи інтегрованих уроків у системі компетентнісної мовної освіти. *Дивослово*, 11, с. 2–4.
2. Гудзь, М., Грицак, Н. (2024). Формування медіаграмотності учнів на уроках української літератури в 6 класі. *Studia Methodologica*, [онлайн] 57, с. 279–287. Available at: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2024-57-29> [accessed 04.03.2026].
3. Козловська, І. (1999). *Теоретико-методичні аспекти інтеграції знань учнів школи*. 302 с.

4. Коменський, Я. (2006) Велика дидактика. Закони добре організованої школи. У: *Історія зарубіжної педагогіки*. Київ: Центр учбової літератури, с. 155–185.

5. Лапушкіна, Н., Падалка, Р. (2021). Медіаосвіта на уроках української літератури та мови. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*, 2 (41), [онлайн] , с. 195–200. Available at: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-2-29> [accessed 01.03.2026].

Колісниченко Ж. О.

НЕОБХІДНІ УМОВИ ПОБУДОВИ СУЧАСНОГО УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Фізична культура і спорт повинні
міцно увійти в повсякденне життя кожного,
хто хоче зберегти працездатність, здоров'я,
повноцінне і радісне життя!

Гіппократ

Сьогодні, організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, вирізняється новим підходом, в основі якого не тільки отримання знань здобувачами освіти, але й уміння ефективно використовувати їх у повсякденних життєвих ситуаціях, володіти системою ключових компетентностей для успішної самореалізації. Завданням сучасного педагога є мотивувати учнів до навчальної діяльності, застосовувати традиційні та інноваційні методи навчання для реалізації змістових ліній Державного стандарту, формувати у школярів демократичні та морально-етичні цінності.

Уроки фізичної культури займають одне з провідних місць в освітньому процесі й спрямовані на формування здоров'язберігаючої компетентності. У Державному стандарті базової середньої освіти окреслено мету освітньої галузі фізичної культури, що визначає «гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом» [1, с. 52].

Отже, ключовою вимогою до уроків фізичної культури є реалізація компетентнісного підходу, що поєднує набуті знання, досвід та цінності. Тому сучасні уроки спрямовані на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних якостей, виховання морально-етичних чеснот. Слід також підкреслити, що Нова українська школа дотримується європейської практики набуття особистістю пріоритетних рис і чеснот: любові, доброти, чесності, відваги, наполегливості, мудрості, лідерства, уміння пробачати, вдячності, розсудливості, самоконтролю, любові до навчання та інших [1, с.124].

Дуже важливо, чітко окреслити завдання уроку фізичної культури, що включають освітні, оздоровчі та виховні складові які спрямовані на формування ключових та міжпредметних компетентностей. А педагогіка партнерства, зі свого боку, забезпечить інтерес та мотивацію до заняття фізичними вправами. При цьому слід неодмінно дотримуватись таких вимог до уроку фізичної культури:

1. Забезпечення диференційованого підходу до учнів з урахуванням їх стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості та статі.

2. Урахування мотивів та інтересів учнів до занять фізичними вправами.

3. Тісний зв'язок із попереднім і наступним уроками, тобто кожен урок повинен стати самостійною, проте невід'ємною частиною системи уроків.

4. Організація самостійної діяльності учнів, яка забезпечується послідовним формуванням і закріпленням, за допомогою вчителя, умінь і навичок навчальної роботи, прийомами самоконтролю і самоосвіти.

5. Обов'язкове використання вчителем різноманітних організаційних форм, засобів, методів і прийомів.

6. Досягнення оптимальної рухової активності всіх дітей протягом кожного уроку.

7. Забезпечення раціональних умов проведення уроків з боку матеріальних, гігієнічних, естетичних і морально-психологічних умов до них [2, с.143].

Урок фізичної культури повинен носити особистісно орієнтований зміст. Сучасна школа характеризується наявністю класів де є діти з особливими освітніми потребами, і дуже важливо залучення їх до різних видів навчальної діяльності. Бо саме такий підхід до роботи в класах з інклюзивним навчанням допоможе учням з ООП відчувати себе частиною команди, не помічати будь-якої відмінності від інших дітей класу.

Вкрай важливо до уроку фізичної культури добирати методи навчання, з-поміж яких головними повинні бути - ігрові. Бо, як відомо, ігрова діяльність згуртовує учнівський колектив і формує цінності, які пов'язані з толерантним відношенням один до одного, а також сприяє розумінню ролі кожного учасника для досягнення успіху всієї команди [3, с.324].

Також, дуже важливо зазначити, що формування цінностей на уроці фізичної культури, має бути наскрізним процесом. Бо саме заняття спортом розвиває у школярів силу волі, наполегливість, повагу до суперника, толерантність. На жаль, інколи у засобах масової інформації, ще трапляються повідомлення про явище булінгу серед дітей та підлітків. З метою його попередження рекомендую усім педагогам застосовувати у підготовчій частині уроку фізичної культури - метод емоційної розминки. Суть його полягає в тому, що школярам пропонується висловити свої побажання один одному перед початком виконання стройових і загальнорозвиваючих вправ. Аналіз комунікативної взаємодії учнів засвідчує, що слід активізувати роботу в групах, залучати їх до самоаналізу виконаної роботи, розвивати почуття відповідальності за свої вчинки, поваги до оточуючих [4, с.112].

Іншим варіантом може бути спільна робота вчителя й школярів: педагог називає ім'я дівчинки/хлопчика, який проведе руханку з класом. Учні пропонується перелічити позитивні якості, що починаються з літер імені однокласника/однокласниці, які проводитимуть розминку. Такий підхід сприяє розвитку толерантності між школярами, умінню виокремити один в одного позитивні риси.

Окрім того, хотілось би вказати і на важливість підготовки самого вчителя до уроку фізичної культури. Педагог повинен володіти складовими професійної компетентності, дотримуватися безпеки роботи з різними засобами, й обов'язково спрямовувати свою діяльність на формування здорового способу життя через залучення учнів до спорту як під час уроків, так і в позаурочній роботі [4, с.128].

Отже, з усього вище сказаного хотілось би підкреслити, що сучасний урок фізичної культури повинен бути компетентнісним, насиченим різноманітними методами, прийомами, форм

навчання, що спрямовані на становлення творчої, національно-свідомої особистості, а система роботи на уроках фізичної культури повинна бути орієнтована не тільки на вироблення фізичних якостей, покращення функціонування організму, а й формування вольових, морально-етичних цінностей особистості.

Бібліографічні посилання

1. Гакман, А. В. (2021). *Організація та методика спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи*. Чернівці, 220 с.
2. Павлова, Ю. Г. (2022). *Грамотність у фізичній культурі різних груп населення*. Львів, 180 с.
3. Цибульська, В. В., Суханова, Г. П. (2024). *Застосування нових форм навчання щодо реалізації змісту реформи Нової української школи*. Дніпро, 480 с.
4. Язловецька, О. В. (2023). *Використання технологій здоров'язбереження на уроках фізичної культури*. Кропивницький, 140 с.

Корсак Г. І.

МІЖПРЕДМЕТНА ВЗАЄМОДІЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта спрямована не лише на засвоєння учнями фактологічних знань, а й на формування цілісного світогляду, критичного мислення та здатності аналізувати суспільні явища. У цьому контексті особливого значення набуває міжпредметна взаємодія, яка дозволяє інтегрувати знання з різних дисциплін та формувати системне розуміння історичних процесів. На уроках історії міжпредметні зв'язки сприяють глибшому засвоєнню матеріалу, розвитку аналітичних умінь та підвищенню пізнавального інтересу учнів.

Міжпредметна взаємодія – це дидактичний принцип навчання, що передбачає узгодження змісту, методів і форм викладання різних навчальних предметів для забезпечення цілісності освітнього процесу. У контексті викладання історії вона проявляється через використання знань із літератури, географії, правознавства, мистецтва, філософії та інших дисциплін [2, с. 12-15].

Одним із найважливіших напрямів міжпредметної взаємодії є поєднання історії та географії. Історичні події часто неможливо зрозуміти без урахування географічного чинника. Наприклад, вивчення Великих географічних відкриттів, колоніальної експансії або воєнних кампаній передбачає використання картографічного матеріалу та знань про природні умови регіонів. Географічні карти, аналіз територіальних змін та просторових процесів допомагають учням краще усвідомити причинно-наслідкові зв'язки історичних подій [2, с. 45-47].

Тісний зв'язок існує також між історією та літературою. Художні твори відображають історичну епоху, її культурні особливості та світогляд людей [1, с. 78-82]. Використання літературних джерел на уроках історії дозволяє зробити навчальний матеріал більш емоційно насиченим і зрозумілим для учнів. Наприклад, при вивченні історії ХІХ століття доцільно звертатися до творів письменників відповідної епохи, які відображають соціальні процеси та культурні тенденції того часу. Літературні тексти можуть виступати як історичні джерела, що допомагають учням формувати навички аналізу та інтерпретації інформації.

Важливим напрямом міжпредметної взаємодії є інтеграція історії з мистецтвом та культурологією. Архітектура, живопис, музика та інші види мистецтва відображають духовне життя суспільства та є цінними джерелами для вивчення історичних епох. Аналіз художніх пам'яток дозволяє учням краще зрозуміти культурний контекст певного історичного періоду [4, с. 101-105]. Наприклад, під час вивчення епохи Відродження доцільно звертатися до творів митців, що демонструють гуманістичні ідеали та естетичні цінності того часу.

Не менш важливим є зв'язок історії з правознавством і громадянською освітою. Історія держави, становлення правових інститутів та розвиток демократії є ключовими темами, що потребують міжпредметного підходу. Вивчення історичних подій у поєднанні з аналізом правових документів (конституцій, декларацій, законодавчих актів) сприяє формуванню правової культури учнів та розумінню принципів функціонування сучасного суспільства.

Міжпредметна взаємодія може реалізовуватися через різні форми навчальної діяльності. Однією з ефективних форм є інтегровані уроки, які передбачають одночасне використання матеріалу з кількох навчальних дисциплін. Такі уроки можуть проводитися спільно кількома вчителями або ж одним педагогом із використанням міждисциплінарних методів навчання.

Ще одним ефективним методом є проектна діяльність. Учні можуть виконувати дослідницькі проекти, що поєднують історію з іншими предметами. Наприклад, дослідження історії рідного міста передбачає використання історичних джерел, географічних матеріалів, статистичних даних та культурологічних аспектів. Такий підхід сприяє формуванню дослідницьких навичок та розвитку самостійного мислення.

Також важливу роль відіграють міжпредметні завдання та проблемні питання. Вони стимулюють учнів до пошуку інформації з різних джерел та формування комплексного бачення історичних процесів. Наприклад, аналіз причин і наслідків історичних подій може включати економічні, географічні та соціальні чинники.

Застосування міжпредметної взаємодії на уроках історії має низку педагогічних переваг. По-перше, воно сприяє формуванню цілісної картини світу. По-друге, підвищує мотивацію учнів до навчання. По-третє, розвиває критичне мислення, аналітичні здібності та навички роботи з різними видами інформації.

Разом з тим реалізація міжпредметної взаємодії потребує певних умов. Важливими є узгодженість навчальних програм, співпраця між учителями різних предметів та використання сучасних педагогічних технологій. Крім того, необхідно враховувати вікові особливості учнів та рівень їхньої підготовки. Важливим аспектом також є методична підготовка педагогів до використання інтегрованих форм навчання, адже ефективна міжпредметна взаємодія потребує чіткого планування та продуманого поєднання навчального матеріалу. Крім того, використання цифрових освітніх ресурсів і мультимедійних технологій відкриває додаткові можливості для інтеграції знань з різних галузей та візуалізації історичних процесів.

Отже, міжпредметна взаємодія є важливим компонентом сучасного навчального процесу. Її використання на уроках історії сприяє глибшому засвоєнню знань, розвитку пізнавальної активності учнів та формуванню компетентностей, необхідних для розуміння

складних суспільних процесів. Інтеграція знань з різних галузей науки дозволяє зробити навчання більш змістовним, цікавим та ефективним. Таким чином, міжпредметний підхід виступає важливим інструментом модернізації історичної освіти та сприяє підготовці учнів до свідомого сприйняття соціальної реальності й активної громадянської позиції.

Бібліографічні посилання

1. Пометун, О., Фрейман, Г. (2006). *Методика навчання історії в школі*. Київ: Генеза, 328 с.
2. Пометун, О., Гупан Н. та Власов, В. (2018). *Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі*. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 208 с.
3. Пометун, О. (2015). Реалізація компетентнісного і діяльнісного підходів у сучасному підручнику історії. *Український педагогічний журнал*, 2, с. 146–157.
4. Яковенко, Г. (2017). *Методика навчання історії*. Харків, 324 с.

Лимаренко В. А.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ. ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ФОРМУЛ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗИКИ

Сучасна система освіти ставить перед школою важливе завдання – сформувати в учнів здатність самостійно здобувати знання, критично мислити та застосовувати отримані знання на практиці. Особливо це стосується таких навчальних дисциплін, як фізика та математика, які розвивають логічне мислення, уміння аналізувати та робити висновки.

Пізнавальна діяльність – це процес активного засвоєння знань, формування вмінь і навичок, розвитку інтелектуальних здібностей учнів. Вона передбачає не лише запам'ятовування інформації, але й її усвідомлення, аналіз і застосування у різних ситуаціях [1].

Активізація пізнавальної діяльності учнів полягає у створенні таких умов навчання, за яких учні стають активними учасниками освітнього процесу, виявляють інтерес до навчального матеріалу та прагнуть самостійно здобувати нові знання. Це сприяє підвищенню ефективності навчання та формуванню стійкої мотивації до навчальної діяльності [1].

Пізнавальна діяльність учнів є важливою складовою навчального процесу. Вона включає різні види діяльності, спрямовані на здобуття знань, формування навичок мислення та розвиток творчих здібностей.

Особливістю сучасної освіти є перехід від пасивного засвоєння знань до активної діяльності учнів. Це означає, що учні повинні не лише слухати пояснення вчителя, але й брати активну участь у навчальному процесі: ставити запитання, обговорювати проблеми, виконувати експериментальні завдання [2].

Фізика і математика є предметами, які формують науковий світогляд учнів. Вони допомагають зрозуміти закономірності природних явищ, розвивають різноманітні здібності учнів.

На жаль, для багатьох учнів ці предмети здаються складними та нецікавими. Саме тому важливим завданням учителя є створення умов, які сприятимуть формуванню інтересу до навчання.

Активізація пізнавальної діяльності дозволяє:

- підвищити мотивацію учнів до навчання;

- розвинути самостійність і творчість;
- сформувати навички критичного мислення;
- покращити засвоєння навчального матеріалу.

Одним із ефективних способів активізації пізнавальної діяльності є використання ігрових методів навчання. Ігрові ситуації дозволяють створити позитивну атмосферу на уроці та підвищити інтерес учнів до навчання [2].

На уроках фізики можна проводити фізичні вікторини, рольові ігри або експериментальні дослідження. Такі методи сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвитку творчого мислення [4].

Фізика є фундаментальною природничою наукою, що вивчає найзагальніші закономірності природи: рух тіл, взаємодію матерії, властивості речовини та енергії. Для опису цих процесів використовується математичний апарат, який дозволяє формулювати фізичні закони у вигляді рівнянь і формул. Саме математичні формули є основним інструментом для кількісного аналізу фізичних явищ та процесів [5].

Математика і фізика тісно пов'язані між собою. Математика надає методи та інструменти для точного опису фізичних законів, а фізика, у свою чергу, часто стимулює розвиток нових математичних методів. Використання математичних формул дає можливість не лише пояснювати явища природи, але й прогнозувати результати експериментів, створювати нові технології та розв'язувати практичні задачі.

Для розв'язання фізичних задач використовуються різні математичні методи. Найпоширенішими серед них є алгебраїчні перетворення, методи математичного аналізу, графічні методи.

Одним із найважливіших навичок під час розв'язання фізичних задач є вміння перетворювати формули. Часто необхідно виразити одну величину через інші. Такі перетворення базуються на основних правилах алгебри та дозволяють знаходити невідомі фізичні величини.

Для зображення залежностей між фізичними величинами при вивченні фізики використовують графіки. Наприклад, графік залежності швидкості від часу дозволяє визначити характер руху тіла та обчислити пройдений шлях.

Графічний метод допомагає краще зрозуміти фізичні процеси та виявити закономірності, які важко побачити лише з формули.

При рішенні складних фізичних задач застосовуються похідні та інтеграли. Наприклад, швидкість руху тіла можна визначити як похідну від координати за часом, а шлях – як інтеграл від швидкості [3].

Математичні формули відіграють важливу роль не лише у теоретичній фізиці, але й у практичній діяльності людини. Вони використовуються у різних галузях науки і техніки.

За допомогою математичних розрахунків визначаються траєкторії космічних апаратів, розраховуються параметри електричних мереж, проектується різноманітні споруди, створюються електронні пристрої.

Математичні формули є невід'ємною складовою фізики. Вони дозволяють точно описувати фізичні явища, встановлювати закономірності та виконувати необхідні розрахунки. Застосування формул значно спрощує розв'язання фізичних задач і дозволяє отримувати точні результати. Математичні методи роблять фізику точною наукою та

забезпечують її розвиток. Знання математичних формул і вміння їх застосовувати є важливим аргументом для успішного вивчення фізики та розуміння природних процесів.

Сучасна освіта спрямована не лише на передачу знань, а й на формування всебічно розвиненої особистості, здатної аналізувати явища навколишнього світу та робити обґрунтовані висновки. Одним із важливих завдань сучасної школи є формування в учнів цілісного наукового світогляду. Для досягнення цієї мети важливу роль відіграє міжпредметна взаємодія, зокрема взаємозв'язок між математикою та фізикою.

Математика і фізика є фундаментальними науками, які взаємно доповнюють одна одну. Математика надає інструменти для опису та аналізу фізичних явищ, а фізика використовує математичні методи для формулювання законів природи та пояснення процесів, що відбуваються у навколишньому світі. Саме тому інтеграція цих предметів у навчальному процесі сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та формуванню цілісного бачення світу.

Міжпредметна взаємодія – це взаємозв'язок і взаємодоповнення навчальних дисциплін, що сприяє формуванню системного мислення та більш глибокому засвоєнню знань учнями. Вона передбачає використання знань з одного предмета для вивчення іншого, що допомагає учням бачити єдність наукових знань [6].

Математика і фізика мають тісний взаємозв'язок, який сформувався історично. Багато фізичних законів були відкриті завдяки використанню математичних методів.

Для учнів важливо усвідомити, що математичні знання необхідні для розуміння фізики:

- алгебра використовується для перетворення формул;
- геометрія допомагає описувати просторові процеси;
- функції та графіки застосовуються для аналізу залежностей між фізичними величинами.

Міжпредметна взаємодія відіграє важливу роль у формуванні цілісного наукового світогляду учнів. Вона сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та формуванню системного підходу до пізнання світу.

Бібліографічні посилання

1. Астахова, В.І. (2011). Освітній комплекс як середовище формування пізнавальної активності студентів. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*, т. 17, с. 25–32.
2. Барильник-Куракова, О.А. (2015). Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках фізики засобами ігрових ситуацій. У: *Технології компетентнісно-орієнтованого навчання природничо-математичних дисциплін*. С. 66–68.
3. Бар'яхтар, В.Г., Довгий, С.О. та Божинова, Ф.Я. (2015). *Фізика*. Київ: Генеза.
4. Беседін, Б., Беседіна, І. та Гайдар, С. (2021). Інтерактивні методи навчання як один із шляхів активізації пізнавальної діяльності на уроках математики в старшій школі. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 1 (100), с. 109–118.
5. Бурда, М.І. (2011). *Методика навчання математики в школі*. Київ: Освіта.
6. Пометун, О.І., Пироженко, Л.В. (2004). *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ: А.С.К.
7. Сисоева, С.О. (2011). *Педагогіка*. Київ: Центр навчальної літератури.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Міжпредметні зв'язки в системі шкільної освіти виступають фундаментальним інструментом формування цілісного світогляду учнів, де фізична культура посідає особливе місце як інтегративний майданчик для поєднання теоретичних знань із практичною життєдіяльністю.

Актуальність дослідження взаємодії фізичного виховання з іншими навчальними дисциплінами зумовлена необхідністю подолання фрагментарності знань та створення єдиного освітнього простору, що сприяє всебічному розвитку особистості.

Традиційно фізичну культуру розглядають як засіб розвитку рухових якостей, проте її науковий потенціал охоплює біологічні, фізичні, математичні, історичні та гуманітарні аспекти, що дозволяє реалізувати компетентнісний підхід у навчанні.

С. Гончаренко стверджує, що міжпредметні зв'язки мають освітню, виховну, дидактичну, конструктивну, розвивальну та психологічну функції завдяки інтеграції знань [1, с. 210]. На наш погляд, на уроках фізичної культури можна особливо вдало реалізувати та продемонструвати міжпредметні зв'язки.

Природничо-науковий цикл дисциплін має найбільш виражені та органічні зв'язки з фізичним вихованням. Біологія та анатомія складають теоретичний фундамент для розуміння фізіологічних процесів, що відбуваються в організмі під час виконання фізичних вправ. Учні на практиці засвоюють закономірності функціонування серцево-судинної, дихальної та опорно-рухової систем.

Розуміння механізмів енергозабезпечення м'язової діяльності, ролі кисню в обмінних процесах та принципів адаптації організму до навантажень дозволяє свідомо ставитися до тренувального процесу. Вивчення гігієни та раціонального харчування в курсі біології знаходить своє безпосереднє застосування в режимі дня людини, що формує стійку мотивацію до здорового способу життя.

Фізика як наука про загальні закони природи забезпечує розуміння біомеханічних аспектів руху. Кожна вправа, чи то стрибок у довжину, чи кидок м'яча, базується на законах класичної механіки. Поняття інерції, прискорення, сили тертя, центру тяжіння та важелів стають наочними під час занять спортом. Розрахунок траєкторії польоту снаряда або визначення оптимального кута вильоту диска дозволяє учням усвідомити практичну значущість фізичних формул. Таким чином, спортивний зал перетворюється на своєрідну лабораторію, де теоретичні абстракції фізики набувають конкретного динамічного втілення, що значно підвищує пізнавальний інтерес до предмета.

Математичні знання інтегруються в уроки фізичної культури через необхідність проведення кількісного аналізу результатів. Вимірювання часу, відстані, підрахунок частоти серцевих скорочень, обчислення індексу маси тіла вимагають від учнів навичок оперування цифрами та статистичними даними. Робота з графіками результативності та таблицями нормативів розвиває логічне мислення та здатність до прогнозування власних досягнень. Математичний підхід у спорті вчить точності, послідовності та вмінню структурувати інформацію, що є необхідним елементом сучасної наукової грамотності.

А. Жукова зазначає, що під час реалізації міжпредметних зв'язків один предмет є основним, а матеріал, що належить до іншої дисципліни, – допоміжним. За її словами,

можуть поєднуватися до 5 навчальних дисциплін [2, с. 71]. На наш погляд, ця думка є слушною, оскільки педагог справді може поєднати одразу не 2, а декілька дисциплін, що дасть змогу краще продемонструвати зв'язки між ними.

Гуманітарний вектор міжпредметних зв'язків реалізується через залучення історичних та культурологічних відомостей. Історія фізичної культури є невід'ємною частиною загальнолюдської історії. Вивчення витоків Олімпійських ігор, еволюції спортивних дисциплін у різних цивілізаціях та ролі національних ігор у житті українського народу сприяє патріотичному вихованню та формуванню національної ідентичності. Географія також знаходить своє відображення у знайомстві з місцями проведення міжнародних змагань, кліматичними особливостями регіонів, де розвиваються певні види спорту, та вивченні топографічних карт під час занять з орієнтування на місцевості.

Розглянемо на конкретних прикладах, як педагог може інтегрувати вектор гуманітарних знань на уроках фізичної культури:

- вчитель може супроводжувати вивчення легкоатлетичних дисциплін розповідями про витоки античних Олімпійських ігор;
- під час навчання бігу на довгі дистанції доречно згадати легенду про марафонця Фідіппіда, що дасть змогу учням усвідомити історичне значення цієї дистанції та цінність самопожертви заради спільної мети;
- при вивченні метання списа або диска вчитель може акцентувати увагу на еволюції цих снарядів від засобів виживання та ведення війни до спортивного інвентарю, що демонструє трансформацію людської діяльності в бік мирного змагання.

Національно-патріотичний аспект реалізується через впровадження народних ігор та забав, що мають глибоке історичне коріння. Використовуючи елементи козацького гарту, педагог не лише розвиває силу та спритність, а й знайомить учнів із традиціями українського лицарства. Пояснення термінології та правил таких ігор дозволяє вивчати етнографію та фольклор у динамічній формі, що сприяє кращому засвоєнню національних цінностей.

Літературна та мовна інтеграція проявляється у роботі з термінологією та етимологією слів. Вчитель може пояснювати походження назв видів спорту чи окремих вправ, що часто мають латинське, грецьке або англійське коріння. Це розвиває лінгвістичну грамотність школярів. Окрім того, використання цитат видатних мислителів та письменників про силу духу та здоров'я під час вступної частини уроку створює відповідний психологічний настрій та спонукає до роздумів над моральними аспектами спорту.

Естетичне виховання на уроках фізичної культури тісно пов'язане з музичним мистецтвом та хореографією. Підбір музичного супроводу для розминки або виконання гімнастичних комплексів вимагає від учителя знань про ритм, темп та музичний розмір. Аналіз гармонії рухів через призму образотворчого мистецтва (наприклад, порівняння техніки виконання вправ із античними скульптурами або класичним балетом) розвиває в учнів відчуття краси людського тіла та витонченості рухів.

Мовна компетенція та літературна освіта збагачують термінологічний апарат учнів. Фізична культура має власну специфічну лексику, знання якої сприяє розвитку культури мовлення. Використання спортивної тематики у творах, вивчення біографій видатних атлетів як прикладів незламності духу та волі до перемоги створює підґрунтя для морально-етичного виховання.

Психологія як наука про людську поведінку та психічні процеси інтегрується через розвиток вольових якостей, стресостійкості та навичок командної взаємодії. Спорт вимагає від особистості вміння долати внутрішні бар'єри, керувати емоціями та виявляти лідерські здібності. Соціальна складова проявляється у формуванні навичок комунікації, поваги до суперника та дотримання правил чесної гри, що корелює з курсом громадянської освіти.

Інформаційні технології стають дедалі важливішим компонентом міжпредметної взаємодії. Використання мобільних додатків для моніторингу активності, перегляд відеоаналізу техніки виконання вправ та робота з електронними щоденниками самоконтролю дозволяють цифровізувати процес фізичного виховання. Це сприяє залученню молоді до занять спортом через звичні для них технологічні інструменти, водночас розвиваючи їхню цифрову грамотність.

Системне впровадження міжпредметних зв'язків потребує від учителя фізичної культури високого рівня професійної підготовки та готовності до постійного оновлення знань із суміжних галузей. Такий підхід дає змогу перетворити урок фізичної культури з ізольованого заняття на складну інтелектуально-рухову активність, де кожен рух підкріплений науковим обґрунтуванням. Це підвищує престиж предмета в очах учнів, адже вони починають розуміти, що фізичний розвиток неможливий без інтелектуального навантаження.

С. Янся акцентує, що міжпредметні зв'язки мають реалізуватися не лише під час навчальних занять, а й у самостійній та поза навчальній діяльності учнів [3, с. 27]. Тож на уроках педагог закладає фундамент для реалізації цієї мети.

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що міжпредметні зв'язки на уроках фізичної культури є стратегічним напрямом модернізації сучасної освіти. Вони забезпечують цілісність педагогічного впливу, сприяють глибокому засвоєнню навчального матеріалу та формують життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації особистості в інформаційному суспільстві. Інтеграція знань з різних предметних областей створює умови для гармонійного поєднання фізичного та психологічного потенціалу дитини, що є головною метою освітнього процесу.

Для досягнення максимальної ефективності інтегрованого навчання було б доречно розробляти спеціальні методичні посібники та дидактичні матеріали, які б містили міжпредметні завдання для кожного класу. Це дасть змогу викладачам систематично використовувати наукові дані в практичній діяльності.

Розширення міжпредметного поля сприяє не лише зміцненню здоров'я школярів, а й формуванню в них наукового стилю мислення, здатності аналізувати складні явища та знаходити оптимальні рішення. Таким чином, фізична культура стає не просто навчальним предметом, а дієвим інструментом пізнання навколишнього світу та самого себе.

Бібліографічні посилання

1. Гончаренко, С. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 376 с.
2. Жукова, А. (2019). Міжпредметні зв'язки – ключовий чинник осучаснення педагогічних технологій профільного навчання. У: *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи*. Київ: Фенікс, с. 70–75.
3. Янся, В. (2021). Суть та види міжпредметних зв'язків у навчанні. У: *Педагогіка формування особистості у вищій і загальноосвітній школах*. С. 26–29.

Секція II

Початкова школа: формування ціннісного середовища як складової внутрішнього світу навчального закладу

Шилкунова З. І.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активною цифровізацією навчального процесу та швидким поширенням технологій штучного інтелекту. Їх використання відкриває нові можливості для організації освітнього процесу, зокрема для аналізу навчальних результатів, оптимізації педагогічної діяльності та індивідуалізації навчання. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема створення ефективного освітнього середовища, здатного забезпечити гармонійний розвиток дитини та формування ключових компетентностей.

Впровадження штучного інтелекту може по-різному впливати на ціннісне освітнє середовище початкової школи, оскільки воно змінює не лише інструменти навчання, а й характер взаємодії між учителем, учнями та навчальним змістом. Цей вплив не є однозначним і значною мірою залежить від того, яким чином технології інтегруються в педагогічну практику.

Поширення технологій штучного інтелекту в освіті нерідко супроводжується тенденцією до технологічного детермінізму, коли нові цифрові інструменти розглядаються як самодостатній засіб модернізації навчального процесу. Такий підхід може призводити до зміщення акцентів із педагогічних цілей на технологічні можливості.

У педагогічному дискурсі все частіше з'являються твердження про трансформаційний потенціал ШІ, здатність автоматизувати освітні процеси, персоналізувати навчання та підвищити ефективність освітніх систем. Водночас поширення технологічних рішень нерідко випереджає їхнє педагогічне осмислення. Унаслідок цього виникає ризик підміни стратегічних цілей освіти технологічними інструментами.

У цьому контексті принципового значення набуває розмежування понять освітньої стратегії та освітньої технології. Саме розуміння цього співвідношення є наріжним каменем у визначенні ролі штучного інтелекту в освіті. Освітня стратегія формує ціннісні орієнтири, визначає цілі та пріоритети розвитку особистості, тоді як технології – зокрема й системи штучного інтелекту – виступають інструментами реалізації цих стратегічних намірів.

Освітня стратегія відповідає на фундаментальні педагогічні питання:

- чому і як ми навчаємо;
- яку людину прагнемо сформувати;
- які цінності та компетентності мають бути пріоритетними.

Штучний інтелект у педагогічному контексті виступає насамперед технологічним засобом, який допомагає відповісти на інші запитання:

- як підвищити ефективність навчального процесу;
- якими засобами індивідуалізувати навчання;

- як зменшити рутинне навантаження вчителя;
- як здійснювати аналіз освітніх даних.

Отже, ШІ не визначає освітніх цілей, а лише надає нові інструменти для їх реалізації. Визначення стратегічних орієнтирів розвитку освіти залишається сферою професійної відповідальності педагогічної спільноти.

Особливо важливим є збереження стратегічного підходу в початковій школі, де формуються базові когнітивні та соціальні компетентності дитини. До ключових цілей початкової освіти належать:

- розвиток мислення;
- формування мовлення;
- розвиток емоційного інтелекту;
- формування навичок соціальної взаємодії;
- розвиток здатності навчатися протягом життя.

Штучний інтелект не може бути носієм цих цілей, так само як не здатний замінити живу педагогічну взаємодію між учителем і учнем або визначати педагогічні пріоритети. Його функція полягає у підтримці освітнього процесу: автоматизації окремих процедур, аналітиці навчальних результатів, створенні додаткових можливостей для індивідуалізації навчання.

Таким чином, технології самі по собі не покращують навчання. Їхня ефективність безпосередньо залежить від того, наскільки вони інтегровані у продуману педагогічну стратегію.

На сучасному етапі освітньої цифровізації дедалі виразніше проявляється проблема розриву між технологією і педагогікою. Спостерігається певна інституційна невідповідність між різними напрямками професійної підготовки педагогів.

З одного боку, програми підвищення кваліфікації вчителів часто зосереджені переважно на розвитку загальної цифрової грамотності. З іншого боку, технологічні курси, створені ІТ-компаніями, здебільшого не враховують специфіку педагогічного контексту. У результаті вчитель отримує або технічні знання без методичного підґрунтя, або методичні рекомендації без ефективного інструментального забезпечення.

Аналіз педагогічного контенту, що пропонується в Україні для використання штучного інтелекту в освіті, свідчить, що нерідко спостерігається перевага форми над змістом. Технологічна новизна підміняє педагогічну доцільність. У такій ситуації особливого значення набуває професійна позиція вчителя, який має чітко усвідомлювати освітню мету і лише після цього визначати, яким чином штучний інтелект може сприяти її досягненню.

Одним із найперспективніших напрямів використання штучного інтелекту в освіті вважається персоналізація навчання. Потенціал сучасних алгоритмів дозволяє аналізувати освітні дані, адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб учнів і формувати персоналізовані освітні траєкторії.

Водночас аналіз наукових досліджень показує, що реальна реалізація персоналізованого навчання можлива передусім у тих країнах, де створено комплексні державні або інституційні стратегії впровадження штучного інтелекту в освіті. Такі стратегії передбачають системну інтеграцію технологій, педагогіки, освітньої політики та підготовки

педагогічних кадрів. На сьогодні подібні системні рішення реалізовані ще не в усіх освітніх системах світу.

Отже, впровадження штучного інтелекту в освіту потребує чіткого розуміння співвідношення між освітньою стратегією та технологічними засобами її реалізації. Штучний інтелект не може виступати визначальним фактором освітньої політики чи педагогічних цілей; його роль полягає у підтримці та розширенні можливостей освітнього процесу.

Ефективне використання ШІ можливе лише за умови його інтеграції в продуману педагогічну стратегію, що враховує ціннісні орієнтири освіти, вікові особливості учнів та соціокультурний контекст навчання. Без такого стратегічного підґрунтя існує ризик технологічного формалізму, коли нові інструменти змінюють форму освітнього процесу, але не забезпечують його змістовного розвитку.

У цьому контексті ключовим завданням сучасного педагога стає не лише опанування нових технологій, а й їхнє критичне педагогічне осмислення. Саме здатність поєднувати технологічні можливості з педагогічною рефлексією визначатиме ефективність використання штучного інтелекту в освіті майбутнього.

Бібліографічні посилання

1. Holmes, W., Bialik, M. and Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Boston : Center for Curriculum Redesign.
2. Морзе, Н. В., Варченко-Троценко, Л. О., Терлецька, Т. С. та Смирнова-Трибульська, Є. М. (2023). Штучний інтелект у ролі асистента вчителя початкової школи. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, [online] (15), с. 97–115. evalable at: doi 10.28925/2414-0325.2023.158 [Accessed 15 March. 2026].

Беляєва Є., Солопенко Є., Сторожева С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ ХЛОПЧИКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Питання дитячого читання є фундаментальним у шкільній методиці, оскільки воно безпосередньо впливає на інтелектуальний та особистісний розвиток дитини та її подальше навчання. Проте сучасні педагоги та батьки все частіше фіксують проблему «нечитання», яка особливо гостро проявляється серед хлопчиків.

Сучасні науковці [1; 2] зазначають, що читацькі потреби хлопців і дівчат суттєво відрізняються, що вимагає диференційованого підходу у формуванні читацької компетентності учнів.

У 2018 році фахівці Українського центру оцінювання якості освіти, досліджуючи читацьку компетентність випускників початкової школи, дійшли висновку, «що четверто-класниці мають кращі результати з читання, ніж четвертокласники» [1], хлопчики і дівчата мають істотну різницю в середніх балах із читання, майже 10 балів. Дослідження, проведені Українським інститутом книги, в 2023 та 2024, показали, що «хлопчики читають суттєво менше від дівчат: вони частіше від дівчат кажуть, що не читають ніколи (12% проти 9%), натомість дівчата частіше за хлопчиків читають щодня (29% проти 21%) [2]. А якщо врахувати тенденцію до зменшення з віком залучення до щоденних читацьких практик

(з 27% дітей віком 6–9 років до 21% дітей віком 14–17 років), то відсоток хлопців-читачів стає ще меншим.

Міжнародне дослідження PIRLS-2016 збігається з підсумками вітчизняного моніторингового дослідження з читання (2018). У звітних матеріалах PIRLS-2016 зазначено, що четвертокласниці мають вищі середні результати, ніж четвертокласники. Винятком стали Португалія та Макао, у цих країнах школярі продемонстрували майже однакові показники. У середньому, за результатами тестування із читання в межах PIRLS, результати дівчат були на 19 пунктів вищими в 50 країнах. Відсоток учнів, які досягли високих визначених порогів з читання серед хлопчиків становить 11,7, коли у дівчаток цей відсоток дещо вищий – 20,7 що вказує на наявність гендерних відмінностей у рівні сформованості читацької компетентності та вищу успішність дівчат у читанні [1].

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемі дитячого читання, питання реального читацького досвіду сучасних хлопців – учнів початкової школи залишається відкритим. Статистичні узагальнення та теоретичні висновки не завжди відображають повсякденні читацькі практики дітей, що формуються не лише під впливом навчальних програм, а й у конкретному освітньому середовищі, де поєднуються вимоги школи, сімейні читацькі традиції та індивідуальний досвід дитини. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення того, як самі учні сприймають читання, чи пов'язують його із задоволенням або обов'язком та які чинники визначають їхній інтерес до книги. Таке розуміння можливе лише через безпосереднє звернення до думок і відповідей школярів.

З метою визначення читацького досвіду хлопців у порівнянні з дівчатами у листопаді-грудні 2025 року було проведено опитування серед учнів 3-4 класів в онлайн-форматі на платформі Google Forms. До дослідження долучилися 34 дитини, які навчаються у 3–4 класах м.Харкова. Гендерний розподіл аудиторії виявився доволі збалансованим: участь взяли 19 хлопчиків (55,9%) та 15 дівчаток (44,1%). Варто зауважити, що більшість відповідей (85,3%) ми отримали саме від четвертокласників, чий читацький досвід на цьому етапі вже є відносно сформованим і усвідомленим. Анкета містила 9 запитань, серед яких 2 питання мали відкриту відповідь, 2 містили множинний вибір, що стосувалися не лише частоти читання, а й емоційного ставлення до книги. Отримані результати дозволяють поставити під сумнів поширений стереотип про хлопців як про «нечитаючу» аудиторію.

Аналіз відповідей

На питання “Чи любиш ти читати?” дівчата традиційно продемонстрували дещо вищу лояльність до книги, що підтверджується показником у 86,7% , серед хлопців цей рівень становить 73,7%, розрив у цифрах несуттєвий. 14 із 19 опитаних хлопців визнали, що люблять читати. Це свідчить про те, що потенціал до читання у них є, проте він реалізується інакше, ніж у дівчат.

Головна відмінність криється в тому, з чим саме книга конкурує за увагу дитини. Якщо дівчата частіше обирають прогулянки чи творчі хобі, то для 53% опитаних хлопців основним конкурентом літератури є комп'ютерні ігри. Це пояснює, чому хлопці можуть здаватися менш активними читачами, адже їхні інтереси часто зміщуються в бік мультимедійного контенту, що забезпечує швидку зміну подій та інтенсивнішу візуалізацію, ніж класичні літературні твори.

Результати опитування щодо частоти читання серед хлопців підтверджують, що для більшості з них книга не щоденною звичкою, скільки вимогою від авторитетних дорослих. Найпоширенішою відповіддю серед хлопців став варіант «іноді». Це вказує на те, що читання в житті хлопчиків має епізодичний характер і часто залежить від зовнішніх чинників: наявності вільного часу, відсутності доступу до гаджетів, внутрішньої мотивації або мотивації від дорослих.

Стали звичку до читання за власним бажанням демонструє менша частина вибірки. Лише 26% хлопців читають щодня, ще 11% роблять це з певною періодичністю (раз на два дні або 4–5 разів на тиждень). Водночас 16% учні заявили, що не читають зовсім. Якщо порівнювати ці дані з показниками дівчат, можна сказати, що суттєвої різниці немає. Складається враження, що проблема полягає не в статі дитини, а в тому, що дорослі вкладають в її розвиток.

Результати опитування показують, що значної різниці в читацьких інтересах хлопців і дівчат немає, адже обидві групи на питання: «Про що тобі цікаво читати?» найчастіше обирали тему пригод (13 відповідей у хлопців і 11 у дівчат), тому діти цієї вікової категорії віддають перевагу експресивним сюжетам, де на заміну шкільній рутині приходиться свобода та можливість відчувати переживання героїв в екстремальних умовах. Також подібною є популярність тем мандрів (6 і 7 відповідей) та історій про героїв (по 6 відповідей), що свідчить про спільний інтерес дітей до динамічних і захопливих сюжетів. Водночас деякі відмінності все ж помітні, адже хлопці дещо частіше обирали теми, пов'язані з наукою і технікою, війною та динозаврами, що можна пояснити їхнім інтересом до фактів, механізмів та історичних подій. У цьому віці багатьох хлопців приваблюють сюжети, у яких є елементи відкриття, дослідження або боротьба, адже вони дають змогу уявити себе дослідниками, винахідниками чи героями. Натомість дівчата частіше звертали увагу на історії про дітей і чарівників, оскільки такі сюжети більше пов'язані з емоційними переживаннями персонажів, міжособистісними стосунками та елементами фантазії, що дозволяє легше співпереживати героям і уявляти різні казкові ситуації. Таким чином, хлопці шукають у книзі не лише розвагу, а й конкретні знання про те, як влаштований світ або як працюють певні механізми.

На читацькі уподобання учнів вказують відповіді на запитання: «Пригадай, які твої улюблені твори? Запиши їх назву. Можливо, у тебе є улюблена книга. Запиши її назву». Отримані відповіді показали, що коло читання четвертокласників є досить різноманітним і відрізняється як за кількістю названих творів, так і за країною їх походження. Це дає змогу краще зрозуміти читацькі інтереси сучасних молодших школярів.

Умовно відповіді хлопців можна поділити на дві категорії: вітчизняні та зарубіжні твори. До першої категорії увійшли «Моя Україна», «Квітка сонця», «Чорноморденький», «36 і 6 котів», «Гореадори з Васюківки», «Лісова пісня», «Різдвяний гість». Серед творів зарубіжної літератури хлопці вказали «Кіт у чоботях», «Павутиння Шарлотти», «Гаррі Поттер», Г.К. Андерсен «Кресало» та «Русалонька». Також діти зазначили, що серед їх улюблених творів енциклопедія про динозаврів та книги зі всесвіту «Майнкрафт». Зазначимо, що серед відповідей вказаний тільки один автор – Г.К.Андерсен (у двох хлопчиків).

Відповіді дівчат поділяються на три групи: вітчизняні, зарубіжні й народні. До першої входять: «36 і 6 котів», «Три принцеси». До другої – «Аліса в Країні Див», «Чарлі та шоколадна фабрика», «Вусанчик, або Сором'язливе кошеня», «Мопс, який хотів стати єдинорогом», «Красуня і Чудовисько», «Пес на ім'я Мані або Абетка грошей», «Різдвозавр». Остання група – народні казки, серед яких «Колобок» і «Ріпка», які є формальними відповідями, яка навряд чи відбивають справжні читацькі інтереси.

Порівнюючи відповіді дітей, можна сказати, що у дівчат переважають зарубіжні твори, тоді, коли в хлопців більше вітчизняних. Переважна кількість творів належить до шкільної програми та відповідає особливостям молодшого шкільного віку. З творами великого обсягу діти могли познайомитися фрагментарно, наприклад, на уроках позакласного читання. Деякі діти ідентифікують твір як улюблений, спираючись на знайомство з ключовими епізодами або на основі переглянутого медіаконтенту, що також свідчить про вплив сучасного інформаційного простору на формування читацьких інтересів.

Зважаючи на отримані дані та висновки міжнародних і вітчизняних моніторингових, стає очевидним, що подолання проблеми «нечитання» потребує не примусу до читання, а зміни ставлення до книги та мотивації. Наше дослідження доводить, що хлопці повністю не відмовляються від читання, а потребують іншого стимулу та літератури відповідної до їх інтересів. Оскільки опитування підтвердило тяжіння хлопців до пригод, техніки та пізнавальної літератури, варто запровадити активне використання «хлопчачих» творів (коміксів, сучасних енциклопедій чи навіть детальні інструкції до складних механізмів) на уроках та в позаурочній роботі. Саме через таку літературу, яка близька інтересам хлопців, найпростіше вибудувати місток до регулярного читання як на уроках, так і вдома.

Бібліографічні посилання

1. Український центр оцінювання якості освіти. (2019). *Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти». Частина III: Читання* [online]. Київ: Український центр оцінювання якості освіти. Available at: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2018_ZVIT_MDYAPO_CHYTANNYA_Sajt-1.pdf [Accessed 9 March 2026].

2. Кричківська, Г. (2024). Скільки і що читають діти: дослідження від Українського інституту книги. [online] У: *Освіторія Медіа*. Available at: <https://osvitoria.media/news/skilky-i-shho-chytayut-dity-doslidzhennya-vid-instytutu-ukrayinskoyi-knygy/> [Accessed 15 March 2026].

Іщенко О. С.

КОМІКС ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування інтересу до читання є важливою складовою компетентнісного підходу до навчання на уроках літературного читання. Утім, результати дослідження «Читання в контексті медіа-споживання та життєконструювання» вказують, що молодші школярі зрідка вбачають в читанні цікаве дозвілля, віддаючи перевагу гаджетам, соцмережам та руховим активностям. Треба зазначити, що діти не завжди усвідомлюють своє ставлення до

читання. Коли в них питають, чи люблять вони читати, більшість відповідає стереотипно позитивно, знаючи, що читати треба, корисно, важливо. Проте, як зазначають дослідники, «відповідаючи на питання, що вони роблять, коли їм нудно вдома, жодна дитина не згадала читання спонтанно» [1, с. 47].

У добу домінування візуальної культури та цифрових медіа традиційні методи часто виявляються недостатніми для захоплення уваги школярів. Тому нагальною необхідністю для сучасної початкової освіти є пошук нових ефективних засобів, що сприяють розвитку навичок читання та формуванню стійкого інтересу до книги. Одним з таких засобів, на нашу думку, є комікс, який завдяки своєму формату (поєднанню мінімальної кількості тексту і яскравого візуального ряду) відповідає психологічним особливостям сприйняття молодших школярів, яким притаманне образне мислення.

Сьогодні питання використання коміксів в освіті, зокрема в початковій школі, усе більше привертають увагу науковців, серед яких: О. Будник, Н. Кондзелка, Н. Кривко, Н. Кудикіна, Н. Міщенко, Л. Нежива, Д. Ольшанський, Т. Отрошко, Л. Порядченко, Н. Потапова, Л. Романенко, Н. Руденко, Є. Топіха, К. Фомин, А. Хайнус, Т. Чикалова, І. Чопик та інш.

Як зазначає Н. Кривко, робота з коміксами поки зустрічає скептицизм з боку багатьох педагогів та батьків [3]. Це зумовлено укоріненими в свідомості радянського і пострадянського суспільства уявленнями про комікси як виключно розважальну та «поверхову» літературу. Однак як аргумент на користь цього жанру можна звернутися до спогадів старших поколінь, які із захватом згадують комікси, вміщені в дитячих журналах («Барвінок», «Малютко»), які найбільше привертати увагу і з розгляду яких починали знайомитися зі змістом періодичного видання. Сьогодні ставлення до коміксів поступово змінюється. Про позитивні зміни свідчить уведення цього жанру в освітній процес.

Застосування коміксів на уроках у початковій школі стає ефективним способом урізноманітнити навчання, зокрема позитивно вплинути на формування інтересу до читання шляхом надання візуальної опори текстам.

Оскільки світосприймання дітей має свої вікові особливості, перед педагогами виникає необхідність адаптації навчального матеріалу, враховуючи труднощі з концентрацією уваги. Завдяки візуальній структурі та образності, комікси допомагають утримувати фокус уваги учнів, дозволяючи подавати інформацію максимально стисло та логічно. Д. Ольшанський зазначає, що «... комікс як засіб навчання при певних умовах можна використовувати на уроках мови в початковій школі. Основним аргументом на користь цієї тези є відповідність інтересам і психічним особливостям дітей молодшого шкільного віку» [4, с. 38].

Н. Кондзелка вказує, що оскільки основою сюжету коміксів зазвичай є дія, то саме рух, який відображається на сторінках, сприяє швидшому та глибшому засвоєнню історії. Вербальна складова представлена передусім діалогами, а наочність ілюстрацій дає змогу уникнути детальних описів, що значно прискорює читання такого виду книг [2].

Інтеграція коміксів в уроки літературного читання потребує підготовки учнів до роботи над ними. Л. Порядченко та І. Чопик вказує на такі особливості оповіді коміксів, з якими варто ознайомити молодших школярів:

- Кольори на картинках підказують емоції та дії, що переважають в сцені. Наприклад, червоний колір символізує щось захопливе, а синій – щось сумне.
- Лінії підсилюють на тон розмови. Наприклад, гострі лінії вказують на сердиті вислови, пунктирні лінії позначають спілкування пошепки, а «хмаринками» – думки персонажів.
- Варто звертати увагу на композицію малюнку та розташування предметів відносно читача – більші та ближчі предмети є важливішими в історії [7].

Про активну інтеграцію коміксів в освітній процес свідчить включення цього жанру в навчальні книги. Так, наприклад, у підручниках з літературного читання для 4 класу за авторством Ганни Остапенко та Юлії Журлакової [5, 6], комікси виділені в окрему рубрику. Наведена низка творів присвячені питанням безпечної поведінки в інтернеті, неправдивої інформації в медіа, прийняття себе, доброчесності. У підручниках продумана система знайомства учнів з новим жанром. По-перше, на кожній картинці містяться числа-підказки, які дозволяють юному читачеві зрозуміти послідовність читання коміксу. По-друге, візуальний ряд творів побудований за правилами композиції коміксів (використання гострих хмаринок для зображення окличних речень, застосування різних кольорів, розташувань предметів для емоційного забарвлення та розстановки акцентів), з якими учні можуть ознайомитися під час роботи на уроці.

Окрім цього, українські видавництва займаються публікацією дитячих коміксів, що можуть зацікавити молодших школярів. Одним із таких видавництв є «Ірбіс Комікси», що спеціалізується на розвивальних, пізнавальних коміксах для дітей у віці 4–8 та 7–12 років. Серед популярних комплектів: «Зростаємо зі смурфами», «Навколо світу з Джеронімо Стілтоном», «Зубси», «Сестри», «Джек-тварина».

Такі видавництва, як «Ранок», «Артбукс», «Nasha idea», «АССА», «Час Майстрів», «Читаріум», «Мальопус» випускають у світ художні дитячі комікси вітчизняних та зарубіжних авторів. Теми творів часто присвячені популярним серед сучасних дітей відеоіграм, мультфільмам, пригодам. До таких коміксів можна віднести серію «Магія» Ліліян Одрі-Молінатті, серію «Фріжель і Флаффі», серію «Еміль і Марго», «Пес Патрон» Юліті Ран, «Вторгнення трусів-убивць!», комікси «Disney», «Маленька відьмачка».

Наші власні спостереження за взаємодією учнів початкової школи з коміксами дозволяють стверджувати, що цей жанр викликає зацікавлення дітей і допомагає знати напругу стосовно читання, особливо в тих учнів, хто має низький рівень сформованості навички читання.

Отже, інтеграція коміксів в освітній процес молодших школярів є ефективним інструментом формування інтересу до читання. Завдяки поєднанню тексту та динамічних візуальних образів, цей формат відповідає психологічним особливостям дітей, допомагаючи долати небажання читати. Досвід сучасних авторів підручників та активність українських видавництв доводять, що комікс є не просто розвагою, а перспективним освітнім засобом.

Бібліографічні посилання

1. Волосевич, І., Шуренкова, А. (2020). *Звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіа-споживання та життєконструювання»* [online]. Київ: Український інститут книги, 181 с. Available at:

<https://drive.google.com/drive/folders/1KCC8ZkOAXTWInqRTRchHzpVzUhKtxSf5> [Accessed 18 March 2026].

2. Кондзелка, Н. *Освітні перспективи коміксів* [online]. Available at: https://irbis-comics.com.ua/articles/osvitni_perspektyvu_komiksiv [Accessed 9 March 2026].

3. Кривко, Н. (2021). Візуалізація ідей. Онлайн-сервіси для створення коміксів на уроках. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. Полтава: ПП «Астроя», с. 111–114.

4. Ольшанський, Д. (2000). Комікс як засіб формування мовленнєвих механізмів у молодших школярів під час вивчення іноземної мови. *Педагогіка і психологія*, 3, с. 36–44.

5. Остапенко, Г. С., Журлакова, Ю. П. (2026). *Літературне читання*. Київ: Світич, ч. 1, 96 с.

6. Остапенко, Г. С., Журлакова, Ю. П. (2026). *Літературне читання*. Київ: Світич, ч. 2, 112 с.

7. Порядченко, Л. А., Чопик, І. Р. (2021). Організаційно-методичні основи формування читацької компетентності учнів 3 класу засобами створення коміксів. *Молодий вчений*, 10, с. 271–277.

Литовченко А. В.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Для сучасної школи є важливим завданням – створення ціннісного освітнього середовища. В положенні Нової української школи зазначено, що освіта майбутнього будується на формуванні компетентностей та виховання на цінностях. Навчання на основі цінностей допомагає створити ефективне освітнє середовище. Яке освітнє середовище буде дійсно ціннісним? Що підвищує результативність навчання? Що розвиває навички спілкування і взаємодії учнів, які повинні зберігатися протягом усього життя?

Уміння вчитися є ключовою компетентністю, становлення якої має забезпечувати шкільне навчання. Відомо, що не будь-яке навчання дає такий ефект. Завжди існували і існують проблеми такі, як професійна перекваліфікація людини, використання вільного часу, здоровий спосіб життя тощо.

Отже, ціннісне освітнє середовище повинно забезпечувати становлення у дітей уміння вчитися. Складовими такого середовища є:

- мотиваційно-ціннісне ставлення особистості до навчання, прагнення до пізнання і здобуття нової інформації;
- володіння базовими загальнокультурними і предметними знаннями, уміннями, навичками;
- володіння загальними способами навчального пізнання, критичність, гнучкість, доказовість мислення, прояви творчої дослідницької поведінки;
- наявність індивідуального досвіду самоорганізації, навчальної рефлексії, уміння працювати в групі й в колективі;

– пізнавальна активність, ініціативність, відповідальність, прагнення до вдосконалення результатів своєї праці.

3. У Державному стандарті загальної початкової освіти зазначено, що сучасні школи мають більше автономії, у вчителів є більше можливостей для самостійного вибору матеріалів, підручників та додаткових засобів, щоб не тільки навчати, а й розвивати здібності дітей. Школа має створювати умови розвитку творчої особистості. В освітньому процесі повинен діяти пошук більш ефективних технологій для саморозвитку та самоосвіти.

4. Можливість дитини розкрити свої творчі здібності, свій творчий потенціал надає проєктна діяльність. Для вчителя використання методу проєктів – це вирішення проблемного завдання за допомогою дидактичних засобів. Учні можуть проявити себе та свої творчі здібності, використати знання для досягнення результату, можуть працювати в групі чи індивідуально. Метод проєктів – це спосіб організації педагогічного процесу, що має низку особливостей. Зокрема, важливою визначальною рисою проєктної діяльності є пошук учнями інформації, яка буде опрацьована, осмислена і використана в роботі над проєктом.

5. Доведено, що в процесі проєктної діяльності формуються рефлексивні, дослідницькі й презентаційні вміння учнів, їхня оцінювальна самостійність, навички співпраці. Формами організації дослідницької діяльності є індивідуальне, групове або колективне дослідження. У результаті проведених досліджень дитина отримує не тільки нові знання, але і переживання, особистий досвід практичної діяльності, вона аналізує свою діяльність, а тому в неї формуються рефлексивні вміння.

6. Завдяки залученню учнів до участі в дослідницькій діяльності розвивається їхня пізнавальна активність. Від того, як вчитель створив умови для дослідницької діяльності учнів, від вданих прийомів та методів роботи, педагогічного керівництва цим процесом, залежить інтелектуальний, творчий розвиток школярів.

У навчально-виховному процесі молодших школярів використання методу проєктів стають більш актуальними. В початковій школі проєктна діяльність має свою специфіку. Потрібно враховувати вікові та психологічні особливості учнів. Практика показує, що діти не вміють самостійно шукати потрібну інформацію. Інформаційно-комунікаційна компетентність пов'язана з формуванням уміння самостійно шукати, аналізувати, добирати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її. Ця компетенція забезпечує навички роботи учнів з інформацією, що міститься в навчальних предметах і освітніх галузях, а також в навколишньому світі.

Проєктні роботи у початковій школі надають можливість залучити дітей до пошуку інформації та перевірити їх творчі здібності, вчити працювати із знайденою інформацією, аналізувати її. Діти вчаться працювати з довідниками, енциклопедіями, літературою та інтернет-ресурсами. Учні початкової школи вчаться спостерігати, брати інтерв'ю, систематизувати й узагальнювати отриману інформацію під час пошуку, висувати гіпотези та аргументувати висновки. Головні етапи роботи над проєктом це:

- визначення проблеми;
- планування роботи для вирішення проблеми;
- пошук інформації;
- продукт;
- презентація роботи.

Теми проєктів можна обирати з огляду на зміст навчання, зміст виховної роботи. Разом з вчителем діти можуть їх корегувати. Важливо, щоб проєктна робота не була примусовою для учня, бо може призвести до негативної реакції дитини на проєктну діяльність, не сприятиме розвитку пізнавального інтересу. Головну увагу потрібно приділяти мотивації учнів, яка спонукає їх на участь у проєктній діяльності. В початкових класах проєктний підхід можна застосовувати для вивчення будь-якої складної дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей. Навчальний матеріал вдається адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним.

Таким чином, початкова освіта дає не тільки знання, що знадобляться в майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння, навички, що допомагають уже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. Початкова школа – це місце, де дитина живе і вчиться жити в складному навколишньому світі. Використання проєктної діяльності формує дослідницькі уміння у дітей, є одним із механізмів формування вміння вчитися, залучає їх до навчальної діяльності. Саме творчість та навчальна діяльність є чинниками ціннісного освітнього середовища.

Бібліографічні посилання

1. Міністерство освіти і науки України, (2016). *Концепція Нової української школи* [online]. Київ. Available at: <https://educationforlife.mon.gov.ua/nush/> [Accessed 10 Mar. 2026].
2. Кабінет Міністрів України, (2018). *Державний стандарт початкової освіти* [online]. Київ. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-п#Text> [Accessed 10 Mar. 2026].
3. Литвинюк, Г. І. (2014). *Проєктна діяльність в освітньому середовищі*. Тернопіль: Навчальна книга. Вид-во Богдан, 128 с.

Новикова А. Р.

ВПЛИВ ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна школа виконує не лише функцію передачі знань, а й відіграє значну роль у розвитку особистості дитини. Освітній процес спрямований на формування життєвих компетентностей, розвиток інтелектуальних здібностей, моральних якостей і соціальних навичок. Особливого значення це набуває на етапі початкової освіти, коли відбувається активне становлення внутрішнього світу дитини.

У цей період учні формують уявлення про себе, вчать взаємодіяти з однолітками та дорослими, набувають перших навчальних і соціальних досягнень. Саме тому шкільне середовище виступає важливим фактором, який впливає на емоційний стан дитини, її самооцінку, мотивацію до навчання та систему цінностей. У зв'язку з цим дослідження ролі освітнього середовища у формуванні внутрішнього світу молодших школярів є актуальним завданням сучасної педагогіки.

Метою дослідження є визначення особливостей впливу шкільного середовища на формування внутрішнього світу учнів початкової школи.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

- з'ясувати зміст поняття «шкільне середовище»;
- охарактеризувати особливості внутрішнього світу дітей молодшого шкільного віку;
- проаналізувати основні складові освітнього середовища та їхній вплив на розвиток дитини;
- визначити роль учителя і міжособистісних взаємин у класному колективі.

Формування внутрішнього світу учня молодшого шкільного віку є складним процесом, на який впливають різні соціальні та педагогічні фактори. Одним із найважливіших серед них є шкільне середовище. Воно охоплює сукупність умов, взаємин і педагогічних впливів, що виникають у процесі навчання та виховання дітей.

Освітнє середовище включає як матеріальні, так і соціально-психологічні компоненти. До них належать організація навчального простору, стиль педагогічної взаємодії, система взаємин між учнями та вчителями, а також традиції і правила поведінки, що формуються у шкільному колективі. Усі ці елементи створюють атмосферу, в якій розвивається дитина.

Внутрішній світ молодшого школяра характеризується інтенсивним розвитком емоційної сфери, формуванням самосвідомості та моральних уявлень. У цей період дитина починає усвідомлювати власні можливості, порівнює свої досягнення з результатами інших учнів та прагне отримати схвалення від учителя і однолітків. Самооцінка значною мірою залежить від успіхів у навчанні, оцінювання та характеру взаємин у класі.

Важливим фактором формування внутрішнього світу дитини є педагогічна взаємодія. Манера спілкування вчителя з учнями, його підтримка, заохочення та ставлення до кожної дитини можуть суттєво впливати на її емоційний стан і ставлення до навчання. Гуманістичний підхід, який передбачає повагу до особистості учня, створює умови для розвитку позитивної самооцінки та формує відчуття психологічної безпеки.

Сприятливий психологічний клімат у класі також відіграє важливу роль. Коли в колективі панують взаємоповага, підтримка та доброзичливість, учні почувуються впевненіше і активніше беруть участь у навчальному процесі. Таке середовище сприяє розвитку соціальних навичок, уміння співпрацювати та вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Важливим елементом освітнього середовища є організація навчальної діяльності. Використання сучасних педагогічних методів, зокрема інтерактивних технологій, групових форм роботи та проєктної діяльності, сприяє розвитку самостійності, ініціативності та відповідальності учнів. У процесі спільної роботи діти навчаються висловлювати власні думки, аргументувати свою позицію та поважати точку зору інших.

Фізичний простір школи також впливає на емоційний стан учнів. Комфортно облаштовані навчальні приміщення, естетичне оформлення класу та наявність зон для відпочинку створюють сприятливі умови для навчання і спілкування. Таке середовище допомагає зменшити втому, підвищує інтерес до навчання та формує позитивне ставлення до школи.

Взаємини з однолітками мають велике значення для соціального розвитку дитини. Саме у шкільному колективі учні отримують перший досвід дружби, співпраці та

взаємодопомоги. У процесі спілкування вони вчаться розуміти почуття інших людей, проявляти емпатію та дотримуватися норм поведінки.

Важливою складовою освітнього процесу є система оцінювання. Для молодших школярів оцінка часто сприймається як показник власних можливостей і досягнень. Тому важливо, щоб вона мала підтримувальний характер і сприяла розвитку дитини. Формувальне оцінювання, яке орієнтується на індивідуальний прогрес учня, допомагає зміцнити віру у власні сили та стимулює подальше навчання.

Таким чином, шкільне середовище є важливим чинником формування внутрішнього світу учнів початкової школи. Його вплив проявляється у розвитку емоційної сфери, соціальних навичок, навчальної мотивації та ціннісних орієнтацій дитини.

Створення сприятливого освітнього середовища, заснованого на принципах гуманізму, взаємоповаги та підтримки, є важливою умовою гармонійного розвитку особистості. Саме така організація навчального процесу сприяє вихованню впевнених, активних і відповідальних громадян, здатних до самореалізації та конструктивної взаємодії з іншими людьми.

Бібліографічні посилання

1. Бех, І. Д. (2003). *Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади*. Київ: Либідь, 280 с.
2. Бібік, Н. М. (2017). *Нова українська школа*. Київ: Плеяди, 206 с.
3. Савченко, О. Я. (2012). *Дидактика початкової школи*. Київ: Грамота, 504 с.
4. Сухомлинський, В. О. (1977). *Серце віддаю дітям*. Київ: Радянська школа, 382 с.
5. Міністерство освіти і науки України, (2016). *Концепція Нової української школи* [online]. Київ. Available at: <https://educationforlife.mon.gov.ua/nush/> [Accessed 10 Mar. 2026].
6. Кабінет Міністрів України, (2018). *Державний стандарт початкової освіти* [online]. Київ. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-п#Text> [Accessed 10 Mar. 2026].
7. Роджерс, К. (2004). *Погляд на психотерапію. Становлення людини*. Київ: Основи, 368 с.
8. Поніманська, Т. І. (2015). *Педагогіка початкової освіти*. Київ: Академвидав, 448 с.

Олійник Л. М.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: РОЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ, БАТЬКІВ ТА УЧНІВ У СТВОРЕННІ ЄДИНОГО ЦІННІСНОГО ПОЛЯ

У сучасній початковій школі концепція "ціннісного середовища" виходить за межі стін класу чи навчальних програм. Вона стає фундаментом внутрішнього світу закладу освіти. Педагогіка партнерства – це не просто гасло, а дієвий інструмент, що перетворює освітній процес на простір взаємоповаги, де вчитель, батьки та учень є рівноправними суб'єктами. Формування єдиного ціннісного поля – це процес узгодження орієнтирів, де дитина стає центром, а дорослі – надійними провідниками.

Ціннісне середовище – це сукупність умов, правил та взаємин, які сприяють інтерналізації загальнолюдських цінностей: гідності, справедливості, свободи та відповідальності. У початковій школі це середовище має бути «безпечною гаванню».

Важливо розуміти, що цінності не «викладаються», вони «проживаються». Якщо в школі декларується повага, але вона відсутня у діалозі «вчитель-батьки», ціннісне поле руйнується. У початковій школі це поле є критично важливим, оскільки дитина 6–10 років перебуває у фазі «морального реалізму», де авторитет дорослого та соціальне оточення безпосередньо формують її внутрішній світ.

Вчитель НУШ сьогодні – це не тільки джерело знань, а фасилітатор, який створює умови для розвитку. Дитина в початковій школі вчиться не за підручником, а за вчинками вчителя, який має забезпечити психологічний комфорт, де помилка сприймається як можливість для росту, а не як привід для осуду. Уміння чути дитину та батьків формує довіру, без якої неможлива педагогіка партнерства.

Довгий час батьки розглядалися як «замовники послуг» або «помічники вдома». Педагогіка партнерства змінює цей підхід. Найбільша складність виникає тоді, коли школа проповідує одні цінності (наприклад, чесність), а вдома дитина бачить протилежне. Потрібна більш активна участь батьків. Залучення їх до проєктної діяльності, спільних екскурсій та благодійних акцій допомагає батькам відчувати себе частиною шкільної спільноти.

Головна мета партнерства – навчити дитину приймати рішення та нести за них відповідальність. Через партнерські стосунки учень вчиться висловлювати власну думку, поважаючи позицію іншого, таким чином розвиваючи самостійність. Обговорення правил класу разом з учнями дозволяє йому відчувати причетність до створення шкільного «закону».

Механізми формування єдиного ціннісного середовища

Для створення цілісного поля необхідно використовувати конкретні інструменти взаємодії:

Інструмент	Мета	Результат
Кола ранкових зустрічей	Емоційне налаштування та спілкування	Побудова довіри між учнями та вчителем
Батьківські кафе (неформальні зустрічі)	Обговорення цінностей, а не лише оцінок	Зближення позицій вчителів та батьків
Щоденники успіху/досягнень	Фокус на позитивних змінах особистості	Усвідомлення дитиною власного ціннісного зростання
Проєктна діяльність (соціальні ініціативи)	Дія на благо громади	Формування відповідальності та активної позиції

1. **Ранкові кола:** Щоденна практика, яка вчить емпатії, вмінню слухати та ділитися емоціями. Це час, коли цінності (доброта, підтримка) проговорюються та проживаються.

2. **Тематичні зустрічі «Батьківського кафе»:** Замість традиційних зборів зі звітами про оцінки – обговорення психологічних особливостей віку, майстер-класи та спільний пошук шляхів розвитку дітей.

3. **Створення «Кодексу цінностей»:** Документ (або плакат), створений спільно всіма учасниками, який визначає, що є важливим для дитини.

4. **Спільні соціальні проєкти:** Благодійні ярмарки, допомога притулкам для тварин, екологічні акції. Такі заходи об'єднують вчителів, батьків та дітей навколо спільної благої мети.

Однак на шляху до партнерства ми стикаємося з низкою бар'єрів:

- **Стереотипне мислення:** Багато батьків очікують «традиційного» навчання, орієнтованого лише на оцінки. *Рішення:* Системна комунікація та просвітницька робота школи.

- **Брак часу:** Створення партнерства вимагає часу та емоційного ресурсу. *Рішення:* Планування спільної діяльності як частини навчальної програми, а не додаткового навантаження.

- **Різниця в ціннісних системах сімей:** *Рішення:* Вибудовування «ядра» загальнолюдських цінностей, які є прийнятними для всіх учасників освітнього процесу.

Формування ціннісного середовища в початковій школі – це не разовий захід, а безперервний процес діалогу. Коли вчитель, батьки та учень діють як одна команда, дитина отримує чіткі орієнтири у світі. Єдине ціннісне поле створює «імунітет» проти негативних зовнішніх впливів та закладає міцний фундамент для успішного дорослого життя. Результатом такої взаємодії є випускник, який має стійкий «внутрішній компас» і здатний приймати рішення, керуючись етичними нормами.

Педагогіка партнерства в початковій школі – це фундамент громадянського суспільства завтрашнього дня. Починаючи з маленьких кроків – спільних свят, обговорень та підтримки, – ми формуємо велику культуру взаємодії, яка стає невід'ємною частиною внутрішнього світу кожного навчального закладу.

Бібліографічні посилання

1. Бібік, Н. М. (ред.). (2019). *Нова українська школа*. Київ: Літера ЛТД, 208 с.
2. Блудова, Ю. О., Ільїна, О. О. (2021). Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах Нової української школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, вип. 201, с. 65 – 68.
3. Козаченко, Ю. М. (2023). *Формування в учнів початкових класів ціннісного ставлення до себе* [online]. Available at: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-formuvannya-v-uchniv-pochatkovih-klasiv-cinnisnogo-stavlennya-do-sebe-319355.html> [Accessed 7 Mar. 2026].

Секція III

Розвиток сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови: перешкоди та шляхи подолання

Батманова С. М.

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються особливості формування сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано основні труднощі, що виникають у процесі організації ефективного освітнього середовища, серед яких недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, низька мотивація учнів та складність використання інноваційних технологій. Визначено основні шляхи подолання цих проблем через застосування інтерактивних методів навчання, цифрових технологій та створення сприятливого психологічного клімату на уроці. Обґрунтовано важливість сучасного освітнього середовища для розвитку комунікативної компетентності учнів.

У сучасних умовах розвитку суспільства освіта зазнає значних змін, що пов'язані з глобалізаційними процесами, стрімким розвитком інформаційних технологій та необхідністю підготовки конкурентоспроможних фахівців. Одним із важливих напрямів модернізації освіти є створення ефективного освітнього середовища, яке забезпечує всебічний розвиток особистості учня.

Особливої актуальності ця проблема набуває під час навчання іноземних мов. У сучасному світі знання іноземної мови є необхідною умовою міжкультурної комунікації, професійного розвитку та інтеграції в міжнародний освітній простір. Саме тому одним із головних завдань учителя є створення такого освітнього середовища, яке сприятиме активному залученню учнів до навчального процесу та розвитку їхніх мовленнєвих навичок.

Освітнє середовище розглядається як сукупність умов, факторів і ресурсів, які впливають на процес навчання та розвиток особистості учня. Воно включає матеріальні, соціальні, психологічні та педагогічні компоненти, що взаємодіють між собою та створюють умови для ефективного навчання.

На уроках іноземної мови освітнє середовище повинно сприяти формуванню комунікативної компетентності учнів, розвитку їхньої мовленнєвої активності та міжкультурної обізнаності. Для цього важливо використовувати сучасні педагогічні технології, інтерактивні методи навчання та різноманітні дидактичні ресурси.

Сучасне освітнє середовище також передбачає використання цифрових технологій, що значно розширюють можливості навчального процесу. Інтернет-ресурси, мультимедійні матеріали та онлайн-платформи дозволяють створити більш динамічний і цікавий навчальний процес.

Незважаючи на значні можливості сучасних технологій, у процесі формування освітнього середовища виникає ряд труднощів.

Однією з основних проблем є недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення закладів освіти. Не всі школи мають доступ до сучасного обладнання,

мультимедійних засобів та швидкісного інтернету, що ускладнює використання інноваційних методів навчання.

Ще однією проблемою є низька мотивація учнів до вивчення іноземної мови. Часто учні не усвідомлюють практичної значущості знання мови або не мають достатнього інтересу до навчального процесу. Часто учні сприймають вивчення мови як складний або нецікавий процес. Це може бути пов'язано з традиційними методами викладання, які недостатньо враховують інтереси сучасних школярів.

Крім того, певні труднощі виникають у процесі впровадження інноваційних технологій.. Хоча сучасні технології відкривають нові можливості для навчання, їх ефективне використання потребує відповідної підготовки вчителів. Для ефективного використання цифрових ресурсів учитель повинен володіти відповідними навичками та постійно підвищувати свою професійну компетентність.

Важливим фактором також є психологічні бар'єри, які виникають у процесі вивчення іноземної мови. Учні часто бояться робити помилки або висловлювати свої думки іноземною мовою, що знижує їхню мовленнєву активність. Це створює психологічний бар'єр, який ускладнює розвиток мовленнєвих навичок.

Для успішного розвитку сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови необхідно застосовувати комплексний підхід.

Для успішного вивчення іноземної мови важливо створити дружню та підтримувальну атмосферу на уроці. Учні повинні відчувати себе впевнено та не боятися робити помилки.

Учитель має заохочувати активність учнів, підтримувати їхні зусилля та створювати умови для вільного спілкування іноземною мовою.

Для створення ефективного освітнього середовища на уроках іноземної мови необхідно застосовувати сучасні педагогічні підходи.

Перш за все важливим є використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, дискусії, робота в групах та проєктна діяльність. Ці методи сприяють активній участі учнів у навчальному процесі та формуванню навичок спілкування.

Не менш важливим є використання цифрових технологій. Онлайн-ресурси, навчальні платформи, відеоматеріали та інтерактивні вправи допомагають зробити навчальний процес більш цікавим та ефективним.

Значну роль відіграє також професійний розвиток учителя. Участь у семінарах, тренінгах та курсах підвищення кваліфікації дозволяє педагогам ознайомлюватися з новими методиками викладання та вдосконалювати свої професійні навички.

Важливим аспектом є створення сприятливого психологічного клімату на уроці. Учитель повинен підтримувати учнів, заохочувати їх до активного спілкування та формувати атмосферу довіри, у якій учні не боятимуться робити помилки.

Отже, розвиток сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови є важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу. Таке середовище сприяє формуванню комунікативної компетентності, розвитку творчого мислення та пізнавальної активності учнів.

Незважаючи на існування певних перешкод, таких як недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низька мотивація учнів та складність використання інноваційних

технологій, ці проблеми можуть бути подолані завдяки впровадженню інтерактивних методів навчання, використанню цифрових ресурсів та підвищенню професійної компетентності педагогів.

Таким чином, створення сучасного освітнього середовища є важливим кроком у підвищенні якості викладання іноземних мов та підготовці учнів до ефективної комунікації у глобалізованому світі.

Бібліографічні посилання

1. Бібік, Н. М. (2017). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: Освіта.
2. Бойчук, Ю. Д. (2019). *Освітнє середовище сучасної школи: теоретичні та практичні аспекти*. Харків: ХНПУ.
3. Ніколаєва, С. Ю. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Київ: Ленвіт.
4. Пометун, О. І., Пироженко, Л. В. (2018). *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ: А.С.К..
5. Сисоєва, С. О. (2015). *Інноваційні педагогічні технології в освіті*. Київ: Педагогічна думка.
6. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. New York: Pearson Education.
7. Harmer, J. (2015). *How to Teach English*. London: Longman.
8. Scrivener, J. (2011). *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. Oxford: Macmillan Education.

Зобова Г. М.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХОДУ СТАРШОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ НА НОВУ СИСТЕМУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У Новій українській школі головні засади прямо зав'язані на наступності як принципи. Принцип наступності в освіті полягає у зв'язку етапів та ступенів розвитку, що полягає в збереженні окремих чи цілих характеристик при переході від попереднього до наступного – таким чином зберігається тільки значиме для наступних кроків. Інтеграція й наступність в освітньому процесі Народної української академії, структурним підрозділом якої є ліцей, передбачені Концепцією розвитку НУА на період до 2035 року, чинними навчальними програмами з різних дисциплін, а також авторськими інтегрованими програмами, які складені кафедрами ХГУ «НУА» і що забезпечують циклічність у вивченні матеріалу на основі міжпредметних зв'язків. Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. Предметні межі зникають, коли вчителі заохочують учнів робити зв'язок між дисциплінами й спиратися на знання і навички з кількох предметних областей. Учнім потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок з різних дисциплін і критичного оцінювання того, як ці частини взаємодіють.

Допрофільна підготовка, яка здійснюється у 8-9 класах, забезпечує наступність між основною та старшою школою, закладає інформаційні та психолого-педагогічні основи для

успішного профільного навчання учня і створює передумови для життєвого і професійного самовизначення. Мета допрофільної підготовки – надання допомоги учневі в раціональному виборі майбутнього навчального профілю, створення сприятливих умов для його самовизначення і самореалізації, подальшого профільного навчання шляхом диференціації та індивідуалізації навчання в основній школі. До основних форм допрофільної підготовки необхідно віднести: поглиблене вивчення окремих навчальних предметів, курсів за вибором, факультативних курсів, проведення профільної орієнтації, інформаційної роботи, заняття в предметних гуртках, наукових товариствах учнів, конкурс-захист науково-дослідницьких робіт у Малій академії наук, участь у предметних олімпіадах. Поглиблене вивчення окремих навчальних предметів крім розширення і поглиблення змісту, має сприяти формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність, де використовуються одержані знання [1]. ХПЛ «НУА» – ліцей із поглибленим вивченням іноземної мови, економіки та права. Разом з тим, учні ліцею є активними учасниками предметних олімпіад, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН.

Профільне навчання – вид диференціації й індивідуалізації навчання, що дає змогу за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, їхні можливості, створювати умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх освітніх і професійних інтересів і намірів щодо соціального і професійного самовизначення. *Мета профільного навчання* – забезпечення умов для якісної освіти старшокласників у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями і потребами, забезпечення професійної орієнтації учнів на майбутню діяльність, яка користується попитом на ринку праці, встановлення наступності між загальною середньою і професійною освітою, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації [1]. *Профільна школа* є інституційною формою реалізації цієї мети.

Згідно із Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Концепцією профільного навчання у старшій школі», а також нещодавно затвердженим Кабінетом Міністрів «Державним стандартом профільної середньої освіти», Україна має перейти на трирічну старшу профільну школу (десятий, одинадцятий і дванадцятий класи) з 2027 року.

У відповідності з Концепцією профільного навчання в старшій школі диференціація змісту навчання в старших класах здійснюється на основі різних співвідношеннях курсів трьох видів: базових, профільних, елективних. Кожен із курсів вносить свій внесок у вирішення профільного навчання.

Базові загальноосвітні предмети відображають обов'язкову для всіх учнів інваріантну складову частину освіти і направлені на завершення загальноосвітньої підготовки учнів.

Профільні курси забезпечують поглиблене вивчення окремих предметів і орієнтовані, в першу чергу, на підготовку випускників школи до майбутньої професійної освіти.

Елективні курси пов'язані, перш за все, із задоволенням індивідуальних освітніх інтересів, потреб і нахилів кожного школяра. Саме вони являються важливим засобом побудови індивідуальних освітніх програм так як найбільшою мірою пов'язані з вибором кожним школярем змісту освіти в залежності від його інтересів, здібностей, наступних

життєвих планів. Елективні курси компенсують у деякій мірі достатньо обмежені можливості базових і профільних предметів у задоволенні різносторонніх освітніх потреб старшокласників.

В документах МОНУ є перелік профілів для старшої школи, що має кластерну структуру (суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний), в межах кожного кластеру пропонується декілька різних профілів. Наприклад, суспільно-гуманітарний кластер передбачає наступні навчальні профілі: правовий, історико-правовий, економічний, юридичний, філософський, педагогічний тощо; філологічний напрям – це українська чи іноземна філологія; природничо-математичний напрям включає математичний, фізико-математичний, хіміко-біологічний, біолого-географічний та інші профілі; в межах технологічного кластеру рекомендовано такі профілі навчання: інформатика, виробничі технології, комп'ютерні технології, проєктування і конструювання. Визначені дисципліни, що можуть бути обрані для кожного профілю [2]. Слід підкреслити, що ліцеї мають автономію у створенні конкретних профілів, тому в різних закладах можуть обирати власні варіанти профілізації. Профілі мають бути затверджені і оприлюднені до початку вступної кампанії, наприклад, березень – квітень: ліцей затверджує навчальний план і профілі; квітень – травень: публікує інформацію на сайті, проводить дні відкритих дверей, консультації; червень – липень: стартує прийом документів від учнів після 9-го класу; вересень: учні розпочинають навчання вже за обраним профілем.

Для того, щоб визначитися з профілями, які будуть цікаві учням старшої школи, можна використати наступні способи:

- опитування учнів (проведення анкетування учнів 8–9 класів про їхні інтереси, улюблені предмети, плани на майбутнє, бажані професії та сфери діяльності);
- зустрічі з психологами та кар'єрними консультантами (аби допомогти учням співвіднести свої інтереси з можливими профілями);
- аналіз успішності та мотивації, тестові тижні з різними профілями (суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний тощо);
- залучення батьків;
- моніторинг тенденцій та аналіз статистики популярних спеціальностей та професій.

Найефективніше – поєднати кілька методів: анкетування, кар'єрні консультації, пробні модулі. Це дає учням можливість усвідомлено обрати профіль, а ліцею – сформулювати пропозицію, яка буде реально затребуваною.

Міністерство освіти і науки розпочало підготовку до пілотування реформи профільної середньої освіти у 2025 році. Пілотування реформи профільної освіти у 10–12 класах відбувається в 30 українських школах, які перетворені в академічні ліцеї. Ці ліцеї розробляють і застосовують нові освітні моделі та навчальні програми, щоб згодом поширити цей досвід з іншими школами країни.

Розпочато підготовку до профільного навчання і в ХГУ «НУА». Комісією у складі викладачів і вчителів Народної української академії надано пропозиції щодо переходу на профільну школу: запропоновано поряд із класом профілю іноземної філології сформулювати клас економіко-математичного профілю з поглибленим вивченням інформатики. У межах підготовки до переходу на профільну школу буде розроблено стратегію розвитку, а також

розроблено курси за вибором для учнів. Необхідно зауважити, що перелік профілів визначається академічним ліцеєм самостійно, затверджується педагогічною радою та погоджується із засновником. Міністерство освіти і науки України здійснює контроль лише за відповідністю навчальних планів державному стандарту та ліцензійними умовами.

Бібліографічні посилання

1. Rada.gov.ua, (2009). *Концепція профільного навчання в старшій школі* [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0854290-09#Text> [Accessed 09 Jan. 2026]

2. Kmu.gov.ua, (2024). *Державний стандарт профільної середньої освіти* [online]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724> [Accessed 09 Jan. 2026]

Циганок О. І.

УРОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ПРОСТІР ДЛЯ ТВОРЧОСТІ, СПІВПРАЦІ ТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

Сучасний урок англійської мови в умовах глобалізації освіти виходить за межі суто лінгвістичного навчання, перетворюючись на багатофункціональний простір, де опанування іноземної мови стає інструментом для розвитку творчого потенціалу, навичок колективної взаємодії та глибокого міжкультурного розуміння.

Трансформація освітньої парадигми від звичного засвоєння граматичних правил до активної комунікативної практики потребує створення особливого середовища, яке стимулює учнів до самовираження. Творча складова уроку іноземної мови проявляється у здатності учня використовувати обмежений мовний ресурс для вирішення нестандартних комунікативних завдань, що вимагає залучення уяви, асоціативного мислення та емоційного інтелекту.

Творчість на уроці англійської мови великою мірою охоплює когнітивну гнучкість, яка дозволяє учням інтерпретувати сенси та створювати власні смислові конструкції. Використання рольових ігор, імпрровізацій та проектних технологій створює умови, за яких мова стає живою субстанцією, а не статичним об'єктом вивчення. У процесі творчого пошуку учень долає психологічний бар'єр страху перед помилкою, адже фокус уваги зміщується з форми висловлювання на його зміст та оригінальність. Це сприяє формуванню внутрішньої мотивації, оскільки вивчення мови починає сприйматися як засіб розкриття власної індивідуальності та трансляції унікальних ідей.

Ефективність сучасного уроку англійської мови неможлива без реалізації принципів співпраці, що базуються на засадах партнерської педагогіки. Кооперативне навчання передбачає таку організацію освітнього процесу, де успіх кожного учня безпосередньо залежить від злагодженої роботи всієї групи. Робота в парах та малих групах дозволяє інтенсифікувати мовну практику, створюючи умови для природного обміну думками. У середовищі співпраці розвиваються критично важливі м'які навички, такі як здатність слухати та чути партнера, аргументовано відстоювати власну позицію, знаходити компроміси та брати на себе відповідальність за спільний результат. Мова в такому контексті виступає сполучною ланкою, що об'єднує зусилля для досягнення спільної мети – чи то вирішення проблемного завдання, чи створення спільного інтелектуального продукту.

В. Бойчук та В. Желанова стверджують, що середня шкода має формувати готовність дитини до міжкультурної комунікації з підліткового віку. На їхнім твердженні, саме цей вік є чутливим до формування морально-етичних якостей особистості, характеру, поглядів, мислення і світогляду. Тож вчитель може прищепити їм національні та загальнолюдські цінності, виховувати шанобливе ставлення до іншої культури [1, с. 65].

О. Пометун та Л. Пироженко роблять акцент на інтерактивне навчання як спеціально організований процес постійної взаємодії, що забезпечує комфортні умови та успішність кожного учня [2, с. 8]. На наш погляд, саме в такому форматі будувати міжкультурний діалог стає можливо.

При цьому варто згадати і про проектну діяльність, де, за словами І. Кравця, спільна робота над проектами розвиває навички командної співпраці, а тематичне наповнення сприяє міжкультурному діалогу та розумінню культурних особливостей інших народів [3, с. 17].

Міжкультурний діалог становить ціннісну основу уроку іноземної мови, виступаючи містком між різними світоглядними системами. Вивчення мови в нерозривному зв'язку з культурою країни, де нею розмовляють, дає змогу учням вийти за межі власного етноцентризму та усвідомити багатогранність світу. Аналіз культурних реалій, традицій, ідіоматичних виразів та особливостей невербальної комунікації сприяє формуванню міжкультурної компетенції. Це не просто накопичення знань про інші народи, а розвиток емпатії та толерантності, здатність сприймати «інше» не як вороже, а як таке, що збагачує власний досвід. Урок стає місцем зустрічі культур, де через порівняння рідної та іноземної мовних картин світу відбувається глибше самопізнання.

Розглянемо приклади, як комунікативно-креативна парадигма навчання іноземної мови може розвиватися від теорії до практики. Отже, вчитель може використати на уроці метод «дивергентного перекладу». Він передбачає залучення в творчість шляхом виконання завдань, які не мають єдиної правильної відповіді.

Ще один актуальний метод – *transcreation* (транскреація). Замість дослівного перекладу, учні отримують завдання адаптувати англомовний слоган, вірш або ідіому під реалії української культури, зберігаючи емоційний підтекст. Наприклад, це може бути робота з ідіомою «*It's raining cats and dogs*», де завданням учнів буде не просто знайти еквівалент, а створити власну метафору, яка б відображала інтенсивність явища, використовуючи локальний контекст (наприклад, асоціації з погодою в Карпатах чи степах).

Наступним прикладом, який буде доречно розглянути, є міжкультурний діалог через «культурні асимілятори» (*Culture Capsules*). Для подолання етноцентризму педагог має створювати ситуації «зіткнення» з іншою культурою.

Не менш цікавим є метод *Critical Incidents* («критичні інциденти»). Учні пропонується коротка розповідь про непорозуміння між представниками різних культур (наприклад, британцем та українцем) через різницю в етикеті або невербальній комунікації. Як приклад – ситуація в британському гостях, де українець відмовляється від чаю з ввічливості, очікуючи, що його запитують вдруге (згідно з українським скриптом «гостинності»), але британський господар сприймає першу відмову як остаточну. Учні мають проаналізувати культурні коди обох сторін та змоделювати діалог-порозуміння.

Метод співпраці у форматі «глобальних проектів» (*Global Classroom*) дає змогу вивести взаємодію за межі класу, коли мова стає інструментом реальної комунікації.

А особливо цікавим буде метод Collaborative Online International Learning (COIL). Він передбачає використання платформ (наприклад, eTwinning або PenPal Schools) для спільної творчої діяльності з однолітками з-за кордону. Наприклад, це може бути створення спільного цифрового журналу «Sustainable Living in our Cities». Учні з України та, наприклад, Швеції обмінюються фотографіями та короткими есе англійською мовою про екологічні звички. Це стимулює колективну творчість та змушує порівнювати побутові культури.

Не менш актуальним може стати метод «лінгвістичного перформансу». Він дає змогу інтегрувати творчість через синтез мови та мистецтва.

Метод Drama Techniques («драматизація») передбачає розігрування імпровізованих сцен, де мова є лише одним із засобів передачі сенсу. В якості прикладу можна навести вправу «Silent Movie Voice-over». Учні переглядають фрагмент німого кіно або відео без звуку про культурну подію (наприклад, святкування Дня Подяки). У якості завдання педагог може запропонувати учням у групах створити та озвучити діалог, який би відображав емоції та культурну специфіку побаченого.

Отже, для ефективної реалізації цієї моделі вчитель має перейти від ролі лектора до ролі фасилітатора. Головними інструментами стають:

- Provocation (провокація). Варто ставити питання. Наприклад: «А що, якби в цій культурі не було слова "дякую"?».
- Scaffolding (підтримка). Доцільно надавати мовні опори, але залишати простір для вибору ідеї.
- Reflection (рефлексія). Після кожної вправи варто аналізувати не лише граматику, а й те, які нові культурні аспекти були відкриті.

Інтеграція творчості, співпраці та міжкультурного діалогу створює синергетичний ефект, перетворюючи кожне заняття на унікальну подію. Вчитель у такому просторі відмовляється від ролі єдиного джерела істини, стаючи фасилітатором та модератором дискусій. Його завдання полягає у проектуванні таких ситуацій, що провокують інтерес до пізнання та взаємодії. Наприклад, обговорення глобальних проблем сучасності англійською мовою змушує учнів шукати спільні рішення, враховуючи культурний контекст та використовуючи творчі підходи до презентації своїх думок. Це готує молоду людину до життя в інтернаціональному середовищі, де вміння домовлятися та креативно мислити є ключовими чинниками успіху.

Психологічний клімат на такому уроці характеризується взаємною довірою та відсутністю жорсткого оцінювального тиску. Коли учень відчуває підтримку вчителя та однокласників, його готовність до експериментів із мовою зростає. Творче середовище спонукає до використання метафор, гумору та особистих розповідей, що робить процес вивчення англійської мови особистісно значущим. Міжкультурний компонент додає уроку глибини, даючи змогу розглядати звичні речі під різними кутами зору, що є основою для розвитку критичного мислення. Таким чином, вивчення іноземної мови стає не просто шкільним обов'язком, а захопливою подорожжю, яка розширює горизонти свідомості.

Цифровізація освіти відкриває нові можливості для реалізації творчого та міжкультурного потенціалу уроку. Використання мультимедійних платформ для спілкування з однолітками з інших країн, створення спільних міжнародних проектів у режимі реального часу та доступ до автентичних культурних ресурсів роблять міжкультурний діалог реальним

та відчутним. Учні отримують можливість застосовувати свої знання у безпосередньому контакті з носіями інших культур, що надає навчанню сенсу та завершеності. Співпраця за допомогою цифрових інструментів вимагає нових форм творчого самовираження, таких як створення блогів, подкастів або відеопрезентацій іноземною мовою.

Завершуючи розгляд даної теми, варто зазначити, що урок англійської мови як простір для творчості та діалогу є моделлю ідеального освітнього процесу майбутнього. У ньому гармонійно поєднуються інтелектуальний розвиток, соціальна адаптація та моральне вдосконалення особистості. Формування мовної особистості, здатної до продуктивної співпраці та відкритої до міжкультурного обміну, є головним результатом такої педагогічної діяльності. Це забезпечує майбутньому випускнику не лише високий рівень володіння мовою, а й здатність бути активним учасником світового співтовариства, готовим до викликів сучасного світу.

Бібліографічні посилання

1. Бойчук, В., Желанова, В. (2022). Методичне забезпечення міжкультурної комунікації учнів на уроках англійської мови. *The Modern Higher Education Review*, 7, с. 64–79.
2. Пометун, О., Пироженко Л. (2004). *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ: А.С.К., 192 с.
3. Кравець, І. (2019). Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами проєктної діяльності. *Іноземні мови в школах України*, 2, с. 15–20.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ XXXIII МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	4
Секція I. Університет в історичному вимірі: внутрішні процеси та трансформації	24
Нецора Д. Навчання вітчизняних студентів в зарубіжних університетах: XVIII–XX століття.....	24
Норік Д. Контроль за політичною благонадійністю студентів та викладачів в університетах: історичний контекст	26
Якуніна А. Конфлікти і суперечності між студентами, адміністрацією університетів, владою: історія питання	27
Воробйова І. Неформальні об'єднання викладачів університетів XVIII–XX століття.....	29
Козлов О. Побут і дисципліна студентів харківської духовної семінарії у XVIII–XIX ст.	31
Коротун К. Жінки в історії університетської освіти: боротьба за місце у внутрішньому світі університету	32
Малогоулко Л. Історичні форми взаємодії викладачів і студентів в університетському житті: співпраця і конфлікти.....	34
Мельник П. Іноземні викладачі в університетах України на різних етапах історії.....	35
Омеляненко Н. Середньовічний університет. Професорські гільдії.....	37
Погрібна Д. Роль університетських корпорацій і братств у формуванні академічної культури освітнього закладу.....	39
Рождественська А. Студентські об'єднання та організації на різних етапах розвитку університетів.....	40
Рязанцева А. Роль бібліотек, музеїв та студентських наукових товариств в житті університетів: історія питання	42
Чорна А. Історія харківської вищої школи: викладачі.....	44
Секція II. Соціальні суб'єкти сучасної освіти: розвиток інноваційного потенціалу в умовах перманентних змін у суспільстві	46
Олійник А. Інноваційний потенціал студентської молоді: соціологічні виміри та фактори розвитку в сучасних умовах.....	46
Марухно В. Розвиток soft skills як ключ до інноваційного мислення студентів в умовах суспільних змін.....	47
Маршаєв В. Студентське наукове товариство! Як зробити голос молоді почутим: від токенизму до реальної партисипаторної демократії.....	48

Апанасенко В. Освітня комунікація в умовах нестабільності: від традиційних форм до гнучких інноваційних практик.....	50
Бережна К. Інновації «знизу»: роль студентських спільнот у трансформації університету.....	51
Богатир М. Децентралізація як чинник розвитку освітнього простору України.....	52
Венгльовська С. Соціальна політика у сфері освіти як чинник адаптації до соціальних трансформацій	54
Гаврилко В. Студент як агент освітніх інновацій: соціологічний аналіз трансформації ролей у вищій освіті	55
Гур'єва І. Студентські волонтерські групи як суб'єкти соціальної відповідальності університету в умовах перманентних змін українського суспільства	56
Доценко А. Цифрові освітні платформи як механізм формування інноваційної культури студентства	58
Журавльова П. Роль студента як активного учасника освітнього процесу в сучасному університеті	59
Заколюдажна А. Аудиторія без стін: як онлайн-простір змінює соціальну взаємодію суб'єктів сучасної освіти	60
Кирпичова Д. Стратегічні напрямки використання корпоративної культури в управлінні репутаційним капіталом університету.....	61
Лаврінченко І. Студент як суб'єкт інноваційного розвитку університету в умовах суспільних змін.....	62
Мартінова Д. Розважальний блогінг як канал впливу на суб'єктів освітнього процесу	64
Nwachukwu Ch. Features of student self-government in universities of Ireland	66
Окунєва В. Емоційний інтелект як ресурс успішної кар'єрної траєкторії	68
Пойманова Я. Компоненти корпоративної культури сучасного університету крізь призму привабливості для студентів	69
Ривак Л. Соціальна інтеграція українських біженців у Швеції через освітні та мовні програми	70
Скаченко К. Психологічна готовність студентів до навчання в умовах невизначеності	71
Скрипкіна К. Університет як суб'єкт розвитку інновацій	72
Сталінська Г. Вплив освітнього середовища на формування навчальної мотивації	73
Тарасова М. Соціальні суб'єкти сучасної освіти: розвиток інноваційного потенціалу в умовах перманентних змін у суспільстві	74
Федоренко В. Вплив здобувачів вищої освіти на університетську наукову діяльність (на прикладі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди) 75	

Шеліховська К. Цифрове громадянство як запобіжник кризі академічної доброчесності в умовах розповсюдження генеративного ШІ.....	76
Штец В. Соціально-психологічні механізми формування інноваційного мислення у студентів та школярів.....	78
Секція III. Лінгвокреативна культура в університетській спільноті: традиції та виклики часу	80
Зібіньова П. Античні теоніми в сучасному молодіжному фентезі: лінгвокреативність тексту та перекладацькі виклики у підготовці філологів	80
Кизим А. Мовний пуризм як виклик і ресурс лінгвокреативної культури університетської спільноти.....	81
Гаврилова М. Сучасна українська мова: тенденції розвитку й виклики часу.....	82
Гонтар С. Іншомовні запозичення в студентському сленгу як інструмент формування університетської ідентичності (сучасні погляди)	84
Гриценко К. Цифрові платформи університету як інструмент формування лінгвокреативної культури здобувача освіти	85
Гришко О. До питання про термін «концепт» у внутрішньому світі університету.....	87
Коль Е., Згонник Д. Українська мова початку ХХІ століття: інновації та виклики часу....	88
Тимофєєва Д. Адаптація українських студентів до іншомовного освітнього простору: баланс між інтеграцією та збереженням ідентичності.....	89
Чеверда М. Родинні цінності сучасної молоді: художня репрезентація емоційного зв'язку батьків і дітей у творах Гліба Бітюкова	91
Секція IV. Економіко-правові засади забезпечення сталого розвитку стейхолдерів освіти в умовах інституційних трансформацій.....	93
Беспалов І. Студентське самоврядування як форма зовнішнього стейкхолдерства.....	93
Лікунова С. Тенденції на ринку праці України та роль ВНЗ як платформи для об'єднання. 94	94
Шабашова М. Переваги та недоліки дуальної форми освіти	95
Косточка А. Вища освіта в очах ліцеїстів: очікування обдарованої молоді України.....	96
Алієв З. Актуальність вивчення впливу ШІ на трансформацію міжнародного ринку праці при підготовці здобувачів економічних спеціальностей в умовах сталого розвитку	97
Бердник К. Імплементация європейських стандартів управління освітою як фактор сталого розвитку університету.....	99
Berest P. AI-powered tools substituting project manager competencies: challenges for universities as educational stakeholders.....	101
Buzoveria K. International academic mobility in the field of tourism in the context of the transformation of the educational space	102

Величко В. Інклюзивне освітнє середовище як складова сталого розвитку університету.....	103
Воротніков О. Грантова діяльність та міжнародні проєкти як інструмент фінансової стабілізації закладів вищої освіти.....	104
Гайдаржи В., Фомченкова А. Впровадження ESG-підходів у діяльність закладів освіти в умовах інституційних трансформацій.....	106
Гейдарлі Дж. Формування у здобувачів економічних спеціальностей компетентностей щодо розуміння ролі енергетичної безпеки в умовах сталого розвитку (на прикладі співпраці ЄС та Азербайджану).....	107
Голуб М. Фінансові стимули для стейкхолдерів вищої освіти.....	108
Дорошев О. Права учасників освітнього процесу під час воєнного стану	109
Зубатенко К. Концепція екодевелопменту в контексті сталого розвитку.....	110
Іванов Д. Підвищення якості підготовки конкурентоспроможного економіста в сучасних умовах	111
Ісмаїлов М. Особливості економічної трансформація університету: від навчання до стартап-екосистеми	113
Конашевич Є. Досвід поєднання навчання та професійної діяльності	114
Kravets K. University – tourism business partnerships: economic instruments of interaction ..	115
Ліннік М. Роботодавець як ключовий стейкхолдер: економіко-правові механізми інтеграції бізнесу в освітній процес.....	116
Малєєва Д. Про правову підготовку економістів.....	117
Малий Р. Соціальна відповідальність університету перед громадою: економічні інструменти реалізації.....	118
Мягкий М. Соціально-економічне управління закладами освіти в умовах воєнних та геополітичних викликів.....	120
Омельчук Д. Права та обов'язки учасників освітнього процесу в контексті чинного законодавства	121
Останіна А. Економіко-організаційні аспекти розвитку відносин між закладами вищої освіти та технологічним бізнесом.....	122
Первушина М. Ендавмент-фонди як інструмент стратегічного партнерства бізнесу та вищої освіти.....	123
Rudko Y. University as a center of regional tourism development in the conditions of post-war reconstruction	124
Сергієнко А. Сталий розвиток в умовах глобальних урбанізаційних трансформацій: міжнародний досвід.....	125
Сімановський В. Академічна доброчесність як інституційна цінність: економічні стимули та правове забезпечення	126

Соколов В. Інфраструктурні принципи та елементи забезпечення сталого розвитку.....	127
Сторчай А. Відповідальність учасників освітнього процесу за порушення принципів академічної доброчесності.....	129
Шевцова М. Вплив євроінтеграційних процесів на економічну модель функціонування українських університетів.....	130
Шеїн Н. Сталий розвиток університету в умовах глобалізаційних та національних викликів	131
Секція V. Мова, ідентичність і комунікація в університетах світу.....	133
Cavanna D. Exploring complimenting strategies in organizational communication.....	133
Yemets V. Code-switching as a tool of communication	134
Mykhailova K. Self-education in the digital era: challenges and opportunities	136
Kripak K., Zolotarova E. Creating an employee brand: insights from university stakeholders .	138
Криворучко К. Language and cultural identity of university students	140
Гненна В., Ануфрієва І. Українська мова в університетах Франції: сучасний стан та перспективи	141
Коробкова Д. Мемна культура та інтернет-дискурс у студентському середовищі: мовні особливості та ідентичність	142
Ткаченко Є. Роль англійської мови як мови міжнародної академічної комунікації в університетах світу.....	144
Секція VI. Перекладознавство у світі університету: сучасні дослідницькі вектори	146
Безрядіна О. Переклад політичних промов – сучасний дослідницький напрямок.....	146
Ковалевський В. Адаптивний підхід до вправ у перекладознавчій підготовці в умовах глобалізації: синергія мов, технологій і професійної комунікації.....	147
Варакута М. Дослідження кіноперекладу як актуальний вектор університетської науки	148
Глібко С. Актуальні задачі перекладознавства в умовах глобалізації та відстоювання незалежності України.....	150
Коренева А. Мобільні технології та міжкультурна комунікація: перспективи розвитку дистанційного навчання.....	151
Куценко Т. Переклад термінології в науковому дискурсі – актуальний напрямок сучасних досліджень	152
Лахман О. Перекладацькі стратегії в сучасному науковому дискурсі.....	153
Нетяга В. Переклад термінології – університетський дослідницький вимір	154
Скоробогатова В. Аудіовізуальний переклад – перспективний вектор перекладознавчих досліджень в університеті.....	155
Фільчаков К. Поетичний переклад – актуальний напрямок студентських досліджень	157

Хижняк О. Місце художнього перекладу у сучасних перекладацьких дослідженнях	158
Секція VII. Інформаційна культура та математичне мислення як чинники формування інтелектуального простору університету.....	160
Лешта Є. Математика як засіб формування культури доказу та аргументації	160
Лук'янова А. Математичний аналіз прихованих даних: феномен «помилки того, хто вижив».....	161
Тихоненко М. Гіпотеза математичного всесвіту як засіб стимулювання розвитку математичного мислення студентів	163
Каплуновський С. Роль математичного мислення у подоланні когнітивних спотворень в умовах інформаційного перевантаження	164
Карабан Д. Штучний інтелект як фактор трансформації внутрішнього середовища університету: можливості та виклики	166
Мішук А. Естетичний вимір математики в розвитку математичного мислення студентів	167
Тихоненко І. AI-агенти для OSINT у розвитку інформаційної культури в університетському середовищі	169
Федорченко А. Створення багатомовних субтитрів як чинник інтернаціоналізації інтелектуального простору сучасного ЗВО.....	170
Щербак І. Математика в системі формування інтелектуального простору сучасного ЗВО	171
ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ XXXIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ.....	173
Berest K. V. Gaming Industry as a Teaching Case: Developing Competitive Strategies in the Training of Economists Under Conditions of Educational Transformation.....	178
Гога Н. П. Психологічні бар'єри змін в освіті: чинники опору академічної спільноти	180
Думченко Б. В. Штучний інтелект в університеті: загроза чи каталізатор академічної трансформації?	182
Калюжна Ю. І. Візуалізація політичних процесів за допомогою геоінформаційних систем (GIS): освітній та дослідницький потенціал.....	186
Юрченко О. К., Попович М. В. Нові цифрові професії: вимоги до резильєнтності академічної спільноти	188
Глібко С. С. Визначення професій для мультимодальних перевезень та роль закладів вищої освіти	191
Івахненко А. О. Використання штучного інтелекту у викладанні практики перекладу ...	194
Крамаренко А. М. Освітній туризм: вимоги для університетів.....	196
Лісовол А. С. Революція в освіті: ступінь готовності академічної спільноти в Україні ...	198

Макасеєв О. В. Освіта як інструмент гарантування економічної безпеки в умовах глобальних трансформацій	202
Мамаєв І. О. Правові виклики обробки персональних даних у науково-освітній діяльності.....	205
Немцев А. Л. «Навчання впродовж життя», як сучасна модель освіти: виклики та готовність академічної спільноти.....	209
Панасенко Л. О. Гендерні особливості мотивації та причин звільнення з роботи: що важливо для жінок в роботі та кар'єрі в порівнянні з чоловіками	211
Путятін О. О. Адаптація сфери освіти в умовах постійної мінливості світового соціально-економічного становища	214
Сааков С. О. Лабораторії політичного дизайну: готовність академічного середовища до підготовки архітекторів політичних рішень.....	216
Смірнов С. М. Digital Humanities як каталізатор освітньої революції: від інтерпретації текстів до аналізу великих даних.....	218
Ткаченко Д. І. Міжкультурна комунікативна компетентність як чинник академічної інтеграції в університетах світу	220
Умрихін Д. А. Академічна спільнота України в умовах революційних змін в освіті	222
Чекалдин Д. С. Проектне навчання як індикатор готовності академічної спільноти до інноваційної трансформації політологічної освіти	225
Чемоданова М. Ф. Сучасні виклики перекладу в умовах цифровізації освітнього простору.....	227
Шумик О. П. Підприємницька субкультура як чинник формування мотивації та проактивної поведінки	229
ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ XXXIII РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ	232
Секція І. Міжпредметна взаємодія як чинник формування внутрішнього світу школи.....	237
Бельчікова Л. Я. Взаємодія з батьками учнів – одна з складових внутрішнього світу школи	237
Венгрин А. В. Українська мова у міжпредметному діалозі: поєднання мовної освіти з історією, культурою та медіаграмотністю	239
Колісниченко Ж. О. Необхідні умови побудови сучасного уроку фізичної культури в загальноосвітніх закладах	242
Корсак Г. І. Міжпредметна взаємодія при вивченні історії в середній школі	244
Лимаренко В. А. Активізація пізнавальної діяльності учнів. Застосування математичних формул при вивченні фізики.....	246
Ніколаєва С. В. Міжпредметні зв'язки на уроках фізичної культури	249

Секція II. Початкова школа: формування ціннісного середовища як складової внутрішнього світу навчального закладу.....	252
Шилкунова З. І. Актуальні проблеми впровадження ші в освітній процес початкової школи	252
Беляєва Є., Солопенко Є., Сторожева С. Дослідження читацьких інтересів хлопчиків у початковій школі	254
Іщенко О. С. Комікс як один із засобів формування інтересу до читання в початковій школі	257
Литовченко А. В. Використання методу проєктів при формуванні дослідницьких умінь молодших школярів.....	260
Новикова А. Р. Вплив шкільного середовища на формування внутрішнього світу учня початкової школи	262
Олійник Л. М. Педагогіка партнерства: роль взаємодії вчителя, батьків та учнів у створенні єдиного ціннісного поля.....	264
Секція III. Розвиток сучасного освітнього середовища на уроках іноземної мови: перешкоди та шляхи подолання	267
Батманова С. М. Розвиток сучасного освітнього простору на уроках іноземної мови	267
Зобова Г. М. Проблеми переходу старшої школи в Україні на нову систему організації освітнього процесу	269
Циганок О. І. Урок англійської мови як простір для творчості, співпраці та міжкультурного діалогу	272

Наукове видання

ДЕНЬ НАУКИ

ПРОГРАМИ ТА МАТЕРІАЛИ

XXXIII МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ВНУТРІШНІЙ СВІТ УНІВЕРСИТЕТУ: СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ, ВЗАЄМОДІЯ,
СУПЕРЕЧНОСТІ»

XXXIII НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ
«РЕВОЛЮЦІЯ В ОСВІТІ:
СТУПІНЬ ГОТОВНОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ»

XXXIII РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВЧИТЕЛІВ
«ВНУТРІШНІЙ СВІТ ШКОЛИ:
СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ, ВЗАЄМОДІЯ, ПРОБЛЕМИ»

11 квітня 2026 р.

В авторській редакції

Підписано до друку 07.04.2026. Формат 60×84/8.
Папір офсетний. Гарнітура «Таймс».
Ум. друк. арк. 33,25. Обл.-вид. арк. 22,43.
Тираж 300 пр.

Видавництво
Народної української академії
Свідоцтво № 1153 від 16.12.2002

Надруковано у видавництві
Народної української академії.

Україна, 61000, Харків, МСП, вул. Майка Йогансена, 27.